

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
BIBLIOTECA DE DIALECTOLOGIA I SOCIOLINGÜÍSTICA, IX

DICCIONARI
D'ANTROPONÍMIA CATALANA

VOLUM DE MOSTRA

Coordinat per
ANTONI M. BADIA I MARGARIT

BARCELONA
2004

DICCIONARI D'ANTROPONÍMIA
CATALANA

VOLUM DE MOSTRA

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
BIBLIOTECA DE DIALECTOLOGIA I SOCIOLINGÜÍSTICA, IX

DICCIONARI
D'ANTROPONÍMIA CATALANA
VOLUM DE MOSTRA

Coordinat per
ANTONI M. BADIA I MARGARIT

BARCELONA
2004

Biblioteca de Catalunya. Dades CIP

Diccionari d'antroponímia catalana. Volum de mostra. — (Biblioteca de dialectologia i sociolingüística ; 9)
Bibliografia
ISBN 84-7283-732-7
I. Badia i Margarit, Antoni M. II. Institut d'Estudis Catalans
III. Col·lecció: Biblioteca de dialectologia i sociolingüística ; 9
1. Noms de persona catalans — Diccionaris — Català
2. Català — Etimologia — Noms — Diccionaris — Català
804.99-313

Redactors: Antoni M. Badia i Margarit (coordinador), Maria Reina Bastardas i Rufat (comitè de redacció romànic del PatRom i subcentre de Barcelona), Emili Casanova Herrero (subcentre de València), Joan Miralles i Monserrat (subcentre de Palma).
Collaboradors: Neus Baltrons Graboleda, Imma Descalç Camarasa, Maria Concepció Planas i Ferrer, Maria Rosa Planas i Ferrer, Agnès Talaya Sánchez, Marta Torres i Vilatarsana i Tina Vallès López.

© 2004, Institut d'Estudis Catalans, per a aquesta edició
Carrer del Carme, 47. 08001 Barcelona

Primera edició: juny de 2004
Tiratge: 450 exemplars

Text revisat lingüísticament per l'Oficina de Correcció i Assessorament Lingüístics de l'IEC

Compost per Víctor Igual, SL
Carrer de Còrsega, 237, baixos. 08036 Barcelona

Imprès a Limpergraf, SL
Polígon industrial Can Salvatella. Carrer de Mogoda, 29-31. 08210 Barberà del Vallès

ISBN: 84-7283-732-7
Dipòsit Legal: B. 26880-2004

Són rigorosament prohibides, sense l'autorització escrita dels titulars del *copyright*, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment i suport, incloent-hi la reprografia i el tractament informàtic, la distribució d'exemplars mitjançant lloguer o préstec comercial, la inclusió total o parcial en bases de dades i la consulta a través de xarxa telemàtica o d'Internet. Les infraccions d'aquests drets estan sotmeses a les sancions establertes per les lleis.

TAULA

1.	PRÒLEG	7
1.1.	L'atracció dels noms propis	7
1.2.	Propietats lingüístiques de l'onomàstica	8
1.3.	L'antroponímia romànica	11
1.4.	L'antroponímia catalana	15
1.5.	Els estudis d'antroponímia catalana	20
1.6.	La gènesi d'aquest diccionari	25
1.7.	El present volum	30
2.	INDICACIONS PER AL LECTOR DEL DICCIONARI	33
2.1.	L'esperit del diccionari	33
2.2.	Instruccions per al maneig del diccionari	35
2.3.	Apèndixs	38
2.3.1.	Abreviacions	38
2.3.2.	Codis per a la localització dels cognoms contemporanis	39
2.3.3.	Codis de localització per ordre alfabètic	40
3.	DICIONARI	43
4.	ÍNDIX DE FORMES ANTROPONÍMIQUES	155
5.	BIBLIOGRAFIA	167
5.1.	Bibliografia de fonts	167
5.2.	Bibliografia de referència	183
5.3.	Llista cronològica de fonts	185
5.4.	Llista de sigles de les fonts	191

1. PRÒLEG

1.1. L'ATRACCIÓ DELS NOMS PROPIS

Sempre i arreu els noms propis han estat objecte d'una especial atenció per part dels parlants de qualsevol llengua, des dels encuriosits que simplement s'adonen d'allò que els separa de la resta dels mots de la llengua fins als interessats que, en reparar aquesta singularitat, aspiren a justificar-ne l'existència i el paper que representen. Com diem, l'atracció ve de temps immemorial. Ja existia en l'antiguitat clàssica, persistí en la cultura medieval i en el Renaixement, i es convertí en un llegat que el científicisme lingüístic del segle XVIII acollí amb una especial predilecció. L'interès de què parlem s'ha concentrat tradicionalment a desxifrar el significat dels noms propis: per què els llocs s'anomenen com s'anomenen i per què les persones duen els noms que duen. Aquest és el millor brou de cultiu per a l'anomenada *etimologia popular* (ço és: explicar el significat d'un nom a partir de la relació espontània que estableixen els parlants profans entre dos mots que, bé que d'origen diferent, es creuen emparentats per una semblança formal). Entre una multitud d'exemples que podríem adduir, sobresurten els de molts escuts municipals tradicionals que interpreten erròniament el significat originari del nom del poble que representen, com aquell de Manacor, que conté, dibuixats, una mà i un cor. Per descomptat, els moments forts de la història (invasions, xocs de cultures, canvis socials, etc.) sempre han fornit dades per a bastir interpretacions fantàsiques dels noms de lloc que s'hi relacionen. La situació descrita palesa fins a quin punt és robusta la creença popular que els noms propis «han de significar quelcom».

No costa de veure que l'interès pels noms propis és canalitzat en dos vessants diferents: un de popular i un altre de científic. No ens hi estendrem. Al marge del nivell cultural de les persones, tothom va afanyat per recollir notí-

cies sobre els noms propis que l'afecten més de prop. Qui no ha tingut mai la dèria d'esbrinar els orígens i la significació del nom de la seva població nadiua o, més encara, del seu propi nom, o del dels seus pares i avantpassats? Pel que fa al vessant científic, hom considera que el nom propi forma part del vocabulari del conjunt de la llengua i que per això en principi ha seguit l'evolució que comparteix amb els noms comuns, o sia, que tots plegats conformen la fessomia global de la llengua en qüestió. Passa, però, que els noms propis queden enganxats de tal manera als llocs o a les famílies que designen, que, una vegada fixats (generalment en èpoques remotes), ja no els afecten possibles noves evolucions fonètiques dels noms comuns que fins a un moment donat uns i altres havien compartit. Com és natural, així es produeix una bifurcació en el comportament fonètic de paraules que, bé que idèntiques des del punt de vista etimològic, avui funcionen com a mots diferents de la mateixa llengua (reprendrem aquest tema a l'apartat 1.2).

Per cloure aquestes ratlles introductòries, direm que l'estudi dels noms propis ha desembocat en la disciplina que avui rep el nom d'*onomàstica*, la qual, prescindint ara de tota una terminologia més específica, se subdivideix en dues grans branques: la *toponímia* (que s'ocupa dels noms de lloc) i l'*antroponímia* (que tracta dels noms de persona). Aquest llibre correspon al nostre objectiu de fer un pas més vers una coneixença còngrua dels noms de persona catalans.

1.2. PROPIETATS LINGÜÍSTIQUES DE L'ONOMÀSTICA

D'antuvi, podem demanar-nos: per què van juntes toponímia i antroponímia com a disciplines que s'integren en l'onomàstica? D'entrada, perquè ambdues matèries formen un conjunt (noms propis) que es diferencia de la resta de noms de la llengua (noms comuns). Fins a quin punt els noms de lloc i els noms de persona acompleixen funcions coincidents es desprèn de les consideracions que seguiran i, per començar, de la facilitat amb què un gran nombre de noms de lloc s'han convertit, en el decurs del temps, en noms de persona (així com hi ha noms de persona que també s'han convertit en noms de lloc, per més que en una proporció força menor). Podríem esmentar centenars de noms de lloc que avui també són noms de persona; valguin aquests tres exemples (un per a cada gran àrea de la llengua): *Figueres*, *Castelló* i *Mercadal*, que avui es troben difosos pertot arreu, amb el doble ús de què parlem. Per raons òbvies, el pas en sentit oposat és, com acabo d'insinuar, menys freqüent però no inexistent, si més no en època moderna; pensem, per exemple, en els casos de colònies fabrils instal·lades en indrets deshabitats arran de la revolució industrial del segle XIX, prop de rius (el Ter, el Llobregat, etc.) com a fonts

d'energia, que aviat esdevingueren poblacions amb el nom dels propietaris (àdhuc amb estació de tren així anomenada, com Borgonyà, en el terme de Sant Vicenç de Torelló, Osona). O en el nou municipi de *Ciutat Badia*, ara anomenat definitivament *Badia del Vallès* (al Vallès Occidental), malgrat que l'anteposició inicial de *Ciutat* al nucli lèxic en aposició (*Badia*) ja cridava prou l'atenció sobre la raresa d'aquesta conversió onomàstica. També en trobaríem exemples antics (pensem en els topònims *Cornellà*, *Cervià*, *Romanyà*, etc., formats sobre el nom del propietari d'una villa).

Passem ara a les propietats que singularitzen l'onomàstica des del punt de vista de la lingüística històrica. Ací n'examinarem dues: l'onomàstica, d'una banda, ens informa en general sobre les etapes actives dels factors històrics que han afaiçonat la llengua i, de l'altra, més especialment, dóna testimoni de certes fases de l'evolució fonètica anteriors a la fixació estable de la llengua. Quant a la coneixença dels elements constitutius de la llengua, és gràcies a la toponímia que disposem d'informacions qualitatives i quantitatives sobre el tema. Vegem-ne dues o tres mostres. 1) És sabut que el mapa lingüístic de la península Ibèrica és un mostrari de llengües derivades del llatí. Però amb una excepció: la llengua basca (o èuscara), no romànica (ni tan sols indoeuropea ni ibèrica), d'orígens tan distants com incerts, l'extensió geogràfica de la qual en els nostres dies no posa problemes d'identificació. Això no obstant, si procedim a un examen consciencios de la toponímia de les terres veïnes de l'actual domini basc (al sud-oest de França, al llarg dels Pirineus i en una àmplia franja que el contorneja des de Navarra i la Rioja, pel nord de Castella la Vella, fins al Cantàbric), constatarem que hi pullulen abundosos noms de lloc d'evident estirp basca o bascoide. S'imposa, doncs, de concloure'n que el basc en el passat era parlat en regions que avui s'han perdut per a aquesta llengua. 2) Entre d'altres factors que hi intervingueren en proporcions menys determinants, la formació de la llengua francesa quedà marcada per tres menes de poblaments —establerts al territori de la França actual i provinents de països ben diversos—, els quals hi foren operatius en èpoques també diferents: el poble gàllic (de nissaga indoeuropea, que hi fou el sediment més remot), els romans (que hi dugueren el llatí, esdevingut l'element constitutiu decisiu del francès, per això anomenat *llengua romànica*) i els germànics (que irromperen dins la França ja romanitzada i hi matisaren significativament la manera de transformar-se el llatí local). I bé, la localització geogràfica dels topònims explicables pels antics parlars gàllics, pel llatí de la romanització i pels assentaments germànics forneix un dels mitjans més segurs per a establir-ne les densitats relatives i, per tant, les zones on els factors esmentats pogueren actuar amb més eficàcia en la constitució arrodonida de la llengua. 3) No menys conegut és el tema de la invasió àrab i berber a la península Ibèrica, que al segle VIII trasbalsà radicalment la vida d'un país en el qual el ferment de la romanització

anava fent germinar allò que n'havia d'esdevenir el món romànic local. Al seu torn, aquest món adquirí forma definitiva en unes llengües fortament condicionades per la conquesta cristiana. Cenyim-nos ara a una d'elles: el català. La toponímia àrab i berber hi presenta una escala de densitats creixents de nord a sud, en correspondència amb el temps que s'hi mantingueren els musulmans: a la Catalunya Vella (pràcticament no ocupada o ocupada massa poc temps per a poder-hi deixar cap rastre sociocultural d'una certa rellevància), hi escassegen els topònims d'aquest origen, mentre que a la Catalunya Nova (recobrada a mitjan segle XII) ja hi tenen una representació remarcablement més significativa. Però on els noms de lloc d'origen àrab i berber atenyen els percentatges més alts és a les Illes Balears i al País Valencià (i, encara, més en aquest que en aquelles), cosa que s'explica per una estada més perllongada en el territori. Una vegada més, constatem que els noms propis de lloc són una poderosa eina auxiliar de la història que corrobora o dirimeix els resultats de les seves recerques.

Dèiem que una altra propietat de l'onomàstica és que ens permet de conèixer fases intermèdies en l'evolució de determinats mots, els quals, sense el testimoni de l'onomàstica que les fossilitzà, de vegades es presentarien als nostres ulls moderns amb una història deformada o incompleta. Un exemple típic és el dels dos noms de lloc *Castellvell* i *Castellví* (aquest darrer, per reducció i absorció de *Castellvill* pronunciat *Castellví* > *Castellví*). El primer element d'ambdós compostos deriva del llatí CASTELLUM, i el seu procés evolutiu (fins a esdevenir *castell*) no presenta res de particular; ara bé, pel que fa al segon (-vell / -ví), correspon al mot llatí VETULUM 'vell', que, però, fou transformat en llatí vulgar en VECLUM (amb un grup consonàntic intervocàlic -cl-, que es resolgué en català, en territori no ioditzant, en -ll-, cf. OCVLUM > OCVLUM > ull). Els derivats *vell* i *ull* mostren, doncs, un tractament previsible i regular dins la fonètica històrica del grup consonàntic (cl > ll). Tot seguit ens adonem, però, que, pel que fa al vocalisme, el grup -cl- no ha afectat de la mateixa manera l'evolució de les vocals immediates anteriors: en el cas de VECLUM > *vell*, la e etimològica ha seguit la seva evolució mentre que, en VECLUM > *vill* (i en OCVLUM > ull), ambdues vocals han tancat un grau llur articulació originària (la e s'hi ha fet i i la o s'hi ha fet u, respectivament). Què cal pensar de la dualitat *Castellvell* / *Castellví*? Les transformacions fonètiques no sempre eren idèntiques i universals dins un mateix domini lingüístic. No era rar que hi apareguessin solucions que discrepaven de les més generals. Sovint aquestes clivelles eren obra d'un grup de persones que, en una zona del territori i durant un temps més o menys perllongat, s'aferrava a les seves solucions particulars. Les dites clivelles podien ésser efímeres (i desapareixien tal com havien sorgit) o podien ésser més duradores i àdhuc afermar-se com a trets d'un nou conjunt secundari que avui anomenem dialecte o, encara, podien restar com a peces singulars que donaven testimoni

d'un procés iniciat però aviat estancat, com els fòssils toponímics del tipus de *Castellvi*. Heus ací, doncs, una altra propietat de l'onomàstica, que ens informa d'allò que, si no, ignoraríem.

1.3. L'ANTROPONÍMIA ROMÀNICA

Seria superflu d'analitzar la frase que encapçala aquest paràgraf: l'*antroponímia* és, com sabem, la disciplina que estudia els noms de persona, i *romànica*, l'adjectiu que ens la mostra aplicada a les llengües romàniques. Per tant, tots els exemples comentats a l'apartat 1.2 podrien ésser reemplaçats per tants d'altres d'equivalents o semblants en totes les llengües romàniques (i, de fet, quelcom ja n'hem deixat caure respecte al francès), en les quals serien igualment vigents les propietats que acabem d'atribuir a l'onomàstica en general (i particularment catalana). En definitiva, tant l'antroponímia romànica és un capítol de la lingüística romànica, com l'antroponímia catalana forma part de la lingüística catalana, i així sempre ha estat interpretat (i així ho veurem als apartats 1.4 i 1.5 i a la resta del llibre present).

Els romanistes sempre s'han ocupat —i s'ocupen— de la toponímia. N'esmentem una bona mitja dotzena, pertanyents a la generació que encarrilà la romanística a partir del tombant dels segles XIX i XX vers les seves diverses orientacions i metodologies: Graziadio I. Ascoli, Jules Cornu, Heinrich Morf, Wilhelm Meyer-Lübke, Robert von Planta, Louis Gauchat, Albert Dauzat. No deixarem de recordar que Meyer-Lübke dedicà un article als vells noms de les parròquies de la diòcesi d'Urgell (segons llurs formes llatines del segle IX). La llavor sembrada per aquests capdavaners fructificà per tot arreu en abundància i en qualitat. Fins a tal punt això fou així, que resulta impossible d'encabir en un text com el present un resum de les aportacions a l'antroponímia romànica aparegudes en el decurs de la vintena centúria. Ens acontentarem traçant unes pinzellades soltes sobre unes quantes iniciatives i activitats que s'hi refereixen.

A França l'Administració estimulà ben aviat l'elaboració dels anomenats *Dictionnaires départementaux*, que recollien els noms de lloc de cada departament (o província) de l'Estat francès i les formes respectives que es trobaven als arxius. Com és natural, el valor científic dels volums depenia personalment dels autors que se n'havien encarregat. Amb tot, podem dir que n'hi ha d'excel·lents i que, en conjunt, la col·lecció constitueix una rica mina de dades que encara avui són consultades amb profit.

Donant un cop d'ull a la tasca feta, també ens adonem que sovint els aplecs de dades i les recerques que se'n deriven obeïen a un clima favorable que havien sabut crear certs mestres amb llurs equips. En aquest sentit, cal

posar en un primer rengle l'escola d'Uppsala, que influí granment en el món universitari dels països nòrdics. Impressiona de veure la munió de monografies que, sobre temes d'onomàstica, hom arribà a publicar a Suècia, ja a les darreries del segle XIX i durant tot el segle XX. La nostra disciplina hi assolí un alt nivell sota el mestratge de Karl Michaëlsson, aviat farà cent anys. Nogensmenys, l'activitat de què parlem no s'explica únicament per la iniciativa personal d'aquest onomatòleg, que no féu sinó afegir-se a una escola que ja fruïa de just prestigi. L'obra que evoquem venia, doncs, de més lluny: ja cap a la fi del segle XIX era coneguda dels especialistes europeus que s'interessaven pels noms propis de les llengües que ells estudiaven. I si en parlem ací és perquè ens afecta de prop: el benemèrit Josep Balari i Jovany, pioner dels estudis d'onomàstica a casa nostra (*cf.* el paràgraf 1.5 *a*), mantenia relacions professionals i personals amb els seus col·legues de Suècia, on havia acudit manta vegada per canviar impressions i contrastar mètodes.

Creada i en marxa la disciplina de l'onomàstica, era d'esperar que aniria sorgint la infraestructura habitual en aquests casos, en forma de fogars locals per al foment de la recerca, comissions universitàries o de l'administració que l'estimulen i la regulen, tesis doctorals (i buidatges d'arxius i treballs de camp), revistes especialitzades en la matèria, congressos d'abast geogràfic creixent, associacions internacionals, etc. En efecte, tot això anà esdevenint realitat. Com abans, ara ens haurem de limitar a donar unes petites mostres d'aquestes activitats, que apareixien en el camp de la romanística.

Com a mostra d'iniciatives concretes que, per llurs qualitats, esdevenen exemple estimulant i model de mètode, escollim el magnífic aplec de dades onomàstiques reunit al cantó dels Grisons, en el domini de la quarta llengua nacional de Suïssa. La peça més vistosa n'és el *Rätisches Namenbuch*, de Robert von Planta i Andrea Schorta, que en els anys quaranta del segle passat fou objecte d'una anàlisi penetrant feta per Joan Coromines. Notem que, en el fons, aquesta empresa resta justificada per raó de les dificultats amb què es debatia el retoromànic davant el poderós alemany de Suïssa. Pensem també en les iniciatives preses per l'Administració pública. Potser ara l'actuació més digna d'ésser mencionada és la creació, l'any 1926, de la Commission Royale de Toponymie et de Dialectologie a Bèlgica. Una vegada més, les realitzacions adequades sorgeixen on sembla que els obstacles n'esperonen el naixement i el descabdellament (en aquest cas, la difícil convivència del való i el flamenc, vistos, però, per un règim polític que, comprenent-ne la gravetat, cerca d'aplicar-hi les mesures adients). No cal dir que les activitats que estem presentant a grans trets es traduïen en la publicació d'un nodrit grup de revistes especialitzades, que apareixien per tot arreu. Així, per exemple, la vella *Onomastica* (Lió), substituïda un dia per la *Revue Internationale d'Onomastique* (París) i aquesta avui, al seu torn, per la *Nouvelle Revue d'Onomastique*.

Tanmateix, la millor mostra d'una activitat científica que es fa sentir en la recerca solen ésser els congressos i els col·loquis. Per no allargar-nos-hi massa, deixarem de banda una colla de congressos, locals i regionals (que de tot hi hagué), els quals anaren preparant el terreny per a organitzar veritables reunions de caràcter internacional. Mirem d'identificar-nos, per uns moments, amb la romanística de cap als anys trenta de la passada centúria (que examinem avui, ja encetat el nou segle XXI, i a la respectable distància dels tres quarts de segle escolats). Hi retrobem, pel que fa a l'onomàstica, una situació que s'ha repetit en tots els camps de la recerca: ja s'hi donaven les condicions (de maduresa en la ciència, d'especialistes en la disciplina, de la temàtica abordable, etc.) que requereix la preparació d'un congrés general. Però... calia trobar «l'home»! Ja se sap: sense una persona que fos entesa en la matèria corresponent al congrés desitjat i que tingués provada la seva capacitat de gestió per a convertir el projecte en realitat, el congrés no seria possible. Però tampoc la manca d'aquesta condició no havia de comprometre l'empresa, per tal com, a París, en els anys trenta, hom podia comptar amb Albert Dauzat, científic i gestor. Aquest, romanista i onomatòleg, gaudia del prestigi de l'investigador seriós (expert com era en els parlars de la Baixa Alvèrnia) i del divulgador honest (que justament havia fet conèixer en nombroses publicacions els noms de lloc i de persona francesos). I bé, Albert Dauzat tingué la iniciativa i fou l'ànima del primer Congrès Internacional de Toponímia i Antroponímia, que se celebrà a la capital de França l'any 1938 i que cal qualificar de reeixit des de qualsevol angle que es miri. S'havia trencat el glaç. Per tant, calia assegurar-ne la continuació i, en efecte, quedà convingut que un segon congrés seria convocat a Munic per a l'any 1941. Dissortadament, la Guerra Mundial (1939-1945) tirà per terra els plans, i els noms propis romangueren sense congrés, a l'espera de temps millors. Una espera desesperada, puix que tots sabem fins a quin punt la recerca no es pot dur a terme sense una pregona quietud de l'esperit. Tanmateix, Albert Dauzat era tenaç. Vista la impossibilitat de tirar endavant el projectat congrés de Munic i desafiant el clima que es vivia en una Europa encara desfeta, convocà el segon congrés, novament a París, que tingué lloc el 1947. La idea de Dauzat era que aquesta segona reunió almenys faria de pont vers un tercer congrés, que presumiblement ja es mouria amb més comoditat. Com era de témer, les *assises parisiennes* de 1947 foren poc concorregudes, però, com també era d'esperar, prepararen la celebració de l'anella següent de la cadena (prevista per al 1949). Una anella que havia d'ésser decisiva i que determinaria una excel·lent tasca gairebé fins al tombant del nou segle XXI.

Vegem una mica què aconseguiren de fer els qui dugueren el timó del tercer Congrès Internacional de Toponímia i d'Antroponímia (Brusselles, 1949). Diguem, d'entrada, que aquest Congrès obtingué un èxit sense prece-

dents. L'asseguraren la presència de grans mestres en les matèries del congrés, les ganes que tenien els professionals de reprendre contactes, el bloqueig que sofrien altres disciplines afins a l'onomàstica, etc. El lligam amb els dos congressos anteriors de París hi era explícit amb una ben merescuda vicepresidència d'Albert Dauzat, que intervingué activament en les tasques del Congrés i en els organismes i les accions que hom ja preveia que se'n desprendrien. Respectuós envers la realitat lingüística del país, el Congrés tingué doblades les funcions de representació i d'execució, d'acord amb les dues llengües principals del país: en foren presidents Hendrik Jozef Van de Wijer i Jules Herbillon, i secretaris, Henri Draye i Omer Jodogne.

D'altra banda, la preparació del Congrés fou feta a consciència, i no es limità a les reunions previstes (programa, acollida, temes, reunions, publicació de les actes, etc.), sinó que s'estengué al futur del conreu de l'onomàstica. No debades existia a Bèlgica, des de 1926, la Comissió Reial, que hem esmentat unes ratlles més amunt i que hi feia de coixí. Com a acords del Congrés, sorgiren: un Centre International d'Onomastique, que n'edità les actes i memòries l'any 1951; un Bureau Onomastique Permanent; el Comité International de Sciences Onomastiques (CISO), així mateix anomenat International Committee of Onomastic Sciences (ICOS) (remarquem que, en el decurs del temps, el títol francès —que el 1949 ocupava el primer lloc— ha quedat més aviat arraconat per l'anglès), i, finalment, un butlletí internacional de documentació i bibliografia (que fou llançat tot seguit, amb el títol d'*Onoma*). No cal subratllar la importància que revestien els dos darrers acords. Podem ben dir que, de 1950 ençà, les ciències onomàstiques s'han anat desenvolupant, ultra l'acció eficaç dels comitès locals corresponents, amb el suport d'ambdós valuosos instruments (el Comitè i la revista). Heus ací la llista completa dels congressos internacionals de Toponímia i Antroponímia fins avui. Remarquem que, a partir del d'Uppsala (1952), ja foren anomenats de Ciències Onomàstiques (hi mantenim, sense traduir-los, els noms originals de les seus on se celebraren). Foren: 1) París (1938), 2) París (1947), 3) Bruxelles (1949), 4) Uppsala (1952), 5) Salamanca (1955), 6) München (1958), 7) Firenze (1961), 8) Amsterdam (1963), 9) London (1966), 10) Wien (1969), 11) Sofia (1972), 12) Bern (1975), 13) Krakow (1978), 14) Ann Arbor (1981), 15) Leipzig (1984), 16) Québec (1987), 17) Helsinki (1990), 18) Trier (1993), 19) Aberdeen (1996), 20) Santiago de Compostela (1999), 21) Uppsala (2002). La selecció i la prelació de les seus dels congressos s'han anat succeint segons les oportunitats; però hem de retenir que en els primers anys foren preses en consideració determinades raons. Ja per al de 1947 Albert Dauzat havia proposat als col·legues belgues d'encarregar-se'n ells (i convocar-lo, per tant, a Brusselles), però entre tots jutjaren convenient d'ajornar-lo per al 1949. El d'Uppsala (1952) i el de Munic (1958) eren deutes històrics (aquell, científic; aquest, polític).

Darrerament s'han produït algunes modificacions en l'organització i en el funcionament d'aquestes reunions d'onomàstica. Fou en el decurs del Congrés de Trèveris (1993). Amb l'aquiescència dels qui hi participaven, el vell ICOS de 1949 (constituït per un nombre limitat de membres, com ho indica el significat propi del mot *comitè*) quedà transformat en una veritable associació (i, per tant, oberta a totes les persones interessades per les ciències onomàstiques). Ara és l'International Council of Onomastic Sciences (denominació afortunada, amb la qual hom ha pogut conservar la sigla ICOS, ben coneguda i ben fàcil d'identificar de 1949 ençà), que funciona com qualsevol altra associació. Era una digna manera de commemorar l'aleshores ja proper cinquantenari de l'estructuració corporativa dels estudis d'onomàstica.

No podem donar per acabat aquest punt sense fer menció d'un programa de recerca onomàstica que, bé que íntimament relacionat amb els treballs d'ICOS, per raó de les persones que s'ocupen d'objectius afins i paral·lels, ja fou concebut des del primer moment (1987) pel seu promotor Dieter Kremer, amb absoluta independència respecte a aquell. Ens referim al projecte *Patronymica Romanica* (correntment citat per l'abreviatura *PatRom*), que té com a objectiu la redacció d'un diccionari d'antroponímia romànica, amb la col·laboració d'equips establerts al llarg de tota la Romània, en un espai, doncs, que abraça de la Lusitània a la Dàcia romanes. En donarem compte als apartats 1.5 *h* i 1.6, on explicarem la creació del Centre Català de PatRom i la seva participació en aquest projectat diccionari romànic (que ja es troba en una fase avançada de preparació) i en la seva rèplica catalana (que, de moment, fa acte de presència en el món acadèmic i científic internacional per mitjà del volum que el lector té a les mans).

1.4. L'ANTROPONÍMIA CATALANA

Com és natural i obligat, l'antroponímia general romànica, que acabem de presentar a l'apartat 1.3, es descompon en tants capítols particulars d'antroponímia com llengües formen el conjunt de la Romània. No hi ha cap llengua romànica que no posseïxi una antroponímia que la caracteritzi ni que avui no pugui exhibir recerques sobre els seus noms propis o alguns textos que en divulguin l'existència i les peculiaritats. En això que segueix assajarem de presentar alguns trets propis de l'antroponímia catalana. Diguem, però, d'entrada, que si pensem en els seus orígens i en les seves manifestacions primitives, l'antroponímia catalana no difereix gaire de la dels països romànics restants. Tanmateix, enlloc no trobaríem un paral·lelisme rigorós entre els elements constitutius de la llengua comuna i els altres elements lingüístics sedimentats pels poblaments que han menat a adoptar bon nombre de noms de persona.

És sabut que el llatí vulgar és la base fonamental de la llengua catalana. Ara bé, el sistema antroponímic llatí, per una banda, era molt complex (els romans a vegades feien servir tres noms, i àdhuc quatre, per a designar una persona) i, per l'altra, sofrí ben aviat una tendència a reduir-se remarcablement, fins a arribar a la seva desaparició total. Les transformacions lingüístiques que feren del llatí vulgar, d'antuvi, un romanç encara amorf i, més tard, les noves llengües romàniques, tingueren lloc en els estats que succeïren a l'Imperi romà i que es desenvolupaven controlats pels germànics vencedors. Aquesta circumstància ens explica per què, per exemple en el futur domini lingüístic català, foren els visigots els qui modelaren l'antroponímia del país durant l'alta edat mitjana. Justament els visigots qui, ja molt romanitzats, no podent mantenir llur llengua pròpia, havien adoptat el llatí! L'èxit de l'antiga antroponímia germànica fou general després de la caiguda de l'Imperi i s'estengué per tot arreu on havien de florir les noves llengües romàniques. És cert que alguns noms romans hi sobrevisqueren i també d'altres d'orígens varis (a casa nostra, noms ibèrics, bascoïdes i cèltics i tot, ultra certs noms d'origen desconegut). Nogensmenys, tots aquests noms, altres que els germànics, hi escassejaven considerablement. Pel que fa a l'antroponímia catalana de l'alta edat mitjana, el filòleg suís Paul Aebischer calculà, en la ja llunyana data de 1928, que el 75 % dels noms de persona era d'origen germànic. No cal dir que la base dels seus càlculs eren documents solvents i acreditats. La curiositat, la novetat, sobretot el mimetisme dels personatges importants del moment (senyors, bisbes, comtes, reis) feien que els noms d'aquesta natura (no llatina) es propaguessin per tot arreu.

Per un altre costat, vers els segles X i XI es produí allò que hom ha anomenat l'«empobriment» de l'antroponímia catalana (fenomen que afectà al mateix temps tota l'antroponímia general romànica). El mèrit d'haver-lo detectat entre nosaltres recau, una altra vegada, en el mateix Paul Aebischer: d'acord amb les dades per ell aportades, si cap a l'any 975, en un conjunt de 238 persones esmentades en els documents, es comptaven 172 noms diferents, dos-cents anys més tard (vers 1175), 272 individus censats en els documents es repartien només 44 noms diferents (és a dir, que hi havia *un* nom per cada *sis* persones). El prestigi, que donava raó del mimetisme de què parlem, favorejava alhora que els antropònims d'una llengua es concentrassin entorn d'uns pocs noms privilegiats, els quals així es repetien incessantment.

Aquest empobriment féu sentir la necessitat de recórrer a un sobrenom o, simplement, a un segon nom, car una cosa era indiscutible: en tot moment calia identificar les persones. S'hi afegí la tendència, molt humana, a subratllar i fer més expressiva la denominació d'una persona, tendència que, altrament, és de sempre i de tot arreu. Entre els diversos procediments que la gent adoptà per a satisfer-la, els quatre més sovintejats, si més no en l'antroponí-

mia catalana de l'època, eren els següents: el nom de l'indret de naixença o provinença geogràfica de la persona; el nom d'una qualitat o d'un defecte físics o morals; el nom de l'ofici, del càrrec o de l'ocupació, i una al·lusió al nom del pare.

Durant el segle x, però sobretot a partir del segle xi, ja es troben alguns casos d'un segon nom, i la llista es va fent més llarga a mesura que passa el temps. Curiosament, així s'incorporaren a l'antroponímia catalana noms romànics, derivats, doncs, del llatí, perquè la gent els extreia del vocabulari corrent (que, per tant, era en llengua vulgar) i d'una toponímia que en la majoria de casos era igualment romànica (també en llengua vulgar). El llatí, que havia desaparegut com a base dels noms de les persones a la fi de l'Imperi romà, reapareixia, cinc-cents anys més tard, a través dels seus derivats romànics que així es convertien en els indispensables segons noms. En el decurs de l'edat mitjana, aquests segons noms es van anar estenent més i més.

Nogensmenys, el decalatge entre les onades antroponímiques i els sediments dels elements constitutius de la llengua no s'esgota amb tot el que hem dit. Examinem-ne algunes altres mostres. 1) *Entorn dels antropònims d'origen àrab i berbers* (ja n'hem insinuat quelcom abans, a l'apartat 1.2). Per més que en català sigui menys important que en castellà o en portuguès, el vocabulari català provinent de l'àrab té un pes remarcable. Hom pot parlar en el mateix sentit de la toponímia d'idèntic origen. On ambdós conjunts (mots comuns i noms de lloc àrabs i berbers) atenyen una densitat més elevada dins el domini lingüístic català és a les Illes Balears i, més encara, al País Valencià. És la prova de l'empremta amb què els musulmans, mitjançant les relacions personals entre ells i els cristians, marcaren la cultura peninsular, la qual rebia i incorporava el lèxic i la toponímia que aquells *de facto* feien admetre a aquests. Tanmateix, els musulmans, en tant que persones, eren perseguits, foragitats, occits. Heus ací per què els antropònims catalans d'etimologia àrab s'ha cregut que eren tan poc nombrosos (vegeu els que se citen en *Els llinatges catalans*, de Moll) i, darrerament, es tendeix a creure que en tots els casos són detoponímics. Per tant, la transmissió directa d'un cognom fins ara s'ha de descartar, ja que, quan, més tard, vulgues no vulgues, es feien batejar, tots ells prenién noms nous. Evocant aquesta realitat, no volem pas negar l'existència d'una antroponímia catalana d'origen semític, ni de bon tros, però en la majoria dels casos és a través de topònims. Simplement volíem constatar que, per les mostres que se'n poden presentar, la dita antroponímia no correspon a les proporcions demogràfiques de l'arabització, la qual, àdhuc dins les reduïdes proporcions que revesteix en el domini català, es manifesta més puixant en el vocabulari i en la toponímia que en l'antroponímia. 2) *Els antropònims occitans*. No obrim ací aquest punt per la quantitat de noms de persona ultrapirinencs que s'incorporen al català, sinó per l'ordre cronològic de

les seves primeres incorporacions, que daten de la mateixa formació del romanç (tant català com occità). També hem de prendre en consideració la proverbial similitud dels factors que condicionaren la formació d'ambdues llengües i la no menys proverbial afinitat entre les estructures corresponents que en resultaren. D'ací que sovint costi de discernir, davant presumptes manlleus de noms occitans fets pel català, si realment es tracta de manlleus o de coincidències en l'obtenció independent d'un mateix nom de persona (que hauria estat elaborat espontàniament alhora en català i en occità). N'hi ha prou de passejar-se per Occitània i observar certs noms de persona que figuren en establiments o en la premsa local i que són semblants (o idèntics i tot) als del corpus antroponímic català. I ens vénen els dubtes: aquests noms, podrien ésser occitanismes primerencs incorporats al català de bona hora, o catalans i occitans al mateix temps, obtinguts en evolucions independents i paral·leles?, o, en fi, serien catalanisms també primerencs incorporats a l'occità de les primeres èpoques? (naturalment, fent ara abstracció dels noms de catalans exiliats el 1939, que poden acreditar un procés modern de préstec antroponímic del català a l'occità). Deixant els dubtes sense resposta, les aportacions més remarcables (i les més segures) de noms de persona occitans al català són més tardanes, per tal com foren conseqüència d'unes onades immigratòries que es produïren en els segles XVI i XVII i que han estudiat sobretot els historiadors Jordi Nadal i Emili Giralt. Foren uns moviments prou importants per a fer-se sentir en la demografia del país. 3) *Els antroponims aragonesos*. Pel matrimoni de Ramon Berenguer IV, comte de Barcelona, amb Peronella, filla del difunt Ramir II, dit *el Monjo*, rei d'Aragó (1150), sorgí l'anomenada Confederació Catalanoaragonesa. En rigor, cap moviment osmòtic entre les antroponímies catalana i aragonesa no era d'esperar, de resultes d'una política que garantia la independència i les maneres dels dos països confederats. Nogensmenys, per un costat, la noblesa aragonesa aviat donà mostres dels seus afanys d'adquirir notorietat i poder, sobretot en els afers de la conquesta cristiana (que un dia havien de culminar en els maldecaps que crearen a Jaume I els aragonesos arran de les campanyes de València); per l'altre, la presència de la llengua veïna i dels qui la parlaven es feia sentir amb força en avinenteses que tenien una àmplia repercussió social (com el pompós aparat que rodejava la celebració de les corts itinerants de cap a cap del reialme). Totes dues situacions ajuden a entendre que els contactes personals impliquessin la instal·lació de persones de l'«altra llengua», tant a Catalunya com a Aragó. De més a més, no oblidem que, al llibre de repartiment de la València conquistada el 1238, els repobladors no catalans hi consten com a provinents de Saragossa, Calataiud, Daroca i Terol, ni que les parts del País Valencià que avui no parlen català foren atribuïdes als repobladors aragonesos. D'ací que es puguin dreçar llistes copioses d'antroponims aragonesos només amb una lectura lleugera

del *Libre dels feyts* de Jaume I. Quant a la situació en els nostres dies, és sabut que a Catalunya hi resideixen molts aragonesos, els quals, bé que castellanoparlants, donen testimoni d'una antroponímia específicament aragonesa, especialment notable en el País Valencià; pràcticament tots aquests antropònims ja es troben documentats a partir del segle XVI. 4) *Els antropònims castellans (i gallecs, etc.)*. Amb el castellà (i d'altres parles que s'hi poden afegir per raons historicopolítiques i sociolingüístiques, com el gallec, l'asturià, l'andalús, etc.), tornem a trobar, quasi tres segles i mig més tard, la situació que ja hem examinat a propòsit de l'aragonès a l'edat mitjana. El matrimoni dels Reis Catòlics (1469) implicà una confederació entre les corones de Castella i Aragó que en teoria no havia d'afectar gens les institucions ni el funcionament intern d'ambdós regnes. Això no obstant, els intercanvis per raó dels desplaçaments i les instal·lacions de persones ja no eren una raresa. No ens podem entretenir a escatir-ne les causes (entre les quals figurarien el clima creat amb la instauració de les monarquies absolutes, el trasllat i l'establiment de la cort a Madrid, l'atracció de la capital i el seu influx radial que apuntava arreu, l'inici reeixit de l'aventura americana, l'hegemonia política a Europa, l'esclat del Siglo de Oro de les lletres castellanques, etc.). El cas és que, sense trigar, l'antroponímia de les terres de llengua catalana començà d'acusar una incorporació de noms d'origen no català, provinents dels territoris hispànics. Era un feble degoteig de noms que no creixia, però que tampoc no s'exhauria. I que durà segles. L'accés a gran escala de noms de persona castellans en l'antroponímia catalana és un fenomen recent, no anterior al primer terç del segle XX. Examinats a inicis del segle XXI, podem dir que aquests noms, per la nul·la antiguitat de llur entrada al corpus d'antroponímia catalana, no pogueren implicar-se en la seva caracterització lingüística, però que, per l'enorme abundor de llurs ocurrencies en el domini català d'avui, n'han modificat de soca-rel el suport demogràfic i lingüístic. És a dir: des d'un punt de vista científic, aquests noms castellans no posen cap problema antroponímic (i d'ací que no figurin en el present diccionari), mentre que sí que plantegen un delicat tema de sociolingüística (que ha d'ésser tractat allà on correspongui). Per fer veure l'enorme pes que avui tenen els noms de persona no catalans en el domini lingüístic català i al mateix temps per satisfer la natural curiositat del lector interessat pel tema, direm que el cognom *Garcia* és el més freqüent entre tots els que tenim emmagatzemats als arxius de PatRom català. I si algú argüïa que, tant pel seu origen comú com per la seva antiguitat entre nosaltres, no seria aberrant de defensar-ne la genuïnitat catalana, n'hi hauria prou de recordar-li que els cognoms que el segueixen, en ordre descendent d'ocurrencies, són *Martínez, Pérez, López, Sánchez, González, Navarro, Fernández* i *Rodríguez*, i que, només després de tots aquests, apareixen els indiscutibles *Ferrer, Martí* i altres, de clara nissaga catalana.

Encara podríem estendre'ns més sobre les quatre mostres d'interferència antroponímica que acabem de presentar. Amb tot, amb les informacions fornides, esperem d'haver acomplert el nostre propòsit. També seria possible d'afegir-hi nous exemples, ara de noms de persona pertanyents a d'altres dominis lingüístics. Es tractaria, emperò, d'aportacions minses, gairebé irrisòries, i també hi renunciem.

1.5. ELS ESTUDIS D'ANTROPONÍMIA CATALANA

PREÀMBUL

Si els continguts de l'antroponímia catalana se'ns presenten en forma d'una veritable barreja d'elements varis i dispersos, els especialistes que se n'han ocupat des del punt de vista científic també constitueixen a llur torn un conjunt molt matisat. Els nostres onomatòlegs sempre han procurat d'obrir-se als mètodes que ells veuen aplicats per tot arreu i, a través dels mètodes, a les escoles que els representen; en un mot, a les persones que es consagren a l'estudi dels noms propis, en aquest cas, els de persona. Les conseqüències que se'n desprenen són fàcils d'endevinar: els onomatòlegs estrangers que s'han interessat pels nostres noms de lloc i de persona són nombrosos, i els nostres treballs sempre han estat presos en consideració ben aviat fora dels nostres confins. Dit això, voldríem esbossar ací les grans línies de treball de l'antroponímia catalana i els fruits que hom n'ha pogut recollir. Precisem: no es tracta de dreçar cap repertori bibliogràfic (ni exhaustiu ni parcial), ens limitarem a esmentar els noms d'uns quants onomatòlegs i d'unes quantes matèries que han estat objecte de llurs contribucions. Aspirem, doncs, a fer-ne un repàs extremament succint, en el qual per força haurem de prescindir de bon nombre de persones i de temes. Més aviat es tracta de recordar els continguts i els temes de la tasca feta, dins un ordre cronològic més o menys ajustat.

a) ELS INICIS

El precursor dels estudis d'onomàstica catalana fou Josep Balari i Jovany (que suara —apartat 1.3— mencionàvem pels seus contactes amb col·legues escandinaus, tinguts a la fi del segle XIX). En el seu llibre *Orígenes històrics de Catalunya* (1899), Balari hi aplegà un gran nombre de dades que havia extret dels arxius, especialment del de la Corona d'Aragó. Els seus comentaris i les seves interpretacions etimològiques dels noms de lloc i de persona eren remarcables des del punt de vista metodològic i encara avui són presos en consideració.

b) ELS FONAMENTS

Ben mirat, però, el veritable punt de partença, en onomàstica com en tants altres sectors de la lingüística a casa nostra, fou el magne recull de materials que emprengué Antoni M. Alcover a partir de 1901, amb vista a l'elaboració d'un diccionari exhaustiu de la llengua catalana. Tanmateix, el projecte no esdevindria una venturosa realitat fins a l'any 1930, en la forma del *Diccionari català-valencià-balear* (10 volums, 1930-1962). Examinada des de diversos angles de visió, aquesta obra fou la primera entre les grans empreses de lexicografia de les llengües romàniques. Pel que fa a l'antroponímia, hom hi incorporà tots els noms de persona dels quals es tenia notícia (mitjançant el buidatge de diverses llistes de l'Administració), sempre adjuntant-hi la localització geogràfica corresponent. Avui encara, tots consultem a cada pas els materials reunits en aquest corpus lexicogràfic. Francesc de B. Moll, el fidel col·laborador d'Alcover (per l'acció de qui el diccionari atenyé el to científic adequat), al mateix temps que redactava articles del *Diccionari*, en separava i classificava totes les dades antroponímiques, amb el fi de fer-ne un recull de noms de persona, del qual parlarem a continuació (punt c).

c) LA CONSOLIDACIÓ

El decenni de 1920-1930 fou decisiu per als estudis d'antroponímia catalana i predeterminà el to d'exigència de les recerques posteriors, fins als nostres dies. Es veia pertot un treball seriós, basat en la documentació autèntica. Els investigadors extreien dades de les cartes i els documents dels arxius i les biblioteques, les analitzaven i comentaven per a fer-ne una interpretació etimològica correcta, les integraven en inventaris i estadístiques, etc. Insistim que aquesta tasca es descabdellava d'acord amb criteris rigorosos i mètodes científics. Després dels assaigs, més o menys reeixits, d'Antoni Griera i de Manuel de Montoliu, hem de recordar les aportacions fonamentals, entre d'altres, de Paul Aebischer, Josep M. de Casacuberta, Francesc de B. Moll, Joan Coromines, Joseph M. Piel, Enric Guiter, Enric Moreu-Rey i Dieter Kremer, a les quals ens serà permès d'afegir-hi les nostres personals. Hom publicà, amb la precisió filològica indispensable, documents i cartularis provinents dels arxius (Eduard Junyent, Josep Rius, Frederic Udina, Josep M. Font i Rius, Cebrià Baraut, Jesús Alturo i altres); censos i llistes de feligresos, d'homes d'armes, de contribuents, etc. (Josep Iglésies, Francisco Marsà, Joan Miralles, etc.). No cal continuar. Com diem, tot plegat féu de la nostra antroponímia una disciplina solvent i prestigiosa (cosa que no impedia que, en casos concrets, no hi apareguessin treballs que restaven al dessota de la talla del

conjunt). La precedent enumeració d'aportacions a l'antroponímia catalana havia de suscitar de bona hora un treball de conjunt; penso en el llibre de Francesc de B. Moll, al qual he fet al·lusió unes ratlles més amunt. Es tracta de *Els llinatges catalans (Catalunya, País Valencià, Illes Balears). Assaig de divulgació lingüística* (1959; 2a edició, refosa, el 1982). Malgrat allò que pot donar a entendre el subtítol, es tracta d'un diccionari que comprèn uns quinze mil noms de persona, els quals hi apareixen classificats, d'antuvi per l'etimologia, en segon lloc per llurs formes gramaticals i, sobretot, per llurs significats. D'altra banda, si he dit que el to exigent i el ritme viu de l'antroponímia catalana s'han mantingut fins als nostres dies, és perquè sempre s'hi han anat afegint nous investigadors que n'asseguren la continuïtat. Entre d'altres, podem mencionar els noms de Josep Moran, Maria Reina Bastardas, Emili Casanova, Enric Guinot i Xavier Terrado.

d) LA DIVULGACIÓ CIENTÍFICA I L'EXTENSIÓ SOCIAL

En el darrer terç del segle XX hom pogué començar de parlar d'una extensió social de l'antroponímia dins el domini lingüístic català. Ens referim a la Societat d'Onomàstica, promoguda per Enric Moreu-Rey. Després d'un primer Col·loqui d'Onomàstica, celebrat a la Sala de Comalats (municipi de Passanant, comarca de la Conca de Barberà) l'any 1973, fou creada la dita Societat, que publica un *Butlletí interior* (noranta fascicles apareguts fins al setembre de 2002) i organitza col·loquis, on assisteixen bon nombre de joves professors i investigadors. Un dels seus objectius primordials és l'aplec de dades de toponímia i d'antroponímia. El balanç que se'n pot fer és altament satisfactori.

e) LA BASE HISTÒRICA

Una consideració especial es mereix l'inventari i estudi dels antropònims catalans medievals anteriors a l'any 1000, dut a terme per Jordi Bolòs i Masclans i Josep Moran i Ocerinjauregui. Diguem, d'entrada, que aquest repertori fou compilat per iniciativa personal dels dos autors, els quals un dia el presentaren a l'Institut d'Estudis Catalans, on tingué bona acollida. Els noms de persona dels primers temps comtals constitueixen una riquesa singular en la cultura de l'època carolíngia. Comparats amb els dels altres països romànics, els antropònims catalans sobresurten pel nombre i la varietat. És cert que d'altres dominis els superen en xifres absolutes, però, atès l'espai reduït d'on provenen els nostres noms de persona (la Catalunya Vella), no és exagerat

d'enaltir-ne l'abundor, ni tampoc, com diem, la varietat. Componen l'inventari més de trenta mil formes i, descomptant-ne les que són meres variants gràfiques, no deixen de constituir una eina de treball de valor considerable. L'Institut procedí a informatitzar aquests materials, justament molt poc abans que també acollís una altra empresa científica no menys important: el projecte de PatRom (*cf.*, més avall, punt *h*). Heus ací per què el repertori de Bolòs i Moran quedava estretament unit amb el nou projecte (com es desprèn clarament del pròleg del volum publicat: *Repertori d'antropònims catalans* (RAC), vol. I, 1994, p. 9-11). De fet, el programa PatRom, en encetar la seva prevista actuació, ja en trobava resolta, i ben resolta, la primera part: els noms de persona més antics de la llengua. El RAC la hi forní, com ho pogueren apreciar els assistents al col·loqui barceloní de PatRom (1989).

f) L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

Realitzades o enfocades les tasques més urgents amb vista a endegar la llengua (l'ortografia, la gramàtica, la preparació del diccionari), l'Institut s'havia llançat ben aviat a ocupar-se de les qüestions d'onomàstica que afectaven el redreçament de la llengua. Calia començar per la toponímia: els noms de lloc (i no ja solament els de l'anomenada toponímia menor, sinó els de les mateixes poblacions del domini lingüístic) clamaven una revisió a fons, que exigiria de recollir materials i de fixar uns criteris per a procedir a llur tractament científic. Pompeu Fabra mateix en prengué la responsabilitat. En el decurs del decenni de 1920-1930 Pompeu Fabra i Josep M. de Casacuberta, als quals s'uniria ben aviat Joan Coromines, es constituïren en una ponència que, passat un temps, desembocà en l'Oficina de Toponímia. Aquesta preparà el nomenclàtor de les poblacions de Catalunya. Anys més tard, en una nova versió, aleshores definitiva, el nomenclàtor fou sol·licitat pel Parlament de Catalunya a l'Institut, reelaborat per aquest i després ratificat pel nostre òrgan legislatiu. Per fi, la Generalitat l'assumí en el decret de la divisió territorial de Catalunya de 1937 (en plena Guerra Civil). Superada la llarga maltempsada de 1939 a 1975 (que atemptà greument contra la vida de la llengua), l'Institut, en reprendre les seves activitats, hagué de fer balanç i planificà noves mesures, entre les quals tampoc no mancava l'atenció als noms de lloc, que també havien sofert durament sota la dictadura. La història dels anys trenta es repetí en els vuitanta: Jordi Carbonell fou el responsable de les tasques de corregir, modificar i posar al dia el nomenclàtor. Per fi, aquest, amb l'anuençia de la Secció Filològica de l'Institut i superats els tràmits de rigor, fou tramès al Parlament de Catalunya, el qual tornà a aprovar-ne el text renovat. Ultra els noms de lloc, l'Institut completava la seva atenció als temes d'onomàstica

amb els noms de persona. Tots dos vessants havien estat encoratjats, entorn de 1930, per una comissió composta per Pompeu Fabra, Josep M. de Casacuberta i Joan Coromines. Coromines obtingué la confiança de la institució, atès el seu pla raonat per a elaborar l'obra que, ja en el moment de concebrela, ell havia anomenat *Onomasticon Cataloniae* (en parlarem a continuació, al punt g). Ara, l'Institut d'Estudis Catalans disposa d'una Oficina d'Onomàstica, dirigida per Josep Moran, que té al seu càrrec totes les qüestions que es refereixen als noms propis de lloc i de persona: opera en contacte amb l'Institut Català de Cartografia, fa informes i evacua consultes sobre antropònims (noms de pila i cognoms, etc.), que la Secció Filològica ratifica. Aquesta també té en curs el projecte internacional de recerca PatRom (que hem anunciat a la fi de l'apartat 1.3 i que prendrem ací, al punt b).

g) L'*ONOMASTICON CATALONIAE*

Insinuada en el punt anterior *f*), aquesta és una de les dues obres cabdals de Joan Coromines (l'altra és el diccionari etimològic, que ell mateix hagué de desdoblar en dos diccionaris, el castellà i el català, per raó del seu exili a l'Argentina, a la fi de la Guerra Civil). Coromines concebé i planificà l'*Onomasticon* entre 1925 i 1930 i, en el decurs del decenni següent, hi consagrà molt de temps, sobretot en forma d'enquestes toponímiques i dialectològiques (i també, encara que en proporció molt menor, antroponímiques), d'un cap a l'altre del domini lingüístic català. Dissortadament, els anys d'exili (1939-1952), de compromisos a ultramar (1952-1967) i de redacció i correcció de proves del diccionari etimològic (fins a 1979) li impediren de dedicar-se plenament a l'obra que ací més ens interessa. Malgrat que el treball de camp fou completat vers 1966, restava la part més decisiva i més compromesa de l'obra, amb vista a la seva utilització com a eina de treball: la publicació. Per fi, després de canvis reiterats en els criteris de redacció i edició, entre 1989 i 1997 aparegueren els vuit volums de l'*Onomasticon Cataloniae* (els dos darrers dels quals, publicats *post mortem* del seu mentor i autor principal).

b) PATRONYMICA ROMANICA (TAMBÉ DIT *PATROM*)

El desembre de 1987, Dieter Kremer, professor de la Universitat de Trèveris, convocà un col·loqui amb el propòsit d'organitzar la preparació d'un diccionari de llinatges romànics. Aquest es diria —es diu— *Patronymica Romanica* (abreujat, doncs, en *PatRom*). S'hi reuniren una quarantena d'experts en noms propis, que formaven dos grans grups: els uns eren especialistes en

onomàstica general i disciplines afins i els altres representaven els diferents dominis lingüístics romànics. Qui signa aquest pròleg hi era per la llengua catalana. A grans trets, hom canvià impressions sobre els objectius i els mètodes, els fons documentals històrics que caldria buidar, els censos moderns de la població, la natura i el nombre dels mots que constituïrien la nomenclatura del diccionari, els criteris per a redactar-ne els articles, les fases de la redacció d'aquests articles (des de les primeres síntesis referides a cada llengua romànica fins a l'esbós de l'article panromànic corresponent, primer provisional i revisable i, per fi, definitiu), els procediments de coordinació de dades amb vista a aquesta redacció definitiva, la cronologia detallada de la redacció en les seves fases esmentades, el calendari general de l'elaboració de l'obra, etc. No sabem si aquesta llista escarida de les feines que s'haurien de dur a terme per aconseguir un diccionari congru pot suggerir al lector com era de complexa i delicada la realització del projecte. Ni la llista descriptiva de feines a fer és completa, ni la valoració d'allò que suposava cada feina descrita és fàcil d'imaginar de fora estant. La preparació de l'obra requeriria temps (que hom xifrava entorn de deu anys), esforços (la tasca s'afegia a les activitats professionals de cada col·laborador), rectificacions (els balanços periòdics obligaven a canviar-ne el rumb), revisions (les normes de redacció atenyeren sis versions successives, cada vegada més afinades), etc. D'entrada, atès que els col·laboradors pertanyien als diferents territoris de la Romània, tothom convingué que era indispensable de canviar impressions en reunions anuals, amb el fi d'assegurar el progrés de l'obra i que aquesta seguia pel bon camí. Aquestes reunions han estat les següents: Trèveris (1987), Pisa (1988), Barcelona (1989), Dijon (1990), Lisboa (1991), Louvain-la-Neuve (1992), Neuchâtel (1993), Bucarest (1994), Oviedo (1995), Udine (1996), Sevilla (1997), Bari (1998) i Palma (2000). A més, cal esmentar les reunions del Comitè de Redacció, és a dir, els redactors d'articles panromànics, que se celebraven dues vegades l'any a partir de 1993. A continuació (apartat 1.6), informarem sobre les activitats dutes a cap pel Centre Català d'aquest projecte general romànic.

1.6. LA GÈNESI D'AQUEST DICCIONARI

El gener de 1988, tot just un mes després del col·loqui fundacional de Pat-Rom, celebrat a Trèveris (*cf.* la fi de l'apartat 1.3 i de l'1.5 *b*), la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans fou informada, per qui hi havia representat *de facto* la llengua i l'onomàstica catalanes, sobre el pla d'elaborar un diccionari d'antroponímia romànica. Conegut, doncs, el corresponent projecte de treball, la Secció prengué l'acord d'acollir al seu si, entre les recerques

que li eren pròpies, la part catalana de l'elaboració d'aquest diccionari. Immediatament es constituí l'equip que s'encarregaria de dur a la pràctica les múltiples tasques que el compromís implicava. La seva composició inicial fou com segueix: Antoni M. Badia i Margarit, responsable del projecte. Col·laboradors: Jordi Bolòs i Masclans (Lleida), Maria Brossa i Alavedra (Barcelona), Emili Casanova Herrero (València), Joan Miralles i Monserrat (Palma), Joaquim Rafel i Fontanals (Barcelona) i Carolina Santamaria i Jordà (Barcelona). Passat un any, arran de la celebració a Barcelona del tercer col·loqui anual de PatRom (1989), s'hi incorporaren Maria Reina Bastardas i Rufat, Josep Moran i Ocerinjauregui i Esperança Piquer i Ferrer (tots tres de Barcelona), i, encara, a partir del curs 1990-1991, hom pogué comptar amb Jordi J. Costa (Perpinyà). Aquest equip treballà amb constància i amb eficàcia durant sis anys (entre 1988 i 1994), no sense que s'hi reflectissin certes fluctuacions que traspuava el mateix Centre Director de Trèveris, el qual, al capdavant, es movia en una empresa que no tenia precedents i temptejava possibilitats abans de prendre decisions. En el curs 1994-1995 les coses canviaren, tant al Centre Director com al Centre Català, com veurem tot seguit.

Mentrestant, diguem uns mots sobre el Centre Català de PatRom. Des del primer moment, procurarem de mantenir relacions actives i constants amb el Centre Director de Trèveris. Dieter Kremer visità Barcelona, València i Palma, en tres ocasions diferents. A iniciativa de Josep Moran, Jean-Pierre Chambon (que ja era a Trèveris el 1987) féu unes conferències a Barcelona. Moran també suggerí que Maria Reina Bastardas passés una mesada a Trèveris per a ensinistrar-se en els objectius i en els mètodes de PatRom, quan aquests encara s'estaven perfilant. Teníem el punt d'honor de presentar als col·loquis anuals uns informes complets i detallats sobre la feina feta. La nostra presència als col·loquis no era individual, sinó de tots els col·laboradors que podien desplaçar-s'hi, cosa que ens enriqueix tant pel que hi aportàvem com pel que en rebíem. Al de Neuchâtel (1993) M. Reina Bastardas i Esperança Piquer s'incorporaren al Comitè de Redacció, i ambdues continuen pertanyent-hi a hores d'ara. Quant a les activitats del PatRom català, ací les reduïrem a unes breus mencions, per a orientació dels lectors: buidatge i informatització dels noms de persona medievals, tractament i correcció dels noms de persona contemporanis (segons dades del cens), elaboració de la llista dels fons documentals utilitzats, establiment de la bibliografia antroponímica catalana vàlida per al projecte, contribució (amb remarques i esmenes) a afinar el *Cahier des normes rédactionnelles* (ja alludit a l'apartat 1.5 h), l'esborrany del qual passà diverses vegades pels centres locals fins a atènyer la versió definitiva, discussions pràctiques sobre la redacció dels articles de mostra i, sobretot, elaboració de les anomenades síntesis regionals. Les síntesis regionals donaven compte de la continuïtat, tant lèxica com antroponími-

ca, dels diversos ètims escollits en un domini lingüístic determinat (en el nostre cas, el català) i havien de servir de base per a la redacció dels articles romànics. En el Centre Català se'n va redactar més d'un centenar. A més, els col·laboradors del Centre Català han estat responsables d'un bon nombre d'articles panromànics, que són l'article de conjunt que fa un redactor responsable (a vegades un equip de dos o, excepcionalment, tres) partint de la base de les síntesis regionals, tal com explicarem més endavant. El treball del redactor romànic requereix una tasca minuciosa de recollecció i interpretació de dades disperses en una visió orgànica de conjunt.

Diguem uns mots sobre els recursos de què ha disposat el Centre Català de PatRom. Ultra unes subvencions *ad hoc* de diversos organismes, destinades al Col·loqui de Barcelona (1989) i a les primeres atencions del projecte, disposàrem d'un Ajut a la Investigació del Ministeri d'Educació i Ciència (paral·lel als que reberen els altres centres PatRom de l'Estat), al mateix temps que una partida del pressupost de la Secció Filològica de l'IEC ens assegurava els desplaçaments i algunes despeses menors. En contra d'allò que havíem sol·licitat, no fou concedit un segon ajut ministerial, cosa que hauria pogut dur-nos a una situació delicada. Per fortuna, aquesta crisi es produí justament quan l'Institut d'Estudis Catalans, amb el fi de refermar la seva política per al foment de la recerca (i sens perjudici de mantenir els projectes corrents, que ja es duïen a terme amb càrrec als pressupostos de les seccions), acabava de convocar un concurs per a subvenir a investigacions de més volada. Una subvenció de l'Institut podia compensar-nos el buit en què ens trobàvem per la negativa ministerial. I, de més a més, tot quedaria a casa: benefactor i beneficiari. Amb aquest motiu, l'Institut creava una Comissió de la Recerca (que estudiaria les instàncies i faria propostes per a les adjudicacions i que, arribada l'ocasió, faria el seguiment de la realització dels projectes admesos). La sol·licitud del PatRom català fou acceptada i així poguérem refer els plans per a prosseguir les només encetades tasques d'antroponímia, la continuïtat de les quals perillava.

Quant a la nostra organització interna, assajàrem d'aplicar una nova manera de treballar que repartís millor les feines de tots els qui formàvem part de l'equip. Així, diverses funcions passaven als tres col·laboradors que tenien cura més immediata del que es duïa a terme a Barcelona (M. Reina Bastardas), a València (Emili Casanova) i a Palma (Joan Miralles). En el nostre llenguatge habitual parlàvem de la *troica* (la qual, emperò, en realitat no alterà gaire les habituds de treball del Centre).

Que el projecte de PatRom català hagués accedit a la categoria de «recerca de l'Institut» (cosa que no volia pas dir que la Secció Filològica se'n desentengués, ni de bon tros), implicà canvis substancials amb la faisó d'enfocar la continuació de l'empresa. Tanmateix, no hi hauria només novetats de cara en-

dins del Centre Català. També ara aquesta circumstància interna coincidia amb el fet que al Centre Director de PatRom s'accelerés el procés que havia de desembocar en un volum de presentació del diccionari panromànic. Les coses hi havien anat madurant, però encara no atenyien la qualitat desitjable i desitjada, de manera que s'imposà una revisió a fons de l'original destinat a aquest volum, per no ajornar-ne ja més la publicació, tantes vegades anunciada en les reunions anuals de PatRom. Així i tot, aquest no apareixeria fins a l'any 1997. Heus-ne ací el títol: *Dictionnaire historique de l'anthroponymie romane [PatRom]. Présentation d'un projet*, coordinat per Dieter Kremer i publicat a Tübingen el 1997. Si volem completar la informació sobre el funcionament del Centre Director, cal dir que, per raons pràctiques d'eficàcia, els contactes entre aquest i els centres romànics, concentrats fins aleshores entorn de Trèveris (amb Dieter Kremer), foren ampliat a Louvain-la-Neuve (amb Jean Germain). Actualment la responsabilitat general de PatRom recau en una comissió constituïda per Dieter Kremer (Trèveris), Jean Germain (Louvain-la-Neuve) i Ana Cano (Oviedo).

Quant als canvis substancials que experimentà el Centre Català de PatRom, serà bo de recordar aquella dita que fa: «A grans mals, grans remeis.» L'empresa que hauria pogut naufragar en no rebre el nou Ajut sol·licitat al Ministeri, aconseguí de sobreviure i de redreçar-se i tot. Calia modificar-ne l'estructura i el descabdellament del projecte per adequar-lo a l'ajut per a la recerca atorgat per l'Institut d'Estudis Catalans, el qual implicava exigències en la preparació professional de les persones, en la feina que aquestes havien de fer i en les hores que elles mateixes havien de consagrar-hi.

De resultes dels esforços fets durant mesos en aquesta orientació, la nova etapa del Centre Català de PatRom, que va, a grans trets, de 1996 a 2002, quedà assegurada per l'equip que esmentem a continuació. Responsable general: Antoni M. Badia i Margarit. Responsables de subcentres: Maria Reina Bastardas i Rufat (Barcelona), Emili Casanova Herrero (València) i Joan Miralles i Monserrat (Palma). Col·laboradors: Neus Baltrons Graboleda i Marta Torres i Vilatarsana (substituïda, el 2000, per Tina Vallès López) (Barcelona), Imma Descals Camarasa i Agnès Talaya Sánchez (València) i Maria Concepció Planas i Ferrer i Maria Rosa Planas i Ferrer (Palma).

A propòsit, tots els membres de PatRom, sense excepció de la llengua a la qual pertanyíem o sobre la qual treballàvem, ens havíem adonat, del primer moment ençà, que les síntesis regionals es podien convertir en articles de veritables diccionaris antroponímics de les llengües respectives. Els textos que elaboràvem nosaltres podien fornir, doncs, la base d'un diccionari antroponímic català. I així fou. Per això, tan bon punt el Centre Català hagué assumit aquest doble objectiu, les nostres tasques quedaren polaritzades entorn d'ambdues perspectives (general romànica i particular catalana). Ben mirat,

aquesta era la manera més raonable de procedir, per tal com el diccionari de conjunt havia d'ésser una mena de suma de dades provinents de les llengües concretes. Remarquem que el mateix funcionament de la recerca ja responia a una tal actuació, que implicava dues feines consecutives. I. *Primera fase*. Els centres locals de recerca preparaven les síntesis regionals dels antropònims seleccionats per a figurar al diccionari, cosa que requeria de cada centre o llengua la recopilació de les dades (històriques, dialectals, folklòriques, etc.) referents a l'antropònim en qüestió i que hom havia aplegat en el centre, i la redacció de la síntesi sobre aquest antropònim, corresponent a la llengua de la qual el centre tenia la responsabilitat; ambdues operacions (elaborar les dades i redactar la síntesi) eren fetes segons el mètode fixat al *Cahier des normes rédactionnelles*, o sia, en les normes establertes i aprovades per consens en les reunions generals del programa. II. *Segona fase*. Arribades aquestes síntesis regionals als redactors, aquests, havent-les examinades amb una visió general de conjunt, s'encarregaven de redactar l'article panromànic corresponent, sempre segons les normes de l'esmentat *Cahier*. Aquesta tasca, evidentment, no significava només posar una darrera l'altra les síntesis regionals rebudes. La tasca del redactor romànic consisteix a crear un text orgànic i coherent des d'un punt de vista panromànic, a partir de les indicacions i materials fornits per cada centre des de la perspectiva d'una sola llengua romànica. Això demana, en primer lloc, una recerca sobre l'ètim (llatí o no) que es tracta i sobre la seva continuïtat romànica; aquesta recerca implica revisar la bibliografia (lexicografia i monografies) que existeix sobre l'ètim en qüestió, que molt sovint ha conduït a ampliar la recerca vers el camp de l'indoeuropeística i a la reformulació de les propostes etimològiques que fan les obres canòniques. Pel que fa a l'anàlisi dels materials antroponímics, la visió panromànica enriqueix sens dubte les apreciacions que es poden fer a partir d'una sola llengua; així es pot veure quins tipus de procediments (morfològics, motivacionals) són comuns a l'hora de formar antropònims i, mentre que algunes interpretacions es veuen reforçades per l'existència de paral·lels en les altres llengües romàniques, d'altres es poden corregir des de la perspectiva que dona la visió de conjunt.

Heus ací per què, del conjunt de dades emmagatzemades i disponibles, se'n podia obtenir un doble resultat: pràcticament, amb el mateix esforç (o amb un no desmesurat esforç suplementari), aconseguiríem de tenir ensems el diccionari *general* romànic i tants diccionaris *particulars* com llengües havien estat objecte de les síntesis redactades als centres locals respectius. Aplicant el principi a la nostra llengua, el Centre Català de PatRom, ultra col·laborar en la redacció del diccionari general d'antroponímia *romànica*, podia oferir, als especialistes en onomàstica i als interessats pels noms de persona catalans, un diccionari d'antroponímia *catalana* orientador i solvent.

És així com s'ha treballat, en els darrers anys (a grans trets, entre 1995 i 2002): el Centre Català de PatRom ha anat trametent als redactors les síntesis regionals de les parts catalanes dels articles destinats a constituir el diccionari panromànic; ho feia a sabuda que els materials sobre el català es fondrien amb els materials paral·lels romànics (i potser s'hi despersonalitzarien una mica i tot), però també ho feia amb la convicció que al mateix temps treballava pel nostre diccionari d'antroponímia catalana. Heus ací per què n'ha custodiat curosament els originals, que en seran sens dubte la base i el fonament.

Això vol dir que, en els últims temps, les reunions del Centre no han versat tant sobre informacions pel que fa a la marxa general del projecte com sobre la preparació de les síntesis regionals dels articles que, per acord del Comitè de Redacció, havien anat essent seleccionats amb vista a la publicació del diccionari general romànic.

1.7. EL PRESENT VOLUM

El volum que el lector té a les mans és el primer resultat d'un esforç tenaç i sostingut que ha fet un col·lectiu de composició vària i no immutable, sota els auspicis de l'Institut d'Estudis Catalans, per dotar la lingüística catalana amb un instrument de treball ofert a qui es dedicarà a l'estudi de noms de persona. Ara en publiquem prop d'una quarantena de mostres esparses, perquè en siguin coneguts l'objectiu, els procediments, l'estil i les maneres. Tanmateix les mostres embastades s'acosten al centenar. En aquest darrer capítol del pròleg volem exposar tres aspectes que considerem indispensables perquè hom conegui la gestació del llibre, l'utilitzi amb profit i eficàcia i el situï en el camp de l'antroponímia catalana. Expressant-nos així, fem al·lusió a l'estructura d'un article, a la selecció dels articles que componen el volum i a les perspectives que s'obren per al treball ara iniciat amb vista al seu futur.

a) ESTRUCTURA FORMAL DELS ARTICLES

Els fonaments de l'organització del treball realitzat no són nous per a qui està familiaritzat amb la lingüística històrica i té l'hàbit de consultar els diccionaris etimològics de les llengües romàniques elaborats amb coherència, exactitud i meticulositat. Es tracta de dilucidar, d'antuvi, l'etimologia de l'antropònim en qüestió, cosa que no sempre és evident (en aquest cas, hom en suggereix i en sospesa les possibilitats). Això fet, es tracta de presentar la doble irradiació del nom, tant des d'un punt de vista morfològic (nom simple o bé objecte de derivació o de composició, també formes femenina o plural, etc.),

com des d'un punt de vista històric (mitjançant l'adducció dels testimonis documentals que tenim recollits i que, naturalment, situem en l'espai i en el temps). Segueixen les formes modernes de l'antropònim i llur localització geogràfica. No és rar que es puguin posar en relació la zona antiga més activa en la formació i l'adopció d'un nom de persona i la comarca moderna que en reflecteix, avui encara, la rèplica amb una densitat notable que posa de manifest l'arrelament dels noms propis al territori on foren forjats. Oportunament hi afegim dades històriques, textuais i de cultura popular que es relacionen amb l'antropònim que és objecte d'atenció. El lector també remarcarà el pes que tenen en l'antroponímia els anomenats malnoms (o sobrenoms o motius), que es presten a fàcils i curioses interpretacions de psicolingüística històrica. Resta una darrera observació metodològica, ara de caràcter material. El text d'un llibre com el present s'ha de presentar d'acord amb uns procediments concrets (epígrafs, espais, tipus de lletres, abreviatures, signes convencionals, etc.), els quals si, d'entrada, poden desorientar el lector, després l'ajuden a llegir i a interpretar correctament el text. Cal tenir presents les instruccions per al maneig del diccionari que figuren a continuació d'aquest pròleg.

b) LA SELECCIÓ DE LA NOMENCLATURA

Els articles que omplen aquest volum no han estat escollits pel Centre Català de PatRom, sinó que responen a decisions preses en els col·loquis anuals (*cf.* apartat 1.5 *b*), matisades, en alguns casos i per raons conjunturals, sigui pel Centre Director, sigui pel Comitè de Redacció. Quant a les possibilitats, pràcticament il·limitades, d'establir una llista de noms de persona amb el fi d'experimentar un mètode de treball aplicable al diccionari, cal puntualitzar que el projecte de PatRom nasqué amb tres renúncies prèvies: no inclouria els antropònims que ensems són noms de lloc (*cf.* apartat 1.2) (provinença indirecta, ja tractada sovint, gràcies a l'existència de nombrosos diccionaris de toponímia), ni els prenomes o noms de pila (perquè no solen ésser d'aparició i sobretot de difusió espontànies, sinó determinats per certes onades d'interès o veritables modes), ni, en principi, els que són noms d'oficis o càrrecs (limitació menys justificable des del punt de vista científic, però acceptada per no interferir en altres recerques en curs, de manera que semblava més oportú de no doblar esforços). Per tant, la nomenclatura dels antropònims de PatRom recolzaria especialment en els noms delexicals (o presos del vocabulari comú). Sobretot dos sectors lèxics ocuparen l'atenció dels centres de PatRom en els anys d'aprenentatge novençà: els noms comuns referits a característiques de les persones i els noms del regne animal. En aquest volum, però, els lectors hi trobaran articles sobre els antropònims següents

(dins cada enumeració, els noms apareixen transcrits per ordre alfabètic). *a)* Noms comuns: 1) genèrics (*amic, fill, home*), 2) qualitats o defectes, físics o morals, o parts del cos (*barba, bru, calb, llengua, roig, vermell; gord, gras, petit, poc; bastard, bord, trobat*), 3) gentilicis (*alemany, espanyol*), 4) animals (*anoll, caragol, conill, estornell, godall, llop, perdiu, porc, rossinyol*), 5) oficis o càrrecs (*almirall, formatger*), 6) altres (*gener, sabata*). *b)* Topònims (*Bordell, Godall, Perdiguers, Vilagrassa*). Aquests són, doncs, els antropònims tractats en el llibre present.

c) L'ESDEVENIDOR

Per un costat, el Centre Català de PatRom ha col·laborat fins avui en la preparació del *Dictionnaire historique de l'anthroponymie romane* (aportant-hi no solament els materials provinents de la llengua catalana, sinó també contribuint de manera fonamental en la redacció dels articles romànics) i, per l'altre, ha elaborat el present mostrari del corresponent *Diccionari d'antroponímia catalana*. Feta una recapitulació de la tasca duta a terme, el Centre Català considera que així aconsegueix la comesa que n'esperen els organitzadors del projecte internacional, l'Institut d'Estudis Catalans, la ciència i la cultura catalanes i els estudiosos i interessats pels noms de persona. És plenament conscient que una quarantena escassa d'articles és una ínfima part d'un diccionari que, un dia o altre, els comptarà per milers. Nogensmenys, ultra el testimoni de la feina feta, ací resta un mètode, ço és, un camí. Un camí obert a qui en prendrà el relleu. Si pensem en els avatars que, durant un llarg quart de segle, hagué de superar el diccionari d'Alcover i Moll fins a assolir la seva venturosa compleció, tenim confiança que el destí del nostre embrió de recull antroponímic no serà menys afortunat que el d'aquell diccionari, no debades tan sovint citat en les pàgines que segueixen. Els lectors sabran veure, en l'obra que presentem, una clara invitació, i potser un repte i tot, que adrecem als antroponimistes que vulguin continuar aquest treball. Els lleguem, no solament un mètode (que, aplicat a totes les llengües romàniques i, naturalment, també a la catalana, s'ha adreçat lògic i solvent), sinó també un ric arxiu de dades existents i consultables, que avui romanen a l'Institut d'Estudis Catalans. És amb aquesta confiança en l'empresa encetada que hem afegit, al títol del present llibre, la indicació de «Volum de mostra».

ANTONI M. BADIA I MARGARIT

2. INDICACIONS PER AL LECTOR DEL DICCIONARI

2.1. L'ESPERIT DEL DICCIONARI

El català disposa ja de diccionaris d'antroponímia; pensem només en l'obra bàsica de referència que és *Els llinatges catalans*, de Francesc de Borja Moll. Per què, doncs, considerem que val la pena de fer una altra obra d'antroponímia? Seguidament intentarem exposar algunes de les aportacions que creiem que pot fer el nostre diccionari.

Abans que res, cal dir que, actualment, existeixen uns mitjans (publicacions, mitjans informàtics, etc.) dels quals, evidentment, no es disposava en altres temps. Això ens permet, per posar dos exemples totalment oposats en el marc cronològic, saber amb prou precisió en quin lloc es troba localitzat un cognom avui dia o saber, també amb prou exhaustivitat, si un antropònim està documentat abans de l'any mil. No cal dir que aquests mitjans permeten d'arribar a conclusions i resultats que abans eren més difícils d'assolir.

Per a l'elaboració d'aquest diccionari, hem intentat fer un seguiment de totes les «pistes» i possibilitats per a cadascun dels antropònims tractats. Vegem-ho amb un exemple. En *Els llinatges catalans* (p. 287) s'indica que el cognom *Cuní* és una variant de *Conill*; la nostra actitud davant d'una afirmació com aquesta és la de preguntar-nos: aquesta variant ha aparegut en el lèxic comú o és purament antroponímica?; si ha aparegut en el lèxic comú, des de quan i on es documenta?; tenim algun criteri per posar en relació la variant de l'antropònim amb la variant lèxica?... Creiem que cal respondre, en primer lloc, a aquestes preguntes abans de poder afirmar que el cognom *Cuní* és una variant de *Conill*. Si cerquem les respostes, veiem que, efectivament, en la llengua catalana existeix un lexema amb aquesta forma, i que aquesta variant dialectal es localitza justament en la mateixa zona en què es troba el cognom avui dia. Això fa que tinguem dos arguments a favor de la

teoria formulada per Moll: l'element que postula existeix en el lèxic català i hi ha un sòlid argument de coincidència de repartició geogràfica per posar en relació el lexema amb el cognom. Podem posar també un exemple a la inversa —exemple que va ser sagaçment investigat per Joan Veny (Misc. Moreu-Rey vol. 3, p. 287-295)—: el cognom *Porcet* s'explica en *Els llinatges catalans* de Moll com un diminutiu de *porc*, però no s'hi té en compte que el diminutiu de *porc* en català és *porquet* i no pas *porcet*, mot que no existeix en la nostra llengua. Calia, per tant, veure què hauria originat aquest cognom; en realitat, es podria tractar d'una formació purament antroponímica i no pas lèxica, però quan es constata que aquesta formació és normal en gascó (producte de l'evolució d'un sufix -*ELLU*, el mateix que en català intervé en la formació de *porcell*) i, no només això, sinó que les primeres vegades que apareix aquest cognom a Catalunya és portat per immigrants gascons, aleshores es fa evident que ens trobem davant d'un cognom importat, que s'ha d'explicar a partir del lèxic d'una altra llengua.

Amb aquests dos exemples hem volgut explicar per què creiem que encara pot ser útil fer un nou diccionari d'antroponímia; ja sigui per corregir hipòtesis que, un cop analitzades, resulten errònies o per confirmar-ne de ja formulades amb nous arguments científics.

Per fer aquest diccionari, doncs, ens hem basat en un mètode que pren com a model el que s'ha desenvolupat en el marc del diccionari panromànic de PatRom (vegeu detalls i bibliografia complementària al volum de presentació del projecte romànic, PatRom VdP). Un dels elements importants d'aquest mètode és el seguiment de la documentació dels elements antroponímics i dels seus sistemes de transmissió fins ara. Saber a partir de quin moment apareix documentat un nom i fins quan i en quin tipus de context (nom únic, primer nom, sobrenom) ens permetrà de fer hipòtesis sobre el seu origen i la seva transmissió. Pensem, per exemple, en els nombrosos cognoms als quals s'atribueix un origen en un nom de persona germànic, però que en realitat s'han transmès i fixat com a cognoms a partir d'un nom de casa o de lloc (per exemple, *Arderiu*). Un altre exemple pot ser el de diversos cognoms homònims que s'originen, respectivament, en un element del lèxic comú i en un topònim (vegeu els articles *Godall* i també *perdiu/Perdiguers*); en aquests casos l'anàlisi de la documentació històrica i elements com la presència de la preposició en les formes històriques ens permet de destriar-ne els dos orígens.

Finalment, cal dir que hem intentat ser el màxim de precisos en la descripció dels elements lèxics que intervenen en la creació d'aquests cognoms. Això és necessari a l'hora de determinar si un mot existeix en català, si no existeix però és un tipus de formació possible amb els sufixos que actuen normalment en la nostra llengua, si és un mot d'aparició recent o antiga, si és un

mot d'un àmbit dialectal determinat, etc. I tot això, naturalment, s'ha de tenir en compte a l'hora d'establir l'origen d'un cognom, encara que sigui només com a confirmació del que seria esperable (vegeu el cas ja esmentat de *Cuní* o la forma *Brun* en l'article *bru*) o al contrari (per exemple, els cognoms *Roig* i *Vermell* es distribueixen d'una manera que no està d'acord amb la distribució dialectal actual de les denominacions d'aquest color, però que demostra que l'extensió del mot havia estat més gran).

En resum, hem procurat utilitzar les eines al nostre abast per ser tan precisos com hem pogut en l'anàlisi i la descripció de la mostra d'antropònims que hem tractat. Això s'intenta reflectir en l'estructura i la presentació dels articles (també inspirada en la del diccionari romànic) que descrivim a continuació.

2.2. INSTRUCCIONS PER AL MANEIG DEL DICCIONARI

Aquestes instruccions pretenen descriure l'estructura formal dels articles que componen el diccionari. Les hem distribuït seguint l'ordre en què apareixen els continguts a l'article.

2.2.1. LEMA

El lema de cada article correspon a un cognom català en la forma simple. En el cas que no existeixi aquesta forma, s'opta per la forma derivada més freqüent en el corpus de cognoms contemporanis.

2.2.2. COMENTARI GENERAL

És un comentari que resumeix el contingut de l'article. Conté explicacions sobre l'etimologia i l'origen dels cognoms que es tracten en l'article; s'hi expliciten les bases lèxiques dels cognoms, les primeres datacions, les motivacions, la distribució actual i altres dades pertinents.

2.2.2.1. Bibliografia

Per cloure el comentari inicial, s'esmenten sempre les tres obres següents: MollLlinatges, DCVB i MoreuRenoms; en el cas que un cognom no aparegui en una de les dues primeres obres es marca amb un conjunt buit abans de la

sigla. Seguidament, s'hi inclouen les altres referències que corresponguin en cada cas, amb indicació de volum i pàgina.

2.2.3. DESENVOLUPAMENT DE L'ARTICLE

Si es considera oportú, en qualsevol nivell es pot introduir una divisió en paràgrafs (marcats **A**, **B**... **N**) per indicar processos particulars (vegeu l'article *calb*).

Cada un dels processos morfològics que afecta el mot-lemma s'introdueix amb un rombe ple. El tipus de procés s'indica amb els títols «**Forma simple**», «**Derivat**» o «**Compost**», segons correspongui i en aquest ordre. Per als derivats, s'explicita la forma etimològica en masculí del prefix o del sufix, i per als compostos, el lexema que s'ha afegit al lema, també en la forma etimològica i en masculí, seguit de la forma catalana resultant. Si es tracta d'un nom comú, es posa la inicial en minúscula; si és un nom propi, en majúscula.

Els processos que afecten cadascuna de les formes anteriorment citades s'introdueixen amb un rombe buit. El tipus de procés s'indica amb els títols «**Forma amb preposició**», «**Forma amb article**», «**Forma amb preposició i article**», «**Forma plural**», «**Forma plural amb preposició**», «**Forma plural amb article**», «**Forma plural amb preposició i article**», «**Forma femenina**», «**Forma femenina amb preposició**», «**Forma femenina amb article**», «**Forma femenina amb preposició i article**», etc. En el cas de les formes amb preposició i de les formes amb article s'explicita seguidament de quina preposició o quin article es tracta, en la forma catalana: «**Forma amb preposició de**», «**Forma amb article es**», etc. L'article personal, *en* i *na*, no es considera article a l'efecte de classificació.

2.2.3.1. Comentari

En els paràgrafs introduïts amb rombe ple, s'enuncia la base lèxica de les formes antroponímiques tractades amb les dades següents: forma catalana, categoria gramatical, significat, datació i referència bibliogràfica; tal com es mostra en l'exemple següent: «Del cat. *perdiu* n. f. 'ocell de la família dels faisànids (*Alectoris rufa*)' (des de l'a. 1275, DCVB vol. 8, p. 453)».¹

En el comentari s'indica també la base etimològica del mot i, optativament, altres indicacions sobre els antroponims que es consideren pertinents

1. En el cas que la forma lexical es documenti posteriorment a les formes antroponímiques (d'expressió idèntica; no llatinitzacions), s'ha indicat amb la fórmula «només des de l'a.».

(distribució, freqüència, etc.), així com elements per a la discussió en els casos més dubtosos.

2.2.3.2. *Documentació històrica*

Seguidament, es presenta la documentació històrica distribuïda per subdominis introduïts amb les abreviacions **CAT**, **PVAL** i **IBAL**, en aquest ordre.

A la indicació de subdomini segueixen immediatament les fitxes de la documentació històrica per ordre cronològic, amb la forma implicada en negreta. Si la forma implicada conté parèntesis que indiquen el desenvolupament d'una abreviatura, se substitueix la cursiva afectada per rodona. Per a cada forma s'indica la data i la referència de la font (sigla, volum, pàgina o foli). Les dates aproximades s'indiquen entre claudàtors.

2.2.3.3. *Cognoms contemporanis*

Se citen els cognoms per ordre decreixent de freqüència, encara que en alguns casos la grafia més freqüent sigui la més allunyada de la forma etimològica. S'indiquen el nombre d'efectius totals de cada cognom, separant amb una barra les sigles de les comarques, seguit del nombre de portadors de cadascuna.

Els cognoms que estan documentats en alguna font bibliogràfica però que no apareixen en el corpus de cognoms contemporanis es marquen amb una creu (†), seguida de l'obra que el menciona.

2.2.3.4. *Renoms contemporanis*

Se citen les fitxes amb la forma implicada en negreta, seguida de la localització del renom i les indicacions de la font d'on s'han extret.

2.2.4. REMISSIONS

Al final de l'article, i precedides per una fletxa, s'hi posen les remissions a altres articles del diccionari que hi estiguin relacionats.

2.2.5. MAPES

Alguns articles inclouen mapes amb cognoms contemporanis, documentació històrica, topònims o isoglosses, que il·lustren algun dels fenòmens comentats a l'article.

2.3. APÈNDIXS

2.3.1. ABREVIACIONS

-	separa dues dates, dues pàgines, introdueix sufixos...	<i>ca.</i>	<i>circa</i> (per a les dates de la documentació dels elements lèxics)
—	separa els subdominis dins de la doc. hist.	cat.	català
→	remet a un altre paràgraf o article a l'interior del diccionari	CAT	Principat o Rosselló (en la doc. hist.)
=	indica que els noms que relaciona corresponen a una mateixa persona	celt.	celta
‘ ‘	indica el significat d'un element citat	<i>cf.</i>	<i>confer</i>
« »	marca l'inici i la fi d'una citació	col.	columna
§	assenyala un paràgraf de la bibliografia (p. ex. gramàtiques històriques)	col.l.	col·laboradors
∅	indica que a la bibliografia obligatòria no hi surt el cognom tractat	cont.	contemporani, contemporanis
[ ]	marca una intervenció de l'autor de l'article dins de la documentació; indica una data inexacta a la doc. hist.	dial.	dialectal
[...]	marca una suspensió en una cita (a la doc. hist.)	doc.	document, documents
◆	marca l'inici d'un apartat de l'article	doc. hist.	documentació històrica
◇	marca l'inici d'un subapartat de l'article	ed.	edició
*	marca una base lèxica hipotètica o una forma antroponímica no directament documentada	<i>et al.</i>	indica que un tipus de nom apareix diverses vegades a la mateixa font
†	marca que un cognom ha desaparegut però consta en alguna font bibliogràfica com a existent	f.	femení
a.	any, anys	f.	foli
aC	abans de Crist	fig.	figuradament
adj.	adjectiu	germ.	germànic
adv.	adverbi	IBAL	Illes Balears
ant.	antigament	íd.	ídem
ap.	apèndix	inf. pers.	informació personal (s'hi afegeix el nom de l'informant)
bal.	balear	ll.	llatí
		ll. med.	llatí medieval
		ll. vulg.	llatí vulgar
		llig.	lligall
		loc.	locució
		m.	masculí
		ms.	manuscrit
		mun.	municipi
		n.	nom (com a categoria gramatical)
		n.	nota
		núm.	número
		NL	nom de lloc
		NP	nom de persona
		occ.	occidental
		or.	oriental

orig.	original	s. f.	sense foli
p	punt d'un atlas lingüístic	s. v.	<i>sub voce</i>
p.	pàgina, pàgines	ss.	<i>signum</i>
perg.	pergamí	v	<i>verso</i>
pl.	plural	v.	vegeu
princ.	principi	v.	volum (quan va darrere del nombre)
PVAL	País Valencià	val.	valencià
r	<i>recto</i>	veg.	vegueria
s.	segle, segles	vol.	volum (quan va davant del nombre)
s.	següent, següents		
s. d.	sense data		

2.3.2. CODIS PER A LA LOCALITZACIÓ DELS COGNOMS CONTEMPORANIS

ANDORRA			24	Garrigues	Grg
01	Andorra	And	25	Garrotxa	Grt
CATALUNYA NORD			26	Gironès	Gir
02	Alta Cerdanya	ACe	27	Maresme	Mar
03	Capcir	Cap	28	Montsià	Mon
04	Conflent	Con	29	Noguera	Nog
05	Rosselló	Ros	30	Osona	Oso
06	Vallespir	Vsp	31	Pallars Jussà	PJu
PRINCIPAT DE CATALUNYA			32	Pallars Sobirà	PSo
07	Alt Camp	ACa	33	Pla d'Urgell	PUr
08	Alt Empordà	AEm	34	Pla de l'Estany	PEs
09	Alt Penedès	APe	35	Priorat	Pri
10	Alt Urgell	AUr	36	Ribera d'Ebre	RiE
11	Alta Ribagorça	ARi	37	Ripollès	Rip
12	Anoia	Ano	38	Segarra	Sga
13	Bages	Bag	39	Segrià	Sgi
14	Baix Camp	BCa	40	Selva	Sel
15	Baix Ebre	BEb	41	Solsonès	Sol
16	Baix Empordà	BEm	42	Tarragonès	Tar
17	Baix Llobregat	BLL	43	Terra Alta	TAL
18	Baix Penedès	BPe	44	Urgell	Urg
19	Baixa Cerdanya	BCe	45	Vallès Occidental	VOc
20	Barcelonès	Bar	46	Vallès Oriental	VOr
21	Berguedà	Ber	FRANJA DE PONENT		
22	Conca de Barberà	CBa	47	Baixa Ribagorça	BRi
23	Garraf	Grf	48	Llitària	Lli
			49	Baix Cinca	BCi
			50	Matarranya	Mat

PAÍS VALENCIÀ			65	Plana Baixa	PIB
51	Alacantí	Ala	66	Ports	Por
52	Alcalatén	Aln	67	Ribera Alta	RiA
53	Alcoià	Alc	68	Ribera Baixa	RiB
54	Alt Maestrat	AMa	69	Safor	Saf
55	Baix Maestrat	BMa	70	Vall d'Albaida	VAL
56	Baix Vinalopó	BVi	71	Valls del Vinalopó	VVi
57	Camp de Morvedre	CMo	ILLES BALEARS		
58	Camp de Túria	CTu	72	Eivissa i Formentera	Eiv
59	Comtat	Com	73	Mallorca	Mal
60	Costera	Cos	74	Menorca	Men
61	Horta	Hor	SARDENYA		
62	Marina Alta	MaA	75	l'Alguer	Alg
63	Marina Baixa	MaB			
64	Plana Alta	PIA			

2.3.3. CODIS DE LOCALITZACIÓ PER ORDRE ALFABÈTIC

ACa	07	Alt Camp	BVi	56	Baix Vinalopó
ACe	02	Alta Cerdanya	Cap	03	Capcir
AEm	08	Alt Empordà	CBa	22	Conca de Barberà
Ala	51	Alacantí	CMo	57	Camp de Morvedre
Alc	53	Alcoià	Com	59	Comtat
Alg	75	l'Alguer	Con	04	Conflent
Aln	52	Alcalatén	Cos	60	Costera
AMa	54	Alt Maestrat	CTu	58	Camp de Túria
And	01	Andorra	Eiv	72	Eivissa i Formentera
Ano	12	Anoia	Gir	26	Gironès
APe	09	Alt Penedès	Grf	23	Garraf
ARi	11	Alta Ribagorça	Grg	24	Garrigues
AUr	10	Alt Urgell	Grt	25	Garrotxa
Bag	13	Bages	Hor	61	Horta
Bar	20	Barcelonès	Lli	48	Llitera
BCa	14	Baix Camp	MaA	62	Marina Alta
BCe	19	Baixa Cerdanya	MaB	63	Marina Baixa
BCi	49	Baix Cinca	Mal	73	Mallorca
BEb	15	Baix Ebre	Mar	27	Maresme
BEm	16	Baix Empordà	Mat	50	Matarranya
Ber	21	Berguedà	Men	74	Menorca
BLl	17	Baix Llobregat	Mon	28	Montsià
BMa	55	Baix Maestrat	Nog	29	Noguera
BPe	18	Baix Penedès	Oso	30	Osona
BRi	47	Baixa Ribagorça	PEs	34	Pla de l'Estany

PJu	31	Pallars Jussà	Sel	40	Selva
PLA	64	Plana Alta	Sga	38	Segarra
PLB	65	Plana Baixa	Sgi	39	Segrià
Por	66	Ports	Sol	41	Solsonès
Pri	35	Priorat	TAl	43	Terra Alta
PSo	32	Pallars Sobirà	Tar	42	Tarragonès
PUr	33	Pla d'Urgell	Urg	44	Urgell
RiA	67	Ribera Alta	VAl	70	Vall d'Albaida
RiB	68	Ribera Baixa	VOc	45	Vallès Occidental
RiE	36	Ribera d'Ebre	VOr	46	Vallès Oriental
Rip	37	Ripollès	Vsp	06	Vallespir
Ros	05	Rosselló	VVi	71	Valls del Vinalopó
Saf	69	Safor			

3. DICCIONARI

alemany L'adj. *alemany*, usat des de l'edat mitjana com a nom de persona, s'ha fixat finalment com a cognom. En l'època moderna només ha tingut continuïtat la forma simple masculina *Alemanya* (representada per mitjà de nombroses variants gràfiques, com *Alamannis*, documentat des de l'a. 834, o *Alaman*, des dels a. 1060-1108, que són les formes més primerenques), tot i que en la doc. hist. trobem la forma simple femenina i derivats d'aquesta que no s'han mantingut. En l'àmbit dels renoms cont., podem documentar, encara, formes simples en tots dos gèneres motivades per l'origen o per les possibles estades del portador a Alemanya; esporàdicament fan referència a les característiques físiques de la persona, que recorden trets que es consideren típics de regions més nòrdiques (ulls blaus i cabells rossos).

En la doc. hist. es troba la variant formal amb *-nd-*: és molt freqüent el prenom femení *Alamanda*, que també presenta derivats, i existeixen també formes masculines. Les formes amb

-nd- les hem separat al final de l'article en l'apartat B, mentre que les formes que no contenen la *-d-* les hem inclòs sota l'apartat A; tanmateix, som conscients que algunes de les formes recollides amb *-nn-* poden representar una assimilació de les formes amb *-nd-*. Pel que fa a l'alternança de formes palatalitzades o no palatalitzades s'ha fet impossible de separar-les a partir de les grafies presents en la doc. hist.

Alemanya és un cognom molt freqüent a tot el territori, per bé que se n'han de destacar nuclis importants a les Illes Balears i al País Valencià.

Bibliografia: MollLlinatges p. 92, 170; DCVB vol. 1, p. 472; MoreuRenoms p. 184, 185.

A

◆ Forma simple

De l'adj. i n. m. *alemany*, provinent del ll. ALAMANNUS, amb el sentit de 'nadiu o propi d'Alemanya' (només des del s. XIII, DCVB vol. 1, p. 472).

En antroponímia s'usa en un primer moment com a nom únic (a partir de

l'a. 834) i, més endavant, com a segon nom (a partir de l'a. 1104). En la doc. hist. trobem la forma *Aleman* representada amb diverses variants gràfiques, que han tingut continuïtat en els cognoms cont.

El DCVB vol. 1, p. 472 (s. v. *alemany*), considera que «per influència castellana hi ha qui diu *alemà* i *aleman*» i, de fet, aquestes són les formes vives avui com a renoms en algunes localitats.

Doc. hist. CAT *Alamannis* a. 834 RAC p. 94 [doc. inèdit],¹ *Alamano* a. 904 (1204) CartStCugat núm. 2 (vol. 1, p. 6), *Alamanno* [...] *Alemagno* (Ripoll) a. 913 KremerBNF vol. 9, p. 37 [= Arch-CondalBarcelona núm. 38], *Alemagnus* a. 939 RAC p. 94 [doc. inèdit], *Alamannus* a. 978 RAC p. 94 [doc. inèdit], *et Alamagni, et Remundi, archilevite*, a. 1032 CartStCugat núm. 524 (vol. 2, p. 176), ss. *Alamanno Ugone* a. 1032 CartStCugat núm. 524 (vol. 2, p. 176), *et Agelani et Alamanni eius filii* a. 1034 CartStCugat núm. 531 (vol. 2, p. 190), *Alamanno* a. 1040 (orig.) CartStCugat núm. 552 (vol. 2, p. 213), *Alamano* a. 1041 (orig.) CartStCugat núm. 554 (vol. 2, p. 215), *concedo ad domno Alamanno et a domno Ierberto et a domno Umberto, archidiaconi* a. 1044 CartStCugat núm. 568 (vol. 2, p. 231), [probablement la mateixa persona que apareix en el doc. de l'a. 1032] *Alamannus, filius qd. Ugonis* a. 1053 CartStCugat núm. 597 (vol. 2, p. 264), *Alamanni Unofredi* [...] *predicto Alamanno* a. 1054 DocConcaOdena núm. 10 (p. 49) [el mateix personatge en els altres documents de la font], *Alamano* a. 1056

(orig.) ArxiuStAnnaBarcelona núm. 68 (vol. 1, p. 75), *Ego Alaman impignorator sum* [...] ss. *Alaman* [a. 1060-1108] CartStCugat núm. 800 (vol. 2, p. 454), *Ego Geribert, que vocant Alaman* [...] ss. *Geribert, que vocant Alaman* a. 1067 CartStCugat núm. 659 (vol. 2, p. 323), *Elliardis, femina, [...] postea vero filius eius Alamannus abstulit supradictum alodium inuste* a. 1073 CartStCugat núm. 677 (vol. 2, p. 339), ss. *Gerallo Alamano* (l'Espuga de Francolí) a. 1079 (s. XIII) DiplPoblet núm. 24 (vol. 1, p. 41), *Gerallo Alaman* a. 1096 (orig.) ArxiuStAnnaBarcelona núm. 148 (vol. 1, p. 168), *Alamanni* a. 1100 (orig.) CartGirona núm. 184 (vol. 1, p. 321), *Gerallus Alamanni* a. 1104 (orig.) CartGirona núm. 189 (vol. 1, p. 326), *Alamannus Gauzberti* a. 1104 (orig.) CartGirona núm. 189 (vol. 1, p. 326), ss. *Berengarii Alamanni* a. 1104 (orig.) CartGirona núm. 189 (vol. 1, p. 326), *Gerallo Alamanni* a. 1104 (orig.) CartGirona núm. 190 (vol. 1, p. 327), ss. *Alamanni* a. 1121 CartStCugat núm. 852 (vol. 3, p. 50), ss. *Alamagni Bertrandi de Subirads* a. 1132 CartStCugat núm. 920 (vol. 3, p. 107), *convenientias de [...]* *Gerall Alamanni* (Cervera) a. 1133 (orig.) DiplPoblet núm. 82 (vol. 1, p. 85), *Petri Alamanni* a. 1136 (orig.) CartGirona núm. 264 (vol. 1, p. 411), *ego Geraldus Alamagni* (Gelida) a. 1150 (1235) DiplPoblet núm. 128 (vol. 1, p. 118), *Geralli Alamagni* a. 1153 (orig.) ArxiuStAnnaBarcelona núm. 284 (vol. 1, p. 312), *in campo Petri Alamagni* (Tortosa) a. 1156 (orig.) DocTemplersTortosa núm. 5 (p. 179), *ego Geraldus Alaman* (Ferran) a. 1160 (1231) DiplPoblet núm. 218 (vol. 1, p. 181), ss. *Alaman de Sobirats* a. 1160 CartStCugat núm. 1030 (vol. 3, p. 199), *et de Geralus Alaman* a. 1164 (s. XIII)

1. Vegeu també el NL següent, al Rosselló: *villa quae vocatur Alamannis atque Spedula* a. 900 MarcaHispanica col. 833 (núm. 63).

- DiplPoblet núm. 268 (vol. 1, p. 212), *Alemanni de Orta* a. 1164 (1541) ArxiuStAnnaBarcelona núm. 372 (vol. 1, p. 392), ss. *Geralli Alamagni* [...] ss. *Raimundi Alamanni* (Montagut) a. 1167 (orig.) DiplPoblet núm. 319 (vol. 1, p. 247), ss. *Geralli Alaman* (Cervera) a. 1169 (orig.) DiplPoblet núm. 356 (vol. 1, p. 271), [testimoni] *Geraldus Alamagnus* a. 1184 (orig.) DocTemplersTortosa núm. 81 (p. 259), *Ego Alamannus concedo* a. 1186 (orig.) CartGirona núm. 351 (vol. 2, p. 522), *ego Gerallus Alamanni* [...] ss. *Raimundi Alamanni* a. 1193 CartStCugat núm. 1195 (vol. 3, p. 328) = [testament de Gerard Alemany] *ego Gerallus Alamanni iacens in lecto* [...] *dimito Raimundo Alamanni, filio meo* a. 1193 CartStCugat núm. 1196 (vol. 3, p. 329), *Ego Alamannus subscribo* a. 1195 (orig.) CartGirona núm. 369 (vol. 2, p. 550), *cum Alamagno et Berengario de Pulcro loco* a. 1196 ArxiuStAnnaBarcelona núm. 627 (vol. 2, p. 202), .c. *solidos Guillelmo Alaman* a. 1196 CartStCugat núm. 1215 (vol. 3, p. 346), ss. *Alamagni* a. 1200 CartStCugat núm. 1234 (vol. 3, p. 359), *Alamannus de Aquauiuua, Gerundensis sacrista* a. 1210 (orig.) CartGirona núm. 396 (vol. 2, p. 590), *duobus mansis unum tenet Bernardus Alamagni* a. 1241 CartStCugat núm. 1367 (vol. 3, p. 483), *presentibus testibus Alamanno de Subiratz archidiacono Barchinone* a. 1282 CDStMariaSolsona núm. 111 (p. 154), *Petrus Alamanni* (Sant Celoni) a. 1309 (orig.) PergArenysMar núm. 201, *Guilelmus Johannes Alamany* [a. 1346-1349] (orig.) ActIguualada 1 s. f. [tres ocurrencies més en la mateixa font], *Petrus Alamany* (Sant Andreu de Samalús) a. 1348 (orig.) PergArenysMar núm. 431, *Jacme Alamany prevere* a. 1348 (orig.) CapbreusVic 1 f. 4v, *Bernardus Alamany* (Santa Maria de Pineda) a. 1349 (orig.) PergCalella f. 122, *Jacme Alamany* a. 1357 (orig.) CapbreusVic 1 f. 83v, *Arnau Alamany* (Apiera) a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya 1 f. 169v, *Guillemó Alamany* (Apiera) a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya 1 f. 169v, *Ramon Alamany* (Figuerola) a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya 1 f. 27v, *Gueraldus Alamanni de Conalla* a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya 1 f. 118v, *Bernat Alemany* a. 1360 (orig.) LTallesGirona 1 s. f., *Pere Alamany bracer* a. 1360 (orig.) LTallesGirona 1 s. f., *Jacme Alamany archeiador* a. 1360 (orig.) LTallesGirona 1 s. f., *Pere Alamany ferrer* a. 1360 (orig.) LTallesGirona 1 s. f., *Pere Alamany mariner* a. 1363 (orig.) FogatgeBarcelona 1 f. 70r, *Alamany fferrer* a. 1363 (orig.) FogatgeBarcelona 4 f. 6v, *Berthomeu Alamany* [a. 1364-1367] (orig.) ActIguualada 1 s. f., *Pere Alamany de Cervello* (Querol) [a. 1365-1370] (orig.) FogatgeCatalunya 4 s. f., *Ramon Alamany* (Montagut) [a. 1365-1370] (orig.) FogatgeCatalunya 4 s. f., *en Alemany* (Santa Maria de Pineda) a. 1366 (orig.) PergCalella núm. 191, *Raimundus Alamany sartor* a. 1366 (orig.) ActIguualada 1 s. f., *Anthonius Alamany paratorum pannorum* a. 1366 (orig.) ActIguualada 1 s. f., *Anthoni Alamany* a. 1367 (orig.) ActIguualada 1 s. f., *Ramon Alamany* a. 1367 (orig.) ActIguualada 1 s. f., *Ramon Alamany* a. 1367 (orig.) LEstimesReus f. 2r [set ocurrencies més en la mateixa font], *en FFerrer Alamany* a. 1374 (orig.) LConsellTarragona 3 f. 1v, *en Ramon Alamany* a. 1374 (orig.) LConsellTarragona 3 f. 11v, *n'Alamany sartré* a. 1374 (orig.) LConsellTarragona 3 f. 15r, *Ramon Alamany de Cervello procurador general* a. 1374 (orig.)

- LConsellTarragona 3 f. 17r, *mossen Ramon Alaman governador* a. 1378 (orig.) LConsellTàrrrega 3 f. 68v, *Pere Alamany barquer* a. 1378 (orig.) FogatgeMarBarcelona f. 14r, *Pere Alamany porter* a. 1378 (orig.) FogatgeMarBarcelona f. 46r, *Pere Alamany carceller de la cort del veguer* a. 1378 (orig.) FogatgePiBarcelona f. 1v, *Bernat Alamany notari* a. 1378 (orig.) FogatgePiBarcelona f. 7v, *Ramon Alamany de Cerveillo* [a. 1378-1381] (orig.) FogatgeCatalunya 6 f. 26v, *Bernat Alamany d Orriols* (bisbat de Girona) [a. 1378-1381] (orig.) FogatgeCatalunya 6 f. 108v, *Johan Alamany* a. 1386 (orig.) LConsellTarragona 7 f. 58v, *en Alamany porter del senyor rey* a. 1386 (orig.) LConsellTarragona 8 f. 64r, *n'Alamany* a. 1388 (orig.) LTallesGirona 2 s. f., *Anthoni Alamani* (Maçanet) a. 1389 (orig.) PergArenysMar núm. 727, *Pere Alamany ferrer* a. 1389 (orig.) PadróBarcelona f. 70v [cinc ocurrències més en la mateixa font com a cognom], *en Alamany* a. 1389 (orig.) PadróBarcelona f. 59v [tres ocurrències més en la mateixa font com a primer nom], *n'Alemany* (Llinars del Vallès) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 308, *Jaume Alemany pages* (Vilafranca del Penedès) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 316 [trenta ocurrències més en la mateixa font], *n'Alamany* (la Sagrera, Santa Maria de Palautordera) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 345, [cognom] *Aleman* (Formiguères) a. 1841 CostaRépNFPyrOr p. 113. — PVAL *P. Alaman* (València) a. 1227 CDRoncesvalles p. 354, *Bernardo Alaman* (Morvedre) a. 1240 (orig.) RepValencia vol. 2, p. 82, *P. Alaman* (Alzira) a. 1240 (orig.) RepValencia vol. 2, p. 138, *Petrus Alaman* a. 1242 (orig.) RepValencia vol. 2, p. 46, *testis Carrocius Alaman* a. 1247 DocHabitantsPaísValencià f. 10r, *Andriol Alamay miles* [a. 1263-1264] (orig.) DocAlcoi f. 93r-93v, *Alaman Lopeç d Alago* [a. 1263-1264] (orig.) DocAlcoi f. 93r-93v, *Galcerandi Alaman miles* a. 1272 LPoblMontesa f. 9r, *Galcerandi Alaman* (Atzaneta) a. 1272 (1920) CognomsMaestrat s. f., *Ochova Alaman* a. 1277 (orig.) RepValencia vol. 1, p. 99, *Simon Alaman* a. 1277 (orig.) RepValencia vol. 3, p. 206, *Alaman Rosel* a. 1300 RepOrihuela p. 116, *en Berenguer Alamany conseller del gremi de sarrers* a. 1327 (orig.) LActValència f. 2v-5, *en Berenguer Alamany conseller* a. 1333 (orig.) LConsellersValència p. 35-38, *en Marti Alamany* [a. 1349-1350] (orig.) DocJustíciaValència s. f., *en Michael Alamany* (Xilvel·la) [a. 1349-1350] (orig.) DocJustíciaValència s. f., *n'Alamany Fuster* a. 1350 (orig.) LAveynamentsValència s. f., *Johannes Alamany* a. 1370 (orig.) LAveynamentsValència s. f., *Alamany Berenguer* a. 1378 (orig.) DocAlcoi f. 123, *Alamay Sisquar* (Oriola) a. 1379 (orig.) CensValència f. 99r-99v, *Pere Alamay perayre* a. 1380 (orig.) DocCancelleriaValència s. f., *Guillem Alamany* (Xàtiva) a. 1380 (orig.) DocJustíciaValència llibre 1102, *Alaman Dezujlar* a. 1386 (orig.) LReceptasSegorbe f. 25v, *Alamany d Alcalá* a. 1393 DocValència s. f., *Johan Alamany* (Vilafranca) a. 1397 (orig.) LHabitantsMorella f. 53r [quatre ocurrències més en la mateixa font], *Jachme Alaman* (Ombria de Xiva) a. 1397 (orig.) LHabitantsMorella f. 33v, *Ffrançes Alamay* a. 1397 (orig.) LHabitantsMorella f. 1r [dues ocurrències més en la mateixa font], *en Berthomeu Alamany* (Morvedre) a. 1445 (orig.) CensValència f. 58v, *en Johan Alamany* (Morvedre) a. 1445 (orig.) CensValència f. 69r-69v, *Visent Alemany* (To-

rís) a. 1646 (orig.) CensValència f. 176v [deu ocurrencies més en la mateixa font], *Agosti Alemañy* (la Pobla Llargà) a. 1646 (orig.) CensValència f. 300r [una ocurrencia més en la mateixa font], *Frances Aleman* (Oriola) a. 1646 (orig.) CensValència f. 250v, *Pere Juan Alemano* (Alberic) a. 1646 (orig.) CensValència f. 303r, *Guillem Alemay* (Vall de Gallinera) a. 1646 CensValència f. 349r [dues ocurrencies més al mateix poble], *Geroni Alamany* (Algemesí) a. 1646 (orig.) CensValència f. 284r [quatre ocurrencies més al mateix poble i un a Sella]. — **IBAL R. Aleman** a. 1232 RepMallorca p. 90, *n'Antoni Alamany* (Palma) a. 1329 (orig.) LMonedatgeStEulàliaMallorca f. 2v, *Berenguer Alamany* a. 1329 (orig.) LMonedatgeInca 1 f. 8r, *n'Alamany Malet espaciayre* (Palma) a. 1336 (orig.) LMorabetiStaEulàliaMallorca f. 13r, *Alamayn Cortey* a. 1336 (orig.) LMonedatgeInca 2 f. 11v, *Guillem Alamany* a. 1336 (orig.) LMonedatgeInca 2 f. 1r, *Miquel Alamany caxer* (Palma) a. 1336 (orig.) LMonedatgeStNicolauMallorca f. 20r, *Atseria Alemany* (Palma) a. 1350 (orig.) DocJueusMallorca f. 7v, *Arnau Alamany* (Inca) a. 1359 (orig.) LHomesArmesMallorca f. 1v, *Fferrer Alemany* (Palma) a. 1364 (orig.) LTallesStMiquelMallorca f. 14r, *n'Alamany d Espaya speciayre* (Palma) [mitjan s. XIV] (orig.) LTallesMallorca f. 10r, *n'Arnau Alemany que toca la trompata* (Palma) [mitjan s. XIV] (orig.) LTallesMallorca f. 14r, *Franciscus Alamany* a. 1368 DiplStMariaMallorca vol. 2, p. 256 (núm. 313), *Johan Alamany* a. 1478 LTallaMallorca p. 223.

Cognoms cont. Alemany (8.400 / Mal:1.912, Bar:1.019, MaA:906, Hor:723, RiA:527, Saf:516, PlB:218, Ala:207), *Alemañ* (747 / Ala:425, BVi:266, MaA:29,

MaB:12), *Aleman*² (405 / Bar:126, Ala:68, Hor:41, BVi:27, BL:22), [cal llegir *Alamà*] *Alama* (397 / CTu:234, Hor:113, Bar:20, Saf:13), *Alemañy* (365 / Ala:132, Mal:113, MaB:45, Alc:25, MaA:15, RiA:12), *Alaman* (243 / Bar:93, Hor:86, PlB:18), *Alemaní* (32 / RiA:10, Hor:6), *Alamany* (29 / Bar:23, Tar:2, Saf:2).

Renoms cont. l'Alemà (País Valencià) MoreuRenoms p. 185, [camioners o obrers que han anat a Alemanya] *n'Aleman* (Montuiri, Manresa) MoreuRenoms p. 185, [d'ulls blaus i de cabells rossos] *l'Alemà* Donat,SOBI vol. 70, p. 360, [havia treballat a Alemanya] *Paco l'Alemà* Donat,SOBI vol. 70, p. 368.

◇ **Forma amb preposició de**

Doc. hist. CAT Ramon de Aleman Portapa a. 1376 (orig.) LConsellTàrrrega 3 17v. — **PVAL Joan de Alemany** (Oriola) a. 1646 (orig.) CensValència f. 246v.

◇ **Forma femenina**

El nom apareix sempre com a nom únic, però en la major part dels casos sembla que no es tracta d'un prenom sinó de feminitzacions antroponímiques del cognom del marit (v. les fitxes dels s. XIV i XVI on s'explicita la condició de vídua), que es va arribar a fixar feblement com a cognom en el s. XVI.

Doc. hist. CAT [noble aragonès] *Bernardo Borserio et uxori tue Alamaina* a. 1165 (orig.) CDGardeny núm. 148 (vol. 1, p. 264), *n'Alamanyia* (Santa Maria de Palautordera) a. 1362 (orig.) LCortMontclús f. 51v, *n'Alamanyia vidua* a. 1378 (orig.) FogatgeMarBarcelona f. 82v, *na Alamanyia vidua* a. 1378 (orig.) FogatgePiBarcelona f. 24v, *n'Alamanyia* a. 1389 (orig.) PadróBarcelo-

2. És impossible destriar quin nombre d'efectius correspon al cognom castellà.

na f. 59r, *Juan Alamanya* (la Bisbal) a. 1526 Familysearch [i altres, sempre a les comarques del Gironès o del Baix Empordà], *la viuda Alamanya* (la Llacuna) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 402 [una altra ocurrència en aquesta font, al Pont de l'Armentera], *La viuda Alamanya* (Valls) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 274, *La senora viuda Alamanya* (Aitona) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 368 [una altra ocurrència en aquesta font, a Valls], *Magdalena Alamanya* (Petrallada) a. 1594 Familysearch.

Renom cont. [La primera alemanya que comprà una casa vella al terme] *Alemanana* (S'Arracó) MoreuRenoms p. 185.

B

L'aparició de formes amb *-nd-* no és fàcil d'explicar però pot ser deguda al mateix fenomen que es dona en les formes d'aquest tipus en el lèxic francès; en tot cas, és un fenomen que apareix en l'antroponímia d'una àmplia zona de la Romània.

◆ Forma simple

Doc. hist. CAT *Alamandus*, *levita* a. 1108 CartStCugat núm. 797 (vol. 2, p. 452), *ss. Alamandi de Bel log* a. 1176 (orig.) DiplPoblet núm. 566 (vol. 1, p. 415), *ego Alamandus concedo* a. 1187 CartGirona núm. 356 (vol. 2, p. 533), *Alamandus, gratia Dei Gerundensis episcopus* a. 1221 CartGirona núm. 404 (vol. 2, p. 601), *Raimundus Alamandi* a. 1228 CartGirona núm. 432 (vol. 2, p. 623). — **PVAL** *Simon Alamandus* a. 1238 (orig.) RepValencia vol. 1, p. 126.

◇ Forma femenina

Alamanda és nom de dona que funciona sempre com a prenom, i tan sols el trobem en època medieval.

Doc. hist. CAT *et filia sua Alamanda* a. 1129 CartStCugat núm. 896 (vol.

3, p. 87), *Domine Alamande, nos qui bec laudamus et firmamus* a. 1195 CDStMariaSolsona núm. 74 (p. 111), *ss. Alamande de Salis* a. 1221 CartGirona núm. 405 (vol. 2, p. 601), *domna Alamanda* a. 1228 CartGirona núm. 431 (vol. 2, p. 622), *filia Petri de Gualba Alamanda* a. 1303 (orig.) PergArenysMar núm. 176, *eius uxori Alamanda* (Tordera) a. 1318 (orig.) PergArenysMar núm. 250, *Alamanda de Rivo* (Sant Pere de Pineda) a. 1325 (orig.) PergStIsclMaresme núm. 9, *uxor Petri de Podiolo baynerii Alamanda Baynera* (Sant Celoni) a. 1332 (orig.) PergArenysMar núm. 309, *uxoris eius Alamande* (Santa Maria de Pineda) a. 1336 (orig.) PergCalella núm. 80, *Alamanda de Podio* (Montpalau) a. 1338 (1576) PergArenysMar núm. 346, *Alamande Mirona* (Sant Martí d'Arenys) a. 1344 (orig.) PergArenysMar núm. 404, *filiam meam Alamandam* (Santa Maria de Pineda) a. 1348 (orig.) PergCalella núm. 113, *uxori Raimundi Poncii Alamande* (Sant Joan de Campins) a. 1356 (orig.) PergArenysMar núm. 488, *uxor Guilelmi Davidis Alamanda* (Sant Celoni) a. 1358 (orig.) PergArenysMar núm. 514, *Alamanda filanera* a. 1360 (orig.) LTallesGirona 1 s. f., *Alamanda de Ripparia* (Santa Maria de Valldemaria) a. 1361 (orig.) PergArenysMar núm. 542, *eorum filie Alamande* (Sant Andreu de Llavaneres) a. 1369 (orig.) PergLlavanesMaresme núm. 6, *eius uxoris Alamanda* (Sant Martí Sacalm) a. 1369 (orig.) PergArenysMar núm. 583, *uxoris Johannes Gili Alamanda* (Santa Maria de Pineda) a. 1376 (orig.) PergCalella núm. 217, *uxor FFrancisci Moragues Alamanda* (Santa Maria de Pineda) a. 1385 (orig.) PergCalella núm. 242, *Alamanda Sunyera* a. 1388 (orig.) LTallesGirona 2 s. f., *na Alamanda vidua* a.

1389 (orig.) PadróBarcelona f. 57v, *eius uxoris Alamande* (Santa Maria de Pineda) a. 1397 (orig.) PergCalella núm. 288, *eius uxor Alamanda* (Santa Maria de Pineda) a. 1398 (orig.) PergArenys-Mar núm. 775. — PVAL *Alamanda filla d'en Salvador de Poal* a. 1284 (orig.) DocJustíciaValència 4bis, *Alamanda* (Ontinyent) a. 1368 (1627) DocJustícia-València f. 1r-7v, *Alamanda Carroç filia nobilis Raymundi de Boxadors* a. 1397 (orig.) DocJustíciaValència s. f., *n Alamanda den Broca* (Portel) a. 1397 (orig.) LHabitantsMorella f. 45v. — IBAL *na Alemanda muler qui fo d'en Guillem Holiver* (Palma) a. 1336 (orig.) LMorabetiStEulàliaMallorca f. 9r, *n'Alemanda muler qui fo d'en Jacme Qestlar* (Palma) a. 1336 (orig.) LMorabetiStEulàliaMallorca f. 17v, *n'Alemanda muler qui fo d'en Pere Hotjer* (Palma) a. 1336 (orig.) LMorabetiStEulàliaMallorca f. 20r, *Alamande uxor Arnaldi de Sancta Cilia quondam* a. 1377 DiplStMaria-Mallorca 2 p. 576 (núm. 474).

♦ **Derivat sobre la forma femenina** (+ -ELLU)
Sufix diminutiu.

Doc. hist. CAT *in terra de Alamandela* a. 1075 ArxiuStAnnaBarcelona núm. 10 (vol. 1, p. 1235).

♦ **Derivat sobre la forma femenina** (+ -ĪNU)
Sufix diminutiu.

Doc. hist. CAT *damus tibi Ticioni et uxori tue Alamandine et filis vestris* a. 1178 CartStCugat núm. 1117 (vol. 3, p. 270). — PVAL *P. Berac et Alamandina uxor eius* a. 1239 (orig.) RepValència vol. 1, p. 148.

almirall El n. m. *almirall*, que designa el cap de l'armada, ha originat el cognom català homònim (des de l'a.

1497). Aquest antropònim només es troba a Catalunya, sobretot a l'Alt Penedès. La fixació del cognom es degué fer a partir d'un renom, ja sigui com a indicador de l'ofici del portador, o, més probablement, com a renom irònic o expressiu. En l'antroponímia no se'n troben derivats o compostos; només feminitzacions ocasionals en noms de dones. La seva productivitat com a renom actual és, en qualsevol cas, molt limitada.

Bibliografia: MollLlinatges p. 247; DCVB vol. 1, p. 532;³ Ø MoreuRenoms.

♦ **Forma simple**

Del cat. *almirall* n. m. 'cap de l'armada' (des del s. XIII, DECat vol. 1, p. 215) i aquest de l'àrab. La fixació del cognom s'ha fet en una zona molt precisa entre l'Alt Penedès i les comarques veïnes de l'Anoia i el Baix Llobregat; el nucli del cognom sembla que es troba en la masia *ca n'Almirall* (Sant Llorenç d'Hortons, Alt Penedès), però aquest topònim és clarament procedent de l'antropònim.

Doc. hist. CAT *Jaume Almirall* (Martorell) a. 1497 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 196, *Tomas Almirall* a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 371, *Antich Almirall* (Sant Andreu de la Barca) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 375, *Antoni Almirall* (Sant Andreu de la Barca) FogatgeCatalunya vol. 1, p. 375, *Thomas Almirall* (Sant Esteve Sesrovires) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 379, *Miquel Almirall* (Sant Joan Samora) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 389, *n'Almirall del Mas Salines* (Sant Llorenç d'Hortons) a. 1553 Fogatge-

3. «Llin[atge] de Bar[celona] i Tarr[agona]».

Catalunya vol. 1, p. 389, *n'Almirall del Mas-scarit* (Sant Llorenç d'Hortons) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 389, *Antic Almirall* (Corbera de Llobregat) a. 1594 Familysearch.⁴ — PVAL [És possible que totes les fitxes corresponguin a la mateixa persona] en *Bernat Almirall conseller parroquia de Santa Creu* a. 1306 (orig.) LConsellersValència p. 1-3, en *Bernat Almirall conseller* a. 1306 (orig.) LActValència f. 1-3, en *Bernat Almirall conseller* a. 1333 (orig.) LConsellersValència p. 35-38.

Cognoms cont. *Almirall* (1.413 / Bar:458, APe:221, Ano:153, BL:147, Grf:139), *Almiral* (6).

◇ Forma femenina

Feminització antroponímica ocasional; sense continuïtat.

Doc. hist. CAT *la viuda Almiralla* (Martorell) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 372, *Magdalena Almiralla* (Corbera de Llobregat) a. 1601 Familysearch.

amic El n. m. *amic*, amb el sentit de 'qui té amistat', ha originat el cognom homònim (documentat des de l'a. 1165 en context llatí —*Amicho*— i des de l'a. 1358 ja en context català); també s'emprava i s'empra com a vocatiu afectuos.

El mot ha donat derivats en el lèxic comú, alguns dels quals s'han convertit en antropònims: *Amigó*, repartit per tot el territori, i *Amiguet* (documentat des dels a. 1165-1166), localitzat bàsicament al País Valencià. La forma simple, que és la menys pro-

4. En aquesta font apareixen unes tres-centes cinquanta ocurrences d'aquest cognom; del s. XVIII i sobretot s. XIX; un nombre significatiu es localitza a Piera (218).

ductiva en l'antroponímia, se situa sobretot al Principat. Les formes femenines (tant les simples com les derivades que apareixien en la doc. hist.) han desaparegut del corpus de cognoms cont. El mot no ha estat gaire productiu en la formació de renoms.

Bibliografia: MollLlinatges p. 280, 283; DCVB vol. 1, p. 625-626, vol. 6, p. 822; MoreuRenoms p. 116.

◆ Forma simple

Del cat. *amic* n. m., en el sentit abans esmentat (només des de l'a. 1230, DCVB vol. 1, p. 625-626). Amb el sentit de 'amat i amada', es documenta ja des dels orígens (DECat vol. 1, p. 260); amb el sentit de 'concupí, amistançat', apareix documentat a partir de la *Crònica* de Desclot (DCVB vol. 1, p. 625-626). El mot prové de la forma llatina *AMICU*. En la primera forma documentada apareix com a nom únic,⁵ en context llatí. L'ús antroponímic es consolida arreu durant el s. XIV.

Doc. hist. CAT *in alodio Amicho qui non ridet* a. 1165 (orig.) DocTemplersTortosa núm. 22 (p. 193), *Ramon Amich* («Sant Hipòlit») a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya 1 f. 19v, *Pere Amich* a. 1397 (orig.) LMonedatgeCincaLlistera f. XXIIr, *Pere Amich fuster* a. 1399 (orig.) LTallesGirona 3 s. f., *Bertomeu Amich* (les Borges) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 350, *Roch Amich* (Fornells) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 494, *Dom Pere Amich canononge* (Tortosa) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 174, *Dom Miquel Amich canononge* (Tortosa) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 174, *Micer Joan Amich*

5. Probablement a causa de l'ús generalitzat com a vocatiu.

(Tortosa) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 169, *Garau Amic* (Verges) a. 1606 Familysearch, *Antoni Ferrer Amic* (Girona) a. 1635 Familysearch, *Joan Amic* (Girona) a. 1637 Familysearch. — PVAL *Geraldo Amici fratri de Amposte* (Castelló) a. 1255 (orig.) LPrivStMateu p. 346, *frater Guillelmus Amici castellanus Emposte* a. 1257 LPoblMontesa f. 51r, *Guillelmus Amici frater de Emposte* (Castelló) a. 1257 (orig.) LPrivStMateu p. 336, *Amicus Catalanus* a. 1277 RepValencia vol. 3, p. 106, *Pere Amich* (Muro) [a. 1341-1342] (orig.) LCortJustíciaCocentina f. 27v, *Guillelmus Amich ts.* a. 1351 (orig.) PergXàtiva núm. 113. — IBAL *Guillem Amich* a. 1329 (orig.) LMonedatgeInca 1 f. 15r, *Barthomeu Amich* a. 1329 (orig.) LMonedatgeInca 1 f. 24r, *Guillem Amich* a. 1329 (orig.) LMonedatgeInca 1 f. 24r, *Pere Amich* a. 1329 (orig.) LMonedatgeInca 1 f. 24r, *en Guillem Amich* a. 1336 (orig.) LMonedatgeInca 2 f. 8r, *en Palagri Amich* a. 1336 (orig.) LMonedatgeInca 2 f. 10r, *Pericó Amich* a. 1336 (orig.) LMonedatgeInca 2 f. 25v, *Bartomeu Amich* a. 1336 (orig.) LMonedatgeInca 2 f. 25v, *Miquel Amich* (Inca) a. 1359 LHomesArmesMallorca f. 1r, *Guillem Amich* (Inca) a. 1359 LHomesArmesMallorca f. 2r, *Barthomeu Amich* (Inca) a. 1359 LHomesArmesMallorca f. 4v.

Cognoms cont. *Amich* (85 / Gir:32, Bar:27, Oso:10), *Amic* (1 / Oso).

Renom cont. *L'Amic* (l'Escala, Palafrugell, Santa Coloma de Queralt, Sarra, Benissanet) MoreuRenoms p. 116.

◇ **Forma amb article *el***

Les formes amb article no són gaire freqüents en l'antroponímia catalana. Potser es podria tractar d'un cognom d'origen ultrapirinenc arrelat aquí (v.

MorletDENF p. 577). El DCVB (vol. 6, p. 822) el registra a «Olesa de Montserrat, Valls, Masó, etc.» però no en fa cap comentari.

Doc. hist. CAT *Maria Margarida Eularia Lamich* (Arenys de Munt) a. 1690 Familysearch.

Cognom cont. *Lamich* (21 / Bar:8, CBa:4, Tar: 4).

◇ **Forma femenina amb preposició *de***

És l'única forma que trobem documentada i probablement, en aquest cas, la preposició indica pertinença, potser filiació.

Doc. hist. PVAL *Petrus Damiga notari* a. 1392 (orig.) PergXàtiva núm. 40.

◆ **Derivat (+ -ITTU): *amiguet***

Del cat. *amiguet*, diminutiu d'*amic* (DCVB vol. 1, p. 628).⁶

Doc. hist. CAT ss. *Amiguet* [a. 1165-1166] (orig.) DiplPoblet núm. 271 (vol. 1, p. 215), ss. *Amigueti* a. 1200 (orig.) CDTempleBarberà núm. 744 (p. 1073), *Guillemo Amiguet* a. 1378 (orig.) FogatgePiBarcelona f. 17r, *Anthonio Amiguet* a. 1383 (orig.) LlistaVeïnsValls s. f., *March Amiguet* a. 1394 (orig.) LConsellTarragona 11 f. 40v, *Françí Amiguet sabater* (Barcelona) a. 1497 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 116 [d'altres ocurrencies en la mateixa font], *Joan Amiguet* (Tarragona) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 260 [sis ocurrencies més en la mateixa font], *Ana Montane Amiguet* (Barcelona) a. 1860 Familysearch, *Pilar Ursula Defillo y Amiguet* (el Vendrell) a. 1874 Familysearch. — PVAL *Guillelmus Amiguet* (Vall de Perputxent) a. 1320 LPrivCatí s. f., *Amiguetus Montull* (Salzadella) a. 1323 LPrivCatí s. f.

Cognom cont. *Amiguet* (198 / PLA:104, PLB:78, Hor:8).

6. Ø MollLlinatges.

◇ **Forma amb preposició de**

Totes aquestes formes històriques es documenten a l'àrea de la Ribagorça.

Doc. hist. CAT *Pere d Amiguè* (Aguilaniu) a. 1385 (orig.) LMonedatgeRibagorça s. f., *Guylem d Amiguè* (Aguilaniu) a. 1385 (orig.) LMonedatgeRibagorça s. f., *Petrum d Amiguè* (Aguilaniu) a. 1385 (orig.) LMonedatgeRibagorça s. f.

◆ **Derivat (+ -ōNE): amigó**

És la forma diminutiva, segurament afectuosa, d'*amic*. Resulta un dels derivats més productius, present sobretot a Barcelona, Tarragona i València (DCVB vol. 1, p. 628).

Doc. hist. CAT *et donet meo nutritato Amigono* a. 1196 (1197) ArxiuSt-AnnaBarcelona vol. 2, núm. 1625, *en Amigo* a. 1330 (orig.) LRebudesTortosa f. 43v, *Guillem Amigo* a. 1330 (orig.) LRebudesTortosa f. 85v, *Jacme Amigo* a. 1359 (orig.) LConsellTarragona 1 f. 24r, *Jacobus Amigo corregerius* a. 1359 (orig.) LConsellTarragona 1 f. 28v, *Guilelmi Amigo* (Santa Coloma de Gramenet) [a. 1361-1362] (orig.) CapbreusBarcelona 2 s. f., *en Amigo* (Santa Coloma de Gramenet) [a. 1361-1362] (orig.) CapbreusBarcelona 2 s. f., *Guilelmi Amigoni* (Santa Coloma de Gramenet) [a. 1361-1362] (orig.) CapbreusBarcelona 2 s. f., *Pere Amigo saig* a. 1363 (orig.) FogatgeBarcelona 4 f. 11v, *Jacme Amigo taverner* a. 1363 (orig.) FogatgeBarcelona 1 f. 31v, *Jacobus Amigo* a. 1369 (orig.) LConsellTarragona 2 f. 2v, *Lorens Amigo* a. 1375 (orig.) CapbreusVic 2 f. 89r, *Jacme Amigo mercader* a. 1378 (orig.) FogatgeMar-Barcelona f. 29r, *en Amigo* a. 1389 (orig.) PadróBarcelona f. 144v, *Gabriel Amigo* a. 1389 (orig.) PadróBarcelona f. 236r, *Johan Amigo* a. 1397 (orig.)

LMonedatgeCincaLlitera f. xxxv, *Johan Amigó* (l'Hospitalet) a. 1497 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 183, *Bernat Amigo* (Arbeca) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 348 [trenta-una ocurrences més en la mateixa font], *Anna Amigo* (Valldoreix) a. 1697 Familysearch, *Diego Amigo* (Sant Feliu de Guíxols) a. 1784 Familysearch, *Antonia Amigo* (Castellbisbal) a. 1805 Familysearch. — **PVAL** *Amigono d Amaldano* (València) a. 1248 (orig.) RepValència vol. 2, p. 102, *Bernardo Amigoni* (València) a. 1248 (orig.) RepValència vol. 2, p. 107, *Amigonis Carabacer* [a. 1263-1264] (orig.) DocAlcoi f. 83-83v, *Amigo* (València) a. 1277 RepValència vol. 3, p. 38, *Amigono Gizbert* a. 1289 LPoblMontesa f. 1v, *Berengarius Amigo* a. 1296 (orig.) DocAlcoi f. 18-18v, *Berenguer Amigoni* a. 1318 (orig.) DocValència s. f., *Bernardus Amigone vicinum Sancti Mathei* a. 1322 LPoblMontesa f. 50r, *Bartholomeus Amigoni vicinum Sancti Mathei* a. 1322 LPoblMontesa f. 50r, *en Arnau Amigo conseller del gremi dels fusters* a. 1327 (orig.) LActValència f. 2v-5, *Petro Amigo* (Castelló) a. 1329 (orig.) LPrivStMateu p. 157, *Bernardus Amigoni* (Castelló) a. 1338 (orig.) LPrivStMateu p. 138, *Bartholomeus Amigoni* (Castelló) a. 1338 (orig.) LPrivStMateu p. 138, *Bernardus Amigoni* (Castelló) a. 1338 (orig.) LPrivStMateu p. 138, *Bartholomeus Amigoni* (Castelló) a. 1338 (orig.) LPrivStMateu p. 138, *en Pere Amigo* [a. 1349-1350] (orig.) DocJustíciaValència s. f., *en Berthomeu Amigo blanquer* [a. 1349-1350] (orig.) DocJustíciaValència s. f., *Domingo Amigo* a. 1379 LMorabetiStMateu p. 410, *Domingo Amigo* a. 1385 LMorabetiStMateu p. 184. — **IBAL** *en Pere Amigo* a. 1308 (orig.) LMonedatgeMontuiri f. 4v, *Bartomeu*

Amigo (Rubines) a. 1359 LHomesArmesMallorca f. 22v, *en Guillem Amigo prevera* (Muro) a. 1359 (orig.) LHomesArmesMallorca f. 37r, n'Amigo a. 1390 LMonedatgeStMiquelMallorca f. 52v.

Cognom cont. Amigo (1.609 / Bar:649, BL:218, Hor:164).

◇ **Forma amb preposició de**

Doc. hist. CAT Bernat de Amigo (Jou) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 79. — **IBAL Johan Damigo plaenti** (Palma) a. 1336 (orig.) LMonedatgeStNicolaMallorca f. 21v.

◇ **Forma amb preposició de i article es**

Doc. hist. PVAL Berengaria de Samigo (València) a. 1240 (orig.) RepValència vol. 1, p. 193.

◇ **Forma femenina**

És palès que es tracta de feminitzacions del cognom m.⁷

Doc. hist. CAT Na Amigona viuda (Barcelona) a. 1497 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 123, *La viuda Namigona* (Torrefeta) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 414, *La viuda Amigona* (Balaguer) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 17, *La viuda Amigona* (Concabella) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 132. — **PVAL na Amigona** a. 1385 LMorabetiStMateu p. 184. — **IBAL n'Amigona** [mitjan s. XIV] (orig.) LTallesStNicolaMallorca f. 9r

◆ **Compost (BONUS +): bon amic**

Presenta la grafia aglutinada de l'adj. *bon* més la forma simple *amic*, i l'origen n'és possiblement un renom (MollLliantges p. 280).

7. El topònim *Turó de l'Amigona* (MoreuNomsLoc p. 108) es tracta d'una aplicació de l'antropònim, que indica propietat.

Doc. hist. CAT en Bonamich (Santa Maria de Palautordera) a. 1362 (orig.) LCortMontclús f. 51v, *En Bonamich* (Montclús) a. 1497 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 199 [d'altres ocurrences en la mateixa font], *en Bonamich* (Santa Maria de Palautordera) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 344 [vuit ocurrences en la mateixa font: tres a Móra i tres a Ginestar], *Chatarina Llado y Bonamich* (Arenys de Munt) a. 1696 Familysearch, *Francisco Joseph Geronim Ripoll Bonamich* (Olot) a. 1727 Familysearch. — **PVAL Bonamic zes Fabrigues** [a. 1272-1275] RepOrihuela p. 60, *Bonamic Zauilla escriuano del rey* [a. 1272-1275] RepOrihuela p. 66, *Bonoamico de Figuerola* a. 1285 (orig.) ProtocolsValència p. 5, *Bonamich de Carcyyl* [a. 1300-1314] RepOrihuela p. 112.

Cognom cont. Bonamich (37 / VOc:34).

◆ **Compost (MEUS +): 7**

Amb el cat. *mon*, possessiu que apareix només anteposat al nom amb el sentit de 'el meu'; procedeix d'una forma contracta del ll. MEUM (DCVB vol. 7, p. 528); el sobrenom pot ser delocutiu, és a dir, haver-se creat per una expressió que deia el portador o bé li deien.

De totes maneres, és possible que es tracti d'una persona d'origen francès, llengua en la qual aquest cognom està ben documentat (v. MorletDENF p. 702).

Doc. hist. CAT Jacme Monamich (Figueres) a. 1497 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 372.

anoll El n. m. *anoll* ha originat el cognom homònim (des de l'a. 1553). Aquest antropònim ha estat poc productiu tant pel que fa a la doc. hist. i els cognoms cont. com per als renoms. Cal remarcar la forma iodit-

zant, *Anoy*, paral·lela a casos com *ui* (< OCULU), etc.

Bibliografia: MollLlinatges p. 287; DCVB vol. 1, p. 703; Ø MoreuRenoms.

◆ **Forma simple**

Del cat. *anoll* n. m. amb el significat de 'bòvid d'un a dos anys' (des de l'a. 1201, DECat. vol. 1, p. 337), i aquest del ll. ANNUCULU (Gaffiot p. 130).

Doc. hist. CAT *Pere Anoy de na Papiola pages* (Vilafranca del Penedès) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 317, *Maria Angela Anoll* («Sant Pere de Premià») a. 1621 Familysearch, *Magina Elena Madrona Anoll i Morot* («Sant Pere de Premià») a. 1632 Familysearch, *Miguel Anoll* (Tossa de Mar) a. 1848 Familysearch.

Cognoms cont. *Anoll* (108 / Bar:39, BCe:20, BEb:13, Mon:13), *Anoy* (5 / Bar:5).

barba El n. f. *barba*, amb el significat de 'pèls que creixen en la part inferior i lateral de la cara de l'home adult',⁸ és l'origen del cognom català homònim.

El mot s'usa primer com a sobrenom (des de l'a. 1000) i es fixa més tard com a cognom, i ha tingut continuïtat en els cognoms contemporanis sobretot al Barcelonès i a l'Horta de València. Pel que fa als derivats, n'hi ha bastants que han esdevingut renoms o cognoms en algun moment (*Barbassa*, *Barbal*, *Barbat*, *Barbeta* —una de les formes més primerenques, documentada des de l'a. 941—,

Barbó, *Barbós*, *Barbut*), tot i que amb poca continuïtat com a cognoms contemporanis; excepte el derivat *Barber*, que, en tractar-se del nom d'un ofici que existeix des de ben antic, ha tingut molta presència tant en l'antroponímia històrica com en la contemporània (amb un clar predomini al País Valencià en tots dos casos). A més, *barba* ha originat molts compostos que en algun moment han estat renoms, com *Malabarba*, *Barba d'Or*, *Barba blanca*, *Barba-roja* (l'únic que ha tingut continuïtat en els cognoms contemporanis), *Barba-rossa*, *Barba vella*, *Barba de calaix*.

Bibliografia: MollLlinatges p. 63, 269; DCVB vol. 2, p. 282-285; MoreuRenoms p. 23, 69, 70, 73; CorominesOnomasticon vol. 2, p. 340; Kremer,Aufsätze vol. 12, p. 111-112.

◆ **Forma simple**

Del cat. *barba* n. f. que prové de la forma llatina BARBA amb el sentit de 'pèls que creixen en la part inferior i lateral de la cara de l'home adult' (només des del s. XIII, DECat vol. 1, p. 631) i la 'part més sortida de la mandíbula davall el llavi inferior', en aquest darrer sentit s'usa també el derivat *barbeta* (només des del s. XVI, DECat vol. 1, p. 631). En l'article, hem classificat les ocurrencies en què *barba* correspon al primer sentit (i els casos en els quals no hi ha cap element per conèixer el sentit concret) en l'apartat A, i les ocurrencies en què designa amb tota seguretat el mentó en l'apartat B.

A

Doc. hist. CAT ss. *Iocefret Barba* a. 1000 (orig.) DocSolsona núm. 24 (p. 338), *Duran Barba de Cerubi* a. 1020 BalariOrígenes vol. 2, p. 591, ss. *Senio-*

8. A més, *barba* és un terme tècnic en la llengua especialitzada de diversos oficis per designar les orles irregulars, però aquest no sembla l'origen del cognom.

fret Barba a. 1031 MiretNPTerrassa núm. 80 [BRABL vol. 7, p. 485], *afrontat ipsa vinea [...] de meridie in vinea de Bonefilio Barba* a. 1042 (orig.) DocSolsona núm. 89 (p. 385), *mansos [...] unum quod fuit de Godmare Barba* a. 1084 CartStCugat núm. 716 (vol. 2, p. 379), *filio Raimundi Barba* a. 1190 CDGardeny vol. 2, p. 817, [doc. citat per Kremer, Aufsätze vol. 12, p. 111], *.i. conamina [...] Et teneat eam Gazol et Ramon Barba et Arnall Carui* s. XII DocUrgell núm. 45 (ap. vol. 11, p. 106), *Marti Barba* a. 1358 (orig.) LConsellTarragona 1 f. 1r = *Martinus Barba* a. 1359 (orig.) LConsellTarragona 1 f. 27v, *en Barba çabater* a. 1358 (orig.) LConsellTarragona f. 8r, *Guillem Barba* (Verdú) a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya 1 f. 173r, *Bernat Barba avanturer* a. 1360 (orig.) LTallesGirona 1 s. f., *Ramon Barba* a. 1378 (orig.) LConsellTàrrrega 3 f. 63v, *Jacme Barba parayre* a. 1378 (orig.) FogatgeMarBarcelona f. 50v = *Jacme Barba parayre* a. 1399 (orig.) FogatgeBarcelona 5 f. 51bis, *en Barba* a. 1389 (orig.) PadróBarcelona f. 31r, *Narçis Barba* (Terrassa) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 322 [setze ocurrences més en la mateixa font], *Antiga Barba* (Corbera de Llobregat) a. 1579 Familysearch, *Barbara Barba* (Riudaura) a. 1580 Familysearch, *Eularia Maria Coloma Barba* (Sant Boi de Llobregat) a. 1673 Familysearch, *Maria Anna Margarida Barba* (Cadaqués) a. 1683 Familysearch, *Carlos Barba* (Sant Feliu de Guíxols) a. 1752 Familysearch, *Esperansa Roig y Barba* (Castellbisbal) a. 1757 Familysearch, *Anna Maria Barbara Barba* (Olesa de Montserrat) a. 1795 Familysearch, *Barba* (Perpinyà) a. 1841 CostaRépNFPyrOr p. 335, [cognom probablement importat] *Barbe* (Rodes) a. 1841 CostaRépNFPyrOr [se-

tanta-set ocurrences en la mateixa font, amb focs importants a Banyuls (trenta-una ocurrences) i Bompàs (dotze ocurrences)]. — PVAL R. *Barba* (Llíria) a. 1249 (orig.) RepValència vol. 2, p. 72 = R. *Barba* a. 1277 RepValència vol. 3, p. 65 = *Raimundus Barba* a. 1299 (orig.) DocValència f. 54v-55 = *Raimundus Barba flagellator auri* a. 1299 (orig.) DocValència f. 81-81v, *Barthomeu Barba* a. 1266-1268 RepOrihuela f. 13, *Bartholomeu Barba* [a. 1272-1275] RepOrihuela p. 77, *Pere Barba* a. 1285 (orig.) ProtocolsValència f. 20-20v, *Abram Barba jubeu* (Vila-real) [a. 1355-1357] (orig.) LVisitesPastoralsBorriana s. f., *Manuela Barba* (Algímia d'Alfara) a. 1784 Familysearch.

Cognom cont. *Barba* (1.825 / Bar:920, Hor:149, VOC:129, Mar:80, BLl:70, BCa:42, Bag:36, PSo:22, Oso:20).

Renom cont. [Motivació no explicada] *En Barba* (Blanes) Bota,SOBI vol. 59, p. 174.

◇ **Forma amb preposició de i article la**

Doc. hist. CAT *Loys de la Barba* a. 1389 (orig.) PadróBarcelona f. 144r. — PVAL *Nicholau de la Barba* (València) 1370 (orig.) LAveynamentsValència s. f., *Anthoni de la Barba* a. 1380 (orig.) DocCancelleriaValència s. f., *Matheu de la Barba* a. 1393 DocValència s. f., *Anthonius de la Barba* a. 1397 (orig.) DocJustíciaValència s. f.

◆ **Derivat (+ -ĀCEU): barbassa**

Del cat. *barbassa* n. f., augmentatiu de *barba* (DCVB vol. 2, p. 289).

Doc. hist. CAT *Matia Barbasa* (Vilabertran) a. 1643 Familysearch, *Jose Poch y Barbasa* (Espolla) a. 1866 Familysearch.

Renom cont. [Persona amb abundància de pèl a la barba] *Barbassa* MoreuRenoms p. 70.

♦ **Derivat (+ -ALE): Barbal**

Classificació dubtosa. El DCVB (vol. 2, p. 286) l'esmenta sense donar-ne cap explicació etimològica. MollLlinatges no registra aquest cognom. No hi ha base lexical que pugui explicar aquesta forma, molt localitzada als Pallars.

Cognom cont. *Barbal* (126 / PSo:76, PJu:17).

♦ **Derivat (+ -ARIU): barber**

Del cat. *barber* n. m. 'qui té per ofici afaitar la barba i tallar els cabells (antigament els barbers exercien també la cirurgia menor)' (DCVB vol. 2, p. 291).

Doc. hist. CAT *Bernat Barber* (Sant Celoni) a. 1358 (orig.) Fogatge-Catalunya 1 f. 171v, *Petri Barber* (Santa Coloma de Gramenet) [a. 1361-1362] (orig.) CapbreusBarcelona 2 s. f. [una ocurrència més en la mateixa font], *Barber* (Sopeira) a. 1385 (orig.) LMonedatgeRibagorça s. f., *Anna Rosa Barber* (Girona) a. 1504 Familysearch, *Guillem Montserrat Barber* (Olot) a. 1544 Familysearch, *Violant Onofra Barber* (Girona) a. 1546 Familysearch, *Joan Barber* (Bagà) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 467 [nou ocurrències més en la mateixa font], *Miquel Francesch Boyer Barber* (el Torn) a. 1597 Familysearch, *Maria Magdalena Barber* (la Bisbal d'Empordà) a. 1607 Familysearch, *Joan Barber* (la Bisbal d'Empordà) a. 1620 Familysearch, *Barbara Barber* (Arenys de Munt) a. 1651 Familysearch.⁹ — **PVAL** *Domingo Peres Barber* a. 1300 RepOrihuela p. 111

9. Hi ha moltes ocurrències a la província de Girona i rodalia, especialment a la Bisbal d'Empordà, a Girona ciutat, a Olot i a Arenys de Munt.

[una ocurrència més en la mateixa font], *en Francesch Barber conseller del gremi dels barbers* a. 1306 (orig.) LActValència f. 1-3, = *en Francesch Barber conseller de barbers* a. 1306 (orig.) LConsellersValència p. 1-3 [dues ocurrències més en la mateixa font], *en Miquel Barber conseller de barbers* a. 1307 (orig.) LConsellersValència p. 8-10 [dues ocurrències més en la mateixa font], *en Jaume Barber* a. 1323 (orig.) LConsellersValència p. 206-207, *muller d'en Gil Barber na Mariana* a. 1349-1350 (orig.) DocJustíciaValència s. f., *Johan Barber* [a. 1364-1367] (orig.) LCortJustíciaCocentaina f. 19, *muller d en Mateu Barber na Sebelia* (Sagunt) a. 1379 (orig.) CensValència f. 35r-35v [una ocurrència més en la mateixa font], *en Bernat Barber* (Morvedre) a. 1445 (orig.) CensValència f. 70r-70v, *Vicent Barber* (Aiacor) a. 1646 (orig.) CensValència f. 120v [setze ocurrències més en la mateixa font]. — **IBAL** *Arnau Barber* a. 1308 LMonedatgeMontuiri f. 4r, *Bernat Barber* a. 1329 (orig.) LMonedatgeInca 1 f. 12r, *Marti Barber* (Palma) a. 1336 (orig.) LMonedatgeStNicolauMallorca, f. 21v, *Jacme Barber* (Santanyí) a. 1359 (orig.) LHomesArmesMallorca f. 41r [una ocurrència més en la mateixa font], *Arnau Barber* a. 1359 LHomesArmesMallorca f. 54r, *Antoneta Barber* a. 1691 Familysearch, *Catarina Barber* (Menorca) a. 1755 Familysearch.

Cognoms cont. *Barber* (3.024 / Men:736, Saf:480, Hor:309, MaA:281, MaB:215, VA:200, RiA:157, Cos:149), [llegiu *Barbē*] *Barbe* (538 / Sgi:164, Bar:124, VOc:47, Hor:37, Sel:35, Nog:27).

Renom cont. [Motivació: «ofici»] *Barber* MoreuRenoms p. 124, 125.

◆ **Derivat (+ -ĀTU): barbat**

De l'adj. *barbat* 'que té barba' (DCVB vol. 2, p. 289).

Doc. hist. CAT *Maria Barbat* (Vilabertran) a. 1664 Familysearch, *Isidro Barbat* (Lliçà de Munt) a. 1730 Familysearch.

Cognom cont. *Barbat* (97 / BCa:11, Tar:8).

◇ **Forma plural**

Doc. hist. CAT *Thoni Barbats* (Casserres) a. 1497 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 242, *Na Barbats* (Puigcerdà) a. 1497 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 84.

◆ **Derivat (+ -ITU): barbata**

El cat. *barbata* n. f. designa el mentó i també és el diminutiu de *barba* (DCVB vol. 2, p. 291). També pot fer referència a la barba primerenca que li surt a un adolescent. No obstant això, el sentit donat per Moreu per als renoms cont. és el de 'abundància de pèl a la barba'.

Doc. hist. CAT *in terra de filios Barbata* a. 941 (orig.) DiplCatedralVic núm. 191 (p. 164), *en Barbata* s. XVII MoreuRenoms p. 70, *Teresa Barbata* (Cabrera de Mar) a. 1687 Familysearch, *Antonia Lorensa Jacinta Barbata* (Sant Feliu de Llobregat) a. 1820 Familysearch [hi ha una desena més d'ocurrències a Sant Feliu de Llobregat], *Antonia Barbata* (Tiana) a. 1864 Familysearch [hi ha una vintena d'ocurrències més a Tiana i altres poblacions del Maresme com el Masnou o Cabrera de Mar]. — **IBAL** *Semuel Barbata* (Palma) a. 1350 (orig.) DocJueusMallorca f. 8v = *Semuel Barbata* (Palma) a. 1350 (orig.) DocJueusMallorca f. 20r = *an Semuel Barbata* (Palma) a. 1350 (orig.) DocJueusMallorca f. 39r.

Cognom cont. *Barbata* (181 / Bar:100, Hor:63).

Renom cont. *en Barbata* MoreuRenoms p. 70.

◇ **Forma masculina**

Doc. hist. CAT *Joan Sala y Barbet* (Cassà de la Selva) a. 1762 Familysearch, *Ygnacia Planas y Barbet* (Terrassa) a. 1897 Familysearch.

Cognom cont. *Barbet* (7 / Bar:5, Ber:1, MaB:1).

◆ **Derivat (+ -ÖNE): barbó**

El DCVB (vol. 2, p. 292) dona per *barbó* el sentit de 'moixell de barba poc espessa' i el localitza a Mallorca i Menorca, i també 'penjoll pelós que tenen els bocs i cabres davall el morro de baix'. El sentit donat per Moreu per als renoms cont. no correspon exactament a cap dels donats pel DCVB.

Doc. hist. CAT *Maria Barbó* (Cabanès) a. 1831 Familysearch.

Renom cont. [Segons Moreu, per l'abundància de pèl a la barba] *en Barbó* MoreuRenoms p. 70.¹⁰

◆ **Derivat (+ -ÖSU): Barbosa**

MollLlinatges classifica el cognom *Barbosa* com a forma femenina de l'adj. *barbós*; tanmateix, el DCVB (vol. 2, p. 293) havia donat aquest cognom en un article independent sense cap explicació etimològica. Cal assenyalar que la motivació d'aquesta forma femenina no és evident i que l'absència de documentació històrica realment antiga no en facilita la interpretació; fins i tot es podria tractar del cognom portuguès *Barbosa*.

10. En canvi, descartem el cognom *Barbo*, perquè no és català; malgrat un cert nombre d'ocurrències al Barcelonès, les dades del total d'Espanya (Hispatel 2000; vuitanta-nou ocurrències de les quals quaranta-una a la província de Saragossa) fan pensar en un cognom aragonès.

Doc. hist. CAT *Helisabet Barbosa* (Girona) a. 1551 Familysearch, *Joan Barbosa* (Girona) a. 1626 Familysearch, *Basilissa Barbosa* (la Bisbal d'Empordà) a. 1644 Familysearch, *Maria Taresa Salvia Barbosa* (Olot) a. 1651 Familysearch [tres ocurrences més a la mateixa població i en el mateix segle], *Catharina Barbosa* (Flaçà) a. 1697 Familysearch [una ocurrencia més a la mateixa població, però el 1730], *Dalmau Barbosa* (Sallent) a. 1751 Familysearch, *Anton Gaspar Narcís Hospital Barbosa* (Girona) a. 1791 Familysearch.

Cognom cont. *Barbosa* (367 / Bar: 112, Nog:54, Saf:53, AEm:33, Eiv:20, BPe:14).

◆ **Derivat (+ -UTU): barbut**

De l'adj. *barbut* 'que té barbes' (DCVB vol. 2, p. 293).

Esmentat també com a renom històric per MoreuRenoms p. 23, sense localització ni datació.

Doc. hist. CAT *Miquel Barbut* (Gaià) a. 1497 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 233, *Joan Barbut de Ventanals* («Alges i Sech») a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 114, *Barbut de Quimeso* (Nabiers i la Vall) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 117. — **PVAL** *Pernulsus Barbutus* a. 1370 (orig.) LAveynaments-València s. f., *Jacob Barbut* (Sagunt) a. 1370 (orig.) CensValència f. 104r, *Jacob Barbut* (Morvedre) a. 1445 (orig.) Cens-València f. 78r-78v. — **IBAL** *n'Abrafim ben Barbut* (Palma) a. 1350 (orig.) Doc-JueusMallorca f. 22v, *en Barbut traginer* (Palma) a. 1364 (orig.) LTallesStMiquel-Mallorca f. 9r, *En Marsal Barbut* a. 1478 LTallaMallorca p. 195.

Cognom cont. *Barbut* (15 / Ber:9, Oso:3).

Renom cont. *el (lo) Barbut* MoreuRenoms p. 70.

◆ **Compost (MALU +): Malabarba**

Format amb l'adj. *mal* 'no bo, mancat de bondat (moral o material)' (des del s. XII, DECat vol. 5, p. 378). No es documenta en el lèxic comú.

Doc. hist. CAT ss. *Bernardi Malabarba* a. 1180 (orig.) DocTemplersTortosa núm. 72 (p. 243).

◆ **Compost (+ AURU): barba d'or**

Format amb el n. m. *or* 'metall preciós, groc' (des de l'a. 1094, DECat vol. 6, p. 82). El color ros dels pèls de la barba pot haver motivat l'antropònim (cf. l'expressió «ros com un fil d'or» DCVB vol. 8, p. 19).

Doc. hist. IBAL *en Barba d'Or* (Ciutadella) s. XVI MoreuRenoms p. 69.

◇ **Forma plural**

La forma d'aquests antropònims els identifica com a importats de territori no catalanoparlant.

Doc. hist. PVAL *Barbasdoro* (Sagunt) a. 1379 (orig.) CensValència f. 125r-125v, *Johan Barbasdoro* (Sagunt) a. 1379 (orig.) CensValència f. 31r-31v, *Domingo Barbasdoro* (Sagunt) a. 1379 (orig.) CensValència f. 31r-31v.

◆ **Compost (+ *BLANK): barba blanca**

Amb l'adj. *blanc* 'que té el color de la neu o de la llet' (des de la fi del s. XII, DECat vol. 1, p. 823).

Doc. hist. CAT *ego Radulfus Barba Blanca* a. 1176 (orig.) DocTemplers-Tortosa núm. 64 (p. 234).

Renom cont. [Motivació: color blanc dels pèls de la barba, que reflecteix la vellesa] *en Barba-blanc* (Conflent) MoreuRenoms p. 69.

◆ **Compost (+ BLAU): Barba-blau**

Format amb l'adj. *blau* (des de l'a. 874, DECat vol. 1, p. 834).

Motivació no explicitada. Moreu es

pregunta si es refereix al conte del mateix nom (MoreuRenoms p. 69).

Renom cont. *En Barba-Blau* (Cotlliure) MoreuRenoms p. 69.

◆ **Compost (+ FINU): barba fina**

Amb l'adj. *fi* amb el sentit de 'molt llis, de superfície uniforme i agradable al tacte' (des de l'a. 1094, DECat vol. 3, p. 1002). No lexicalitzat.

Doc. hist. [Moreu indica que es tracta d'un renom del s. XVI sense precisar-ne la localització] *en Barba-Fina* s. XVI MoreuRenoms p. 70.

◆ **Compost (+ NIGER): barba negra**

Amb l'adj. *negre* 'del color que absorbeix tots els raigs de llum de l'espectre' (només des del s. XIII, DECat vol. 5, p. 898). Esmentat també com a renom històric per MoreuRenoms p. 23, sense localitzar.

Doc. hist. CAT *id sunt casas quod emi de Seniofret Barbanigra* a. 1080 (orig.) DocUrgell núm. 937 (vol. 7, p. 69).

◆ **Compost (+ REX): barba de rei**

Amb el n. m. *rei* 'príncep sobirà d'una nació' (des de Jaume I, DECat vol. 7, p. 211). No el trobem lexicalitzat, però pot estar motivat per la llargària de la barba o bé per la bellesa.

Doc. hist. PVAL *Barbaderey* (Petrés) a. 1379 (orig.) CensValència f. 122r-122v.

◆ **Compost (+ RUBEU): barba-roja**

Del cat. *barba-roja* adj. 'qui té la barba roja' (DCVB vol. 2, p. 288).

Doc. hist. CAT *Johan Barbaroia* (la Pobla de Segur) a. 1497 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 125 [d'altres ocurrències en la mateixa font], *Barba-roya* (Gerri) a. 1518 CorominesOnomasticon vol. 2, p. 341, *Andreu Barbaroja* (Cubells) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 23 [d'altres ocurrències a Le-

minyana, Gerri, Lleida, Montagut, Alguaire (dues), Sucs (dues), la Granja]. — IBAL *Isac Barbaroya* (Palma) a. 1350 (orig.) DocJueusMallorca f. 10v, *Selamo Barbaroya* (Palma) a. 1350 (orig.) DocJueusMallorca f. 6v, *an Selamo Barbaroga* (Palma) a. 1350 (orig.) DocJueusMallorca f. 17v, *Selamo Barbaroya* (Palma) a. 1350 (orig.) DocJueusMallorca f. 18r.

Cognoms cont. *Barbarroja* (157 / PJu:30), *Barbaroja* (4), *Barbaroya* (1); † *Barbaroy* [aquest cognom, citat pel DCVB, que el localitza a Lliçà de Munt, ja no apareix en el corpus de cognoms cont.; tampoc la forma *Barbaroi].

Renom cont. [Motivació: color del pèl de la barba] *en Barba-roja* (Sant Jaume d'Enveja) MoreuRenoms p. 69.

◇ **Forma amb preposició de**

Doc. hist. CAT *Bernat de Barbaroya* a. 1361 (orig.) LConsellTàrrrega 2 f. 8v.

◆ **Compost (+ RUSSU): barba-rossa**

Del cat. *barba-rossa* adj. 'qui té la barba rossa' (DCVB vol. 2, p. 289).

Doc. hist. CAT *Bernat Vaca alias Barbarossa* (Mortes) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 100. — PVAL *Johan Barbarosa* a. 1381 DCVB vol. 2, p. 289 [el DCVB cita un text editat en el *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura* vol. 5, p. 399].

Cognom cont. *Barbarrosa* (6).

Renom cont. [Motivació: color del pèl] *en Barba-rossa* (Mallorca, Arenys de Mar) MoreuRenoms p. 69.

◆ **Compost (+ VETULU): barba vella**

Forma amb preposició de

Amb l'adj. *vell* amb el sentit de 'molta edat' (des de Lluïl, DCVB vol. 10, p. 690).

Doc. hist. CAT *Guilhelmus de Barbaetula* a. 1168 CartGirona núm. 318 (vol. 2, p. 483).

B

◆ **Compost** (+ *CALATHEUS): **barba de calaix**

Amb el n. m. *calaix* 'caixó corredís aplicat a un moble' (des de l'a. 1373, DCVB vol. 2, p. 832).

Renom cont. [Motivació: mentó quadrat o molt gran] *lo Barba de Calaix* (Tortosa) MoreuRenoms p. 73.

bastard En l'antroponímia catalana l'adj. *bastard* s'ha fixat sobretot en la forma simple (des de l'a. 1159) i en la de plural femení (des de l'a. 1284), la primera principalment a Mallorca (on es troba sobretot la variant amb *-e-*, v. mapa) i la segona al Bages. Les altres formes són molt més esporàdiques. L'antroponimització es fa a partir de l'aplicació directa de l'adjectiu, que significa 'de naixença il·legítima'; encara que potser l'adjectiu tenia un contingut menys despectiu que en el moment de la fixació antroponímica, trobem diverses formes amb modificacions eufemístiques.

Bibliografia: MollLlinatges p. 261; DCVB vol. 2, p. 354; MoreuRenoms p. 57; CorominesOnomasticon vol. 2, p. 375.

◆ **Forma simple**

Del cat. *bastard* adj. 'de naixença il·legítima; nat d'un pare i una mare no units en matrimoni' (només des de l'a. 1403, DECat vol. 1, p. 718).¹¹ Originà-

11. Des de l'a. 1360, el tenim documentat amb un sentit secundari (*galera bastarda* 'galera de grossària mitjancera', DCVB vol. 2, p. 354). La primera documentació en ll. med. cat.

riament, el mot prové d'una arrel germànica a la qual es va adjuntar el sufix *-HARD; és un mot de creació galloromànica (segurament de l'oest del domini de la llengua d'oïl) que es va propagar després a altres llengües romàniques, inclòs el català (v. per a aquest mot Wolf,ZrPh vol. 81, p. 310-324).

Doc. hist. CAT *illas meas villas de Abrafim* [Bràfim, ACa] [...] *a circio in ipsa lacuna de Bastard* a. 1159 (s. XIII) CartPoblCataluña núm. 114 (vol. 1, p. 167), ss. *Gilelmi Bastard* a. 1183 (orig.) CDGardeny núm. 430 (vol. 2, p. 644), *ego* [...] *et Bastardus de Comadader* [...] ss. *Bastardi de Comadader* a. 1197 (orig.) CDTempleBarberà núm. 188 (p. 282), *Item a Dominico Bastart* (Lleida) a. 1279 DecimeCataluña p. 112 (= *Dominico de Bastart* → forma amb preposició *de*), [deformació eufemística, segons Coromines] *Pere Pestart* (Cervera) a. 1373 CorominesOnomasticon vol. 2, p. 375, *Anthoni Bastart* (Barcelona) a. 1497 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 111, [potser es tracta d'un apellatiu] *Bastart Roger* (Rialb) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 65,¹² *Domingo Girones Bestard* (Vilassar de Mar) a. 1876 Fa-

és de l'any 1010 (*bastardo*, GMLC col. 244), però es localitza a la regió del Pallars / Ribagorça, que tenia contactes molt estrets amb el nord dels Pirineus; aquest fet fa pensar que es pot tractar d'una forma importada (DECat vol. 1, p. 718). Tanmateix, no hem de suposar que els antropònims hagin de ser el resultat de la immigració d'occitans o de francesos, com diu Coromines (CorominesOnomasticon vol. 2, p. 375), si es té en compte que apareixen des de ben antic, a. 1159, al sud del Principat.

12. Són apellatius les formes següents: CAT *lo bastart Soler* (Santa Maria d'Auló) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 490, *Lo bastart Masbernat* (Anglès) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 514.

milysearch. — **PVAL** *P. Bastart* a. 1238 (orig.) RepValencia vol. 1, p. 99, *Arnaldus Bastard* (Xàtiva) a. 1240 (orig.) RepValencia vol. 2, p. 107. — **IBAL** [Cal notar que hi ha sis persones amb aquest nom en el mateix poble] *Guillem Bastart* (Rubines) a. 1359 (orig.) LHomesArmesMallorca f. 22v [probablement és el mateix que *Guillermo Bastart, bajulo de Rubines* a. 1369 CorominesOnomasticon vol. 2, p. 375], *Marti Bestard* (Palma) a. 1390 (orig.) LMonedatgeStMiquelMallorca f. 56v, *vinya de n'Antoni Bestard* (Binissalem) a. 1449 CorominesOnomasticon vol. 2, p. 375, [cognom] *Bestard* (Alaró) [a. 1708-1765] CorominesOnomasticon vol. 2, p. 375, *Guillermo Bestard* (Palma) a. 1746 Familysearch, *Margarita Bastard* (Palma) a. 1808 Familysearch, *Margarita Perera Bastard* (Palma) a. 1825 Familysearch [la mateixa persona apareix citada en la mateixa font amb la variant *Bestard*], *Miguel Vidal Bestard* (Binissalem) a. 1880 Familysearch.

Cognoms cont. *Bestard* (1.918 / Mal:1.879), *Bastard* (73 / Bar:42, Pla:28), *Bastart* (26 / Bar:23), *Bestart* (12 / Mal:11).¹³

◇ **Forma amb preposició de**

Doc. hist. CAT *Item a Dominico de Bastart, capellano* a. 1280 DecimeCataluña p. 133 (= *Dominico Bastart* → forma simple).

◇ **Forma amb article lo**

Doc. hist. CAT *Lo Bastard* (Lleida, Urgell) [s. XVI] MoreuRenoms p. 57.¹⁴

13. Les formes eufemístiques amb *-e-* es concentren a Mallorca.

14. La forma següent és molt dubtosa en raó de la seva poca freqüència; pot tractar-se d'un error del cens: *Bestars* (1 / Mal:1).

◇ **Forma femenina**

Doc. hist. CAT *Na Bastarda* (Prades) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 217.

Cognom cont. *Bestarda* (1 / Mal:1).

◇ **Forma femenina plural**

Femení plural; no se'n coneix la motivació.^{15,16}

Doc. hist. CAT *Berenguer Bastardas* a. 1284 Pérez-Bastardas p. 27, *Amat Bastardes* a. 1305 (1841) Pérez-Bastardas p. 27 [es documenten més ocurrencies a Sant Mateu de Bages, Fonollosa i a la rodalia, d'una manera ininterrompuda entre els s. XVI i XX], *Isabel Bastardes viuda* (Barcelona) a. 1497 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 127, [falta el nom de fonts] *Bestardes* (Manresa) a. 1497 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 227, *Maria Casanovas Bastardas* (Terrassa) a. 1898 Familysearch.

Cognoms cont. *Bastardas* (221 / Bag:124), *Bastardes* (54 / Bag:26), *Bestardas* (2 / Bag:2).

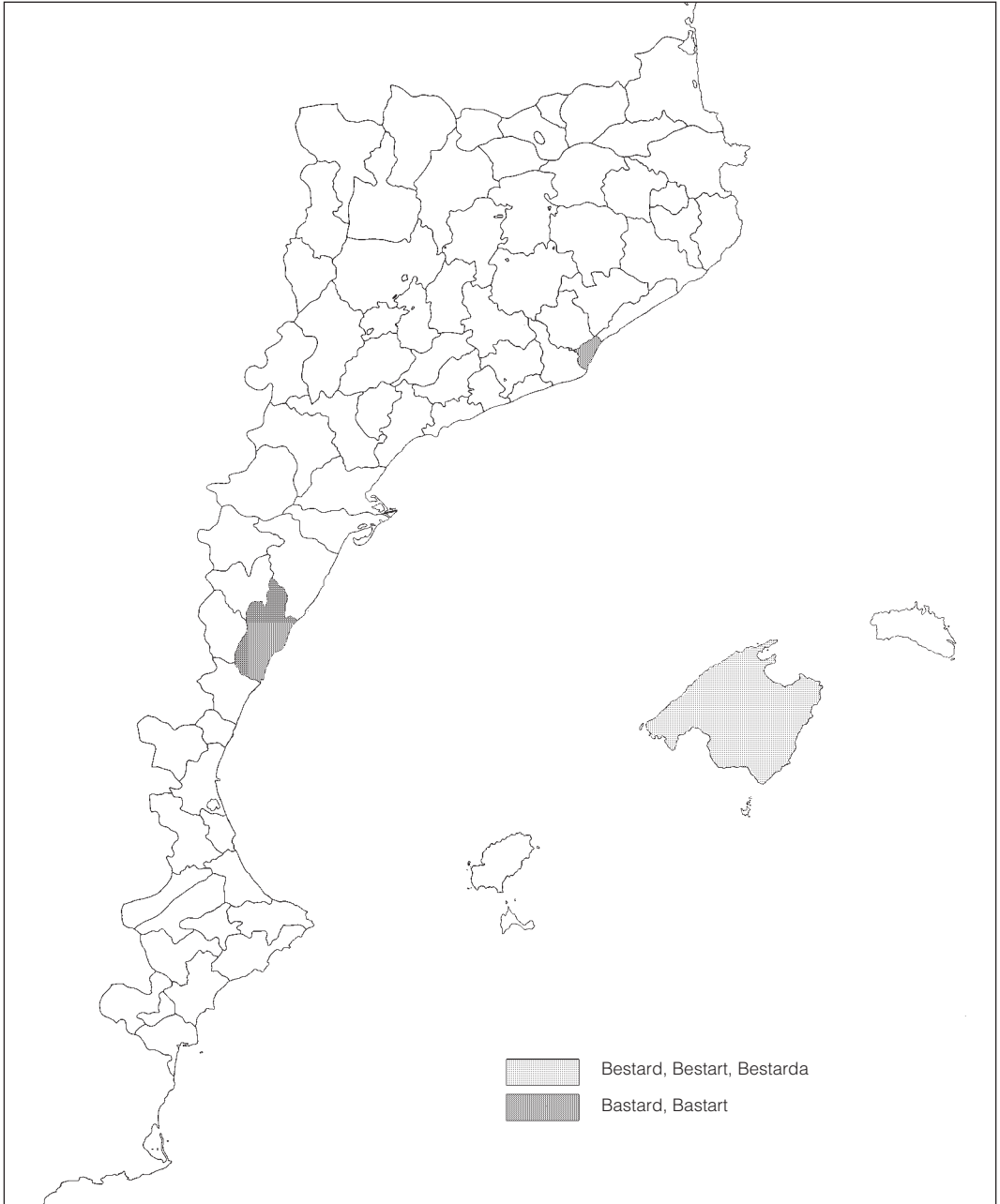
◇ **Forma amb preposició de**

Doc. hist. CAT *En Morera de Bastardes* (Castell de Miravé) a. 1497 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 216.

→ *bord*

15. La hipòtesi de CorominesOnomasticon vol. 2, p. 375, que es tractaria de «descendents de franceses [...] riques pubilles [...] respectades com a gent de diners, per marits pobres i llurs descendents», ens sembla totalment especulativa.

16. A Catalunya tota la documentació correspon a branques d'una mateixa família. El seu nucli se centra en el Mas de Cal Bastardes (a la serra de Castelltallat, mun. de Fonollosa, Bages), que hauria pres el nom dels propietaris. V. Alfred PÉREZ-BASTARDAS, *Els Bastardes. Estudi genealògic d'una família catalana*, Barcelona, 1991.

Localització de les variants amb -a- i amb -e- del cognom Bastard

bord L'adj. *bord* i el seu derivat *bordet*, que designen els fills nascuts fora del matrimoni, han originat els cognoms homònims respectius. El primer està documentat des de l'a. 1130. El segon no s'ha fixat com a cognom contemporani.

El mot es fixa en l'antroponímia des de ben antic, a vegades com a primer nom i a vegades com a nom únic (v. també el comentari de MoreuRenoms p. 57).

Actualment, el cognom es localitza bàsicament al País Valencià.

Bibliografia: MollLlinatges p. 209, 262; DCVB vol. 2, p. 583-584, 586, 587; MoreuRenoms p. 23, 57, 64, 103; CorominesOnomasticon vol. 3, p. 78.

♦ **Forma simple**

Del cat. *bord* adj. i n. m. 'fill o filla que és nat de pares no units en matrimoni' (només des de l'a. 1204, DCVB vol. 2, p. 583). El mot prové d'una forma del ll. vulg. *BURDUS, que volia dir 'mul; bèstia borda de cavall i somera' (DECat vol. 2, p. 98; cf. ThLL vol. 1, p. 2248, BURDO, -ONIS des d'Ulpia).

Cal fer notar que fins al segle XIV el mot apareix com a primer nom; en aquests casos potser es tracta d'apel·latius.

Doc. hist. CAT *ego Petrus Bort et uxor mea Raimunda* [...] ss. *Petri Bort* a. 1130 CartGirona núm. 252 (vol. 1, p. 398), ss. *Berengarii Raimundi Burdi* a. 1130 (orig.) ArxiuStAnnaBarcelona núm. 208 (vol. 1, p. 234), *ego Petrus Burdi et uxor mea Ermengardis* [...] ss. *Petri Burdi* a. 1151 CartGirona núm. 288 (vol. 2, p. 449), [grafia errònia o forma eufemística] ss. *Pere Pord* a. 1154 (orig.) DiplCatedralTortosa núm. 42 (p. 92), [possiblement és la mateixa per-

sona que l'anterior; aquest personatge apareix nombroses vegades en aquesta font] ss. *Pere Bort* a. 1157 (orig.) DiplCatedralTortosa núm. 78 (p. 130), *in alodio Petri Burdi ortolani* (Verdú) a. 1155 (orig.) DiplPoblet núm. 176 (vol. 1, p. 152), *ego Pere Bort facio carta donacionis* [...] ss. *Pere, qui ista charta mandavimus scribere* (Albesa) a. 1164 (orig.) DiplPoblet núm. 252 (vol. 1, p. 201-202), *in alodio Petri Burdi* (l'Esplugu de Francolí) a. 1166 (orig.) DiplPoblet núm. 281 (vol. 1, p. 221), *sumus vobis probis hominibus, scilicet Petro Bort* a. 1166 CDGardeny núm. 161 (vol. 1, p. 278), *concedo tibi Burdo de Riperia* (Vimbodí) a. 1167 (orig.) DiplPoblet núm. 314 (vol. 1, p. 243), *impignoro* [...] *tibi Mironi Bort* (l'Esplugu Calba) a. 1168 (orig.) DiplPoblet núm. 337 (vol. 1, p. 259), *ego Bernardus Bort de Menresa* [...] ss. *Bernardi Bort* a. 1169 DiplCatedralTortosa núm. 201 (p. 259-260), [terres a Salt] *de oriente in manso Guilielmi Burdi, a meridie in manso Petri Burd* Gig a. 1169 CDGirona núm. 58 (p. 118), *Bort de Anel. Nos igitur supra scripti* [...] *et Bort de Anel testificamus* a. 1170 (s. XII) DocUrgell núm. 1648 (vol. 10, p. 171), ss. *Raimundi Bort* (Solsona) [a. 1170-117...] (orig.) DiplPoblet núm. 384 (vol. 1, p. 291), ss. *Petri Bordi* (Cérvoles) a. 1171 (orig.) DiplPoblet núm. 399 (vol. 1, p. 300), ss. *Petri Burdi de Spulga* a. 1171 (orig.) DiplPoblet núm. 404 (vol. 1, p. 304), *Per Bort* (Perpinyà) a. 1173 LFeudorumMaior núm. 793 (vol. 2, p. 278), *B. Bort* (Perpinyà) a. 1173 LFeudorumMaior núm. 793 (vol. 2, p. 278), *ego Petrus Bort et uxor mea Maria* a. 1174 (orig.) CDGardeny núm. 247 (vol. 1, p. 384), ss. *Petri Burdi* a. 1175 (orig.) ArxiuStAnnaBarcelona núm. 459 (vol. 2, p. 18), *pro Burdo de Sabadello* a. 1175

- CartStCugat núm. 1102 (vol. 3, p. 258) [tres ocurrences més en la mateixa font], ss. *Petri Bord de Tonna* a. 1176 (orig.) DiplCatedralTortosa núm. 270 (p. 336), *Willemi Bord* (Sant Julià de Lòria) a. 1176 CartVallAndorra núm. 76 (vol. 1, p. 223), *in vinea de Berenger Bord* a. 1176? (s. XIII) DiplTavèrnoles núm. 181 (p. 243), ss. *Burdi de Gerunda* a. 1184 (orig.) CDGardeny núm. 442 (vol. 2, p. 660), *Petrus Burdi* [ca. 1186] CartGirona núm. 352 (vol. 2, p. 523), ss. *Petri Burdi de Podio* a. 1197 CartGirona núm. 372 (vol. 2, p. 553), *ipsam fexiam quam Petrus Burdi tenet* a. 1198 (orig.) DiplStMariaCervià núm. 97 (p. 295), *Petrus Burt, similiter pro orto* [ca. 1200] CartGirona núm. 374 (vol. 2, p. 559), *Burdus* (Bàsca) [ca. 1200] CartGirona núm. 375 (vol. 2, p. 560), ss. *Guillelmi de Pere Bord* a. 1204 (s. XIII) CDTempleBarberà núm. 220 (p. 311), *Dimitto Burdo filio meo* [d'Arnau de Torn] a. 1213 (orig.) DiplStMariaAmer núm. 67 (p. 116), *A. Bord de la Losa* a. 1218 (s. XIII) DiplTavèrnoles núm. 230 (p. 282), *et vineas Arnaldi Burdi* a. 1221 (1278) DiplStMariaAmer núm. 73 (p. 124), *Petrum Burdi* a. 1253 (orig.) DiplStMariaAmer núm. 123 (p. 194), ss. [...] *Petri Burdo de Catrobono* [sic] a. 1259 (orig.) DiplTavèrnoles núm. 251 (p. 300), *Ego frater Br. Burdi prior fratrum predicatorum Tarrachone subscribo* a. 1268 (s. XIV) DiplTavèrnoles núm. 265 (p. 322), *frater Berengarius Burdi* a. 1273 (orig.) CDStMariaSolsona núm. 106 (p. 148), *Bordus de Macianeto* (Sant Iscle de Vallalta) a. 1304 (orig.) PergStIscldeMaresme núm. 1, *Burdus de Badocio* (Santa Maria de Pineda) a. 1305 (orig.) PergArenysMunt núm. 13, *Burdus de Monteccluso* (Sant Celoni) a. 1310 (orig.) PergArenysMar núm. 207, *Burdi Baynerii* (Tordera) a. 1318 (orig.) PergArenysMar núm. 245, *que affrontat cum Iohanne Bord* a. 1340 DiplVallAndorra núm. 31 (p. 80), *Bernat Bort* a. 1344 (orig.) LConsellTàrrega 1 f. 86v, *Arnau Bort* (Passanant) a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya 1 f. 166v [sis ocurrences més en la mateixa font], *Bort Balaguer missatge* («Sant Hipòlit») a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya 1 f. 19v [tres ocurrences més en la mateixa font], *Bort de Pallars* (veg. Cervera, Aranyó) [a. 1365-1370] (orig.) FogatgeCatalunya 4 s. f., *Bort d'Aragalla* (veg. Cerdanya) [a. 1365-1370] (orig.) FogatgeCatalunya 4 s. f., *Burdus de Ostalric* (Hostalric) a. 1368 (orig.) PergArenysMar núm. 576, *en Bort* a. 1369 (orig.) LConsellTarragona 2 f. 6r, *en Bord de Bigues* a. 1369 (orig.) LConsellTarragona 2 f. 6v, *Bort Matheu* a. 1375 (orig.) CapbreusVic 2 f. 107r, *Galcerandum de Maçianeto alias vocati Bort de Maçianeto* (Maçanet) a. 1378 (orig.) PergCallella núm. 224, *Bort de Talarn* (bisbat d'Urgell) a. 1378 (orig.) FogatgeCatalunya 5 f. 238r, *Bort d'Aragay* (bisbat d'Urgell) a. 1378 (orig.) FogatgeCatalunya 5 f. 242r, *Bort de Gravalosa de Manresa* (veg. Cervera) [a. 1378-1381] (orig.) FogatgeCatalunya 6 f. 51v, *Bort des Soler* a. 1384 (orig.) CapbreusVic 2 f. 175v, *Beringer d'Areny alia vocatus en Bort d'Areny* (Areny de Noguera) a. 1385 (orig.) LMonedatgeRibagorça s. f., *Bort ça Torra* a. 1389 (orig.) PadróBarcelona f. 120r, *Burdi de Sancta Eulalia subbaiuli* a. 1391 (orig.) LVeinatgeCervera f. 13v, *Jacobo Bort mercatore* a. 1393 (orig.) LlistaVeinsPuigcerdà f. 161r, *FFrancisco Bort* a. 1393 (orig.) LlistaVeinsPuigcerdà f. 162r, *Pere de Pere Bort* (Fraga) a. 1397 (orig.) LMonedatgeCincaLlitera f. XIIIv, *Joan Pere Bort* (Durro) a. 1553 FogatgeCatalunya

vol. 2, p. 61, *Antoni Bort* (Girona) a. 1582 Familysearch, *Eufrahina Bort* (Girona) a. 1623 Familysearch, [cognom] *Bord* a. 1841 CostaRépNFPyrOr p. 144 [trenta-vuit ocurrences més en la mateixa font, de les quals vint-i-vuit a Cotlliure]. — **PVAL** *Burdus de Timor* a. 1238 (orig.) RepValencia vol. 1, p. 128, *Vives de Montoliu et Bort* a. 1238 (orig.) RepValencia vol. 1, p. 117, *Bord de Aran* a. 1277 (orig.) RepValencia vol. 3, p. 205, *n'Arnau Bort jurat de Vaylraygera* a. 1326 (orig.) LPrivStMateu f. 265, *n'Guillem Bort jurat de Vallraygera* a. 1330 LPoblMontesa f. 117r, *Lorenç Bort* (Puig) a. 1375 (orig.) LAveynamentsValència f. 38-38v, *en Bort de Gravalosa* a. 1388 (orig.) LActAlzira s. f., *Arnaldo Bort sindic et procurador de Sancti Mathei* a. 1390 (orig.) LPrivStMateu f. 220, *Guillermi Bort notari* a. 1401 (orig.) LPrivStMateu f. 351, *Melchior Bort notari de Canet* a. 1525 (orig.) LPrivStMateu f. 395, *Visent Bort* (Traiguera) a. 1646 (orig.) CensValència f. 204r [setze ocurrences més en la mateixa font]. — **IBAL** *Johan Bort* a. 1329 (orig.) LMonedatgeStEulàliaMallorca f. 2r.

Cognoms cont. *Bort* (2.820 / PLB: 612, Hor:606, PLA:573, Bar:322, Mon: 229, BMa:201), *Bord* (1 / Mon:1).

Renoms cont. en Bord, cal Bord (arreu) MoreuRenoms p. 57.

◇ **Forma plural**

Doc. hist. CAT *Teresa Margarida Borts* (Borrassà) a. 1664 Familysearch, *Maria Magdalena Tecla Anna Borts* (Borrassà) a. 1667 Familysearch.

◇ **Forma amb preposició de**

La preposició de expressa filiació.

Doc. hist. CAT *Pereto de Bort* (Fraga) a. 1397 (orig.) LMonedatgeCincaLlitera f. xiiii v, *Pasqual de Bort* (Fraga)

a. 1397 (orig.) LMonedatgeCincaLlitera f. xvr, *Bernat de Bort* (Bernui) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 66, *J. de Bort* (Vall d'Àssua) a. 1518 CorominesOnomasticon vol. 3, p. 78, *P. de Bort* (Vall d'Àssua) a. 1602 CorominesOnomasticon vol. 3, p. 78. — **PVAL** *frater B. de Bort comendator de Alchallano* a. 1238 (orig.) RepValencia vol. 2, p. 31, *P. de Bort* a. 1277 (orig.) RepValencia vol. 3, p. 75.

◇ **Forma amb preposició de i article en Doc. hist.** CAT *Casa de Pere den Bort* (Espills) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 91. — **PVAL** *Michael d'Enbort* a. 1238 (orig.) RepValencia vol. 1, p. 43.

◇ **Forma femenina**

Tot i que hi ha la possibilitat que *borda* no sigui el femení de *bord* sinó un nom comú amb el significat de 'cabana pirinenca' (des de l'a. 965, DECat vol. 2, p. 102), és versemblant que les ocurrences següents en la doc. hist. responguin a la primera opció, o bé perquè són noms únics o bé perquè designen directament una dona; donem també les ocurrences dels cognoms contemporanis encara que en aquest cas l'atribució a un significat o l'altre sigui més dubtosa.¹⁷

Doc. hist. CAT *Marie Borde* [a. 1145] (orig.) LlistaHabitantsBarcelona s. f., [publicació sacramental del testament de Ramona] *concessit Burde et Carboni .i. migera orde* a. 1153 (1199) ArxiuStAnnaBarcelona núm. 285 (vol. 1, p. 314), [testament d'Osbert Anglès] *dimitto pro anime mee nutricate mee nomine Borde .x. morabetinos* a. 1166

17. Descartem les formes *Bordas* i *Bordes*, d'una banda, perquè es confonen amb *Bordàs* i *Bordés* —atès que les fonts de què disposem no utilitzen accent—, i, de l'altra, perquè poden ser plural de *borda* ('cabana pirinenca').

DiplCatedralTortosa núm. 155 (p. 208), [testament de Berenguer de Sitjar] *Burda uxor mea habeat uiolarium* [a. 1199-1214] CDGirona núm 108 (p. 173) = ss. *Burde uxoris eius* [de Berenguer de Sitjar] a. 1205 CartGirona núm. 384 (vol. 2, p. 572), *Maymonii Burde* (Sant Feliu de Llobregat) [a. 1347-1348] (orig.) CapbreusBarcelona 1 s. f., *Leonardo Borda* (Tossa de Mar) a. 1619 Familysearch. — PVAL *na viuda Borda* (Benifaió) a. 1646 (orig.) CensValència f. 168r, *na viuda Borda* (Ondara) a. 1646 (orig.) CensValència f. 93r.

Cognom cont. *Borda* (170 / Nog:54, Urg:43).

Renom cont. [Curta d'enteniment] *la Borda* (Vilallonga de la Safor) MoreuRenoms p. 103.

◆ **Derivat (+ -ĀRIU + -IA): borderia**

Del cat. *borderia* n. f. 'qualitat de bord; casa on es recullen els infants bords' (des del s. XIV, DECat vol. 2, p. 101).¹⁸

Doc. hist. CAT *Mn. Victor Boderia vicari* (Castelladrall) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 491.

Cognom cont. *Boderia* (298 / VAL:142, Hor:74, RiA:35, Cos:7).

◇ **Forma plural**

Cognom cont. *Boderias* (7 / Bar:7).

◆ **Derivat (+ -ĀRIU + -INU): Borderí**

Cognom cont. *Borderí* † (DCVB vol. 2, p. 587, sense etimologia, i MollLlinatges p. 262).

◆ **Derivat (+ -*EC- + -ĀCEU): bordegàs**

Del cat. *bordegàs* n. m. 'fill bord; noi' (des de la fi del s. XIV, DECat vol. 2, p. 100).

Renom cont. en Bordegàs (Montuiri) MoreuRenoms p. 57.

◆ **Derivat (+ -ĪNU): Bordinà**

En la doc. hist. és una formació totalment esporàdica. Pel que fa a la forma del s. XIX i al cognom cont., enregistrat sense proposta explicativa pel DCVB, no recollit per MollLlinatges i inexistent en el nostre corpus, potser es tracta d'una confusió amb el cognom, bastant freqüent, *Bardina*.

Doc. hist. CAT *in termino Dertuse in loco dicto Xerta [...] ab oriente in honore Perete, filie Bordine* a. 1184 (orig.) DocTemplersTortosa núm. 82 (p. 259), *Maria Rosa y Victoria Bordinà* (Sant Boi de Llobregat) a. 1870 Familysearch.

Cognom cont. *Bordinà* † (DCVB vol. 2, p. 587, Ø MollLlinatges).

◆ **Derivat (+ -ITTU): bordet**

Del cat. *bordet* n. m. 'fill nat de pares desconeguts' (només des de l'a. 1563, DCVB vol. 2, p. 587).

Doc. hist. CAT *ego Robertus princeps Terrachone et coniux mea Agnes, una cum filio nostro Guilelmo Bordet [...] ss. Guilelmi Bordet* (Riudoms) a. 1151 (1301) DiplPoblet núm. 134 (vol. 1, p. 122), [els mateixos personatges que els anteriors; cal notar que aquí apareix el cognom del pare] *terram illam quam Robertus Bordet princeps Terrachone et uxor sua Agnes mihi dederunt [...] eatque etiam Guillelmus Bordet filius eorum* a. 1155 DiplCatedralTortosa núm. 59 (p. 110) [el mateix Guillem Bordet apareix en el document 88 de 1158], ss. *Bordet* a. 1181 CDGardeny núm. 384 (vol. 2, p. 583), *Vidal Bordet* (Girona) a. 1622 Familysearch, *Magdalena Bordet* (Olot) a. 1690 Familysearch, [cognom] *Bordet* (Er) a. 1841 CostaRépNFPyrOr p. 144. — PVAL

18. El NL *la Boderia*, que esmenta ComrominesOnomasticon vol. 3, p. 78 (Moixent, la Costera), només serviria per explicar les set ocurrences de la Costera.

Bernat Bordet [a. 1272-1275] Rep-Orihuela p. 59, *Petrus Bordet rector eclessie Beate Marie* a. 1378 (orig.) Doc-Alcoi f. 138, *Petrus Bordet* a. 1381 (orig.) LProcessosValència f. 3 — **IBAL** *Johan Bordet*, perayre a. 1478 LTalla-Mallorca p. 253.

Renom cont. *el Bordet* (arreu) MoreuRenoms p. 57.

◇ **Forma femenina**

Renom cont. *la Bordeta* (arreu) MoreuRenoms p. 57.

→ *bastard*, *Bordell* (NL), *Bordera* (NL), *Bordils* (NL), *Bordoll* (NL)

Bordell (NL) El nom de lloc *Bordell*, poble del terme de Civit, mun. de Talavera, la Segarra,¹⁹ ha originat el cognom homònim (des de l'a. 1163 en context llatí i des de l'a. 1330 en context català). Per a aquest tipus toponímic v. CorominesOnomasticon vol. 2, p. 77-78.

Bibliografia: Ø MollLlinatges; Ø DCVB; Ø MoreuRenoms; Dic-Aguiló vol. 1, p. 260; CorominesOnomasticon vol. 2, p. 78.

◆ **Forma simple**

Per a les formes simples, atesa la seva localització, particularment la dels cognoms contemporanis, sembla més adequat suposar que provenen del topònim o del mot *bordell* 'casa de prostitució' (des de l'a. 1391, DCVB vol. 2, p. 586) més que no pas que siguin un diminutiu del cat. *bord*. El DicAguiló vol. 1, p. 260 localitza el cognom a Barcelona i CorominesOnomasticon vol. 2, p. 78 a Vallmoll, a l'Alt Camp.

Doc. hist. CAT *Pericó Bordel* [a. 1330] (orig.) LRebudesTortosa f. 29v,

Andreu Bordel [a. 1330] (orig.) LRebudesTortosa f. 47v.

Cognom cont. *Bordell* (48 / Grg:15, CBa:13, ACa:4, Sga:1).

◇ **Forma amb preposició de**

Les primeres ocurrences apareixen amb la preposició *de*, que és indicadora de l'origen toponímic, encara que no és descartable que en algun cas es tracti d'una persona nascuda en un bordell.

Doc. hist. CAT *ego Arnaldus de Bordellis* [...] ss. *Arnaldi de Bordellis* (Poblet) a. 1163 (orig.) DiplPoblet núm. 250 (p. 200), ss. *Guillelmi Petri de Bordel* a. 1170 (orig.) CDTempleBarberà núm. 57 (p. 140), *ad Petrum de Bordel* a. 1178 (orig.) DiplCatedral-Tortosa núm. 302 (p. 379), *ego Raimundus de Bordello* a. 1200 CartPoblet núm. 168 (p. 100), ss. *Petri de Bordello, iunioris* a. 1248 (s. XIII) CDTempleBarberà núm. 244 (p. 341), *Miro de Bordel* [s. d.] (s. XIII) CDTempleBarberà núm. 247 (p. 345), *Raimundus de Bordel* [s. d.] (s. XIII) CDTempleBarberà núm. 248 (p. 347), ss. *Guilelmi de Bordello* a. 1298 (orig.) PrivPuigcerdà núm. 22 (p. 325), *Ramon de Bordel* [a. 1330] (orig.) LRebudesTortosa f. 62r, *Miquel de Bordell* a. 1386 (orig.) LConsellTarragona 7 f. 59r.

→ *bord*

bru L'adj. *bru*, utilitzat sobretot com a sobrenom fent referència al color de la cara com en tants altres llinatges (*Moreno, Negre, Mascaró...*), ha originat el cognom homònim (des de l'a. 1050). Els derivats, *Brunet* i *Brunell*, sembla que són de tipus antroponímic més que no pas formes catalanes de l'adjectiu. Aquests cog-

19. GeogrComarcalCat vol. 9, p. 84.

noms es troben repartits per tot el territori, encara que cal destacar les concentracions de *Bru* al Baix Vinalopó, i de *Brunet* a Mallorca.

Bibliografia: MollLlinatges p. 270; DCVB vol. 2, p. 689, 699, 700; MoreuRenoms p. 34; Kremer,Aufsätze vol. 12, p. 129.

◆ **Forma simple**

Del cat. *bru* adj. 'gris fosc tirant a negre' (des de finals del s. XI (Llull), DECat vol. 2, p. 283; formes llatinitzades des de l'a. 1077, GMLC col. 298) i aquest de l'adj. germànic *BRUN-. El mot ha estat substituït actualment per *moreno*, de manera que avui dia és una forma inusual (v. DCVB vol. 2, p. 688, i DECat vol. 2, p. 283). Ja des de les primeres documentacions el mot s'aplica amb preferència al color del pèl o de la pell dels animals (*pullino bruno* a. 1077, *equam brunam* a. 1095, *equum brunum* a. 1185; tots a GMLC col. 298; cf. 'A Menorca només s'aplica a les bisnies', DCVB vol. 2, p. 688) i a les teles (*capam I bruna* a. 1149, GMLC col. 298; cf. *bruneta* 'tela de llana' DCVB vol. 2, p. 699, *brunella* 'tipus de tela' DECat vol. 2, p. 283). A més, s'aplica a les persones amb un to de pell fosc (des del s. XIV-XV, sant Vicent Ferrer, DECat vol. 2, p. 283). Una prova de la manca de vitalitat d'aquest mot en català actual (v. *supra*) és la seva absència dins el corpus de renoms cont. (l'únic renom recollit correspon al nom *Bruno*).

En l'antroponímia antiga s'utilitza com a nom únic o primer nom, però també com a sobrenom. Encara que el DCVB (vol. 2, p. 689) considera que el cognom actual prové del nom de bateig *Bru*, MollLlinatges (p. 270) el relaciona amb l'element lèxic. En tot cas, es pot considerar que té un doble origen,

que no es reflecteix en l'estructura de l'article perquè no és possible de separar un cas de l'altre.

Doc. hist. CAT [Venda d'una terra a Argensola] *de ociduo in alod de Remon Bru* a. 1050 (orig.) DiplPoblet núm. 6 (vol. 1, p. 27), ss. *Pere Bru* a. 1088 (orig.) DiplPoblet núm. 35 (vol. 1, p. 50), [testament de Guillem Ramon] *filium meum Raimundum et Petrum Amelii et Brunum* [...] ss. *Bruni* a. 1134 CartGirona núm. 260 (vol. 1, p. 405-407), *Ego Pere Rosset et uxor mea Ermengards donamus tibi Bru, filio nostro* a. 1141 (orig.) DiplPoblet núm. 94 (vol. 1, p. 94), ss. *Bruni de Gerunda* a. 1145 CartStCugat núm. 965 (vol. 3, p. 147), *ego Brunus et [...] comutamur [...] ss. Bruni* a. 1159 ArxiuStAnnaBarcelona núm. 325 (vol. 2, p. 351), ss. *Guilelm Brun* a. 1160 CDGardeny núm. 101 (vol. 1, p. 204), [donació d'una propietat a les Pardines de Lleida] *dono tibi Wilelmo Bru et tuis* a. 1164 (orig.) DiplPoblet núm. 265 (vol. 1, p. 210) [la mateixa persona en els doc. núm. 294 i possiblement 299; es podria tractar del mateix individu que apareix també amb el renom precedit de l'article, ja que és propietari del mateix lloc], ss. *Bruni de Rosseit* a. 1167 (1217) DiplPoblet núm. 308 (vol. 1, p. 239), *Arnaldi de Turre Rubea [...] et Brunii, fratri eius* a. 1167 (orig.) CDGardeny núm. 172 (vol. 1, p. 290), [donació d'una propietat a Cervera] *donamus vobis Bruno et infantibus vestris* a. 1168 (orig.) DiplPoblet núm. 339 (vol. 1, p. 261), ss. *Petri Brunii* a. 1171 (orig.) DocTemplersTortosa núm. 39 (p. 209), *sumus donatores [...] ad tibi Bru de Campi Francis* a. 1176 (s. XIII) DiplPoblet núm. 557 (vol. 1, p. 409), ss. *Petri Brunii* a. 1179 CartStCugat núm. 1120 (vol. 3, p. 273), *Petrus Brun* a. 1185 BalariOrígenes p. 585 [Kremer,Aufsätze

ze vol. 12, p. 129], *ego Brunus Calvetus et fratres mei* [la signatura no apareix en la transcripció conservada] a. 1194 ArxiuStAnnaBarcelona núm. 600 (vol. 3, p. 161), *in potestate* [...] *Bruni de Mercatello* a. 1199 (orig.) ArxiuStAnnaBarcelona núm. 637 (vol. 3, p. 211) = *Brunus de Mercatello* a. 1195 (orig.) CartGirona núm. 369 (vol. 2, p. 549), [testament de Pere Gros de Falgars] *Laxo pro illa barata de Brun de Girona* [...] *et habet Brun Calvet cartam de illas casas* a. 1217 CartStMariaRocaRossa núm. 154 (p. 271), *Raimundus Brunus* a. 1228 CartGirona núm. 424 (vol. 2, p. 617), *ss. Petri Brunii* a. 1294 CartPoblCataluña núm. 358 (p. 527), *Guillemus Brunii de Fontezeto* (la Bisbal d'Empordà) a. 1351 (orig.) PergArenysMar núm. 450, *Ponciū Brunii* (la Bisbal d'Empordà) a. 1351 (orig.) PergArenysMar núm. 450, *Pere Bru* (Vallmanya) a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya 1 f. 42v, [formes romàniques amb manteniment de -n final]²⁰ *en Berenguer Brun* (veg. Girona) a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya 2 f. 57v [dues ocurrències més en aquesta font a la veg. de Girona i a Palau], *FFrancesch Brun mestre d'axa* a. 1360 (orig.) LTallesGirona 1 s. f., *Brun de Belmirayl* a. 1360 (orig.) LTallesGirona 1 s. f., *ss. mei Brunii d.Escabues* a. 1371 DocGerri núm. 410 (p. 290) [la mateixa persona també als doc. núm. 411 i 412], *Poncius Brunii* (Cruïlles) a. 1371 (orig.) PergArenysMar núm. 610, *Ponciū Arnaldi Brunii* (Cruïlles) a. 1380 (orig.) PergArenysMar núm. 675, *Pere Bru* (Benasch) a. 1381 (orig.) CensRibagorça f. 14v, *Pericó Bru spaer* a. 1384 (orig.) CapbreusVic 2 f. 176v, *Bernardo Bru*

sutoris a. 1393 (orig.) LlistaVeïnsPuigcerdà f. 160v, *Minget Bru* (Forcades, Osca) a. 1397 (orig.) LMonedatgeCincaLlitera f. xxviii, *Bernart Bru* (Albelda) a. 1397 (orig.) LMonedatgeCincaLlitera f. xxixr, *Bernat Bru* s. xiv (orig.) LRebudesTortosa f. 17r, *Sabastia Bru* s. xiv (orig.) LRebudesTortosa f. 46v, *Anthoni Bru, farrer* a. 1462 CensGirona p. 231, *Antoni Bru* (Sabadell) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 355 [quaranta-quatre ocurrències més en aquesta font, quatre de les quals són a Móra i Falset, tres a Tortosa i Cambrils i dues a Torredembarra, Bagà i Tivissa], *Angela Chaterina Bru* (la Bisbal d'Empordà) a. 1609 Familysearch [sis ocurrències més en aquesta localitat en diferents anys], *Maria Francisca Antonia Bru* (Palafolls) a. 1693 Familysearch, *Ana Brun* (Arbúcies) a. 1887 Familysearch [tres ocurrències més amb -n en la mateixa font]. — PVAL *Domingo Bru* [a. 1268-1271] RepOrihuela p. 25, *Johan Bru* [a. 1268-1271] RepOrihuela p. 25, *Brunus Alberti* a. 1301 (orig.) DocAlcoi núm. 290, *Noffus Brunii* a. 1305 (orig.) DocValència s. f., *Borracius Bru textor* a. 1318 (orig.) DocValència s. f., *Berenguer Bru* (Onda) a. 1322 LPrivCatí f. 12, *en R. Bru conseller* a. 1333 (orig.) LConsellersValència p. 35-38, *Matheu Bru corredor* [a. 1349-1350] (orig.) DocJustíciaValència s. f., [noteu la preposició en el nom del fill; → forma amb preposició] *Garsia de Brunii filius Bernardi Brunii* a. 1356 (orig.) DocAlcoi núm. 181, *Miquael Bru presbíter* a. 1370 (orig.) DocValència s. f., *Bernat Bru pastor* (Altura) a. 1372 (orig.) LAveynamentsValència f. 7-7v, [testimoni] *Ramon Bru* (València) a. 1374 (orig.) LAveynamentsValència f. 26-26v, *Johan Bru* a. 1393 DocValència s. f. — IBAL *Petrum Bru de Euissa* a. 1281 (1326) DiplStMa-

20. Sobre aquest fenomen, propi dels parlars de l'antiga diòcesi de Girona, v. Rasico-DocHistCat p. 36-51.

riaMallorca 1 núm. xx (p. 626), en *Pere Bru carnicer* a. 1308 (orig.) LMonedatgeMontuiriMallorca f. 2r, en *Guillem Bru* a. 1308 (orig.) LMonedatgeMontuiriMallorca f. 3v, en *Johan Bru traginer* (Palma) a. 1336 (orig.) LMorabetí-StEulàliaMallorca f. 17r, en *Bernat Bru* (Palma) [mitjan s. xiv] (orig.) LTallesSt-JaumeMallorca f. 8v, [dos germans amb el mateix cognom] *n'Anthoni Bru jerma d'en Jacme Bru* (Palma) [mitjan s. xiv] (orig.) LTallesMallorca f. 8v, *Iacobo Bru* a. 1354 (orig.) DiplStMariaMallorca 1, núm. 248 (p. 565), *Bernat Bru* (Rubines) a. 1359 (orig.) LHomesArmesMallorca f. 22v, *Pere Bru* (Rubines) a. 1359 (orig.) LHomesArmesMallorca f. 23r, [com a primer nom] *prothonotarius Brunum Desthanes* a. 1385 DiplStMariaMallorca 2 núm. 617 (p. 921), *La muller de mestre Gabriel Bru, metge* a. 1478 LTallaMallorca p. 253, *Jacme Bru, perayre* a. 1478 LTallaMallorca p. 227, *Miquel Bru* a. 1478 LTallaMallorca p. 227.

Cognoms cont. *Bru* (2.969 / Hor:601, BVi:444, Bar:442, RiA:174, Tar:131, CMo:130, Cos:125, BCa:116, RiE:97, Pri:80, Ala:69, Ano:66, TAl:59, VAl:46, AEm:43, Bag:40, Oso:36, BEb:24, VOc:24, RiB:23, Gir:18, Saf:17, PlA:16, VOr:14, VVi:14, Mal:13, BLl:12, Mon:10), [per a aquesta forma amb manteniment de -n v. la n. 20 i el mapa adjunt; la localització del cognom coincideix a grans trets amb la del fenomen lingüístic] *Brun* (460 / Bar:209, Sel:72, Mar:52, Gir:23, Bag:18, PlA:18, Hor:16, PlB:11).

◇ **Forma amb preposició de**
Preposició que indica filiació.

Doc. hist. PVAL *Garsia de Brunii filius Bernardi Brunii* a. 1356 (orig.) DocAlcoi núm. 181.

◇ **Forma amb article lo**

Fa la funció de renom.

Doc. hist. CAT [Donació d'una propietat a les Pardines de Lleida] *et tu Wilemus lo Brun* a. 1171 (s. xii) Dipl-Poblet núm. 413 (vol. 1, p. 311).

◇ **Forma amb preposició de i article en**

Doc. hist. CAT *Ponç den Bru prevere* a. 1364 (orig.) CapbreusVic 1 f. 156r.

◇ **Forma plural**

Localització molt compacta a les comarques del Gironès i la Selva, tant en la doc. hist. com en el corpus de cognoms cont.

Doc. hist. CAT *Brun*s a. 1371 (orig.) CapbreusVic 2 f. 31v, *Maria Taresa Margarida Brun*s (Vilobí d'Onyar) a. 1652 Familysearch, *Salvi Brun*s (Amer) a. 1681 Familysearch, *Catharinam Brun*s (Girona) a. 1720 Familysearch, *Isidro Brun*s (Amer) a. 1732 Familysearch, *Madalena Brun*s (Amer) a. 1738 Familysearch.

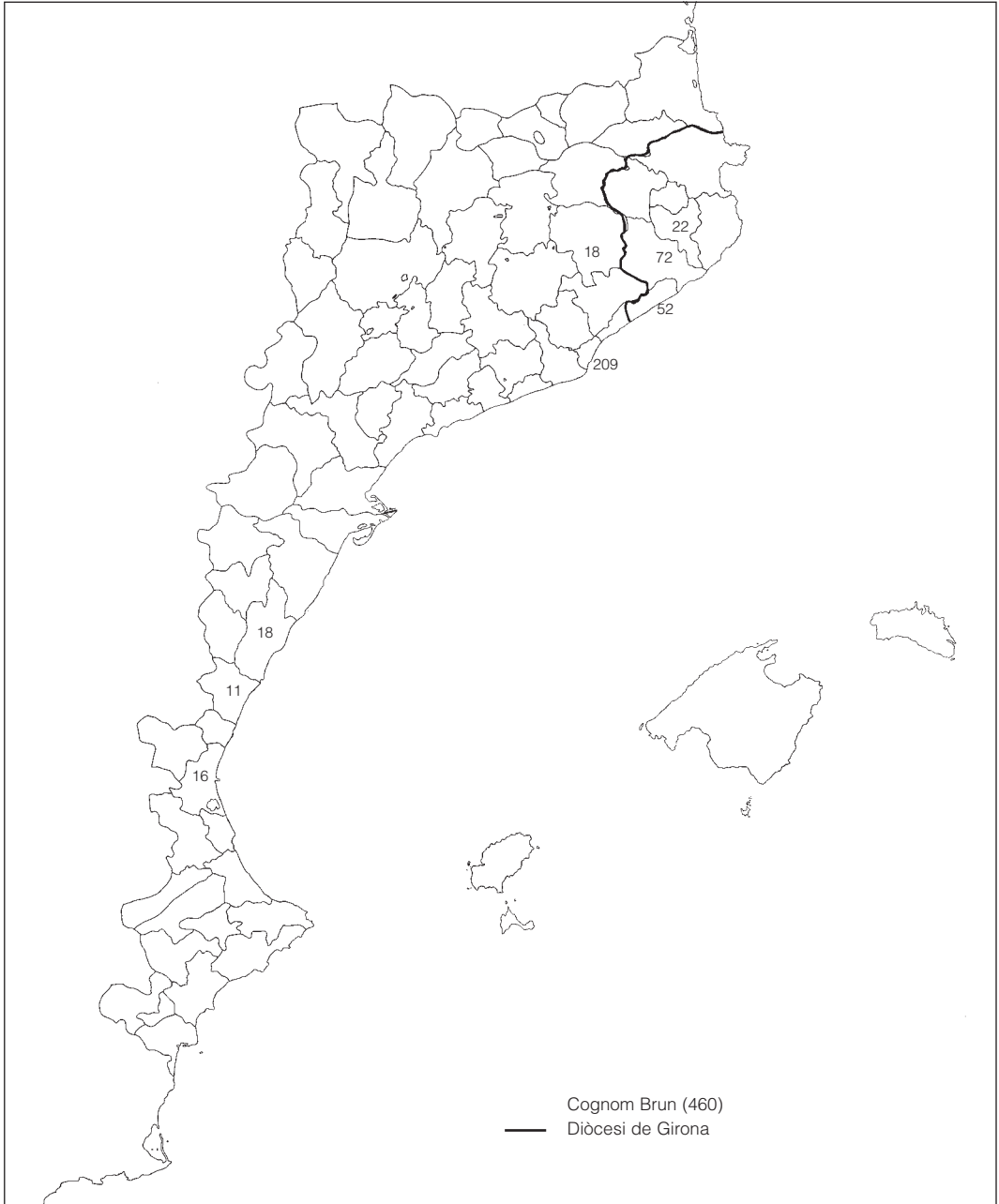
Cognom cont. *Brun*s (96 / Sel:56, Gir:25).

◇ **Forma femenina**

A la documentació més antiga, *Bruna* apareix com a nom únic; pot aparèixer també indicant filiació maternal (sembla que és el cas dels portadors masculins de 1196 i 1385); en algun altre cas, es tracta d'un procés de feminització del cognom del marit (v. les dones amb la indicació de «vídua»), però, en particular a les Illes Balears, hi ha moltes dones anomenades *Bruna*, vídues d'homes amb un altre cognom.

Doc. hist. CAT *donamus ad te Arnal et ad uxorem tuam, nomine Brun*a [fi s. xi - princ. s. xii] DocGerri núm. 77 (p. 54), [testament de Bernat Riquer] *Dimi*to [...] *honorem [...] quod fuit de masada*

Distribució geogràfica del cognom Brun

Ollarii Bruna a. 1196 ArxiuStAnnaBarcelona núm. 627 (vol. 3, p. 203), *Et nos Bernardus Sifredus et Ermessendis Sifreda et Bruna [...] promittimus vobis [...] ss. Brune* a. 1229 CartRoses núm. 79 (p. 93), *Bernardo de Ligna et Brune, uxori vestre* a. 1236 (orig.) CartPoblación núm. 268 (p. 388), *na Bruna* a. 1350 (orig.) CapbreusVic 1 f. 46r, *na Bruna vidua* (Bonastre) a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya 1 f. 176v, *Bernat Bruna* (Aguilaniu) a. 1385 (orig.) LMonedatgeRibagorça s. f., *na Bruna* (Forcades, Osca) a. 1397 (orig.) LMonedatgeCincaLlitera f. xxviii, *en Bruna* (Sant Cugat del Vallès) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 314, *la viuda Bruna* (les Borges) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 223 [dues ocurrències més en la mateixa font], *Elisabet Bruna* (la Bisbal d'Empordà) a. 1597 Familysearch, *Margarida Bruna* (la Bisbal d'Empordà) a. 1609 Familysearch, *Falipa Bruna* (Girona) a. 1613 Familysearch. — **IBAL** [Vídua de Berenguer Arjanter] *na Bruna* (Palma) a. 1329 (orig.) LMonedatgeStEulàliaMallorca f. 9v, [vídua de Pere Argenter] *na Bruna* (Palma) a. 1329 (orig.) LMonedatgeStEulàliaMallorca f. 25v, [vídua de Guillem Barbara] *na Bruna* a. 1336 (orig.) LMonedatgeInca 2 f. 18r, *la dona Bruna vilua de mariner* (Palma) [mitjan s. XIV] (orig.) LTallesStJaumeMallorca f. 4r.

Cognoms cont. *Bruna* (371 / Bar:142, AEm:90, Hor:37, PSo:29, PJu:19, Grf:16).

◇ **Forma femenina amb preposició de**
Doc. hist. CAT *Arnau de Bruna* (Gavàs, mun. d'Unarre, Pallars Sobirà) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 80.

◇ **Forma femenina plural**

Tant la localització en el fogatge de 1553 com la que proporciona el DCVB (vol. 2, p. 699) (Barcelona, Mollet, Palafoles, Palau-solità, Polinyà) coincideixen

a grans trets amb la fornida pel corpus de cognoms cont.

Doc. hist. CAT *Guilelmus Brunus* a. 1359 (orig.) LConsellTarragona 1 f. 14r, *Antoni Brunus* (Caldes de Montbui) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 340, *Maria Brunus* (Arenys de Munt) a. 1697 Familysearch [vuit ocurrències més en la mateixa font].

Cognom cont. *Brunus* (144 / VOr:77, VOr:42, Bar:20).

◆ **Derivat (+ -ELLU): Brunell**

La localització del DCVB (vol. 2, p. 699) (Mallorca, Barcelona, Sarrià) no coincideix amb la del corpus de cognoms cont. El DCVB interpreta aquest cognom com un diminutiu de *bru*, però cal dir que aquesta forma només existeix documentalment com a derivat antroponímic i no en el lèxic comú.

Doc. hist. CAT *ss. Brunel* (Ordino, Andorra) a. 1176 (s. XIII) DocUrgell núm. 1711 (vol. 10, p. 236), *ss. Brunelli. ss. Arnaldi Brunel filii eius* a. 1194 (orig.) DocUrgell núm. 1868 (vol. 11, p. 33), *En Brunell davall* (Tortellà) a. 1497 FogatgeCatalunya 1 p. 384 [d'altres ocurrències en la mateixa font], *Marinna Brunell* (Tortellà) a. 1641 Familysearch [vuit ocurrències més en la mateixa font].

Cognom cont. *Brunell* (9 / VOr:9).

◇ **Forma plural**

El DCVB interpreta aquest cognom com a «variant de *Brunell*». La localització del DCVB (vol. 2, p. 699) (Avinyó, Camprodon, Girona) coincideix amb la de la doc. hist., però només parcialment amb la fornida pel corpus de cognoms cont.

Doc. hist. CAT *Faletia Brunells* (Besalú) a. 1588 Familysearch [quaranta-dues ocurrències més en la mateixa font fins a l'a. 1862, la majoria a les comarques gironines].

Cognom cont. Brunells (11 / Gir:7, Bar:2, BCa:1, V0c:1).

♦ **Derivat (+ -ITU): Brunet**

Brunet existeix únicament en el lèxic català designant un tipus de bolet (DCVB vol. 2, p. 699). Encara que el DCVB relaciona l'antropònim amb aquest element lèxic, més aviat sembla que *Brunet* és un derivat antroponímic de *bru*, utilitzat sovint com a nom únic.

Doc. hist. CAT Brunet de Val, XII denarios [a. 1102-1125?] CartPoblación núm. 44 (p. 76), ss. *Petrus Brunet* [a. 1128] CartStCugat núm. 894 (vol. 3, p. 86), ss. *Petrus Brunet* a. 1129 CartStCugat núm. 899 (vol. 3, p. 91), ss. *Bruneti* a. 1130 CartGirona núm. 253 (vol. 1, p. 399), [testament de Luciana] *dimitto ad Bruneth, moabetinum .i.* a. 1132 CartStCugat núm. 918 (vol. 3, p. 106), *Ego Petrus Brunet, donator sum* [...] ss. *Petrus Brunet qui hoc firmo* [...] a. 1146 CartStCugat núm. 966 (vol. 3, p. 147), ss. *Brunet* a. 1147 CDGardeny núm. 15 (vol. 1, p. 101), [venda d'una propietat a Tortosa] *ego Brunetus et uxor mea Paschalia vendimus* [...] ss. *Bruneti* a. 1156 CartStCreus núm. 70 (p. 75) [la mateixa persona al doc. núm. 72], *Ego Brunetus presbiter dono* [...] ss. *Bruneti presbiteri* a. 1157 (orig.) DiplStMariaSolsona núm. 62 (p. 99-100), [publicació sacramental del testament de Pere de Montornès] ss. *Bruneti, presbiteri, nos qui huic sacramento presentes adfuimus* a. 1157 CartStCugat núm. 1012 (vol. 3, p. 184), ss. *Brunet baiule, isti sunt testes* a. 1158 (s. XIV) DocUrgell núm. 1536 (vol. 10, p. 53), [testimoni] ss. *Brunet* a. 1158 CartStCreus núm. 82 (p. 85), *illos olivarios cum terra* [...] *quos emi de eodem Bruneto* a. 1158 CartStCreus núm. 84 (p. 87) [la mateixa persona mencionada al

doc. núm. 113], *affrontat* [...] *de occiduo in alodio Bruneti, presbiteri* a. 1162 CartStCugat núm. 1046 (vol. 3, p. 213), [afrontació d'una propietat] *Terminatur* [...] *a meridie in tenedone quem tenent per nos Brunetus et Galabrunum et Mironus* a. 1168 CartStCreus núm. 135 (p. 138), *ego Brunet et uxor mea Florentia* [...] ss. *Bruneti* a. 1174 (orig.) DiplPoblet núm. 504 (vol. 1, p. 374), *ego Brunetus sacerdos* [...] *dono* [...] ss. *Bruneti presbiteri* a. 1183 (orig.) DiplStMariaSolsona núm. 67 (p. 104-105), [afrontació d'una propietat a Viladrau] *Terminatur* [...] *ab oriente in alodio Bruneti* a. 1184 (1204) ArxiuStAnna-Barcelona núm. 515 (vol. 3, p. 67), ss. *Bruneti Festeroni* a. 1195 DiplStMariaSolsona núm. 76 (p. 113), ss. *Bruneti* a. 1195 (orig.) CartPoblCataluña núm. 203 (p. 280), *Guillem Brunet* (Barberà) a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya 1 f. 169r, *Junyent Brunet* («Sent Pere dez Vim») a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya 1 f. 45v, *en Brunet* a. 1363 (orig.) FogatgeBarcelona 1 f. 46r, *Pere Brunet tamborer* a. 1378 (orig.) FogatgeMarBarcelona f. 5r, *Matheu Brunet cambiador* a. 1378 (orig.) FogatgeMarBarcelona f. 43r, *Daniel Brunet ministre del rey* a. 1378 (orig.) FogatgeMarBarcelona f. 44r, *Jacobo Bruneti* a. 1383 (orig.) LlistaVeïnsValls s. f., *Pere Brunet* a. 1388 (orig.) LTallesGirona 2 s. f., *en Brunet mariner* a. 1389 (orig.) PadróBarcelona f. 13v, *Johan Brunet* a. 1389 (orig.) PadróBarcelona f. 31v, *Pere Brunet cambiador* a. 1389 (orig.) PadróBarcelona f. 84r, *en Brunet correger* a. 1389 (orig.) PadróBarcelona f. 129r, *Petro Brunet* a. 1392 (orig.) LVeinatgeCervera f. 17r, *Mathia Brunet assabonador* (Vilafranca del Penedès) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 318 [vint ocurrences més en aquesta font], *Anna*

Geronima Basilissa Batlla Brunet (Ver-ges) a. 1796 Familysearch [sis ocurrèn-cies més en la mateixa font des de l'a. 1587, la majoria a les comarques gironi-nes]. — PVAL *Guillem Brunet* [a. 1266-1268] RepOrihuela p. 15, *Pero Brunet* [a. 1288-1295] RepOrihuela p. 91, *Brunet Pellicer* (Onda) a. 1290 LPriv-Catí f. 4, *Bernat Brunet* (Sagunt) a. 1379 (orig.) CensValència f. 75r-75v. — IBAL *Lorens Brunet* a. 1329 (orig.) LMonedatgeInca 1 f. 12v, *Bernat Bru-net* a. 1329 (orig.) LMonedatgeInca 1 f. 15r, *Bernat Brunet* (Puigpunyent) a. 1359 (orig.) LHomesArmesMallorca f. 39r, *Pere Brunet* (Artà) a. 1359 (orig.) LHomesArmesMallorca f. 42v, *Miquel Brunet* (Muro) a. 1359 (orig.) LHomes-ArmesMallorca f. 64v, *Pere Brunet* (Muro) a. 1359 (orig.) LHomesArmes-Mallorca f. 64v, *Miquel Brunet de la Riba* (Muro) a. 1359 (orig.) LHomes-ArmesMallorca f. 64v, *Anthoni Brunet texidor* (Palma) a. 1390 (orig.) LMone-datgeStMiquelMallorca f. 57v.

Cognom cont. *Brunet* (2.977 / Mal:943, Bar:443, Bag:281, Mon:196, Tar:142, Mar:138, Ano:117, Hor:98, AEm:97, BEb:66, VOc:48, ACa:44, BEm:42, Gir:39, Sel:34, BCa:33, Oso:32, Grf:26, Nog:26, VOr:25, BPe:24).

◇ **Forma plural**

Doc. hist. CAT *Joan Brunets* (Cas-tellbell) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 488.

◇ **Forma femenina**

Bruneta designa en català un tipus de tela i també un tipus de bolet (DCVB vol. 2, p. 699). Tanmateix, aquests ele-ments lèxics no tenen relació amb l'ús antroponímic de *Bruneta*, que sembla correspondre a una feminització de la forma masculina. No ha continuat com a cognom cont.

Doc. hist. CAT *alode quem ille ad-quisivit de condam Bruneta, soror Red-mundi* a. 1021 LFeudorumMaior núm. 497 (vol. 2, p. 7), *et vadunt las rocas us-que ad turrem de na Bruneta* a. 1175 (orig.) CDGardeny núm. 268 (vol. 1, p. 409), *Sancie Bruneta* (Cruilles) a. 1308 (orig.) PergArenysMar núm. 190, *na Bruneta* a. 1389 (orig.) PadróBarcelona f. 73v, *Jaume Bruneta* (l'Hospitalet de Llobregat) a. 1497 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 183, [portador masculí] *Joan Bruneta* (l'Hospitalet de Llobregat) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 362, *Paula Bruneta* (Sant Boi de Llobregat) a. 1630 Familysearch. — PVAL [Dubtós] *Brunecta* [a. 1266-1268] Rep-Orihuela p. 9.

◇ **Forma femenina amb article sa**

Amb article aglutinat provinent d'IPSA.

Doc. hist. CAT *Jaume Sola Sabru-neta* (Moià) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 487.

→ *Montbrú, Rocabruna*

calb En l'antroponímia catalana trobem l'adj. *calb* en la forma simple (*Calb* des de l'a. 1157) i derivades (*Calvet*, *Calvell*, *Calvetó*, *Calbús*). Tant l'una com les altres es documen-ten des d'època antiga i la majoria de les formes derivades van ser utilitza-des en un primer moment com a noms únics, és a dir, que, més que provenir de l'aplicació de l'adjectiu com a sobrenom, provenen d'un ús antroponimitzat de l'adjectiu o dels seus derivats (molts dels quals no es troben en el lèxic comú).

Podem afirmar que, avui dia, són més freqüents les formes derivades que no pas la forma simple. És espe-

cialment abundant a tot el territori el cognom *Calvet*.

Bibliografia: MollLlinatges p. 271, 314; DCVB vol. 2, p. 840, 864, vol. 3, p. 62, vol. 10, p. 921, 966; MoreuRenoms p. 70; DicAguiló vol. 2, p. 28, 37-38; Kremer,Aufsätze vol. 13, p. 173-175.

◆ **Forma simple**

Del cat. *calb* adj. ‘que no té cabells o els té molt escassos’ (només des del s. XIV, DECat vol. 2, p. 411) i aquest del ll. CALVUS (des de Plaute, ThLL vol. 3, p. 194). El mot es pronuncia amb l’ensordiment de la consonant final (aquesta és la raó que explica les grafies amb *-p* d’aquest lexema documentades ja des del s. XIV, DCVB vol. 2, p. 840). Això no obstant, la forma més estesa en la llengua oral és amb *-o*, *calbo*, a causa probablement del grup consonàntic final.

L’adj. s’empra com a sobrenom en els orígens de l’antroponímia catalana i també esporàdicament com a nom únic; més tard es fixarà com a cognom. El NP presenta una declinació feble en els documents més antics; aquest fet comporta l’aparició de dues formes: una que correspon al cas de subjecte (*calb*) i l’altra que correspon al cas de règim (*calbó*). S’han classificat les variants de manera separada a partir de l’època en què ja no es veuen com a variants formals del mateix mot sinó com a antroponímics diferents (sota l’apartat A les formes declinades i sota l’apartat B les formes en *-ó* ja independitzades).

Pel que fa a la forma *Calp*, cal comentar la hipòtesi de Kremer (Kremer,Aufsätze vol. 13, p. 174), segons la qual el cognom cont. *Calp* no provindria del topònim *Calp* (Marina Baixa), sinó que s’hauria de relacionar amb

CALVUS. El DCVB vol. 2, p. 862, i MollLlinatges p. 134 es decanten per la hipòtesi del topònim, però preferim l’explicació a partir de l’apellatiu, perquè la documentació que tenim no sembla que afavoreixi la hipòtesi de l’origen toponímic (no es troben ocurrències amb la preposició *de* i la localització no té relació amb el NL).

A

Doc. hist. CAT indices qui iussi sunt de ipsos missos dirimere causas [...] *Calbus* a. 817 CartGirona núm. 1 (vol. 1, p. 56) [possiblement es tracta del mateix document que esmenta el RAC p. 195], *modiata una de terra herma quod emi de homine nomine Calvo* a. 976 (orig.?) ArchCondalBarcelona núm. 180 (p. 357) [RAC p. 195], *alodem [...] qui fuit de Altemiro Kalbo* a. 981 (s. XIII) DocUrgell núm. 189 (vol. 3, p. 25) [esmentat per MoreuAntroponímia p. 61 i RAC p. 195], [testimoni de la venda] *ss. Salla Calbo* a. 1022 (orig.) DocUrgell núm. 376 (vol. 4, p. 85), [forma llatinitzada en genitiu; sembla, doncs, que no s’hauria de llegir amb *-i*] *ss. Petri Calvi* a. 1127 (s. XIX-XX) DocUrgell núm. 1388 (vol. 9, p. 207) = *ss. Petri Calb* a. 1157 (orig.) DocUrgell ap. vol. 11 núm. 20 (vol. 11, p. 91), *filio de Aben Calbo* a. 1149 CDGardeny núm. 21 (vol. 1, p. 110), *Petrus Calvi* a. 1169 (orig.) DiplPoblet núm. 346 (vol. 1, p. 265), *et in honore qui fuit Calvo, sarraceno* a. 1195 (or.) CDGardeny (núm. 650) 2,952, *Guilelmus Calvo* a. 1340 (orig.) ActIgalada 1 s. f., *Pericó Calp* a. 1344 (orig.) LConsellTàrrrega f. 88r, *Arnau Calp* (Talteüll i Massoteres, Segarra) a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya 1 f. 180r [dues ocurrències més al mateix poble], *Johan Gaspar Calp* (la Bisbal d’Empordà) a. 1545 Familysearch [una altra ocurrèn-

cia el mateix any a la mateixa ciutat], *Miquel Calp* (Benavent i Alendar, Segrià) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 335 [cinc ocurrences més en la mateixa font], *Jose Calp* (Barcelona) a. 1853 Familysearch, *Juan Marti y Calp* (Terrassa) a. 1890 Familysearch. — PVAL *Ioanhis Calvo* [originari d'Almenar] a. 1239 (orig.) RepValencia vol. 1, p. 139, *Calvo de Sancto Matheo* a. 1257 LPobl-Montesa f. 51v, [portador en zona castellanoparlant] *Pascual Calvo* (Sogorb) a. 1286 LPrivCatí s. f., [forma llatinitzada del genitiu; sembla, doncs, que no s'hauria de llegir amb -í] *Guillelmus Calvi capellanus Sancte Teclae* a. 1318 (orig.) DocValència s. f., *P. Calp* (Borboto) a. 1319 LPrivCatí s. f., *Bernardus Calp* a. 1358 DocValència s. f. [la mateixa persona als DocJustíciaValència], *Petrus Calp* s. xiv (orig.) DocValència s. f. [una altra ocurrencia en la mateixa font].

Cognoms cont. Calp (25 / RiA:16, AUr:4, Bar:3, BCe:1, Hor:1).

Renoms cont. [Per a *calvo*, v. el comentari a l'inici del paràgraf] *el Calvo* (Sitges, Blancafort) MoreuRenoms p. 70, *cal Calbo* (les Borges Blanques) inf. pers. R. Ripollès.

B

Les ocurrences següents s'han de llegir amb -ó.

Doc. hist. CAT de oriente in terra de Calvone a. 997 CartStCugat núm. 319 (vol. 1, p. 269) [RAC p. 195], *Pere Johan Calvó mercader* a. 1462 Cens-gerona p. 221, *Bertomeu Calvo jurat* (el Morell) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 250, *Joan Calvo* (Cassà de la Selva) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 518, [vocalització de la -l-] *Theresa Caubo* a. 1812 (Vidreres) Familysearch [setze ocurrences més en la mateixa

font, la majoria a la comarca de la Selva], [cognom; cal llegir *Calbú*] *Calbou* (Cotlliure) a. 1841 CostaRepNFPyr-Or p. 154 [cinc ocurrences més a Cotlliure i una a Tuïr]. — PVAL *Guillelmus Calvo* (Castelló) a. 1302 (orig.) LPrivStMateu p. 211 = *Guillelmo Calvoni* (Castelló) a. 1350 (orig.) LPrivStMateu p. 145, *en Jacme Calbo conseller de la Parroquia de Senta Creu* a. 1308 (orig.) LActValència f. 17v-19v, *Iacobum Calbo* (Castelló) a. 1406 (orig.) LPrivStMateu p. 308. — IBAL *Domingo Calbo* a. 1336 (orig.) LMonedatgeInca 2 f. 6v, *en Calvo* (Alaró) a. 1359 (orig.) LHomesArmesMallorca f. 16r, *Guillem Calvo* (Sineu) a. 1359 (orig.) LHomesArmesMallorca f. 34v, *Pere Calvo* (Artà) a. 1359 (orig.) LHomesArmesMallorca f. 42r, *Guillem Calbó, perayre* a. 1478 LTallaMallorca p. 223.

Cognoms cont. Calvo (7.883),²¹ [les formes següents s'han de llegir *Calbó* malgrat la manca d'accents de la font per als cognoms cont.] *Calbo* (434 / Com:153, Alc:52, MaB:25, BCa:25, ACa:20),²² *Caubó* (15 / VOc:8, Bar:5, Oso:1, BEm:1).

◇ Forma amb preposició de

Doc. hist. PVAL V. A. de Calbo (Càrcer) a. 1278 RepValencia vol. 2, p. 171, *Guillelmi de Calvoni notarii de Paniscola* (Castelló) a. 1326 (orig.) LPrivStMateu p. 266, *Jacme de Calbo*

21. Sembla que la majoria de les ocurrences són del cognom castellà importat (concentració a Barcelona i a València), però, davant la impossibilitat de destriar-les del cat. *Calbó*, les incloem aquí.

22. Al Principat, el nucli d'aquest cognom es localitza al voltant del Mas Calvó (Reus, Baix Camp), d'on és originari sant Bernat Calbó (1180-1243; GEC).

(Llombai) a. 1370 (orig.) LAveynamentsValència s. f., *Jacme de Calbo* a. 1373 (orig.) FogatgeGandia f. 1r-49.

◇ **Forma femenina**

Forma femenina usada esporàdicament com a nom únic en la documentació del s. XII i també més tardanament com a cognom, que s'ha mantingut fins als nostres dies (Ø MollLlinatges; Ø DCVB).

Doc. hist. CAT [Venda d'un terreny a Torredà] *filio tuo Mollazo et ad mulier sua Calba* a. 1170 (orig.) Dipl-Poblet núm. 385 (vol. 1, p. 291), *na Calba* (Montoliu) a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya 1 f. 27r, *Petro Calva* a. 1393 (orig.) LlistaVeïnsPuigcerdà f. 161v [una altra ocurrència en la mateixa font], *en Barthomeu Calva* a. 1374 (orig.) LConsellTarragona 3 f. 11r, *Mossèn Jacma Calba donzell* (Barcelona) a. 1497 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 125. — **PVAL** *Johan Calba ratoner dels Freres* a. 1423 (orig.) PadrónAlturaCastelló f. 39r, *Johan Calva notari* a. 1447 (orig.) PergBocairent s. f.

Cognom cont. Calba (54 / BCa:22, Mar:15, Bar:13).

Renom cont. La Calva (Tortosa, Llívia) MoreuRenoms p. 70.

◆ **Derivat (+ -ELLU): Calvell**

L'ús del derivat antroponímic *Calvellus* com a NP és força freqüent en la capa més antiga de l'antroponímia catalana, després s'ha fixat com a cognom; el NP resta en alguns NL (v. CorominesOnomasticon vol. 3, p. 185).

Doc. hist. CAT ss. *Calvellus* a. 898 (orig.) ArchCondalBarcelona núm. 10 (p. 121) [RAC p. 196], *Et nos habitatores uillare que uocant Caluello* [...] *Caluello* a. 913 (orig.) Kremer,BNF vol. 9, p. 21-22 [RAC p. 196, que cita l'ed. d'Udina de l'Archivo Condal], *Calvelus* a. 924 RAC p. 196 [doc. inèdit],

Calvel medailga Ia [a. 1102-1125?] (1183) CartPoblación núm. 44 (p. 75), ss. *Petri Calbel* a. 1171 (orig.) CDGardeny núm. 220 (vol. 1, p. 349), *Calvel prevere* a. 1348 (orig.) CapbreusVic 1 f. 1r [el mateix portador apareix amb el nom escrit *Calveyl*, *Calvell* i *Calvei*], *Pere Calvell* (Santa Coloma de Centelles) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 440 [d'altres ocurrències a Cardona i Girona], *Genis Calvell* (Sant Boi de Llobregat) a. 1595 Familysearch [quinze ocurrències més en la mateixa font fins a l'a. 1869], *Calveill* (Prades) a. 1841 CostaRépNFPyrOr p. 155 [sis ocurrències més al mateix poble], *Calvel* (Molig) a. 1841 CostaRépNFPyrOr p. 155 [cinc ocurrències més en la mateixa font], *Calvell* (Perpinyà) a. 1841 CostaRépNFPyrOr p. 155.²³

Cognom cont. Calvell (19 / Bar:10, Gir:8, Ano:1).

◇ **Forma femenina**

Feminització antroponímica.

Doc. hist. CAT *na Calvela* a. 1359 (orig.) CapbreusVic 1 f. 96r, *La viuda Calvella* (Hostalric) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 529, *Candia Calvella* (Girona) a. 1596 Familysearch, *Antiga Calvella* (Cassà de la Selva) a. 1643 Familysearch, *Sebastia Prats Estella Calvella* (Palafrugell) a. 1810 Familysearch. — **IBAL** *dona Calvella* (Palma)

23. Descartem les formes del PVAL ja que el manteniment de -o no és propi del català, i tampoc sembla que aquestes ocurrències s'hagin de llegir amb -ó (< -ōNE); es pot tractar de persones de procedència aragonesa: *en Marti Calbello* [a. 1349-1350] (orig.) DocJustíciaValència s. f. [pare del següent], *en Aquilet Calbelo pubil* [a. 1349-1350] (orig.) DocJustíciaValència s. f. [fill del precedent], *en Matheu Calvello* [a. 1349-1350] (orig.) DocJustíciaValència s. f.

a. 1390 (orig.) LMonedatgeStMiquel-Mallorca f. 55r.

♦ **Derivat (+ -ITTU): Calvet**

El derivat en -ITTU, *Calvet*, no es troba abans de l'any mil (Ø RAC), però a partir del s. XII apareix sovint com a nom únic. A partir d'aquí es degué fixar com a cognom patronímic. El sufix -ITTU fa més aviat la funció de sufix antroponímic que no pas de diminutiu. La documentació que presentem fa més versemblant un origen patronímic; la proposta de Coromines-Onomasticon (vol. 3, p. 185) de partir d'un mot toponímic (de CALVETUM 'indret sense vegetació') pot explicar potser una part dels cognoms contemporanis però no la gran majoria.²⁴

Doc. hist. CAT *ipsa longadera qui fuid de Calbeto subtus terra de Petro Miro* a. 1096 (orig.) DocUrgell núm. 1143 (vol. 8, p. 71), *in alodium de Calvet* a. 1121 ArxiuStAnnaBarcelona núm. 187 (vol. 2, p. 208), *in villam de Quarre unum bonum mansum Petri Calvet* a. 1127 DocUrgell núm. 1392 (vol. 9, p. 210), *Testes sunt huius donationis et confirmationis [...]* *Calvet* a. 1144 CD-Gardeny núm. 10 (vol. 1, p. 93), *Calvet* [a. 1145] (orig.) LlistaHabitantsBarcelona s. f., ss. *Calvet qui hoc iuro* (vall de Cabó) a. 1162 (orig.) DocUrgell núm. 1562 (vol. 10, p. 84), ss. *Calvet* a. 1162 (orig.) DiplPoblet núm. 226 (vol. 1, p. 186), [probablement el mateix que el de 1194] *Brun Chalvet* [a. 1162-1196] CartStCreus núm. 103 (p. 105), *campum quod comparavit de Bernad Calvet* a. 1163 CartStCreus núm. 111 (p.

113) [citat per Kremer, Aufsätze vol. 13, p. 175], ss. *Calveti* a. 1164 (orig.) DiplPoblet núm. 256 (vol. 1, p. 204), *sub manu et potestate [...]* *Calveti de Buera* a. 1167 CartLavaix núm. 62 (p. 106), *Calvet Aluder iuro* (Perpinyà) a. 1172 LFeudorumMaior núm. 973 (vol. 2, p. 278), *in alodio supradicti Guillelmi et Ugonis quod tenet Petrus Calvet* a. 1179 CartStCugat (vol. 3, p. 276) [citat per Kremer, Aufsätze vol. 13, p. 175], *Calvetus sacerdos* a. 1190 DiplSt-MariaCervià núm. 92 (p. 291), ss. *Bernardi Kalbet* a. 1192 CartStCreus núm. 353 (p. 352), *ego Brunus Calvetus et fratres mei* a. 1194 ArxiuStAnnaBarcelona núm. 600 (vol. 3, p. 161) = *et habet Brun Calvet cartam de illas casas* a. 1217 CartStMariaRocaRossa núm. 154 (p. 271), *Gueraldus Calveti* (Montpau) a. 1311 (orig.) PergArenysMar núm. 213, *Pere Calbet maior* a. 1342 (orig.) LConsellTàrrrega 1 f. 21r [dues ocurrences més en la mateixa font], *Berenguer Calvet* (Piera) a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya 1 f. 170r [dues ocurrences més en el mateix poble], *Guillem Calvet* a. 1360 (orig.) LTallesGirona 1 s. f. [quatre ocurrences més en la mateixa font], *Ramon Calvet* a. 1363 (orig.) FogatgeBarcelona 2 f. 10v, *Guillem Calvet franer* a. 1363 (orig.) FogatgeBarcelona 2 f. 11r, *Ramon Calvet* a. 1367 (orig.) LEstimesReus f. 15r [una altra ocurrencia en la mateixa font], *n'Andreu Calbet* a. 1374 (orig.) LConsellTarragona 3 f. 20v [d'altres ocurrences en la mateixa font], *Bernat Calvet laurador* a. 1378 (orig.) FogatgePiBarcelona f. 18v, *Pere Calvet spaer* a. 1378 (orig.) FogatgePiBarcelona f. 23v, *Bertholomeu Calbet* a. 1389 (orig.) LRebudesLleida s. f., *Johan Calvet* a. 1389 (orig.) PadróBarcelona f. 21v [d'altres ocurrences en la mateixa font], *Petro*

24. D'altra banda, cal dir que la major part dels topònims mencionats per Coromines-Onomasticon (vol. 3, p. 185) semblen d'origen antroponímic.

Calveti a. 1393 (orig.) LlistaVeïns-Cardona f. 68r, *FFrancisco Calvet* a. 1393 (orig.) LlistaVeïnsPuigcerdà f. 162v, *Sancho Calbet* («Penyalba», Fraga) a. 1397 (orig.) LMonedatgeCincaLlitera f. xiv [set ocurrences més en la mateixa font], en *Johan Calvet* a. 1398 (orig.) LConsellTarragona 13 f. 13r, *Bernat Calbet* s. xiv (orig.) LRebudes-Tortosa f. 42v [una altra ocurrencia en la mateixa font], *Jaume Calbet major* (Tortosa) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 173, *Antoni Calvet* (Pira) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 284 [trenta-cinc ocurrences més en aquesta font amb la forma *Calvet* i trenta-tres amb la forma *Calbet*], *Alexandre Calvet* (Tossa de Mar) a. 1611 Familysearch [quaranta-sis ocurrences més en la mateixa font fins a l'a. 1887], [amb -l implosiva vocalitzada] *Teresa Caubet* (Tiurana) a. 1747 Familysearch [vint-i-una ocurrences més en la mateixa font, setze de les quals a Tortosa i quatre a la província de Lleida coincidint amb la distribució dels cognoms cont.], *Calbet* (Montferrer) a. 1841 CostaRépNFPyrOr p. 154 [vint-i-dues ocurrences més en la mateixa font], *Calvet* (Soanyes) a. 1841 CostaRépNFPyrOr p. 155 [784 ocurrences més en la mateixa font], *Chalvet* (Espirà de l'Aglí) a. 1841 CostaRépNFPyrOr p. 167 [quatre ocurrences més en la mateixa font], *Caubet* (Ceret) a. 1841 CostRépNFPyrOr p. 165 [sis ocurrences més en la mateixa font], *Cauvet* (Perpinyà) a. 1841 CostaRépNFPyrOr p. 165 [deu ocurrences més en la mateixa font]. — PVAL [D'origen aragonès] *Calbet* [de Jaca] a. 1237 (orig.) RepValencia vol. 1, p. 34, *Bernardi Calvet* (Alzira) a. 1249 (orig.) RepValencia vol. 2, p. 140, *R. Calvet* [a. 1277] RepValencia vol. 3, p. 129, *Bartholome Calbet* [a. 1272-

1275] RepOrihuela f. 65, *Nicolau Calbet macip d'en Domingo Cepillo* [a. 1316-1318] (orig.) LCortJustíciaCocentaina f. 48, *Petro Calbeti iuresperiti* a. 1318 (orig.) DocValència s. f., en *Pere Calbet jurat* a. 1329 (orig.) LActValència f. 94v-97, *Bartholomeo Calveti* (Vill. Alcolea) a. 1332 DocValència s. f., *Pere Calbet* a. 1381 (orig.) FogatgeDéniaXàbia s. f., *Berengarius Calbet corde-rii* a. 1392 (orig.) DocJustíciaValència s. f. — **IBAL** *Pere Calvet* (Palma) a. 1329 (orig.) LMonedatgeStEulàliaMallorca f. 6r, en *Bertomeu Calvet corador* (Palma) a. 1336 (orig.) LMonedatgeStNicolauMallorca f. 16v, *Miquel Calvet taxidor* (Palma) [mitjan s. xiv] (orig.) LTallesStJaumeMallorca f. 9r.

Cognoms cont. *Calvet* (3.591 / Bar:997, Bag:219, BEb:216, Hor:150, Sgi:119, Gir:114, VOc:109, Tar:108, Mar:95, BEm:87, BLl:83), *Calbet* (553 / ACa:151, BEb:68, Eiv:62, CBA:49, BCa:19, BPe:17),²⁵ *Caubet* (438 / Nog:78, AUr:74, Mal:74, Sgi:61, BEb:55, Bar:38, Sol:15, Grt:10).

♦ **Forma amb preposició de**

Doc. hist. *CAT Matheu de Calbet de Vialdes* (Sant Esteve de Llitera) a. 1397 (orig.) LMonedatgeCincaLlitera f. xxxr.

◇ **Forma femenina**

Feminització antropònica. No ha tingut continuïtat.

25. Els cognoms *Xaubet* (183 / Mar:112, Bar:18, Sel:15, Ano:13, Gir:6) i *Xubet* (11 / BLl:11) són d'origen gal·loromànic, com ho prova la palatalització de la consonant inicial (v. DCVB vol. 10, p. 921 i 966, i MollLlinatges p. 314). V. també: *Chaubet* (Sant Marçal) a. 1841 CostaRépNFPyrOr p. 168 [vuit ocurrences més a la mateixa font], *Chauvet* (Cotlliure) a. 1841 CostaRépNFPyrOr p. 168 [cent quaranta-set ocurrences més a la mateixa font].

Doc. hist. CAT *na Caterina Calveta* a. 1360 (orig.) LTallesGirona 1 s. f., *La viuda Calbeta* (Castellots) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 353 [una ocurrència més a Balaguer], *Speransa Calveta* (la Bisbal d'Empordà) a. 1586 Familysearch. — **IBAL** [És interessant el testimoni que dona aquesta ocurrència de la feminització del nom del marit] *na Calveta mulier qui fo d'en Calvet* (Palma) a. 1329 (orig.) LMonedatgeSt-EulàliaMallorca f. 15r.

◆ **Derivat** (+ -ITTU + -ŌNE): **Calvetó**

El DicAguiló (vol. 2, p. 28 i 38) esmenta els cognoms *Calbetó*, *Calbató* i *Calvetó* i els localitza a Arenys de Mar, el primer, i a Barcelona, els altres dos. El DCVB vol. 2, p. 864 repeteix aquesta informació. El cognom ha desaparegut pràcticament avui en dia (ni *Calbetó*, ni *Calbató* o *Calvató* apareixen en el nostre corpus de cognoms cont.).

Cognoms cont. [Cal llegir-lo amb l'accent a la síl·laba final encara que el corpus de cognoms cont. no dugui accents] *Calveto* (3 / Bar:1, Ber:1, BRi:1), † *Calbetó* (DicAguiló vol. 2, p. 28), † *Calbató* (DicAguiló vol. 2, p. 28).

◆ **Derivat** (+ -ŪCEU): **Calbús**

El derivat en -ŪCEU apareix com a nom únic en l'antroponímia catalana més antiga; es va fixar com a cognom a la Terra Alta, les Garrigues i el Segrià, però posteriorment ha desaparegut.

Doc. hist. CAT *remedium anime de condam Caluucii* a. 977 DiplCatedral-Barcelona núm. 120 (vol. 1, p. 320), ss. *Calvucio* a. 993 CartStCugat núm. 290 (vol. 1, p. 244), ss. *Comparatus, quem vocant Calvucio* a. 1000 CartStCugat núm. 351 (vol. 1, p. 297) [citat per Krenmer, Aufsätze vol. 13, p. 175, i Aebischer-OnomCat p. 56], *afrontat de .i. parte in*

vinea de Calbuzo a. 1013 (orig.) DocUrgell núm. 326 (vol. 4, p. 41), [testament del bisbe Ermengol d'Urgell] *ut vendant eos [...] et ipsum precium mittant in potestatem de [...] et de Miro Chaluuz* a. 1033 (s. XIII) DocUrgell núm. 463 (vol. 4, p. 165) = [publicació sacramental del mateix testament, feta en presència del mateix personatge, que n'és beneficiari; és interessant l'alternança en la fórmula patronímica] *in presentia [...] et Miro proli Chaluucio [...] et ipsum precium mittant in potestate [...] et Mir Chaluucio* a. 1035 (orig.) DocUrgell núm. 478 (vol. 4, p. 177) [la mateixa persona apareix en molts altres documents d'Urgell fins a l'a. 1065], [document referent a propietats a Torredà] *Ego Calbuc donator sum [...] ss. Calbuc* a. 1168 (s. XII) DiplPoblet núm. 327 (vol. 1, p. 252) [d'altres ocurrències en la mateixa font], *Bernat Calbuç* (el Palau d'Anglesola) a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya 1 f. 41v, [cal llegir -ús en els documents en català] *Pere Calbus taverner* a. 1360 (orig.) LTallesGirona 1 s. f., *Nicolau Calbus* (Batea) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 180 [deu ocurrències més en la mateixa font], *Pere Guillem alias Calbus* (Lleida) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 331, [cognom] *Calbús* (Barcelona) s. xv i xvi DicAguiló vol. 2, p. 28.²⁶ — **PVAL** *Petri Calbuç* a. 1305 (orig.) DocValència s. f., [germà de l'anterior] *Guillelmi Calbuç* a. 1305 (orig.) DocValència s. f.

◇ **Forma femenina**

En la documentació més antiga apareix com a prenom; per contra, la forma del fogatge de 1553 és una feminització del cognom.

26. Cal llegir-lo així malgrat que en el DicAguiló no dugui accent.

Doc. hist. CAT *Qui afrontat: de orientis in torrente, de meridie in terra de Calvuca* a. 982 DiplOsonaManresa núm. 1378 (p. 990), *Ego Adaulfus et uxori sue Kalvuca et Oria* a. 984 DiplOsonaManresa núm. 1456 (p. 1039), *uxori mea Cixilo que vocant Caluucia, femina, [...] ss. Cixilo, que uocant Caluucia* a. 986 DiplCatedralBarcelona núm. 167 (vol. 1, p. 372) [= MoreuAntroponímia p. 34], *uxori tue Caluucia [...] ss. Caluucia* a. 988 (orig.) DiplCatedralBarcelona núm. 324 (vol. 1, p. 559) [= RAC p. 196], *Ego Kalvuca et Wilelmo [...] ss. Kalvuca et Wilelmo* a. 1024 (orig.) DocUrgell núm. 393 (vol. 4, p. 101-102), *La viuda Calbusa* (Torrefarrera) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 336.

caragol El n. m. *caragol* i la seva variant *cargol*, que designen el mollusc, han originat el cognom homònim (des de l'a. 1358).

En antroponímia s'han fixat com a cognom únicament les formes simples, tot i que trobem unes altres variants que fan la funció de renom (*Caragols*, *Caragoler*, etc.). La motivació d'una part dels renoms contemporanis es deu a l'hàbit de menjar caragols; també s'aplica, per metonímia, a les persones que en fan comerç. Curiosament, però, en els renoms que MoreuRenoms recull no fa mai referència a les qualitats (lentitud, p. ex.) que s'atribueixen als caragols.

El cognom es localitza bàsicament a les comarques del nord-est del domini lingüístic.

Bibliografia: MollLlinatges p. 287; Ø DCVB; MoreuRenoms p. 34, 70, 91, 126, 132, 135, 151-152.

◆ **Forma simple**

Del cat. *caragol* n. m. 'mollusc de la família dels helicids, de diferents espècies del gènere *Helix*' (només des de ca. 1380, DECat vol. 2, p. 551) i de la variant *cargol*. La pronúncia reduïda no apareix fins a època tardana i es localitza a gairebé tot el domini oriental exceptuant les Balears i en algunes zones de l'occidental (v. DECat vol. 2, p. 551). Es tracta d'un mot d'etimologia incerta, probablement preromà (DECat vol. 2, p. 551).

Doc. hist. CAT *Caragaulam, bajulum de Elna* a. 1273 DECat vol. 2, p. 551 [probablement sobrenom d'un funcionari], *en Francesch Caragol de Ledon* (veg. de Besalú) a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya 2 f. 64r, *en Pere Caragol* (veg. de Besalú) a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya 2 f. 64r, *en Ramon Caragol de Caxans* (veg. de Besalú) a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya 2 f. 71v, *Barthomeu Caragol, braser* a. 1462 CensGerona p. 220, *En Caragol* (Queixàs) a. 1497 FogatgeCatalunya 1 p. 382, *Alizabet Bartomeua Caragol* (Girona) a. 1529 Familysearch,²⁷ *Francisco Anton Joseph Cargol* (la Bisbal d'Empordà) a. 1750 Familysearch,²⁸ a *Juan Soler llamado Caragol* a. 1778 OnomMont-roig p. 188.

Cognoms cont. *Cargol* (201 / AEm:63, Grt:46, PEs:39, Gir:26,

27. En aquesta base de dades apareixen seixanta-vuit persones més amb aquest cognom en els s. XVII i XVIII, la majoria al Baix Empordà (sobretot a la Bisbal) i al Gironès.

28. En aquesta base de dades apareixen vuitanta-nou persones més amb aquest cognom, la majoria del s. XIX. Una bona part es localitza a les comarques de l'Alt i el Baix Empordà i al Gironès, però també se'n troben a la Garrotxa (set a Besalú, dos a Arge-laguer).

BEm:15), *Caragol* (27 / AEm:14, Bar:10, Grt:1, PEs:1).²⁹

Renoms cont. [Renom dels més freqüents; en alguns casos s'aplica a persones «llefiscoses»] *Caragol / Cargol* (arreu) MoreuRenoms p. 91, [motivats per l'hàbit de menjar caragols] *Caragol* (Torelló, Santa Maria del Camí, Balaguer) MoreuRenoms p. 151-152.

◇ **Forma plural**

Renoms cont. *lo Caragols* (Cambrils) MoreuRenoms p. 152, [motivació: cabells arrissats; cal partir del sentit de *caragol* com a 'cosa en forma d'espiral' (DCVB vol. 2, p. 1005)] *el Cargols* (Matadepera) MoreuRenoms p. 70.

◇ **Forma plural amb preposició de i article el**

Renom cont. [Per metonímia a partir del nom de la professió] *la Pepeta dels Cargols* (Almacelles) MoreuRenoms p. 132.

◇ **Forma femenina**

Feminització antroponímica més que no pas del cat. *caragola* n. f. 'caragol gros' (DCVB vol. 2, p. 1007).

Renoms cont. *madò Caragola* (Santa Maria del Camí) MoreuRenoms p. 152.

◇ **Forma femenina i plural**

Renoms cont. [Feminització d'un renom masculí] *les Caragoles* (Banyuls) MoreuRenoms p. 34.³⁰

29. L'única localització discordant en el corpus de cognoms cont. és un portador que hi ha al Pallars Sobirà. Per bé que el Pallars sigui una zona amb poca densitat de població i, per tant, un sol portador pugui ser estadísticament significatiu, en aquest cas creiem que aquesta ocurrència és casual i no indica un segon nucli diferenciat del cognom.

30. No és evident la interpretació de les formes següents, de les quals, a més, ignorem

◆ **Derivat (+ -ĀTOR): caragolaire**

Del cat. or. *caragolaire* n. m. 'que cerca caragols o se n'agrada molt' (DCVB vol. 2, p. 1008).

Renoms cont. [Motivació: nom d'ofici] *Cargolaire* MoreuRenoms p. 126.³¹

◆ **Derivat (+ -ĀRIU): caragoler**

Del cat. *caragoler* n. m. 'qui cerca caragols o s'agrada de menjar-ne' (DCVB vol. 2, p. 1008).

Doc. hist. CAT *Rapaelem Caragoler* (Corçà) a. 1723 Familysearch.

Renoms cont. [Motivació: nom d'ofici] *Caragolero* (Vilallonga de la Safor) MoreuRenoms p. 126.³²

◇ **Forma femenina**

Forma femenina del nom d'ofici.

Doc. hist. CAT *na Maria caragolera* a. 1363 (orig.) FogatgeBarcelona 1 f. 67v.³³

Renoms cont. [Motivació: nom d'ofici] *Cargolera* MoreuRenoms p. 126.³⁴

◆ **Derivat (+ -ITU): caragolets**

Forma diminutiva del lexema i no pas provinent dels sentits especialitzats com a nom de diversos jocs d'infants (DCVB vol. 2, p. 1008).

Renoms cont. [Motivació: hàbit de menjar caragols] *Can Caragolets* (Ro-

l'accentuació: *Thomam Cargoles* (Girona) a. 1716 Familysearch, *Cargoles* a. 1841 Costa-RépNFPyrOr p. 160-161 [vint-i-una ocurrències de les quals deu a Perpinyà].

31. No se'n dona la localització.

32. A la Vall d'Albaida es documenta el mateix renom interpretat pels parlants com a 'persona que li agrada estar reunida amb altres persones que la protegeixen' (inf. pers. A. Talaya, E. Casanova, I. Descals).

33. Es pot tractar més aviat d'una indicació del nom d'ofici real que no pas d'una fórmula antroponímica.

34. No se'n dona la localització.

ses) MoreuRenoms p. 152, *La Caragolets* (Tortosa) MoreuRenoms p. 152, [motivació per metonímia: venia caragols] *el Caragolets* (Càlig) MoreuRenoms p. 135.

conill El mot cat. *conill* i les seves variants dialectals (*coní, cuní, conii, cunii*) han originat els cognoms catalans *Conill* (des de l'a. 1170), *Cunill* (des de l'a. 1024), *Coní* i *Cuní*. Els cognoms s'han fixat a partir de sobrenoms; la motivació deu ser semblant a la dels renoms actuals: l'ús metafòric per designar persones amb les dents prominents o que fan gestos amb la boca com els conills. Molt menys freqüent és el cognom *Cunillé*, grafia per al cat. *coniller*, 'gos per a caçar conills', també usat en l'antroponímia probablement a partir d'una metàfora.

El cognom es troba repartit per tot el territori, amb concentracions importants a les comarques del Bages, Berguedà, Osona i Ripollès.

En el domini català hi ha diversos topònims (*Conill, Conilles, Conilleres, Conillera, Montconill*) que també han generat antropònims.

Bibliografia: MollLlinatges p. 287; DCVB vol. 3, p. 400; MoreuRenoms p. 89, 142, 183, 194; Kremer,Aufsätze vol. 11, p. 167; RAC p. 211.

◆ **Forma simple**

Del cat. *conill* n. m. 'mamífer de la família dels lepòrids (*Oryctolagus cuniculus*)' (des de l'a. 978, DECat vol. 2, p. 882, en un document llatí; formes catalanitzades a partir del s. xi) i aquest del ll. CUNICULUS (Gaffiot p. 454 amb el mateix significat). *Conill* és pancatalà, tot i que en rossellonès i en cat. septen-

trional de transició ha estat substituït pel gallicisme *llapí* (DCVB vol. 6, p. 901; ALC 526). A les Balears i en una part del català oriental on l'antiga consonant palatal *-yl-* es pronuncia *-y-* (v. BadiaGramHist § 87, iv i mapa; CorominesEntreDosLlenguatges vol. 1, p. 29-48 i mapa), hi trobem la pronunciació *kuní* (v. DECat vol. 2, p. 882; DCVB vol. 3, p. 401), que també s'ha fixat com a cognom (v. el mapa). En la doc. hist. apareixen sovint les grafies *-yll-*, *-yl-*, *-iy-* com a reflex de la pronúncia ioditzant. També s'hi troben formes amb grafia *-u-*, que mostren la neutralització de la vocal àtona pròpia del català oriental (BadiaGramHist § 57), encara que és possible que aquest tancament, documentat en dates molt primerenques, sigui produït en part per la presència de la *i* tònica a la síl·laba següent (v. BadiaGramHist § 57, iii; 45, iv n. 4; MollGramHist § 72; DECat vol. 7, p. 481). Fins i tot en les formes semillatinitzades la grafia en *-u-* sembla més aviat un reflex del fenomen català que no pas una simple llatinització.

La distribució geogràfica dels cognoms cont. descarta que calgui partir d'un topònim (v. mapa): *Conill* (mun. Pujalt, Anoia; NL a Tàrrrega, Urgell, i una antiga vila del mun. d'Àger, Noguera; vila a Salvesinas, la Fenolleda, i nom d'una masia a Cercs, Berguedà). Les ocurrències dins la doc. hist. de la fórmula *de Conill* han estat descartades com a detoponímiques.

Doc. hist. CAT *Ego Teuderigo, que vocant Cunillo* a. 992 CartStCugat núm. 274 (vol. 1, p. 230-231) [signa amb la mateixa fórmula; Kremer,Aufsätze vol. 11, p. 167; RAC p. 211] (= *scriptura [...] confecta in iure Teudarici qui vocatus fuit Cunilius* a. 1025 CartStCugat núm. 497 (vol. 2, p. 149) [Kremer,Aufsätze

- vol. 11, p. 167]), ss. *Mironis Cunil* a. 1024 CartStCugat núm. 495 (vol. 2, p. 146), [testament de Seniol Guillem] *totum qui est ultra ipso torente ubi Cunilio residebat* a. 1058 (orig.) ArxiuStAnnaBarcelona núm. 70 (vol. 2, p. 78) [la mateixa fórmula a la publicació sacramental del testament de l'a. 1061 (1224) ArxiuStAnnaBarcelona núm. 78 (vol. 2, p. 88)], [terra a Vilallonga, comtat de Manresa] *vendimus vobis alaude qui fuit de Sendre Cunil [...] afrontat [...] de circii in terra de Sendre Cunil* a. 1068 LFeudorumMaior núm. 195 (vol. 1, p. 206-207), *Notum sit omnibus hominibus quod ego Mir Conil de Balager mitto me in fraternitate Milicie Templi et dono meum corpus et ego Iohannes Conil, frater iamdicti Mironis* [a. 1147] (orig.) CDGardeny núm. 16 (vol. 1, p. 102), ss. *Conil* a. 1153 (orig.) CDGardeny núm. 49 (vol. 1, p. 140), ss. *Conill* a. 1157 CDGardeny núm. 74 (vol. 1, p. 171), *venditores sumus tibi Conillo et coniu tua Maria* a. 1160 (orig.) DiplPoblet núm. 211 (vol. 1, p. 176), ss. *Guilelmi Cunil* a. 1169 (orig.) DocUrgell núm. 1634 (vol. 10, p. 158), *unum mansum in Serra [...] et alium in Caboed que tenet Conil* a. 1170 (s. XIII) DocUrgell núm. 1642 (vol. 10, p. 165), [testimonis de la donació; pot tractar-se d'un pare i d'un fill] ss. *Conill*. ss. *Mir Conill* a. 1173 (1214) DiplPoblet núm. 464 (vol. 1, p. 348), *Guillelmi Conil* a. 1187 BalaríOrígenes p. 586 [Kremer, Aufsätze vol. 11, p. 167], *Bartholomei Cunilli clerici* a. 1323 (orig.) PergArenysMar núm. 281, *FFranciscus Coniyl* a. 1338 (orig.) PergArenysMar núm. 341, *Petrus Conilli* a. 1353 (orig.) PergArenysMar núm. 462, *Guillem Coniyll* a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya 1 f. 16v [nou ocurrències més en la mateixa font], *Bonanat Coniy palangrer* a. 1363 (orig.) FogatgeBarcelona 1 f. 62r, *Berenguer Conill laurador* a. 1363 (orig.) FogatgeBarcelona 2 f. 13v, *Bernat Coniyl* a. 1363 (orig.) FogatgeBarcelona 3 f. 23v, *Berenguer Conill* a. 1363 (orig.) FogatgeBarcelona 4 f. 3v, *Anthoni Coniyll* a. 1363 (orig.) LConsellTàrrrega 2 f. 41v, *Berenguer Coniy* [a. 1365-1370] (orig.) FogatgeCatalunya 4 s. f., *Ponc Conil* a. 1366 LTallaManresa s. f., *Bernat Conil* a. 1366 LTallaManresa s. f., *mestre Guillem Conill* a. 1369 LConsellTàrragona 2 f. 2v [el mateix personatge en uns altres volums de la mateixa font], *Berengarius Coniy* a. 1371 (orig.) PergArenysMar núm. 602, *en Conill mariner* a. 1378 (orig.) FogatgeMarBarcelona f. 21v, *En Coniyl* a. 1388 (orig.) LTallesGirona 2 s. f., *En Conill* a. 1389 (orig.) PadróBarcelona f. 30r [sis ocurrències més en la mateixa font], *Berengarius Conilii* a. 1391 (orig.) PergArenysMar núm. 739, *FFerrario Conill* a. 1393 LlistaVeïnsCardona f. 69r, *Stheva Conill* a. 1397 (orig.) LMonedatgeCincaLlitera f. viiiv, *En Coniy* a. 1398 (orig.) PergArenysMar núm. 768, *Pere Conill escardassador* a. 1399 (orig.) FogatgeBarcelona 5 f. 66r [cinc ocurrències més en la mateixa font; algunes són les mateixes persones que apareixen en altres censos de Barcelona del s. XIV], *Pere Conill perayre* a. 1399 (orig.) LTallesGirona 3 s. f., [per a la pronúncia, v. comentari inicial i mapa] *Narcís Coní* (la Pera) a. 1497 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 297, *Narçis Conill* (Granollers) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 310 [quinze ocurrències més en la mateixa font], *Salvi Cuni* (Llagostera) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 499, *Garau Coni ats Albarti* (Blanes) a. 1684 Bota,SOBI vol. 59, p. 136, *Garau Albarti ats Coni* (Blanes) a. 1690 Bota,SOBI vol. 59, p. 136, *Miquel Soler*

y *Coni* (Tossa de Mar) a. 1759 Family-search [tres-centes noranta ocurrències més amb diferents formes en la mateixa font, la majoria a les comarques de Girona], *Conill* (Argelers) a. 1841 CostaRèpNFPyrOr p. 174 [cent vint-i-tres ocurrències més en la mateixa font], *Connill* (Estagell) a. 1841 CostaRèpNFPyrOr p. 174. — **PVAL** [Forma semillatinitzada: -o no es manté en català] *Bernardo Conilo capellano* a. 1285 (orig.) ProtocolsValència f. 21-21v, *En Simo Conill conseller* a. 1308 (orig.) LActValència f. 17v-19v, *En Simon Conill* a. 1314 (orig.) LCortJustíciaCocentaina f. 28v, *Simon Conill juratus* a. 1318 (orig.) DocValència s. f., *Antho-nius Conill* a. 1322 (orig.) LPrivStMateu p. 200, *Bernardo Conill* a. 1330 LPoblMontesa f. 28v, *Petrus Conill iuratus de Alcocever* a. 1332 LPoblMontesa f. 47v, *Bartholomei Conill notarii publici* a. 1332 LPoblMontesa f. 153v, *Johan Conill* a. 1350 (orig.) LAveynamentsValència s. f., *fermador Johannes Conill perator pamorum* a. 1368 (orig.) LAveynamentsValència s. f., *En Pere Conil menor* [a. 1356-1357] (orig.) LCortJustíciaCocentaina f. 1, *Guiamo Conill* a. 1379 LMorabetiStMateu f. 410, *Nicholau Conil patro de barqua* a. 1381 DocValència s. f., *Guillem Conill* a. 1385 LMorabetiStMateu f. 184, *Bartholomeus Conill* a. 1393 DocValència s. f. — **IBAL** *Bernardus Cuniyl* a. 1281 DiplStMariaMallorca 1 núm. 111 (p. 359), *en Ffrancesch Conil* (Montuiri) a. 1308 (orig.) LMonedatgeMontuiriMallorca f. 3v, *en Pons Conil* (Montuiri) a. 1308 (orig.) LMonedatgeMontuiriMallorca f. 4r, *Jacme Conil* (Palma) a. 1329 (orig.) LMonedatgeStEulàliaMallorca f. 22r [una ocurrència més en la mateixa font], *en Cunill* a. 1329 (orig.) LMonedatgeInca 1 f. 8v, *Bernat Coniy mari-*

ner (Palma) a. 1336 (orig.) LMonedatgeStNicolauMallorca f. 1v, *en Guillem Coniy pintor* a. 1336 (orig.) LMonedatgeStNicolauMallorca f. 19v, *en Guillem Cuniy* (Palma) a. 1336 (orig.) LMorabetiStEulàliaMallorca f. 34v, *Johan Conil notari* (Artà) a. 1359 (orig.) LHomesArmesMallorca f. 42v, *Arnau Coniy* (Felanitx) a. 1359 (orig.) LHomesArmesMallorca f. 48r, *Arnau Cunil* (Inca) a. 1359 LHomesArmesMallorca f. 3v, *Ramon Cuniy* (Sóller) a. 1359 (orig.) LHomesArmesMallorca f. 26v, *Testes Iohannes Conill* [a. 1370] DiplStMariaMallorca 2 núm. 350 (p. 310), *Pere Coniy de Soller* (Palma) a. 1390 (orig.) LMonedatgeStMiquelMallorca f. 49r, *en Jacme Cunil* (Palma) [mitjan s. xiv] (orig.) LTallesMallorca f. 3r, *Johan Coniyl* (Palma) [mitjan s. xiv] (orig.) LTallesStNicolauMallorca f. 13v, *Bernat Cunil* a. 1478 LTallaMallorca p. 195.

Cognoms cont. [Variant amb neutralització de la vocal àtona] *Cunill* (1.499 / Ber:377, Mal:301,³⁵ Oso:241, Bar:227, Bag:103, Rip:67), *Conill* (342 / Bar:110, PlA:68, Oso:60, Rip:26, Ber:17, Bag:5), [variant dialectal del català oriental amb neutralització d'-o- àtona en -u- i pronunciació en -í; cal remarcar que la distribució geogràfica dels cognoms cont. coincideix perfectament amb la distribució dialectal del mot, i encara més si es té en compte que el DCVB vol. 3, p. 401, localitza la pronunciació *cuní* dins una àrea més estesa que la que reflecteix l'ALC; v. mapa] *Cuni* (532 / VOr:136, Bar:96, Mar:83, Oso:78, VOr:42, Mal:27, Sel:27, BEm:25), *Coni* (5).

Renoms cont. [Renom molt freqüent; la motivació es basa en la forma

35. S'ha fixat la grafia amb -ll, però la pronúncia és amb -y.

de la boca i de les dents] *el Conill* (arreu) MoreuRenoms p. 90, [casa on criaven conills] *cal Conill* (Cerdanyola) MoreuRenoms p. 194, *en Coní* (Blanes) Bota,SOBI vol. 59, p. 173, [nom de propietat provinent del cognom *Coní*] *Son Coní* (Montuiri, inf. pers. J. Miralles) MoreuRenoms p. 183.

◇ **Forma plural**

Doc. hist. CAT *Mossen Vicent Conis comensal* a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 174.

◇ **Forma femenina**

Les formes de la doc. hist. CAT són feminitzacions del cognom *Conill*; per contra, les formes dels renoms cont. són aplicacions directes del cat. *conilla* n. f. 'femella del conill', potser amb el sentit de 'dona molt prolífica' (DCVB vol. 3, p. 401).

Doc. hist. CAT *Na Conila vidua* (Albinyana) a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya 1 f. 177r [dins la mateixa vila hi ha una persona que porta el cognom *Conill*: *Guillem Coniyll* (Albinyana) a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya 1 f. 177r], *Na Conilla* a. 1389 (orig.) PadróBarcelona f. 13r, *Margarida Cunilla* a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 484, *Catarina Joanna Conill Conilla* (Olot) a. 1566 Familysearch [tres ocurrències més en la mateixa font], *Anna Cunilla* (Santa Coloma de Farners) a. 1597 Familysearch [dues ocurrències més en la mateixa font.] — **IBAL** *David Maboret Cunilla* (Palma) a. 1339 (orig.) LMonedatgeCallMallorca f. 39r.

Cognom cont. *Cunilla* (1 / Grg:1).

Renoms cont. [Es tracta probablement de dones que han tingut molts fills] *Conilla* (arreu) MoreuRenoms p. 580, *Na Pepa Conia* (Blanes) Bota,SOBI vol. 59, p. 189.

◆ **Derivat (+ -ÀRIU): coniller**

Del cat. *coniller* n. m. 'gos per caçar conills; venedor de conills' (DCVB vol. 3, p. 401).

Doc. hist. CAT *Jaume Coniller as-sobonador* a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 430, *Miquel Coniller* (Girona) a. 1627 Familysearch, *Elisabet Coniller* (Girona) a. 1634 Familysearch, *Elisabet Gertrudis Cuniller* (Sentmenat) a. 1638 Familysearch, *Joseph Coniller* (Sant Feliu de Guíxols) a. 1818 Familysearch, *Jose Cuniller* (Sant Feliu de Guíxols) a. 1878 Familysearch. — **PVAL** *Bernat Coniler* [a. 1263-1264] (orig.) DocAlcoi f. 77.

Cognom cont. [Molt poc freqüent en català; cal llegir-lo com a mot agut] *Cunille* (65 / Bar:48, VOc:16).

◆ **Derivat (+ -ITTU): conillet**

Renoms cont. [Motivació: «tenien conills. El fill marxà de casa, i la gent digué: 'Han deixat la gàbia oberta i els ha marxat el conillet.'»] *cal Conillet* (Cerdanyola) MoreuRenoms p. 194, *en Coniet* (Blanes) inf. pers. N. Baltrons.

◇ **Forma femenina**

Renom cont. [Renom originat en el nom d'una propietat, *Son Coní*] *Conieta* (Mallorca) MoreuRenoms p. 183.

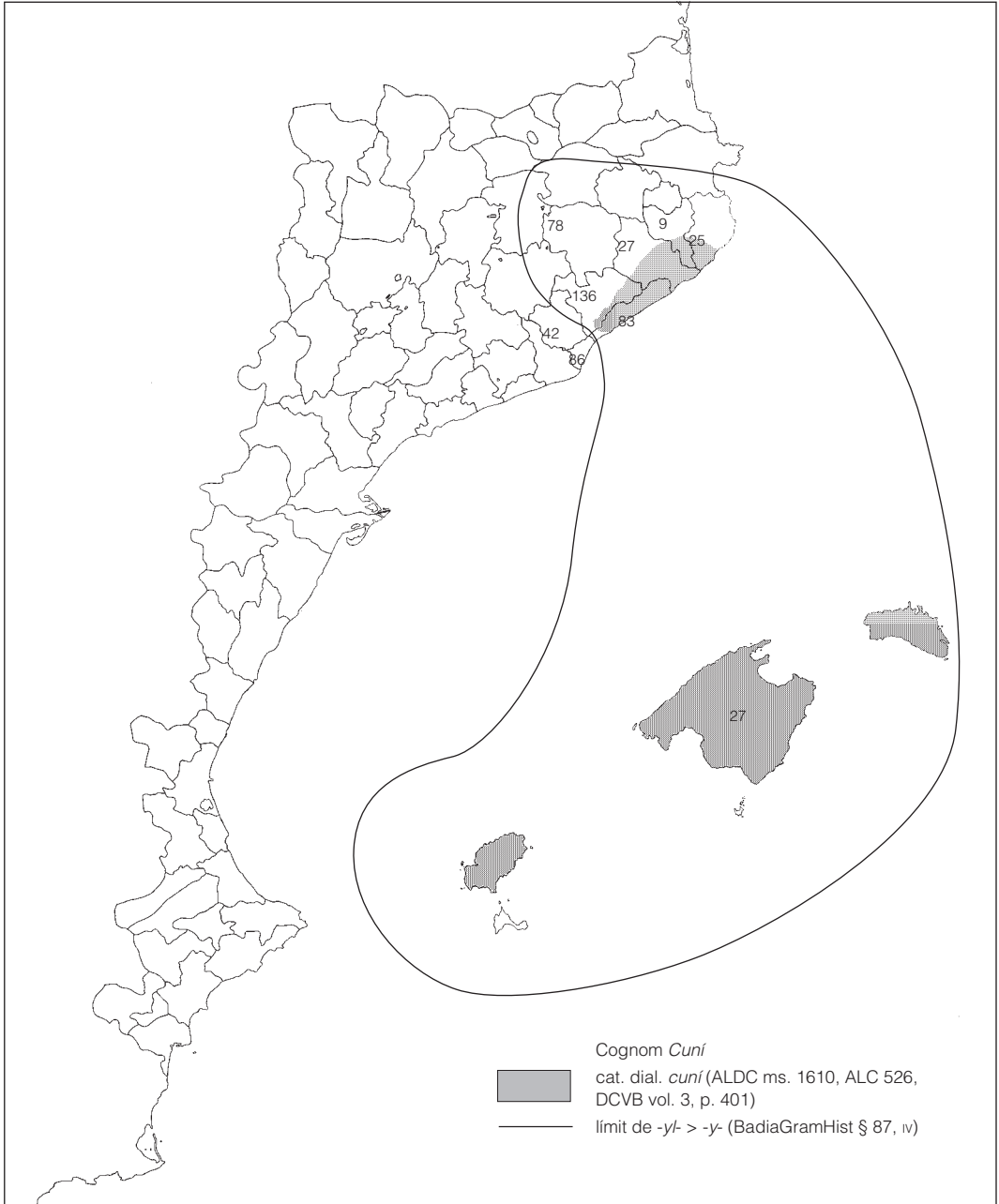
◇ **Forma plural**

Renom cont. [Moreu atribueix la motivació a «l'expressió» (possiblement es refereix a l'expressió facial)] *en Conillets* (Sitges) MoreuRenoms p. 90.

→ *Conill, Conilles, Conies, Conilleres, Conillera, Montconill*

espanyol L'adj. *espanyol*, amb el sentit de 'nadiu o propi d'Espanya', ha originat el cognom homònim.

Com a llinatge, només s'ha mantingut fins ara la forma simple mascu-

Distribució geogràfica del cognom Cuní

lina (documentat des de l'a. 1144 en context llatí, i des de l'a. 1344 en context català), tot i que en la doc. hist. trobem la forma femenina. No ha originat tampoc derivats ni compostos, deixant de banda un únic cas de diminutiu que fa la funció de renom.

És un llinatge documentat a tot el territori, encara que amb un nombre més elevat d'ocurrències a les comarques de parla occidental.

Bibliografia: MollLlinatges p. 173; DCVB vol. 5, p. 379-380; MoreuRenoms p. 56, 171; CorominesOnomasticon vol. 7, p. 313.

◆ **Forma simple**

De *espanyol* adj. i n. m. (només des de Muntaner, DCVB vol. 5, p. 379), provinent al seu torn del ll. vulg. *HISPANIOLUS amb el sentit de 'nadiu o propi d'Espanya'.

Com a gentilici, cal relacionar el mot amb *Espanya*, que en època medieval té diversos sentits: la península Ibèrica en la seva unitat geogràfica;³⁶ en uns altres textos, la part de la península Ibèrica no catalana o dominada encara pels sarraïns, és a dir, en aquest sentit, és sinònim d'Al-Andalus;³⁷ en la segona meitat del s. XVII els Àustria entren

cada vegada més la denominació *Corona d'Espanya* en detriment de les corones de Castella i d'Aragó, i ja durant l'època de l'administració borbònica i bonapartista es consagra el sentit d'Espanya com a Estat nació.

Una família noble d'aquest nom, originària de Vic, es documenta a partir del s. XII. És possible que aquesta família procedeixi del Mas Espanya de Taradell (documentat ja l'a. 1082). Membres d'aquesta família intervingueren en les conquestes de Mallorca i València, reberen terres i foren caps d'importants famílies del braç noble mallorquí i valencià (GEC).

Doc. hist. CAT ss. *Episcopus Espanyolus in Oloron* a. 1144 CDGardeny núm. 10 (vol. 1, p. 94), ss. *Iohannis Espaniol* a. 1192 CornominesOnomasticon vol. 7, p. 313, *n'Espanyol* a. 1344 (orig.) LConsellTarrega 1 f. 8r, *Bernat Espanyol* a. 1352 (orig.) CapbreusVic 1 f. 5v, *en Spanyol* (Santa Coloma de Gramenet) [a. 1361-1362] (orig.) CapbreusBarcelona 2 s. f., *Arnaldi Spanyol* (Barcelona) a. 1364 (orig.) PergCalella núm. 186, *Guillem de Guillem Spanyol* a. 1367 (orig.) LEstimesReus f. 1r, *Pere Spanyol* a. 1367 (orig.) LEstimesReus f. 3r, *en Espanyol* a. 1367 (orig.) LEstimesReus f. 4v, *en Spanyol* a. 1371 (orig.) CapbreusVic 2 f. 4v, *en Spanyol* a. 1371 (orig.) CapbreusVic 2 f. 4v, *Pere Spanyol* a. 1378 (orig.) CapbreusVic 2 f. 13r, *Berenguer Spanyol* a. 1381 (orig.) CapbreusVic 2 f. 15v, *Guillem Spanyol* (Estopanyà) a. 1381 (orig.) CensRibagorça f. 6r, *Berenguer Spanyol* (Estopanyà) a. 1385 (orig.) LMonedatgeRibagorça s. f., *Domingo Espanyol* (Sant Esteve de Llitera) a. 1397 (orig.) LMonedatgeCincaLlitera f. xxxr, *Berenguer Spanyol* (Torrent de Cinca) a. 1397 (orig.) LMonedatgeCincaLlitera f. 1r, *Pascual*

36. Primera documentació a la *Crònica* de Jaume I: «La comtessa d'Urgell [...] en G. de Servera senyor de Juneda era en consell d'ella [...] com ell era home antich e dels pus savis hòmens d'Espanya». (DCVB vol. 5, p. 378-379).

37. «Lo senyor En Ramon Berenguer, comte e marchès de Barcelona, apoderador d'Espanya» (DCVB vol. 5, p. 379). Un altre document ens permet delimitar millor el concepte: «Tota nau o cocha qui sia de dues cubertes qui vage o venga de Càyler, ne de Tunits, ne de Sicília, ne de Venècia, ne de Gènova, ne de Pisa, ne de Nàpols, ne de Spanya, ne de Barberia...» doc. a. 1315 (DCVB vol. 5, p. 379).

Spanyoll (Torrent de Cinca) a. 1397 (orig.) LMonedatgeCincaLlitera f. 1r, *Lorenz Spanyoll* (Torrent de Cinca) a. 1397 (orig.) LMonedatgeCincaLlitera f. 1r, *Espanioll de Fontova* (Montsó) a. 1397 (orig.) LMonedatgeCincaLlitera f. 1v, *Spanyol Domenech* (Fraga) a. 1397 (orig.) LMonedatgeCincaLlitera f. xivv, *N'Aspanyol* (la Granadella) a. 1497 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 187, *Mossèn Spanyol de Castro* (Lleida) a. 1497 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 162, *Benet Spanyol* (Palma) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 361, [cognom] *Espagnol* (Canohes) a. 1841 CostaRèpNFPyrOr p. 193 [quatre ocurrences més en la mateixa font], [cognom] *Espanyol* (Portvendres) a. 1841 CostaRèpNFPyrOr p. 193. — **PVAL** *Berengarius Espainol* a. 1237 (orig.) RepValencia vol. 1, p. 31, *Petris Spanmol* a. 1239 (orig.) RepValencia vol. 1, p. 188, *R. Espaynol* (Alzira) a. 1240 (orig.) RepValencia vol. 2, p. 146, *Beneyto Peres Espannol* [a. 1266-1268] RepOrihuela p. 18 = *Benyto Peres Spanmol* [a. 1268-1271] RepOrihuela p. 28, *I. Petri P. Spanmol* a. 1277 (orig.) RepValencia vol. 3, p. 161, *en Espanyol Serbero de jurat* a. 1309 (orig.) LActValència f. 25r-27r, *Espanyol Granell* (Montcada) a. 1319 LPrivCatí s. f., *en Gil Espayol* [a. 1341-1342] (orig.) LCortJustíciaCocentina f. 96, *Johan Spanyoll pellicer* [a. 1349-1350] (orig.) DocJustíciaValència s. f., *Raymundus Spanyol* a. 1350 (orig.) PergOntinyent núm. 15, *Domingo Espayoll o Fortanet* (Sagunt) a. 1379 (orig.) CensValència f. 7r-7v, *Domingo Spanyol* (Xiva) a. 1397 (orig.) LHabitantsMorella f. 3v, *Guiamo Spanyol* (Lloc del Boxar) a. 1397 (orig.) LHabitantsMorella f. 8v, *Pere Espanyol* (Xàbia) a. 1646 (orig.) CensValència f. 22v, *Juan Espanyol* (Xàbia) a. 1646 (orig.) CensValència f. 22r, *No-*

fre Español (Xàbia) a. 1646 (orig.) CensValència f. 22v, *Frances Español* (Xàbia) a. 1646 (orig.) CensValència f. 22v. — **IBAL** *Bn. Spanyol* a. 1232 RepMallorca p. 54 = *lo clos den B(n.) Espaynyol* a. 1232 RepMallorca p. 111, *Pere Aspayol* (Palma) a. 1329 (orig.) LMonedatgeStEulàliaMallorca f. 4v [dues ocurrences més en la mateixa font], *en Berenguer Espayol* (Palma) a. 1336 (orig.) LMonedatgeStNicolauMallorca f. 2r, *Berenguer Spayol* (Palma) a. 1336 (orig.) LMonedatgeStNicolauMallorca f. 6v, *en Johan Espayol* (Palma) a. 1336 (orig.) LMonedatgeStNicolauMallorca f. 2r, *Miquel Espanyol* (Inca) a. 1359 (orig.) LHomesArmesMallorca f. 1r, *n'Aspanyol Johan* (Alaró) a. 1359 (orig.) LHomesArmesMallorca f. 1r, *Gregorio greco franco, qui fuistis servus den Spanyol* a. 1377 DiplStMariaMallorca vol. 2, p. 588 (núm. 475), *Anthoni Spanyol* a. 1478 LTallaMallorca p. 224, *Pera Spenyol* a. 1478 LTallaMallorca p. 245.

Cognoms cont. *Espanol*³⁸ (1.281 / Bar:405, CBa:166, Tar:127, ACa:70, Nog:68, Sgi:56, Hor:51, BCa:45, BRi:36, MaA:31, PJu:28, VOc:28, BCi:20, BLl:17, VOr:16, Mar:13, BVi:12), *Espanyol* (13 / Bar:4, ACa:2, BCa:2, CBa:2).

Renom cont. [Renom procedent del cognom] *Espanyol* [arreu] Moreu-Renoms p. 171.

◇ Forma femenina

De *espanyola* adj. i n. f. (des de Muntaner, DCVB vol. 5, p. 379) o feminització antroponímica. No se'n documenten portadors cont. (Ø DCVB com a cognom).

Doc. hist. CAT *n'Armasen Spayola* a. 1368 (orig.) CapbreusVic 1 f. 18r =

38. És impossible destriar quina part del total correspon al nom castellà.

Ermassen Spayola a. 1370 (orig.) CapbreusVic 1 f. 19v = *Ermesendi Yspaniola* a. 1371 (orig.) CapbreusVic 2 f. 1r, *na Spayolla* (Estopanyà) a. 1385 (orig.) LMonedatgeRibagorça s. f., [cognom] *Espagnole* (Fontpedrosa) a. 1841 CostaRépNFPyrOr p. 193. — **PVAL** *Marie Spaynola* a. 1305 (orig.) DocValència s. f.

♦ **Derivat** (+ -ITU): **espanyoleta**³⁹

Renom cont. [Motivació: «filla de ca l'Espanyol»] *l'Espanyoleta* (Sidamon) MoreuRenoms p. 56.

estornell El n. m. *estornell*, 'ocell insectívor de la família dels estúrnids', ha originat el sobrenom homònim, potser a partir del sentit de 'persona eixerida' o bé, contràriament, de 'persona que actua sense reflexionar o de poc seny'. Després s'ha fixat com a cognom (des de l'a. 1085). Actualment, es troba sobretot al País Valencià. La feminització antroponímica *Estornella* (des l'a. 1360) no s'ha fixat com a cognom.

Bibliografia: MollLlinatges p. 288; DCVB vol. 5, p. 576; Ø MoreuRenoms; PatRom VdP, p. 258-262; Kremer, Aufsätze vol. 11, p. 171.

♦ **Forma simple**

Del cat. *estornell* n. m. 'ocell de la família dels estúrnids (*Sturnus vulgaris*)' (només des de Llull, DECat vol. 3, p. 787), i aquest del ll. vulg. STURNELLUS (des del s. vi, DELL p. 659; AndréOiseaux p. 147). En sentit figurat significa 'persona eixerida, molt desperta de potències' (DCVB vol. 5, p. 576), però també, com en les altres llengües romà-

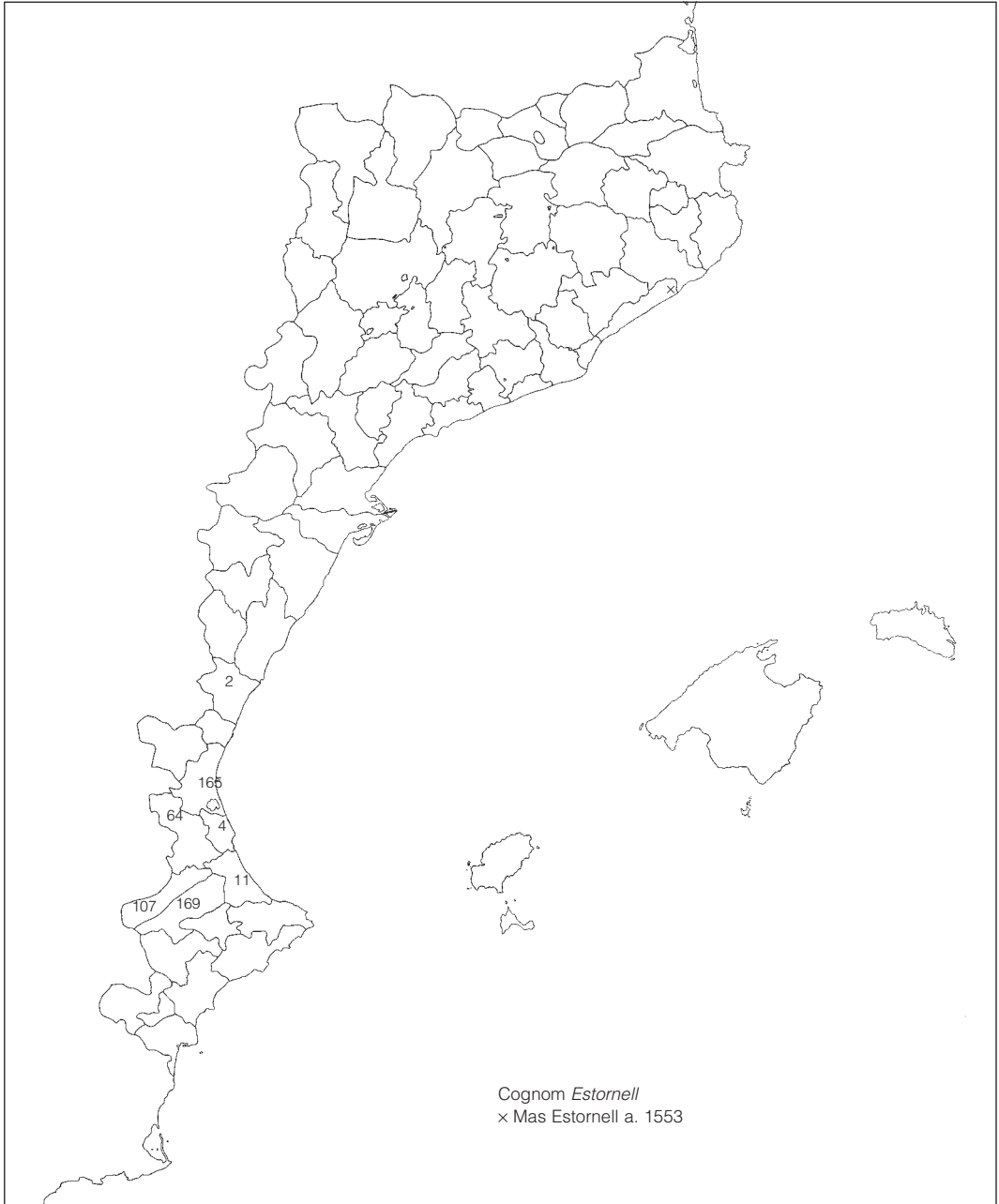
niques, comporta el sentit de 'persona que actua sense reflexionar' (cf. la locució *cap d'estornell*, 'persona de poc enteniment, inconsiderada en allò que fa', DCVB vol. 5, p. 576; 'persona que obra sense reflexió' DGLC).

Doc. hist. CAT ss. *Guifret Estornell* a. 1085 (orig.) DocUrgell núm. 1019 (vol. 7, p. 138) = ss. *Vifred Estornel* a. 1089 (s. XIII) DocUrgell núm. 1060 (vol. 7, p. 179) = *Et Guifre Estornel porcho .i. solido* [s. XI-XII] (s. XII) DocUrgell núm. 1355 (vol. 9, p. 178), ss. *Estornel, isti duo sunt testes* a. 1250 DocGerri núm. 250 (p. 173), *Testes huius rey sunt Petrus Stornelli, Guillelmus Stornelli* a. 1288 CartStMariaRocaRossa ap. núm. 4 (p. 327), [grafia de la vocal neutra] *Pere Astornell mariner* a. 1399 (orig.) Fogatge-Barcelona vol. 5, p. 22v, *Jacme Stornel* [s. XIV] (orig.) LRebudesTortosa f. 2v, *Barthomeu Astornell fuster* (Barcelona) a. 1497 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 159, *Pera Estornell* (Malgrat de Mar) a. 1611 Familysearch [quatre ocurrences més al mateix poble i font], *Marianna Patronilla Estornell* (Palafolls) a. 1648 Familysearch [tres ocurrences més en el mateix poble i font].⁴⁰ — **PVAL** *Jusepe Estornell* (Sogorb) a. 1646 (orig.) CensValència f. 143v, *Joan Estornell menor* (Montixelvo) a. 1646 (orig.) CensValència f. 200v, *Joan Estornell major* (Montixelvo) a. 1646 (orig.) CensValència f. 200v, *Joseph Estornell* (Montixelvo) a. 1646 (orig.) CensValència f. 200v, *Joseph Estornell* (Pavies) a. 1646 (orig.) CensValència f. 228r

40. Precisament, *Mas Estornell* és el nom d'una casa a Palafolls en el fogatge de 1553 (*Pere Oliver arrendador del Mas Stornell* (Palafolls) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 527); següentment la casa va perdre el nom del seu propietari i perdurà així almenys fins al s. XVII.

39. El NL *Son Espanyolet*, barriada de Palma (Mallorca), és un postantroponímic.

Distribució del cognom Estornell

Cognoms cont. *Estornell* (664 / VAL:169, Saf:118, Cos:107, Hor:105, RiA:64, RiB:48, PIB:28), *Estornel* (2 / BCa:2).⁴¹

◇ **Forma femenina**

Feminització antroponímica, més que no pas del cat. *estornella* n. f. 'noia o dona deixondida, llesta, viva de potències' (DCVB vol. 5, p. 576).

Doc. hist. CAT *Bernat Estornela* a. 1360 (orig.) LTallesGirona 1 s. f., *n'Estornela* a. 1360 (orig.) LTallesGirona 1 s. f., *Marianna Estornella* (Malgrat) a. 1634 Familysearch.

fill El n. m. *fill* ha originat el cognom homònim (des de l'a. 1378 en context llatí). La forma simple és la menys productiva des del punt de vista antroponímic. Alguns derivats i compostos (*Fillat*, *Fillet*, *Fillo*, *Fillola*, *Bonfill*, *Bonafilla* i els seus plurals), utilitzats originàriament com a renoms, han tingut continuïtat i s'han fixat com a cognoms. Els més freqüents (*Fillo* i *Bonfill* amb les seves variants) es troben repartits per tot el territori coincidint generalment amb els trets dialectals de les zones on s'han fixat.

Bibliografia: MollLlinatges p. 268, 280; DCVB vol. 5, p. 882-883; MoreuRenoms p. 56, 161.

◇ **Forma simple**

Del cat. *fill* n. m. 'persona en relació al seu pare o la seva mare' (des de les *Homilies d'Organyà*, DECcat vol. 3,

41. En canvi, descartem la forma històrica següent: PVAL *magister G. Destornelio* a. 1240 RepValència vol. 1, p. 180; la presència en el mateix repartiment de la forma *G. de Tornello* a. 1240 RepValència vol. 1, p. 181 indica que cal interpretar que aquesta documentació presenta una preposició *de* i un article provinent d'IPSE.

p. 1030) i aquest del ll. *FILIUS* (Gaffiot p. 667). Com a renom cont. s'empra sovint en noms de casa per indicar les famílies on hi ha un fill o filla únics.

Doc. hist. CAT *Antonium Fill* (Girona) a. 1711 Familysearch, *Jordi Fill* (Cervelló) a. 1765 Familysearch. — **PVAL** [Testimoni] *Pere Fillio* a. 1378 (orig.) LAveynamentsValència f. 59v.

Renom cont. *Can Fill* (arreu) MoreuRenoms p. 56.⁴²

◇ **Forma amb prep. de**

Doc. hist. CAT *in vinea Marie de Fil* a. 1174 (orig.) CDGardeny núm. 247 (vol. 1, p. 384).

◇ **Forma amb prep. de i article el**

Doc. hist. CAT *Notum sit cunctis hominibus quomo ego Martinus del Fil* a. 1177 (orig.) CDGardeny núm. 307 (vol. 1, p. 455).

◇ **Forma plural**

Doc. hist. PVAL *Arnaldo Fills* a. 1336 DocValència s. f., *Chrisostomo Filz* a. 1646 CensValència f. 33r.

◆ **Derivat (A- + - + -ĀTU): afillat**⁴³

Forma reduïda de *afillat* (DCVB vol. 5, p. 883) n. m. 'fill adoptiu' (DCVB vol. 1, p. 252).

42. A aquests s'hi pot afegir la fórmula delocutiva *Fii-meu* (Montuiri; MoreuRenoms p. 161) emprada com a renom.

43. Pel que fa al cognom *Fillac(h)*, que MollLlinatges p. 268 considera sinònim de *afillat*, la forma del sufix, essencialment toponímic, fa creure que es tracta d'una forma provinent d'un nom de lloc que no hem pogut documentar (v. la forma amb preposició: Doc. hist. PVAL *Pero de Fillach notari publich de Sogorb* (Sogorb) a. 1312 LPrivCatí f. 22) (Ø CostaRepNFPyrOr).

Doc. hist. CAT *FFrancesch Filyach* a. 1389 (orig.) LRebudesLleida s. f. — **PVAL** *Pere Fillac el major* (Sogorb) a. 1286 LPrivCatí s. f.,

Doc. hist. CAT *et petro Affilbati, parrochie de Ordino* DiplVallAndorra núm. 74 (vol. 1, p. 188).

Cognoms cont. *Fillat* (374 / PJu:102, ARi:72, Bar:62).

◆ **Derivat (+ -ITU): fillat**

Formació diminutiva ocasional; podria tractar-se originàriament d'un cognom d'immigrants francesos (v. aquest cognom, localitzat a «Dauphiné, Rouergue» per MorletDENF p. 411), amb continuïtat en la mateixa zona del Pallars on es localitza la forma històrica.

Doc. hist. CAT *Joan Fillet* (Montavarto) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 74.

Cognoms cont. *Fillet* (44 / PSo:26, PJu:5, And:5).⁴⁴

◆ **Derivat (+ -OLU): fillol**

Del cat. *fillol* n. m. 'persona considerada en relació als seus padrins, especialment de baptisme' (des de Muntaner, DCVB vol. 5, p. 883) i de la seva variant *fiol* («or., bal.», DCVB vol. 5, p. 883), resultat de la pronúncia ioditzant

de l'evolució de -LY-.⁴⁵ Aquestes formes ja provenen de la formació llatina *FILIOIUS* (Gaffiot p. 667).

Doc. hist. CAT *Filiolo* a. 957 CartStCugat núm. 45 (vol. 1, p. 45), *Nicolau Filol* (Albiol) a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya 1 f. 166r, *Johan Fiol laurador* a. 1389 (orig.) PadróBarcelona f. 110v, *Mossen Joan Filol vicari prevere* (Solivella) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 285, *Joan Fillol* (l'Hospitalet de Llobregat) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 362, *Arnau Fiol de la Baguda* (Genestar) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 505, *Anna Rosa Geltrudis Tereza Fillol* (Olot) a. 1683 Familysearch [cent seixanta ocurrences més en la mateixa font], *Fillol* a. 1841 CostaRèpNFPyrOr p. 348 [cent tretze ocurrences més en la mateixa font]. — **PVAL** *Muntferer Filyol* (Vilanova d'Alcolea) a. 1262 (orig.) DocAlcoi s. f., *Bernardus Filyol* (Vilanova d'Alcolea) a. 1262 (orig.) DocAlcoi s. f., *en Viçent Fillol* a. 1314 (orig.) LCortJustíciaCocentaina f. 11, *Franciscus Fiol prebere* (Xàtiva) a. 1332 (1333) PergXàtiva núm. 55, *Romeus Fillol* a. 1346 (orig.) PergXàtiva núm. 80, *en Bernat Filloll* [a. 1349-1350] (orig.) DocJustíciaValència s. f., *Anthoni Fiol* a. 1385 LMorabetiStMateu f. 184, *Joan Fiol* (Grau de València) a. 1646 CensValència f. 389v, *Maria Pascuala Fillol* (Alacant) a. 1852 Familysearch, *Fernando Falgas Fillol* (Alacant) a. 1860 Familysearch. — **IBAL** *Berengarius Fiol* a. 1256 (orig.) DiplStMariaMallorca núm. 59 (vol. 1, p. 282), *Berenguer Fiol* a. 1329 (orig.) LMonedatgeInca 1 f. 7r [dues ocurrences més en la mateixa font], *Bernat FFioll* a. 1329 (orig.) LMonedatgeInca 1 f. 14v, *en Pere*

Vincencius Fillach (Sogorb) a. 1372 DocValència s. f., *Ferrando Filaach jurado* a. 1386 (orig.) LReceptasSegorbe f. 11r, *Domjngo Fillach* a. 1386 (orig.) LReceptasSegorbe f. 23r.

Cognoms cont. [«Llinatge existent a Lleida» DCVB vol. 5, p. 882] *Fillac*.

44. En raó de la poca freqüència com a cognom cont. i en la doc. hist., i de l'absència de les obres de referència (Ø DCVB; Ø MollLlinatges), creiem que el cognom *Fillastre*, amb una sola ocurrència, deu ser francès (v. MorletDENF p. 411); amb -s es documenta a Perpinyà: *Pere Fillastres* (Perpinyà) a. 1497 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 13. També deu ser francès el cognom *Fillart* (DCVB vol. 5, p. 883; MorletDENF p. 411), també amb una sola ocurrència en el cens, de MollLlinatges (p. 268) considera sinònim de *afillat* (tanmateix, un lexema *fillart 'afillat' no existeix en català).

45. La forma s'estén en una zona encara més àmplia del cat. or., afavorida per la dissimilació davant la -l (DECat vol. 3, p. 1031).

Fioll a. 1336 (orig.) LMonedatgeInca 2 f. 2v [cinc ocurrences més en la mateixa font], **Berenguer Fiol** (Inca) a. 1359 (orig.) LHomesArmesMallorca f. 2v [tretze ocurrences més en la mateixa font], **Berenguer Fiol picaperes** (Palma) a. 1364 (orig.) LTallesStMiquelMallorca f. 14v, **Berenguer Fiyol** (Palma) a. 1390 LMonedatgeStMiquelMallorca f. 51v [tres ocurrences més en la mateixa font].

Cognoms cont. **Fiol** (3.509 / Mal:3.017, Bar:218, Men:128), **Fillol** (590 / Hor:112, MaA:102, Bar:90, RiA:79), **Filliol** (14 / Ala:13), **Filloll** (2).⁴⁶

◊ **Forma femenina**

Feminització ocasional de la forma **Fillol**.

Doc. hist. CAT *la viuda Fillola* [plegada] (Sant Boi de Llobregat) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 360, *Rafela Fillola* (Besalú) a. 1590 Familysearch. — **PVAL** *na Fillola* a. 1324 LPoblMontesa f. 125r.

Cognom cont. **Fillola** (43 / Bar:24, Mat:8, Ala:4).

◆ **Derivat (+ -ŌNE): filló**

Diminutiu afectuós de **fill** (DCVB vol. 5, p. 883).

Doc. hist. CAT *Mossèn Ramon Filló* (Perpinyà) a. 1497 FogatgeCatalunya 2 p. 13.

Cognom cont. **Filló** (63 / Sgi:15, Bar:13, Lli:13).

46. El que sembla ser un plural d'aquest antropònim, **Fillols**, deu correspondre en realitat al topònim homònim **Fillols** (Conflent), per al qual v. CorominesOnomasticon vol. 4, p. 220.

Doc. hist. CAT *Fillols* a. 1841 CostaRépNFPyrOr p. 348 (noranta-quatre ocurrences més a la mateixa font, de les quals quaranta-tres a Mentet i quinze a Pia).

Cognoms cont. **Fillols** (1).

◆ **Derivat (+ -ŪCCU): Filluc**

Derivat antroponímic.

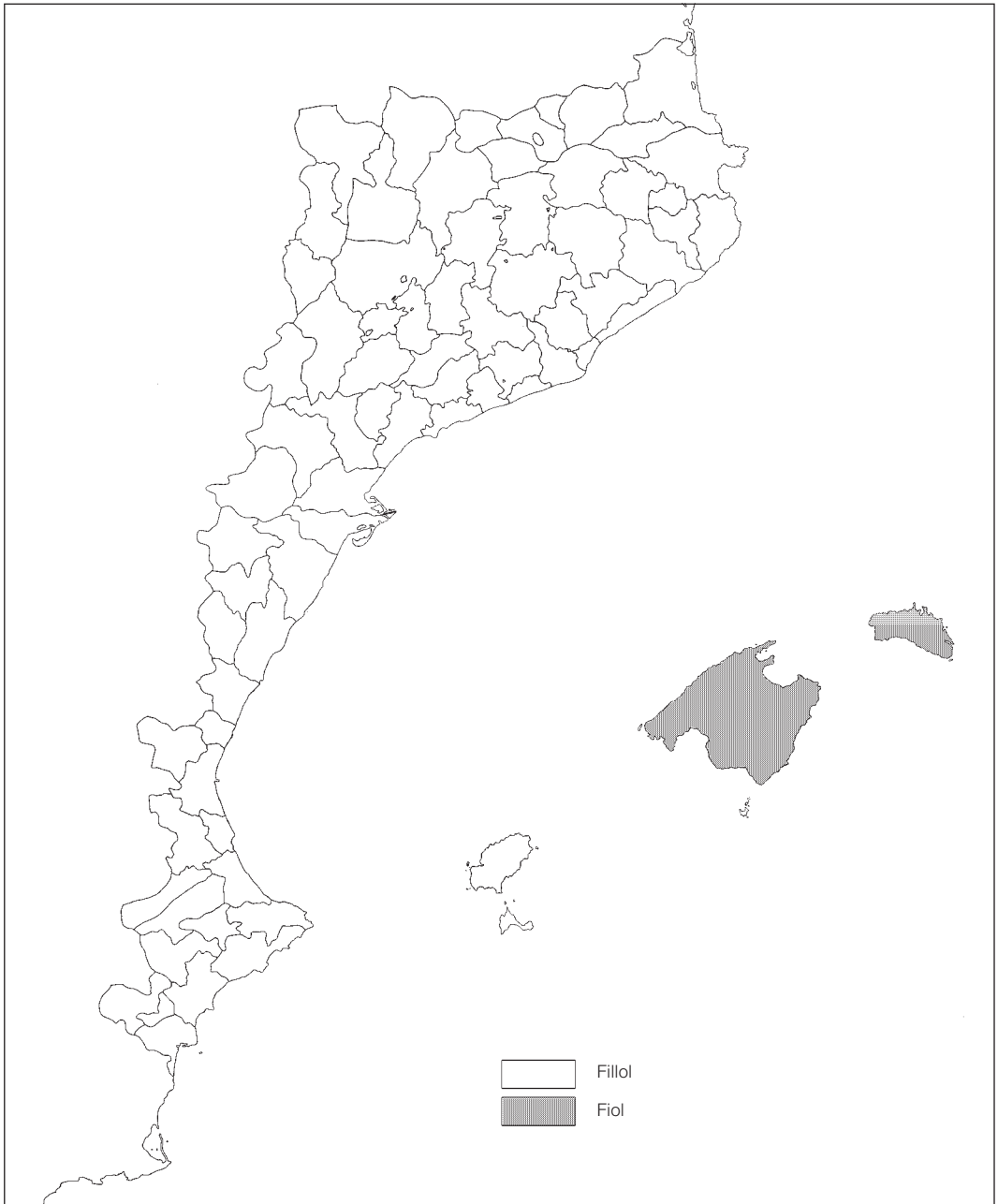
Doc. hist. CAT *Filiuco* a. 970 DocPallars núm. 209 (p. 396).

◆ **Compost (BONU +): Bonfill**

Amb l'adj. *bo* (*bon* en forma proclítica) 'que posseeix perfecció dins del seu gènere' (des de Lull, DCVB vol. 2, p. 527-528). Aquesta formació és molt freqüent com a nom personal únic ja des de la primera documentació que es conserva (v., per exemple, les dues-centes sis formes, tant masculines com femenines, recollides per RAC (p. 180-182) abans de l'any 1000).

Són freqüents les formes amb neutralització de la *-o-* en *-u-*, pròpia del cat. or., afavorida en èpoques primerenques per la presència d'una *-i-* en síl·laba tònica (v. BadiaGramHist § 57, III; 45, IV n. 4; MollGramHist § 72; DE-Cat vol. 7, p. 481).

Doc. hist. CAT ss. *Bonufilio* a. 913 DocPallars núm. 122 (p. 346), ss. *Bonefilio* a. 934 (orig.) DiplCatedralVic núm. 164 (p. 140), ss. *Bonefilius* a. 974 DocUrgell núm. 166 (vol. 2, p. 116), *Ego Salomone que vocant Bonefilio* a. 979 (orig.) DiplOsonaManresa núm. 1286 (vol. 2, p. 927), *domno Mirone episcopo quem uocant Bone filio* a. 983 (orig.) CartGirona núm. 60 [vint-i-una ocurrences més en la mateixa font entre els a. 1003 i 1200], *Bonofilio filius Homar* a. 987 DocPallars núm. 270 (p. 427), ss. *Bonifilio* a. 996 CartStMariaRocaRossa núm. 51 (p. 70), *Ego Mager vinditor sum tibi fratri meo Bonefilio* a. 1026 ArxiuStAnnaBarcelona núm. 27 (vol. 2, p. 33), ss. *Bonefilii Odesindi* a. 1046 (orig.) ArxiuStAnnaBarcelona núm. 52 (vol. 2, p. 57) et al., *Raimundus Bonefilii* a. 1082 (orig.) DiplTavèrnoles núm. 91 (p. 162), ss. *Guillelmi Bonifilii*,

Distribució geogràfica dels cognoms Fillol i Fiol

- prioris Rotensis* a. 1157 (1270) DiplAl-guaire núm. 9 (p. 95), ss. *Gilelmi Boni Filii* a. 1160 CDGardeny núm. 94 (vol. 1, p. 194), *Petrus Bufil* a. 1182 CartSt-MariaRocaRossa núm. 106 (p. 117), *Et ego Bernardus Bofil* et nostros convenimus (Torrefarrera) a. 1186 (orig.) CD-Gardeny núm. 490 (vol. 2, p. 725), *Bonus Filius de Rauaniza* [...] *Raimundus Bonifilii* [...] *Arnallus Boni Filii* ca. 1200 CartGirona núm. 374 (p. 555-556), *Iacobus Bonifilii* [...] *Raimundi Bonifilii de Pubul* a. 1272 CDStDanielGirona núm. 303 (p. 455), *Guilielmi Buffil* a. 1281 CDStDanielGirona núm. 341 (p. 517), *Raimundus Buffil de Rivo* (Pineda) a. 1304 (orig.) PergArenysMar núm. 182, *Petri Bofil* (Tordera) a. 1314 (orig.) PergArenysMar núm. 228, *Petrus Boffiy* («Sant Pere de Pineda») a. 1338 (1576) PergArenysMar núm. 346, *Petrus Boniffilli clericus* (Sant Martí de Llanars) a. 1348 (orig.) PergArenysMar núm. 420, en *Bufiyl* a. 1356 (orig.) CapbreusVic f. 75v, en *Pere Bufill dez Ledon* (veg. Girona) a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya 2 f. 60r, en *Jacme Boffill* (veg. Besalú) a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya 2 f. 67v, *Guillem Boffiyll* (Vinaixa) a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya 1 f. 22v, *Antoni Bonfiyll* (Selma) a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya 1 f. 170r, *Pere Boffiyll oller* (Cabestany) a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya 1 f. 18r, *Ramon Boffiy fferrer* (Girona) a. 1360 LTallesGirona 1 s. f., *Petrus Boffiy* («Sant Pere de Pineda») a. 1361 (orig.) PergArenysMar núm. 543, en *Bufiyl mayà* a. 1362 (orig.) CapbreusVic f. 121r, *Jacme Boffiy especianyer* a. 1363 (orig.) FogatgeBarcelona 1 f. 36r, en *Boffiy patro* a. 1363 (orig.) FogatgeBarcelona 1 f. 6r, *Jacme Boffiy* a. 1363 (orig.) FogatgeBarcelona 2 f. 16r, *Pere Boffiy* a. 1366-1367 (orig.) ActIigualada 1 s. f., *Bufiy* a. 1370 (orig.) CapbreusVic 2 f. 3r, *Bu-fil* a. 1371 (orig.) CapbreusVic 2 f. 24r, *Bonfil* a. 1373 (orig.) CapbreusVic 2 f. 61v, *Guilelmo Boffil presbiteris* (Sant Celoni) a. 1375 (orig.) PergArenysMar núm. 636, en *Bu-fil daurador* a. 1376 (orig.) CapbreusVic 2 f. 112r, *Pere Bu-fiy de casa del comte d'ampuries* a. 1378 (orig.) FogatgePiBarcelona f. 44v, *FFrancesch Boffiy mariner* a. 1378 (orig.) FogatgeMarBarcelona f. 9v, en *Bufiy tintorer* a. 1378 (orig.) FogatgeMarBarcelona f. 57v, *Pere Boffiy taverner* a. 1378 (orig.) FogatgeMarBarcelona f. 60r, *Ramon Boffiy ferrer* a. 1388 (orig.) LTallesGirona 2 s. f., *Narcis Boffiyl fferrer* a. 1388 (orig.) LTallesGirona 2 s. f., en *Boffiy* a. 1389 (orig.) PadróBarcelona f. 15r [quinze ocurrencies més en la mateixa font], *Guilelmo Bonifilii* (Cruilles) a. 1394 (orig.) PergArenysMar núm. 749, *Guilelmus Boffilii* (Cruilles) a. 1398 (orig.) PergArenysMar núm. 771, *Ramon Boffill ferrer* a. 1399 (orig.) LTallesGirona 3 s. f. [set ocurrencies més en la mateixa font], *Johannis Gili alias Boffiy* a. 1399 (orig.) PergCalella núm. 294, *FFrancesch Boffiy revenedor* a. 1399 (orig.) FogatgeBarcelona 5 f. 3r, *Guillem Boffiy tallador de tonyines* a. 1399 (orig.) FogatgeBarcelona 5 f. 28r, *Guillem Bonfil* s. XIV (orig.) LRebudesTortosa f. 21v, *Pedro Boffill, panyater* a. 1462 CensGerona f. 221 [tres ocurrencies més en la mateixa font], *Antoni Bonfill* (Binfaró) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 355 [catorze ocurrencies més en la mateixa font], *Francesch Boffill* (Sant Jordi Desvalls, Castelló d'Empúries) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 482 [quinze ocurrencies més en la mateixa font]. — **PVAL** *Petrus Bufil* (València) a. 1237 (orig.) RepValència vol. 1, p. 31, **Bonus**

Filius (Patriaix) a. 1239 (orig.) Rep-València vol. 1, p. 104, *Bernardus Bonifilii* a. 1299 (orig.) DocValència f. 3v, *Berengari Boni filii* a. 1299 (orig.) DocValència f. 3v, *Petrus Bon fill marinerius* a. 1318 (orig.) DocValència s. f., en *Johan Bonfill conseller de la parroquia de Sent Joan* a. 1329 (orig.) LAct-València f. 94v-97, *Vincencio Bonfill* [a. 1355-1358] (orig.) DocValència s. f., *Arnaldus Bon fill* (Torrent) a. 1370 (orig.) DocValència s. f., *n'Arnau Bonfill* (Torrent) a. 1370 (orig.) DocValència s. f., en *Bonfill* (Polop) a. 1373 (orig.) LMonedatgeAlacant f. 71, *Paschual Bonfill* (Rubíols) a. 1374 (orig.) LAveynamentsValència f. 33-33v, *fermador Benegunt Bonfill* a. 1375 (orig.) LAveynamentsValència f. 43, *Francesch Bonfill juboner* a. 1377 (orig.) DocCancelleriaValència s. f., *Berthomeu Bon Fill* a. 1379 LMorabetiStMateu f. 410, *Bernat Bonfill* a. 1379 LMorabetiStMateu f. 410, *Berthomeu Bon Fill* a. 1385 LMorabetiStMateu f. 184, *Bernat Bonfill* a. 1385 LMorabetiStMateu f. 184, *Llorens Bonfill* (Beneixida) a. 1646 CensValència f. 11r [cinc ocurrencies més en la mateixa font]. — **IBAL** *Pere Bufil* (Palma) a. 1329 (orig.) LMonedatgeStEulàliaMallorca f. 5r [nou ocurrencies més en la mateixa font], en *Bofiy* (Palma) a. 1336 (orig.) LMonedatgeStNicolauMallorca f. 6v, en *Guillem Bofiy mercader* (Palma) a. 1336 (orig.) LMonedatgeStNicolauMallorca f. 6v, en *Boffill Bogua* (Palma) a. 1339 (orig.) LMonedatgeCallMallorca f. 41r, *Bonet Boffill* (Palma) a. 1339 (orig.) LMonedatgeCallMallorca f. 41r, *Bonet Boffill* (Sóller) a. 1339 (orig.) LMonedatgeCallMallorca f. 45v, *an Marduhay Bofil* (Palma) a. 1350 (orig.) DocJueusMallorca f. 4r, *Bofil corador de levant* (Palma) a. 1350 (orig.) DocJueusMa-

llorca f. 7v, *n'Abram Bofil* (Palma) a. 1350 (orig.) DocJueusMallorca f. 25v, *Bonfil Escalita* (Inca) a. 1359 LHomesArmesMallorca f. 5r, *Bernat Fo Bofiy [sic]* (Muro) a. 1359 (orig.) LHomesArmesMallorca f. 64v, *Arnau Bofiy argenter* (Palma) [mitjan s. xiv] (orig.) LTallesStNicolauMallorca f. 4v, *Guillem Bofiy barber* (Palma) [mitjan s. xiv] (orig.) LTallesStNicolauMallorca f. 9r.

Cognoms cont. *Bofill* (1.467 / Bar:584, BEm:294, AEm:87, BLl:86), *Bonfill* (1.063 / BEb:296, Bar:123, BMa:84, Mon:80), *Bufi* (523 / Eiv:203, VOr:148, Bar:39), *Bofi* (315 / Saf:232, Mar:22, RiB:14), *Bufill* (61 / Bar:45, Mar:8, BLl:3), *Bonfil* (35 / Mat:21, Bar:5, Ano:2, Mar:2).

◇ **Forma plural**

Doc. hist. CAT *Pere Bonsfills* (Vallmanya) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 469.

Cognoms cont. *Bonsfills* (125 / Sol:65, Bag:26, VOr:13), *Bonfils* (3 / Bar:2, Bag:1), *Bonfills* (2 / Bag:1, Oso:1).

◇ **Forma amb preposició de**

La preposició sembla indicar més aviat filiació o pertinença a un grup familiar que no pas tenir origen en un topònim.

Doc. hist. CAT *Bernat de Bonfill* («L'Espluga Sobirana») a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya 1 f. 168v, *Guillem de Boffiyl padrer* a. 1388 (orig.) LTallesGirona 2 s. f.

◇ **Forma femenina**

Forma que apareix com a nom únic, paral·lel femení del que hem mencionat aquí *supra*, en la documentació més antiga (des del s. ix, atestacions al RAC p. 180-182) i posteriorment. En la docu-

mentació a partir del s. XIV sembla correspondre a feminitzacions del cognom del marit.

Doc. hist. CAT *Desiderius et uxor sua Bonafilia* a. 898 DiplStMariaAmer núm. 6 (p. 33), *et nos abitatores de Rouerbello id est [...] Bonafilia* a. 913 Kremer, BNF vol. 9, p. 39, *Ego Bonafilia femina uinditricis sum* a. 942 (orig.) ArxiuStAnnaBarcelona núm. 1 (vol. 2, p. 13), *Ego Adalaiz, comitissa, que vocant Bonafilia, filiam Suniarium, comitem et Richildis, chomitissam [...] ss. Adaleix* a. 950 (1256) ArchCondalBarcelona núm. 130 (p. 289), *Ego Evetieto, que vocant Gilmiro, et uxor sua Rosa cognominata Bonafilia [...] ss. Gilmir. ss. Bonafilia* a. 977 (orig.) DocUrgell núm. 173 (vol. 2, p. 122), *ipsum alium suum alaude qui fuit de Bonafilia* a. 981 (s. XIII) CartStCugat núm. 139 (vol. 1, p. 117), *Ego Ermelle et Ofresa comutatrices sumus tibi Bo[ne]filie matri nostre* a. 984 (orig.) DiplCatedralVic núm. 510 (p. 428), *in terra de Bonafilia* a. 995 (orig.) PergArxiuComtalBarcelona núm. 16 (vol. 1, p. 289), *in terra de Bonafilia, de occiduo in terra de Bonusfilio* a. 996 MiretNPTerrassa núm. 32 (p. 394) = DiplStLlorençMunt núm. 86, *Ego Ermengarda, femina, que vocant Bonafilia* a. 998 (orig.) PergArxiuComtalBarcelona núm. 38 (vol. 1, p. 311), *Ego Ricsalon hebreus filius Belloca hebreia et uxor mea Bonafilia ebrea* a. 1010 CDSeuGirona núm. 166 (p. 187), *Ego Lobeto que alium nomen occupant Guitiza et uxor mea Bonafilia* a. 1014 DiplStLlorençMunt núm. 150 (vol. 2, p. 827), *et de Bonafilia hebreia* a. 1020 (orig.) CDStDanielGirona núm. 7 (p. 67), *Ego Geribertus Amatus et uxor mea Bonafilia* a. 1051 (orig.) DiplStLlorençMunt núm. 355 (vol. 3, p. 1114), *vobis Guilaberti Frugani et uxori tue*

Bonafilia a. 1056 (orig.) PergArxiuComtalBarcelona núm. 472 (vol. 2, p. 878), *Ego Bonisah ebreo et uxori mea Regina ebrea et socera mea Bonafilia* a. 1095 ArxiuStAnnaBarcelona núm. 144 (vol. 2, p. 163), *na Boffiyla* (Palau) a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya 1 f. 18v, *na Boffiyla miserable* (el Vendrell) a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya 1 f. 35v, *Bofila vidua* (Cabestany) a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya 1 f. 18r, *Bonefilie* (la Bisbal d'Empordà) a. 1370 (orig.) PergArenysMar núm. 596, *na Bofiya vidua* a. 1378 (orig.) FogatgeMarBarcelona f. 24v, *na Bonafila* [s. XIV] (orig.) LRebudesTortosa f. 49r, *la viuda Bofilla* (Sant Boi de Llobregat) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 361, *Viuda Bonafilla* (Tortosa) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 171, *Hieronim More gendre de la viuda Bofilla* (Bàsca) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 516.

Cognoms cont. *Bufia* (14 / Rip:4, Mar:2, Bar:2), *Bofia* (9 / Oso:5, Rip:2).

◇ **Forma femenina plural**

Cognoms cont. *Bufias* (33 / Grt:12, Bar:6, Oso:6), *Bofias* (12 / Oso:6, Gir:3, Grt:2).

formatger El mot cat. *formatger*, amb el significat de 'qui fa o ven formatge', ha originat el cognom *Formatger* (i la variant *Formatgé*).

La documentació més antiga (tot i que aïllada) és del s. XIV i s'ha mantingut fins als nostres dies, sobretot a les comarques de Girona, que és on es troba també la majoria de la doc. hist.

Segons el DCVB (vol. 5, p. 986), *formatger* és un 'sobrenom que es dona als habitants de Ripoll'; curiosament, en els cognoms cont. el Ri-

pollès és una de les comarques amb més ocurrencies.

Bibliografia: MollLlinatges p. 254; DCVB vol. 5, p. 986; Ø MoreuRenoms.

◆ **Forma simple**

Del cat. *formatger* n. m. que prové de la forma llatina FORMATICU i el sufix -ÀRIU amb el sentit de 'qui fa o ven formatge' i 'qui s'agrada de menjar formatge' (només des de l'a. 1930, DCVB vol. 5, p. 986; sense data en DECat vol. 4, p. 126).⁴⁷ A l'article, considerem que *Formatger* i *Formatge* són grafies del mateix cognom, tenint en compte que *Formatge* (del n. m. *formatge*) no l'hem pogut documentar com a llinatge (Ø DCVB, Ø MollLlinatges); per tant, sembla que aquesta segona forma és aguda, encara que en la doc. hist. i en el corpus de cognoms cont. no dugui accent gràfic.

Doc. hist. CAT *Guillermo Fromatger* a. 1383 (orig.) LlistaVeinsValls s. f., *Anna Formatger* (Maçanet de Cabrenys) a. 1723 Familysearch, *Josephum Formatger* (Girona) a. 1751 Familysearch, *Maria Magdalena Maria Anna Formatge Formatge* (Ramió) a. 1774 Familysearch, *Bonaventura Formatger* (l'Escala) a. 1783 Familysearch [sis ocurrencies més en la mateixa font i localitat, a princ. del s. XIX], *Joseph Formatger* (Romanyà de la Selva) a. 1786 Familysearch, *Macsima Formatjer* (l'Escala) a. 1833 Familysearch, *Francisca Formatger* (Sant Jordi Desvalls) a. 1836 [una ocurrencia més en la mateixa font

i localitat, l'a. 1847], *Maria Francisca Catalina Bayes Formatger* (Llagostera) a. 1837 [tres ocurrencies més en la mateixa font i localitat, a mitjan s. XIX], *Josepa Maria Juana Falgons Formatje* (Sant Mori) a. 1859 [una ocurrencia més en la mateixa font i localitat, l'a. 1864], *Bonaventura Formatger* (Roses) a. 1866 Familysearch [una ocurrencia més a la mateixa font i localitat i el mateix any], *Andrez Formatger* (Castelló d'Empúries) a. 1877 Familysearch, *Juan Serra y Formatger* (Vilaür) a. 1878 Familysearch, *Maria Josefa Lucia Formatje i Burges* (Sentmenat) a. 1883 Familysearch, *Josefa Coll i Formatjer* (Castell d'Aro) a. 1885 Familysearch [dues ocurrencies més a la mateixa font, localitat i el mateix any], *Rosa Formatge* (Sant Feliu de Guíxols) a. 1887 Familysearch, *Maria Bosch Formatger* (Barcelona) a. 1908 Familysearch.

Cognoms cont. *Formatger* (99 / Rip:36, Bar:27, Gir:10, BEm:8, AEm:5), *Formatje* (44 / Oso:19, Rip:9, Bar:1), *Formatge* (39 / Rip:15, Oso:6, AEm:3, BEm:3, Bar:3, Gir:3), *Formatjer* (27 / BEm:7, Rip:4, Bar:3, BLl:3, Gir:3).

gener El substantiu *gener* 'primer mes de l'any' es troba molt representat dins de l'antroponímia històrica catalana. Els continuadors contemporanis dins del domini català són *Gener*, amb les variants gràfiques *Gené*, *Janer*, *Jener*, *Jené*, *Jané*, *Chené*, que reflecteixen diverses pronúncies dialectals, i també les variants formals dissimilades *Giner* (la forma documentada més antiga, ja des de l'a. 1155), *Giné*, *Jiner*, *Jiné*, *Chiner* i *Chiné*. A més de la forma simple, existeixen també formes resultants de diversos fenòmens mor-

47. Malgrat la data de la primera documentació, el mot és amb seguretat molt més antic; cf. en un context on és clarament un element lèxic i no antroponímic: *Arnau de Sent Pere formatger* (Barcelona) a. 1378 (orig.) FogatgeMarBarcelona f. 1v.

fol·lògics: *Genera*, *Geners*, *Generés* i *Generó*.

Bibliografia: MollLlinatges p. 264; DCVB vol. 6, p. 254-255, 287, 740; MoreuRenoms p. 166.

♦ **Forma simple**

El cognom *Gener* prové del substantiu masculí *gener* (només des de Muntaner, DCVB vol. 6, p. 254) amb el significat de 'primer mes de l'any'; aquest prové de la forma del ll. vulg. JENUARIU. Trobem també reflectida en l'antroponímia la variant occidental i del Camp de Tarragona *giner*⁴⁸ (només des de l'a. 1270, DCVB vol. 6, p. 254).

Cal remarcar que sovint aquest tipus d'antropònim apareix com a primer nom o com a nom únic.

Doc. hist. CAT *Ianuario* a. 935 [doc. inèdit] RAC p. 348, ss. *Joffrei Giner* a. 1155 (1364) ArxiuStAnnaBarcelona núm. 292 (vol. 2, p. 322), *Gener d'Ondara* a. 1176 (orig.) DiplPoblet núm. 571 (vol. 1, p. 419), *Ianuaris qui hoc scripsit* a. 1194 CartGirona núm. 364 (vol. 2, p. 543) [amb aquesta fórmula dues vegades més en la mateixa font i en anys diferents], ss. *Ianuarii de Cutina* a. 1195 (1229) ArxiuStAnnaBarcelona núm. 610 (vol. 3, p. 179), *frater Ianuaris vicemagister conversorum* a. 1298 (orig.) PrivPuigcerdà núm. 22 (p. 323), *Bernardus Ianuarii* (Mataró) a. 1308 (orig.) PergArenys-Mar núm. 198 [una ocurrència més en la mateixa font], *FFranciscus Ianuarii* (Caldes de Montbui) a. 1340 (orig.) PergCalella núm. 88, *en Ramon Ge-*

*ner*⁴⁹ (veg. de Girona) a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya 2 f. 50v, *Giner Bol-du pupiyll* (Prunyonosa) a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya 1 f. 31v [set ocurrències més en la mateixa font], *Andreu Janer pupiyll* (Crebay) a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya 1 f. 33r, *Jacme Janer* a. 1358 (orig.) CapbreusVic 1 f. 92r, *Pere Janer payer* a. 1360 (orig.) LTallesGirona 1 s. f., *Guilelmi Ianuarii* (Santa Coloma de Gramenet) [a. 1361-1362] (orig.) CapbreusBarcelona 2 s. f. [una ocurrència més en la mateixa font], *en Janer* (Santa Maria de Palautordera) a. 1362 (orig.) LCortMontclús f. 51r, *Janer speciayre* a. 1363 (orig.) FogatgeBarcelona 1 f. 48r, *Bernat Janer cabuder* a. 1363 (orig.) FogatgeBarcelona 2 f. 16v [d'altres ocurrències en aquesta font], *Janer de Novelles* (veg. de Manresa) [a. 1365-1370] (orig.) FogatgeCatalunya 4 s. f., *Guillemó Giner de Muntblanc* (veg. de Montblanc, Belltall) [a. 1365-1370] (orig.) FogatgeCatalunya 4 s. f., *Arnau Giner* (veg. de Lleida, lloc de Molons) [a. 1365-1370] (orig.) FogatgeCatalunya 4 s. f., *Guillemó Jener* (veg. de Manresa) [a. 1365-1370] (orig.) FogatgeCatalunya 4 s. f., *Gilabert Jener* a. 1366 (orig.) LTallaManresa s. f., *n'Esmarich Gener savi* a. 1371 (orig.) CapbreusVic 2 f. 33r, *en Gener* a. 1376 (orig.) CapbreusVic 2 f. 107v, *Pere Gener* a. 1377 (orig.) CapbreusVic 2 f. 119v, *en Janer* (Sant Cebrià de Vallalta) a. 1378 (orig.) PergCalella núm. 224, *Bernat Janer taverner* a. 1378 (orig.) FogatgeMarBarcelona f.

48. La variant en *gi-* s'explica per l'acció de la consonant palatal *g-* que tanca la vocal (BadiaGramHist § 55, iv). Es tracta d'un fenomen dialectal que correspon fonamentalment al català occidental.

49. En alguns casos la grafia *gener/jener* pot representar, en la doc. hist., el substantiu *gendre* (p. ex. *Gilsino Garriga gener de Pere Ferrer de Mallorques* [a. 1300-1314] RepOrihuela p. 111), a causa de la interpretació incorrecta d'una abreviatura molt corrent.

2v, *Guillem Janer* (bisbat de Vic) a. 1378 (orig.) FogatgeCatalunya 5 f. 52v, *Jacme Janer* (bisbat de Vic) a. 1378 (orig.) FogatgeCatalunya 5 f. 55r, *Pere Janer ciutadà de Leyda* (bisbat de Lleida) a. 1378 (orig.) FogatgeCatalunya 5 f. xxvii, *Arnau Giner* a. 1383 (orig.) LConsellTarragona 5 f. 3r, *Bernat Giner* a. 1383 (orig.) LConsellTarragona 5 f. 3r, *Domingo Giner de Tortosa* a. 1383 (orig.) LConsellTarragona 5 f. 60v, *Bernardus Giner* a. 1387 (orig.) LConsellTarragona 9 s. f., *Tomas Giner* a. 1387 (orig.) LConsellTarragona 9 f. 1v, en *Gener* a. 1388 (orig.) ActIgualada 2 s. f., *Guillemó Jener major de dies* a. 1388 (orig.) ActIgualada 2 s. f., en *Janer texidor* a. 1389 (orig.) PadróBarcelona f. 24v, *Pere Janer* a. 1389 (orig.) PadróBarcelona f. 5r, *Pere Gener* a. 1389 (orig.) LRebudesLleida s. f., *Thomas Giner* a. 1393 (orig.) LConsellTarragona 11 f. 9v, *Thomas Jener* a. 1394 (orig.) LConsellTarragona 11 f. 44v, *Thomas Janer* a. 1396 (orig.) LConsellTarragona 12 f. 1r, *Berthomeo Giner* (Fraga) a. 1397 (orig.) LMonedatgeCincaLlitera f. xiiii, en *Thomas Giner* a. 1397 (orig.) LConsellTarragona 13 f. 1r [una ocurrència més en la mateixa font], *Johan Janer* a. 1399 (orig.) LTallesGirona 3 s. f., en *Janer* (Santa Maria de Pineda) a. 1400 (orig.) PergCalella núm. 296, *Janer fuster* a. 1462 CensGerona p. 231, en *Janer* (Mataró) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 320, *Jaume Giner barber* (Miravet) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 161, *Pau Gener* (Cambrils) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 233, *Joan Jener* (Santa Coloma de Gramenet) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 308, en *Joan Lobera alias Jener* (Argentona) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 338, [cognom] *Gene* (Osseja) a. 1841 Costa-

RépNFPyrOr p. 212, [cognom] *Janer* (Pollestres) a. 1841 CostaRépNFPyrOr p. 224, [cognom] *Janner* (Sant Llorenç de la Salanca) a. 1841 CostaRépNFPyrOr p. 224, [cognom] *Jane* (Torrelles) a. 1841 CostaRépNFPyrOr p. 224. — PVAL en *Giner de Bases conseller parroquia de Sant Andreu* [s. XIII] (orig.) LConsellersValència p. 1-3, *Giner de Figueroles* a. 1238 (orig.) RepValencia vol. 1, p. 117, *Ianuarius Penades et B. Serrador de Vallibus* a. 1238 (orig.) RepValencia vol. 1, p. 79, *Ianuario* a. 1240 (orig.) RepValencia vol. 1, p. 177, *Ianuarius de Benviure* (Xàtiva) a. 1240 (orig.) RepValencia vol. 2, p. 101, *Gener saig* [a. 1263-1264] (orig.) DocAlcoi f. 84-84v, *Pero Janer* [a. 1266-1268] RepOrihuela p. 13, *Maria muger que fu de Jener de Rubio* [a. 1266-1268] RepOrihuela p. 8 [dues ocurrències més en la mateixa font], *Januarii Rabacie notarius Valencie* («Buniane, Vallidigna») a. 1299 (orig.) PergClerolValència núm. 597, *Berenguer Gener* [a. 1300-1314] RepOrihuela p. 111 [quatre ocurrències més en la mateixa font], *Petrus Januarii* (Dénia) a. 1307 LPrivCatí p. 8, *Bernat Giner* (Alcoi) a. 1314 LPrivCatí f. 168r-169v, *Ianuarius de Bigues* a. 1318 (orig.) DocValència s. f., *Januarii de Morades vicini et habitatoris de Covis* a. 1322 LPoblMontesa f. 108v, *Petro Ianuarii scriptore curie* (Castelló) a. 1322 (orig.) LPrivStMateu p. 183, en *Bertomeu Gener* conseller a. 1333 (orig.) LConsellersValència p. 35-38, *Gener Closes* a. 1349-1350 (orig.) DocJustíciaValència s. f., en *Ramon Gener* (Polop) a. 1373 (orig.) LMonedatgeAlacant p. 70, *Guillem Jener* (Llíria) a. 1375 (orig.) LAveynamentsValència f. 38-38v, *Berthomeu Giner* a. 1377 (orig.) DocCancelleriaValència p. 7, [testimoni] *Dominicus Januari* a.

1378 (orig.) DocAlcoi p. 59, *Anthonii Januari* a. 1378 (orig.) DocAlcoi p. 133, *Guillelmus Januarii* a. 1378 (orig.) DocAlcoi p. 184, en *Giner Figuerolla* (Benicalaf) a. 1379 (orig.) CensValència f. 112r-112v, na *Senò muller d'en Giner Figuerolla* (Benicalaf) a. 1379 (orig.) CensValència f. 112r-112v, en *Giner d'Osona* (Benicalaf) a. 1379 (orig.) CensValència f. 111r-111v, *Bernat Giner* a. 1379 LMorabetiStMateu p. 410, *Domingo Giner* (Sagunt) a. 1379 (orig.) CensValència f. 35r-35v, *Domingo Giner* (Sagunt) a. 1379 (orig.) CensValència f. 97r-97v, *Folch Giner* a. 1379 LMorabetiStMateu p. 410, en *Pere Giner* (Sagunt) a. 1379 (orig.) CensValència f. 1r-1v, [testimoni] en *Pasqual Giner* a. 1380 LPoblMontesa f. 163r, *Giner moro* a. 1381 DocValència s. f., *Pere Gener* (Benissa) a. 1381 (orig.) FogatgeMarinaAlta s. f., *Bernat Giner* a. 1385 LMorabetiStMateu p. 184, *Dominicum Giner* a. 1385 (orig.) DocValència s. f., *Folch Giner* a. 1385 LMorabetiStMateu p. 184, *mjcer Giner Rabata* a. 1386 (orig.) LReceptasSegorbe f. 21r, *Francesch Giner* a. 1393 DocValència s. f., *Berenguer Giner fill den Berenguer perayre* a. 1397 (orig.) LHabitantsMorella f. 9v, *Bernardus Ianuarii* (Castelló) a. 1412 (orig.) LPrivStMateu p. 323, *n'Anthoni Giner* (Morvedre) a. 1445 (orig.) CensValència f. 66r-66v, *Joan Giner* (Sollana) a. 1646 (orig.) CensValència f. 171v, *Frances Gener* (Torrent de Fenollet) a. 1646 (orig.) CensValència f. 125v. — **IBAL** *Bernat Miquel ferrer curador dels infatz [sic] d'en Janer* (Palma) a. 1329 (orig.) LMonedatgeStEulàliaMallorca f. 18r, na *Clara muyer d'en Gener* (Palma) a. 1336 (orig.) LMonedatgeStNicolauMallorca f. 17r, *Pere Gener fuster* (Palma) a. 1336 (orig.) LMonedatgeStNicolau-

Mallorca p. 12v, en *Gerau Giner lentoner* (Palma) a. 1336 (orig.) LMonedatgeStNicolauMallorca f. 7r, *Pere Janer massip dels jurats* (Palma) [mitjan s. XIV] (orig.) LTallesStJaumeMallorca f. 3v, *Guillem Janer parayre* (Palma) (orig.) LTallesStJaumeMallorca f. 7r, *Johan Jane* (Palma) [mitjan s. XIV] (orig.) LTallesStNicolauMallorca f. 11v, en *Pere Janer qui serveyx la salla dells jurats* (Palma) [mitjan s. XIV] (orig.) LTallesMallorca f. 14r, *Guillem Janer* (Llucmajor) a. 1359 (orig.) LHomesArmesMallorca f. 15r, *Pere Janer* (Llucmajor) a. 1359 (orig.) LHomesArmesMallorca f. 14r, *Berengario Janer* a. 1377 DiplStMariaMallorca vol. 2, p. 581 (núm. 474), *Iohanne Ienuarii* a. 1377 DiplStMariaMallorca vol. 2, p. 563 (núm. 469), *Jacme Janer* (Palma) a. 1390 (orig.) LMonedatgeStMiquelMallorca f. 52r, *Bernat Gener* (Palma) a. 1390 (orig.) LMonedatgeStMiquelMallorca f. 55r.

Cognoms cont. Gener (882 / Men:379, Bar:128, Sel:58), [cal llegir totes les formes acabades en -e com si ho fossin en -e] **Gene** (1.774 / Bar:372, BCa:227, Sgi:147), **Jener** (43 / Bar:15, Bag:8, Men:6), **Jene** (183 / Bar:115, Sga:12, Sel:11), **Janer** (1.133 / Mal:380, Men:237, Bar:224, Mar:69), **Jane** (2.453 / Bar:928, BPe:355, VOr:226, VOk:200), **Giner** (11.451 / Hor:2.837, Ala:1.609, Bar:1.186, MaB:604), **Gine** (1.686 / Grg:324, Bar:309, Pri:212, Mon:144), **Jiner** (6 / Ala:3), **Jine** (1), **Chiner** (406 / Hor:358), **Chine** (13 / BCi:10), **Chene** (1 / Mar:1).

◇ **Forma plural**⁵⁰

El DCVB (vol. 6, p. 740) explica el llinatge *Janés* com «potser variant de

50. Descartem la forma *Ginés*, localitzada fonamentalment al País Valencià, ja que

Janer o *Gener* o potser deformació de *Ginés* (o *Genís*)», explicació poc convincent.

Doc. hist. CAT *Thomas Genes* (jutge del bisbat de Barcelona) a. 1378 (orig.) FogatgeCatalunya 5 f. 323v, *Galceran Jolu Janes* (Caldes de Montbui) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 339, [cognom] *Genes* (Palalda) a. 1841 CostaRépNFPyrOr p. 212, [cognom] *Janes* (Sant Marçal) a. 1841 CostaRépNFPyrOr p. 224.

Cognoms cont. *Janes* (71 / Bar:28, BLI:26), *Genés* (60 / Bar:31).

◇ **Forma amb preposició de**

Doc. hist. CAT *Antoni Oriol de Genes* (Flix) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 360.

◇ **Forma femenina**

Les formes de la doc. hist. són feminitzacions del nom de família *Gener* i de les seves variants. Cal esmentar que en molts casos es menciona explícitament que es tracta de dones vídues i en un cas fins i tot s'esmenta el cognom del marit, que és *Giner* (v. aquí *infra* Doc. hist. PVAL fitxa de 1445).

Doc. hist. CAT *La dona na Ginera* a. 1316 DCVB vol. 6, p. 287, *na Janera vidua* a. 1363 (orig.) FogatgeBarcelona 1 f. 65r, *Petrus Genera* (Sant Cristòfol de Monteuques) a. 1371 (orig.) Perg-ArenysMar núm. 601, *Madona Nicholaua Genera viuda* («La Vila de Gola-da») a. 1497 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 220 [d'altres ocurrencies en la matei-

xa font], *la viuda Genera* (Balaguer) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 17, *La viuda Genera* (Tarragona) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 265, *La viuda Ginera* (la Canonja) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 250, *la viuda Ginera* (Constantí) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 253, *La viuda Ginera* (Guimerà) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 385, *Joan Ginera* (Bovera) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 358, *Maria Anna Genera* (Peratallada) a. 1588 Familysearch, *Catharina Puig Genera* (Girona) a. 1642 Familysearch. — **PVAL** *Na Ginera* (Sant Mateu) a. 1385 LMorabetíStMateu f. 184, *na Ginera* (Morvedre) a. 1445 (orig.) CensValència f. 72r-72v, *na Ginera muller d'en Pere Giner* (Morvedre) a. 1445 (orig.) CensValència f. 54v, *na viuda Ginera* (Relleu) a. 1646 CensValència f. 406r. — **IBAL** *Janera* a. 1329 (orig.) LMonedatgeInca 1 f. 7v, *Guillemus Muntanerii, Janera eius uxor* [a. 1370] DiplStMariaMallorca vol. 2, p. 295 (núm. 342), *la dona Janera* (Palma) a. 1390 (orig.) LMonedatgeStMiquelMallorca f. 57v.

Cognoms cont. *Genera* (16 / Bar:14), *Ginera* (13 / Sgi:9).

◇ **Forma femenina plural**

El DCVB (vol. 6, p. 287) recull els cognoms *Gineres* i *Ginerés*. Els localitza tots dos a Alacant i explica el primer com una feminització antroponímica de *Giner*; el segon no està explicat. MollLlinatges p. 264 l'interpreta com un «adjectiu derivat de *gener*» amb el significat de 'nascut al gener'. Cal dir, però, que aquest adjectiu no es troba inventariat en català.

El DCVB (vol. 6, p. 258) inclou el nom de família *Generés* també sense explicació etimològica; MollLlinatges

no presenta la *-r* que s'esperaria si provinés de JANUARIU (*Giners* no es documenta mai). A més, el DCVB vol. 6, p. 287 considera aquesta forma un «nom de família variant de *Genís*».

p. 264 l'explica de la mateixa manera que la variant amb *Gi-* inicial. L'absència d'accent en les fonts impedeix de distingir les dues formes; recollim tota la documentació en aquest paràgraf.

Doc. hist. CAT *Joan Jeneres* (Talamanca) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 495,⁵¹ *Magdalena Rosa Cases Generes* (la Bisbal d'Empordà) a. 1760 Familysearch, [cognom] *Generes* (Perpinyà) a. 1841 CostaRépNFPyrOr p. 212.

Cognoms cont. [La grafia en *-as* indica amb seguretat un mot paroxíton] *Janeras* (11 / Bar:8), *Generes* (8 / Bar:7), *Gineres* (31 / Ala:31).

◆ **Derivat** (+ -ONE): **Generó**

Doc. hist. CAT *Antonio Boada Janero* (Barcelona) a. 1822 Familysearch, *Maria Grau y Janero* (Ventalló) a. 1676 Familysearch.

Cognoms cont. *Genero* (133 / Oso:111), *Ginero* (1 / Saf:1), *Janeró* † (Navarcles) DCVB vol. 6, p. 740.

godall El mot cat. *godall* amb el significat de 'porc' o, en sentit metafòric, 'brut' ha originat el llinatge català *Godall* (des de l'a. 1363). El mot devia usar-se primerament com a sobrenom i posteriorment es degué fixar com a cognom, i ha tingut continuïtat especialment en tot Catalunya. Alguns derivats també s'han convertit en cognoms.⁵² És un mot

que no es documenta fins al s. XIX, molt posteriorment al llinatge.

Bibliografia: MollLlinatges p. 109;⁵³ DCVB vol. 6, p. 324; Ø MoreuRenoms; CorominesOnomasticon vol. 4, p. 360-363.

◆ **Forma simple**

Del cat. *godall* n. m. 'porc petit, des que neix fins que el desmamen' (només des de l'a. 1803, DECat vol. 4, p. 534-537). El fet que el mot no es documenti fins tan tard sembla purament accidental (la localització del mot, v. ALC 1106, i el seu sentit no fan creure en un mot d'importació o creació recents). Probablement, es tracta d'un mot d'origen preromà.⁵⁴

Doc. hist. CAT *en Goday barquer* a. 1363 (orig.) FogatgeBarcelona 1 f. 13r, *Petrus Goday* («Sant Martí d'Arenys») a. 1369 (orig.) PergArenysMunt núm. 50, *Michel Goday barquer* a. 1378 (orig.) FogatgeMarBarcelona f. 11v, *Bernat Goday barquer* a. 1378 (orig.) FogatgeMarBarcelona f. 13r, *en Goday barquer* a. 1389 (orig.) PadróBarcelona f. 6r, *Miquel Goday* a. 1389 (orig.) PadróBarcelona f. 11r, *Joan Goday bastaix* a. 1389 (orig.) PadróBarcelona f. 16v, *Gabriel Goday* a. 1389 (orig.) Pa-

el precedent directe del cognom *Godall* sembla que cal descartar-la, ja que aquesta arrel germànica no dona mai un resultat *-all* (sinó *-au*, *-aut* o, en pocs casos, *-al*). V. CorominesOnomasticon vol. 4, p. 361.

53. Explicat com a NP germànic.

54. Les formes històriques del tipus de *Godall* les considerem detoponímiques i les hem incloses a *Godall* (NL). La raó que ens fa incloure les formes que apareixen al cos de l'article són, a més de l'absència de preposició, la localització i la presència de grafies que reflecteixen una solució idotitzant justament allà on seria esperable en l'element lèxic.

51. Existeix un topònim *Generes*, casa al terme de Talamanca (GeogrComCat vol. 2, p. 165), que sembla que ha pres el nom de família dels seus propietaris.

52. La hipòtesi de MollLlinatges p. 109 (però no del DCVB vol. 6, p. 324, que el fa provenir del nom de l'animal) que el NP *Godaldus* (*Godaldi*, *Gudalli*), reportat pel RAC p. 325 en el s. IX i derivat de *godus* 'got', sigui

dróBarcelona f. 79r, *Ramon Goday* a. 1389 (orig.) PadróBarcelona f. 116v, *Bernat Goday barquer* a. 1399 (orig.) FogatgeBarcelona 5 f. 10v, *Barthomeu Goday barquer* a. 1399 (orig.) FogatgeBarcelona 5 f. 17r, *Miquel Goday pescador* a. 1399 (orig.) FogatgeBarcelona 5 f. 17r, *Joan Goday bastaix* a. 1399 (orig.) FogatgeBarcelona 5 f. 85r, *Berthomeu Goday candaler* a. 1497 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 124 *et al.*, *Agnes Goday* (Girona) a. 1502 Familysearch [setanta-dues ocurrences en la mateixa font, entre els s. XVI, XVII i XVIII; la majoria es troben en localitats de les comarques del Maresme, Gironès, Baix Empordà, etc.], *Benet Goday* (Canet de Mar) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 525, *Teresa Catharina Godall* (Canet de Mar) a. 1663 Familysearch [set ocurrences més en la mateixa font, a Canet de Mar, Palafrugell, Girona i la Bisbal d'Empordà, entre els s. XVII i XVIII], *Clara Juana Catharina Guday* (la Bisbal d'Empordà) a. 1716 Familysearch [tretze ocurrences més en la mateixa font, totes les altres del s. XIX, sobretot al Gironès, Baix Empordà, Pla de l'Estany], *Maria Josepa Teresa Alenya Gudall* (la Bisbal d'Empordà) a. 1791 Familysearch [una altra ocurrencia en la mateixa font]. — **PVAL** *P. Godayl* (València) a. 1238 (orig.) RepValencia vol. 1, p. 57. — **IBAL** *Guillem Goday* a. 1329 (orig.) LMonedatgeInca 1 f. 2v, *en Bertomeu Goday argenter* (Palma) a. 1336 (orig.) LMonedatgeStNicolauMallorca f. 15v, *Guillem Goday* (Porreres) a. 1359 (orig.) LHomesArmesMallorca f. 20v.

Cognoms cont. *Goday* (86 / Bar:61, AEm:15, Mon:3, Gir:2, Mar:2),⁵⁵ *Gua-*

55. Per contra, el cognom *Godall*, amb una localització a les comarques tarragonines, el considerem detoponímic (v. *Godall NL*).

dall (22 / Bar:13, Oso: 5, VOr:4), *Gudall* (2 / Ano:1, Tar:1), *Guday* (35 / AEm:25, BEm:5, Bar:3, Mar:2).⁵⁶

◇ **Forma femenina**

Feminització que es documenta esporàdicament en els textos antics, però que no ha deixat cap testimoni actual.⁵⁷

Doc. hist. CAT *Caterina Godaya* (Girona) a. 1504 Familysearch [vuit ocurrences més en la mateixa font], *Antoni Godaya* (Canet de Mar) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 525, *Hieronima Gudaya* (Arenys de Munt) a. 1623 Familysearch. — **IBAL** *na Godaya* (Inca) a. 1336 (orig.) LMonedatgeInca 2 f. 1v, *na Godaya* (Palma) a. 1350 (orig.) LTallesStJaumeMallorca f. 7v, *na Godaya viduha revenadora* (Palma) a. 1350 LTallesStNicolauMallorca f. 12v.

◆ **Derivat (+ -OLU): godallo**

Diminutiu de *godall*; el focus originari del cognom es localitza en el mas Godaiol (a Folgueroles, Osona; documentat en el s. XV: *lo Gudeyol* a. 1497 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 265; CorominesOnomasticon vol. 4, p. 362). Segons l'explicació, especulativa, de Coromines, s'utilitza primerament com a «malnom d'una persona que hom mirava maliciosament (com a tipa o bruta, libidinosa o ordinària: potser d'un pagès de remença)» (DECat vol. 4, p. 535).

56. És destacable que actualment no se'n troba cap forma ni al País Valencià ni a les Balears.

57. Molt menys probable, des del punt de vista semàntic i motivacional i de la doc. hist. aportada (la majoria són dones, algunes explícitament vídues), seria el mot *godalla* n. f. 'dalla' (DCVB vol. 6, p. 324).

Doc. hist. CAT *Godayol* *prevere* a. 1349 (orig.) CapbreusVic 1 f. 23v, *Lo Godeyol* (Folgueroles) a. 1497 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 265, *Bernat Godayol* (Folgueroles) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 433, *Antoni Gudayol* (Arbúcies) a. 1716 Familysearch [dues ocurrències més, a Caldes de Montbui i Manresa], *Joseph Guadayol* (Tordera) a. 1730 Familysearch, *Narcisam Godayol* (Girona) a. 1755 Familysearch [vint-i-dues ocurrències més en la mateixa font, del s. XIX; amb un nucli important a Manresa], *Maria Carmen Luisa Elvira Roquet Gudiol* (Olot) a. 1870 Familysearch.

Cognoms cont. *Godayol* (434 / Oso:290, Bar:70, VOr:16, VOc:14, Hor:3), *Gudayol* (149 / Bar:35, Gir:23, Mar:23, Oso:14, VOr:13, Bag:11, Rip:9),⁵⁸ *Gudiol*⁵⁹ (62 / Oso:19, Bar:18, Rip:9, VOr:9, VOc:4, Bag:3), *Guadalyol* (36 / VOc:12, Bar:11, Bag:9), *Guadallol* (2 / Bag:2), *Gudeyol* (1 / Bar:1).

→ *Godall* (NL), *porc*

Godall (NL) El topònim *Godall*, municipi situat al Montsià,⁶⁰ ha originat el cognom homònim *Godall* (des de l'a. 1166).

58. Les formes *Godallo* (1 / Rip:1), *Godayo* (1 / Rip:1), que són poc freqüents, semblen errors de transcripció del cognom *Godallol/Godaiol*, i no diminutius formats amb el sufix *-ONE*.

59. Deu ser una deformació popular de *godaiol* > *gudyiol* > *gudiol* (DECat vol. 4, p. 535), més que no pas un descendent del substantiu *godí* + el sufix *-ol*, ja que la documentació no avala aquest tractament.

60. CorominesOnomasticon vol. 4, p. 360-362; GEC. Molt menys probable com a origen del cognom sembla el castell de Gudal/Gudel a Aragó (a. 1175) (Ubierto, p. 47).

La distribució del cognom actual coincideix majoritàriament amb zones properes a la de la localització del topònim.

Bibliografia: Ø MollLlinatges; DCVB vol. 6, p. 324; Ø MoreuRenoms.

♦ **Forma simple**

Doc. hist. CAT *Pere Godall* (Alcanar) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 433.

Cognom cont. *Godall* (280 / Bar:102, Tar:89, ACa:54, BCa:9, Sgr:5).⁶¹

◇ **Forma amb preposició de**

Moltes de les fitxes corresponen, en realitat, a una mateixa persona.

Doc. hist. CAT *Assalitus de Gudal* (Calataiud) a. 1166 (s. XIII) DiplPoblet núm. 291 (vol. 1, p. 227), *ss. Bernardi de Goday* a. 1201 (orig.) DocTemplers-Tortosa núm. 120, *Asalitus de Gudal* a. 1210 (orig.) DocTemplersTortosa núm. 134, *Assalit de Gudal* a. 1228 CartGirona núm. 432 (vol. 2, p. 623). — **PVAL** *Stephanus de Godayl* (València) a. 1238 (orig.) RepValencia vol. 1, p. 105, *Assallitus de Gudal* (València) a. 1238 (orig.) RepValencia vol. 1, p. 66, *A. de Gudal* (València) a. 1238 (orig.) RepValencia vol. 1, p. 114, *Assallitus de Gudal* (València) a. 1239 (orig.) RepValencia vol. 1, p. 148, *Assaliti de Gudal* (València) a. 1239 (orig.) RepValencia vol. 1, p. 161, *A. de Gudal* (València) a. 1240 (orig.) RepValencia vol. 1, p. 179, *A. de Gudalo* (València) a. 1277 (orig.) RepValencia vol. 3, p. 77, *P. de Godayl* a. 1277 (orig.) RepValencia vol. 3, p. 79, *Eximen de Gudalo*

61. L'absència de iodització i la localització del cognom (el gran gruix, a les comarques tarragonines) ens fa creure que és detoponímic.

(València) a. 1277 (orig.) RepValencia vol. 3, p. 140, *A. de Gudalo* (València) a. 1277 (orig.) RepValencia vol. 3, p. 189, *Assallitus de Gudayll* (Castelló) a. 1322 (orig.) LPrivStMateu p. 179.

→ *godall*

gord L'adj. cat. *gord*, amb el significat de 'gras' o de 'grosser', s'ha fixat en el cognom *Gord* (des de l'a. 1165), que actualment només és viu al País Valencià i a Eivissa. La majoria de formes derivades amb sufixos diminutius (*Gordell*, *Gordí*, *Gordoi* i *Gordó*) no es troben documentades en el lèxic català, fet que ens fa pensar que es tracta de derivats antroponímics.

La motivació de l'ús antroponímic prové del significat primitiu del mot.

De totes les variants, *Gord* és la forma més habitual ara i es localitza bàsicament al Segrià.

Bibliografia: MollLlinatges p. 273; DCVB vol. 6, p. 338-339; MoreuRenoms p. 67; Kremer, Aufsätze vol. 13, p. 162-163.

◆ **Forma simple**

Del cat. *gord* adj. 'gras; grosser' (només des de finals de s. XIV, DECat vol. 4, p. 565), que alhora prové del mot ll., possiblement d'origen ibèric, *GURDUS*, amb el significat de 'toix, babau' (des del s. I aC, OLD 778). En general, ha estat substituït per *gras* 'que conté greix; abundant en greix', però encara existeix en alguns dialectes, de vegades amb un significat diferent: a Eivissa també amb el sentit de 'gruixut', als Pirineus occidentals significa 'dur, sec' (DECat vol. 4, p. 565). El castellanisme *gordo* està força estès, cosa que es reflecteix en l'antroponímia (sobretot en els renoms cont. i en

la documentació valenciana).⁶² *Gord* es pronuncia amb ensordiment de la consonant final (v. la transcripció del DCVB vol. 6, p. 338), motiu pel qual els materials onomàstics sovint presenten la grafia *-t*.

Doc. hist. CAT *vinea qui est de Guilaberto Lupo, qui fuit de homine vocitato Gurdó* a. 1058 (1186) DocSolsona núm. 122 (p. 412), [donació d'una terra a Lleida] *ss. Mironis Gord* a. 1165 (orig.) DiplPoblet núm. 275 (vol. 1, p. 217), *Arnau Gort* (Aspa) a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya 1 f. 42v, *Steve Gort* (Sudanell) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 355 [sis ocurrences més en la mateixa font]. — **PVAL** [Cal llegir *Gordo* en lloc de *Gordó*] *Martin Gordo* [a. 1300-1314] RepOrihuela p. 115, *en Guilamó Gort* a. 1398 DECat vol. 4, p. 565, *un quartó de terra, atinent de Gordo moro* (Castelló) a. 1468 DECat vol. 4, p. 565.

Cognoms cont. Gort (339 / Sgi:214, Grg:47), *Gord* (1 / Urg:1).⁶³

Renoms cont. [Persona grassa] *el Gord* (Sils, la Palma d'Ebre, Tortosa) MoreuRenoms p. 67, [forma adaptada provinent del castellà; designa una casa a partir del renom del propietari] *can Gordo* (Sóller, Vandellòs) MoreuRenoms p. 67, [forma adaptada provinent del castellà; persona grassa] *cal Gordo* (les Borges Blanques) inf. pers. R. Ripollès.

◇ **Forma amb preposició de**

Doc. hist. PVAL *Domingo Lopes de Gordu* [a. 1300-1314] RepOrihuela p. 115.

62. Aquesta hipòtesi és més probable que no pas suposar que són formes mossàrabs com fa Coromines (DECat vol. 4, p. 565).

63. V., a més, nota 67.

- ◇ **Forma amb article *el***
 Formes amb funció de renom.
Doc. hist. PVAL [Portador provinent de Terol] *F. el Gordo* a. 1238 (orig.) RepValencia vol. 1, p. 51, *Matheu el Gordo* [a. 1266-1268] RepOrihuela p. 14.
- ◇ **Forma amb preposició *de* i article *el***
 Expressa filiació i fa funció de renom.
Doc. hist. CAT *Benet del Gort* (Flix) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 360.
- ◇ **Forma plural**
Doc. hist. CAT *La dona Gords* a. 1478 LTallaMallorca p. 190, *Joan Gorts alias Jam* (Montcada i Reixac) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 342, *Mn. Miquel Gorts prevere* (Llerona) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 346, *Maria Antonia Francisca Lanut Gorts* (Girona) a. 1742 Familysearch, *Catherina Sivina Cecilia Fontjuan Gorts* (Olot) a. 1797 Familysearch,
- ◇ **Forma femenina**⁶⁴
Doc. hist. CAT *Adiacet namque ab oriente in alodio quod fuit de na Gorda* a. 1181 (orig.) CDGardeny núm. 393 (vol. 2, p. 595).

64. La manca d'accent en la doc. hist. i el corpus de cognoms cont. impedeix saber si les ocurrències següents s'haurien de recollir sota la forma derivada amb -ĀNU o si es tracta d'una monoftongació del n. m. *guarda*. Cal assenyalar que ni *Gorda* ni *Gordà* estan documentats com a cognoms a les obres de referència (Ø DCVB; Ø MollLlinatges).

Doc. hist. PVAL *en Pere Gorda elegidor de Sancta Tecla* (Xàtiva) a. 1378 (orig.) LConsellValència f. 21 = *en Pere Gorda* (Xàtiva) a. 1378 (orig.) LConsellValència f. 162, *en Nicholau Gorda* (Gandia) a. 1380 (orig.) PergCleroValència núm. 1754, *Arnau Gorda* a. 1381 (orig.) FogatgeGandia f. 52v.

Cognom cont. *Gorda* (1).

Renom cont. [Persona grassa] *la Gorda* (Gandesa, la Canonja, Sitges) MoreuRenoms p. 67.

◆ **Derivat (+ -ĪCULU): Gordell**

Tant el DCVB vol. 6, p. 339, com MollLlinatges p. 273 expliquen aquest cognom com a diminutiu de *gord*. No existeix, però, com a forma en el lèxic comú. Es podria tractar, doncs, d'un derivat antroponímic.

Doc. hist. CAT *terris et vineis et cassis que fuerunt de Sendret Gordel* a. 1063 CartStCugat núm. 634 (vol. 2, p. 299) [doc. citat per Kremer, Aufsätze vol. 13, p. 163], [pronunciació ioditzant] *in alodio heredum meorum que tenet Petrus Gordei* a. 1133 CartStCugat núm. 923 (vol. 3, p. 110) [doc. citat per Kremer, Aufsätze vol. 13, p. 163], *na Gordey vidua* a. 1389 (orig.) PadróBarcelona f. 124v, *En Gordey* (Montcal i Montbó) a. 1497 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 295, *Joan Gordey* (Montcal i Montbó) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 490, *Gordey* (Girona) a. 1584 Familysearch, *Joan Gordey* (Girona) a. 1585 Familysearch, *Anna Gordey* (Girona) a. 1594 Familysearch, *Maria Tharesa Madalena Gordei* (la Bisbal d'Empordà) a. 1683 Familysearch, *Maria Anna Salvia Narcisa Gordei* (Girona) a. 1692 Familysearch, *Miquel Gordey* (Cassà de la Selva) a. 1697 Familysearch.

Cognom cont. Gordell † (DCVB vol. 6, p. 339, «Almenar, Benassau, etc.»).

◇ **Forma femenina**

Doc. hist. CAT *affrontat [...] cum terra de Gurdella femina vel heredes suos* a. 999 CartStCreus núm. 4 (p. 4), [feminització ocasional del cognom del marit] *na Gordeya* a. 1388 (orig.) LTallesGirona 2 s. f.

◆ **Derivat (+ -ĪNU): Gordí**

El cognom *Gordí* es recull sense indicació etimològica en el DCVB vol. 6, p. 339; MollLlinatges p. 273 indica que es tracta d'un derivat diminutiu de *gord*. Cal assenyalar, però, que la base lèxica *gordí no està documentada en català. Per les ocurrencies d'IBAL de la grafia *Gordi* sembla que es tracta en realitat del cognom *Jordi* amb una confusió de grafia per representar el so inicial.⁶⁵

Doc. hist. CAT *que fuit Gilelmi Gordi quas ad [...] retinetis* a. 1185 (orig.) CDGardeny núm. 465 (vol. 1, p. 349).

Cognom cont. Gordi (199 / VOr: 58, Bag:28, Mar:13).⁶⁶

◆ **Derivat (+ -ITTU): gordet**

Renoms cont. cal Gordet (Vandellòs) MoreuRenoms p. 67, [forma adaptada del castellà] *el Gordito* (Sitges, Manlleu) MoreuRenoms p. 67.

◆ **Derivat (+ -oi): Gordoi**

No sembla que hi hagi una formació d'aquest tipus registrada en la lexicografia; *cf.*, tanmateix, el sufix diminutiu català *-oi* procedent de *-UCULU* amb iodització (MollGramHist § 434; BadiaGramHist § 52, *ic*).

Doc. hist. CAT *Pere Gordoy assabonador* a. 1360 (orig.) LTallesGirona 1 s. f.

65. IBAL *en Bonanat Gordi* (Palma) a. 1336 (orig.) LMonedatgeStNicolauMallorca f. 21r, *en Gordi* (Palma) a. 1336 (orig.) LMonedatgeStNicolauMallorca f. 8r, *Gordi Pons* (Llucmajor) a. 1359 (orig.) LHomesArmesMallorca f. 15r. Cal tenir en compte, a més, que el cognom cont. *Jordi* es localitza precisament a les Balears (717 / Mal:56, Men:80). *Cf.* també un altre cas de confusió a CAM p. 690-691: *Gover* per *Jover*.

66. La mateixa localització que la indicada en el DCVB vol. 6, p. 339: «Badalona, Aiguafreda, Vilassar, Premià, la Garriga, Masnou, Mollet, Montmeló, Monistrol, etc.».

Cognom cont. Gordoy † (DicAguiló vol. 4, p. 168: «llinatge Catalunya»).

◆ **Derivat (+ -ÖNE): Gordó**

Malgrat la manca d'accent en la doc. hist. i en els cognoms cont. sembla que les ocurrencies següents s'han de llegir *Gordó* (v. DCVB vol. 6, p. 339, *Gordó* es localitza a «Claverol, Marçà, Alzira, etc.». També en el fogatge de 1553). Cal assenyalar, però, que la base lèxica *gordó no està documentada en català, tot i que aquest sufix és molt freqüent en antroponímia.

Doc. hist. CAT *Bernat Gordó mariner* a. 1363 (orig.) FogatgeBarcelona 1 f. 65r = *Bernat Gordó* a. 1363 (orig.) FogatgeBarcelona 3 f. 22r, *en Gordó* a. 1367 (orig.) LEstimesReus f. 3v, *Pere Gordó* a. 1367 (orig.) LEstimesReus f. 12v, *en Francesch Gordó* (Vilanova de la Roca) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 330 [dues ocurrencies més en la mateixa font], *Catharina Maria Anna Thereza Gordó* (Arenys de Munt) a. 1691 Familysearch, *Maria Ignasia Marianna Gurdo* (Arenys de Munt) a. 1699 Familysearch. — **PVAL** *G. Gordon* a. 1277 RepValencia vol. 3, p. 27, [les dues ocurrencies següents es podrien llegir també *Gordó*] *Anthonio Gordó* (Alcúdia de Carlet) a. 1336 (1684) DocJustíciaValència f. 14r-21v, *Johan Gordó* a. 1393 DocValència s. f. — **IBAL** *Be-renguer Gordó tender* (Palma) a. 1336 (orig.) LMonedatgeStNicolauMallorca f. 21v, *Pera Gordó, corredor de coll* a. 1478 LTallaMallorca p. 203.

Cognoms cont. [Malgrat la manca d'accent a la font de cognoms cont., sembla que les ocurrencies d'aquest cognom al Pallars s'han de llegir *Gordó*, atès que la localització coincideix amb la del DCVB i que és una zona sense immigració] *Gordó* (562 / PJu:47), [possiblement

calgui llegir *Gurdó*, variant amb neutralització de la -o- àtona, pròpia del cat. or.] *Gurdo* (11 / Sel:5, Gir:3, VOc:3).⁶⁷

→ *testa*

gras L'adj. cat. *gras*, així com la seva forma femenina i alguns derivats (*grasset*, *grassó*, *grassot*), ha estat productiu en l'antroponímia catalana com a llinatge i com a malnom. El llinatge *Gras* (des de l'a. 1147) és present sobretot a Catalunya i al País Valencià; *Grasset* i *Grassot* es troben principalment a Catalunya. El ll. CRASSUS, amb el mateix significat que el català, ja fou usat entre els romans com a *cognomen* (Kajanto *Cognomina* p. 244).

En el lèxic comú, l'adj. *gras* ha estat vinculat a l'abundància en contraposició a l'escassetesa, sobretot, alimentària; els llinatges es poden originar en renoms vinculats a aquesta connotació.

Bibliografia: MollLlinatges p. 244, 273-274; DCVB vol. 6, p. 386-387, p. 388; MoreuRenoms p. 67; Kremer-Aufsätze vol. 13, p. 163.

◆ Forma simple

Del cat. *gras* adj. 'que conté greix' (només des del s. XIII, DECat vol. 4, p. 620) i aquest del ll. CRASSUS (Gaffiot p. 439) amb una sonorització del so inicial en llatí tardà (CRASSU > *GRASSU), potser per influència de GROSSU adj. 'gros'.⁶⁸

67. Cal afegir-hi el renom *la Gordinfleta* (Manresa) MoreuRenoms p. 67, format sobre l'espanyol *gordinflón* (DRAE) amb un sufix diminutiu català.

68. El mot *cras*, d'origen estrictament cul-te, en el sentit de 'espès, grosser (aplicat a error, ignorància, engany)' (DCVB vol. 3, p. 700) no ha donat descendents antroponímics.

Doc. hist. CAT *Guillelmus qui vocatur Crasus* a. 1147 MarcaHispanica col. 1298, *Ramon Grass* [1147-1148] (orig.) CDGardeny núm. 14 (vol. 1, p. 98), ss. *Arnall Gras* (Balaguer) a. 1152 (orig.) DiplPoblet núm. 144 (vol. 1, p. 130), *in alaudio de Ramon Gras* (Montsuar, comtat de Pallars) a. 1156 (orig.) DiplPoblet núm. 194 (vol. 1, p. 163), ss. *Pontii Grass* a. 1160 (orig.) CartSt-Creus núm. 93 (p. 96), *Johannes Grassi* (Barcelona) [a. 1166-1181] DiplPoblet núm. 284 (vol. 1, p. 222), ss. *Petrus Gras* a. 1172 (orig.) *DocTemplersTortosa* núm. 46 (p. 242), *in orto Bernardi Gras* a. 1172 (orig.) CartStCreus núm. 157 (p. 158), *Petrus Gras* a. 1185 (orig.) *BalariOrigenes* p. 584, *Johani Gras judicii Ceritanie et Confluentis* a. 1280 (orig.) *PrivPuigcerdà* núm. 17, *frater Guilelmi Gras* a. 1298 (orig.) *PrivPuigcerdà* núm. 22, *Pere Gras* [s. XIV] (orig.) *LRebudesTortosa* f. 50r, *Pere Gras* a. 1344 (orig.) *LConsellTàrrrega* 1 f. 83r, *Bernardi Gras* (Sant Martí de Canovelles) a. 1349 (orig.) *PergArenysMar* núm. 440, *Petrus Grassi* (Santa Maria de Pineda) a. 1355 (orig.) *PergArenysMar* núm. 484, *en Guillem Gras* (veg. Girona) a. 1358 (orig.) *FogatgeCatalunya* 2 f. 59r, *Arnau Gras* a. 1363 (orig.) *LConsellTàrrrega* 2 f. 41v, *Pere Gras tintorer* a. 1363 (orig.) *FogatgeBarcelona* 1 f. 74r, *en Gras oller* a. 1363 (orig.) *FogatgeBarcelona* 4 f. 7v, *en Gras* a. 1370 (orig.) *CapbreusVic* 2 f. 6r, *Berenguer Gras perayre* a. 1389 (orig.) *PadróBarcelona* f. 27v, *G. Gras mercader* a. 1389 (orig.) *PadróBarcelona* f. 30r, *Guillem Gras mercader* a. 1399 (orig.) *FogatgeBarcelona* 5 f. 50r, *en Gras* a. 1399 (orig.) *FogatgeBarcelona* 5 f. 90r, *Johan Gras mestre de cases* a. 1462 *CensGerona* p. 226, [es podria tractar d'una lectura errònia] *Jacme Cras pa-*

rayra a. 1462 CensGerona p. 229, *in vico Petri Gras* a. 1483 NomsReus p. 273, *Antoni Gras* a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 60 [quaranta ocurrències més en la mateixa font; la seva distribució no és gaire significativa], *Catherina Gras* a. 1581 NomsReus p. 273, *Micahela Gras dito lo Culroja* a. 1683 NomsReus p. 273, *Pere Recasens y Gras* a. 1778 OnomMont-ral p. 208, *Francisco Gras dit Glaudis* a. 1800 NomsReus p. 273, [cognom] *Gras* (Argelès) a. 1841 CostaRépNFPyrOr p. 217 [quinze ocurrències a Argelès, dotze a Prunet i dotze a Laroque-Alberes d'un total de seixanta-nou de la mateixa font], *Pedro Gras* a. 1871 OnomMont-ral p. 208. — **PVAL** *Guillermo Gras* (Rosell) a. 1237 (orig.) CognomsMaestrat s. f., *Petri Gras* (Castelló) a. 1287 (orig.) LPrivStMateu p. 253, *Petri Arnaldi Gras* a. 1305 (orig.) DocValència s. f., *Bernardo Gras* a. 1353 (orig.) DocXàtiva llig. 234, *Gilamo Gras* (Sagunt) a. 1379 (orig.) CensValència f. 60r-60v, *Bertomeu Gras* a. 1383 (orig.) LConsell-Elx f. 254v, *Andreas Gras scriptor* a. 1385 (orig.) DocValència s. f., *Pere Gras* (Oriola) a. 1646 (orig.) CensValència f. 244r, *Bonifacio Gras* (Montfort) a. 1646 CensValència f. 374r. — **IBAL** *Nicholau Gras* a. 1329 (orig.) LMonedatgeInca 1 f. 11v, *en Gras* a. 1336 (orig.) LMonedatgeStNicolau-Mallorca f. 19r, *en Micolau Gras* a. 1336 (orig.) LMonedatgeInca 2 f. 5v, *G. Gras* a. 1336 (orig.) LMonedatgeInca 2 f. 24r, *an Gras grech franch* [mitjan s. xiv] (orig.) LTallesStJaume-Mallorca f. 8r, *Raymundus Gras* a. 1371 DiplStMariaMallorca vol. 2, p. 324 (núm. 359).

Cognom cont. Gras (2.816 / Bar: 692, Bag:251, Mar:178, Tar:156, Hor:153, Mon:120, BCa:116).

Renoms cont. [NL] *Cal Gras* (l'Escala, Castelló d'Empúries) MoreuRenoms p. 67.

◇ **Forma amb preposició de**

La preposició indica segurament filiació, ja que no es documenta cap nom de lloc *Gras*.⁶⁹

Doc. hist. **CAT** *Bernat de Gras* (Sorre) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 70. — **PVAL** *muller de Johan Sanchez de Gras* [a. 1300-1314] RepOrihuela p. 110.

◇ **Forma femenina**

Feminització antroponímica d'un renom masculí.⁷⁰ En alguns casos (per exemple, *na Grasa muller den Mateu Gras*), la feminització antroponímica és encara operant; en d'altres s'ha fixat com a cognom independentment del sexe del portador.

Doc. hist. **CAT** *na Arsseno de na Grassa* [s. xiv] (orig.) LRebudesTortosa f. 83r, *na Grassa* a. 1367 (orig.) LEstimesReus f. 65r, *Bernat Grasa* (Consantí) a. 1497 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 256 [d'altres ocurrències en la mateixa font], *mossen Francesch Grassa rector* (Pobleta) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 64, *en Grassa* (Solsona) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 462, *Pere Grasa* a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 52 [nou ocurrències més en la mateixa font], *na Grasa la viuda* (Vinyols) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 231, *na Grasa muller den Mateu Gras* (la Febrosa) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2,

69. Tanmateix, existeix un nom de mas (*Mas de Gras*) a Viu de Llevata (mun. del Pont de Suert, Alta Ribagorça).

70. En la documentació medieval és possible que la forma *grasa* i fins i tot *grassa* correspongui al derivat del plural de GRADU 'escaló', actualment viu en la forma *grada*.

p. 212, *vidua Grassa* a. 1581 NomsReus p. 273, *na Grassa* a. 1613 OnomMont-ral p. 208, *Magdalena Grassa* a. 1658 NomsReus p. 273. — **IBAL** *na Grasa* a. 1336 (orig.) LMonedatgeInca 2 f. 5r.⁷¹

Cognoms cont. *Grasa* (197 / Bar: 118, Pju:22, APe:6, Grt:5, Sgi:5), *Grassa* (16 / Grt:10, Hor:4).

Renoms cont. *La Catrina Grassa* (l'Escala, Castelló d'Empúries) MoreuRenoms p. 67, *la Tresa Grassa* (l'Escala, Castelló d'Empúries) MoreuRenoms p. 67.

◆ **Derivat (+ -ITU): grasset**

Diminutiu amb el sufix *-et*.

Doc. hist. CAT *Grasset iuro similiter* (Perpinyà) a. 1173 LFeudorumMaior vol. 2, p. 278, *en Grasset tonyiner* a. 1389 (orig.) PadróBarcelona f. 6r, *Pere Grasset* (Montornès) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 383, *Domengo Graset* (Cardona) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 466, *Juan Grasset* (la Bisbal d'Empordà) a. 1611 Familysearch. — **PVAL** *en Grasset* a. 1379 LMorabetíStMateu p. 410. — **IBAL** *testibus [...] et Stephano Graset* a. 1375 DiplStMaria-Mallorca vol. 2, p. 436 (núm. 403).

Cognoms cont. *Graset* (43 / Tar:12, Sga:9, Bag:7), *Grasset* (16 / Sgi:4, Bag:3, Sga:3).

Renom cont. *El, lo Grasset* (Roses, Puigcerdà, Ripoll, Planoles, Vila-seca, Salou, Santa Coloma de Queralt, Morella) MoreuRenoms p. 67.

71. En canvi, és probable que les formes històriques següents estiguin en relació amb un topònim antic: *Grassa* a la Segarra o *La Grassa* al Baix Camp (doc. de l'a. 1359) (GEC); Doc. hist. PVAL *Arnaldus de Grassa* a. 1277 (orig.) PergCleroValència núm. 2070, *A. de Grassa* a. 1299 (orig.) DocValència f. 41v.

◇ **Forma femenina**

Feminització antroponímica d'un renom masculí.

Doc. hist. CAT *Na Grasseta marce- ra* (Barcelona) a. 1497 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 123. — **PVAL** *na Graseta* a. 1381 (orig.) FogatgeGandia f. 57v.

◆ **Derivat (+ -ONE): grassó**

De l'adj. *grassó*, diminutiu de *gras* (DCVB vol. 6, p. 388).

Doc. hist. CAT *en Grassó corredor de cambis* a. 1389 (orig.) PadróBarcelona f. 24v, *en Grassó* a. 1389 (orig.) PadróBarcelona f. 32r, *Johan Grassó corredor de canvis* a. 1399 (orig.) FogatgeBarcelona vol. 5, f. 63r.

Cognom cont. *Grasso* (2 / BEm:1, Hor:1).

◇ **Forma femenina**

Feminització antroponímica d'un renom masculí.

Doc. hist. CAT *na Grassona compradora viuda* (Tordera) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 533.

◆ **Derivat (+ -OTU): grassot**

Sufix amb valor augmentatiu a tot el domini lingüístic català, llevat del català nord-oriental, on té un valor diminutiu. Aquest cognom es localitza essencialment al Baix Empordà, tant en la doc. hist. com en el corpus de cognoms cont.

Doc hist. CAT *Joan Grassot* (Palafrugell) a. 1497 FogatgeCatalunya 1 p. 330, *Antiga Grassot* (Palafrugell) a. 1576 Familysearch, *Anna Grassot* (Palafrugell) a. 1598 Familysearch, *Margarida Grassot* (Palafrugell) a. 1602 Familysearch, *Joan Grassot* (Palafrugell) a. 1618 Familysearch, *Rafel Grassot* (Palafrugell) a. 1633 Familysearch, *Joan Grassot* (Palafrugell) a. 1650 Familysearch, *Damia Grassot* (Esclanyà,

Begur) a. 1759 Familysearch, *Domingo Valls Grassot* (Palafrugell) a. 1768 Familysearch, *Anton Grassot* (Palafrugell) a. 1783 Familysearch, *Domingo Grassot* (Pals) a. 1804 Familysearch, *Felicia Grassot* (Rupià) a. 1812 Familysearch, *Antonià Grassot* (Cassà de la Selva) a. 1846 Familysearch, *Maria Grassot* (Cassà de la Selva) a. 1861 Familysearch, *Salvador Grassot* (Palafrugell) a. 1887 Familysearch, *Joaquina Roure Grassot* (Palafrugell) a. 1891 Familysearch.

Cognoms cont. *Grassot* (129 / BEm: 100, Gir:13, Bar:7, AEm:5), *Grasot* (3 / Gir:3).

→ *Vilagrassa* (NL)

home En antroponímia s'han fixat únicament formes compostes de *home*, entre les quals la més freqüent és *Bonhome*, que s'ha mantingut fins als nostres dies localitzada principalment al País Valencià, i *Homededéu*, que és la forma documentada més antiga (des de l'a. 812, en context llatí, i des dels a. 1365-1370, ja en context català). La forma simple i les derivades, en canvi, no han deixat cap rastre en els corpus de cognoms,⁷² tot i que trobem alguna vegada diminutius que fan la funció de renoms.⁷³

La toponímia palesa la presència del mot, sobretot designant indrets on s'han trobat restes arqueològi-

72. Els cognoms cont. *Hom* i *Homs* són variants gràfiques de *Om* i *Oms* (DCVB vol. 7, p. 906).

73. *L'Homenet* (Torà) MoreuRenoms p. 66, *s'Homenet* (Mallorca) MoreuRenoms p. 66, que alhora ha generat el compost *s'Homenet de fusta* (Cala Rajada), MoreuRenoms p. 92 [«la gent troba que s'assembla a Pinocchio»].

ques, o també en accidents orogràfics, la forma dels quals recorda la figura d'un home.⁷⁴

Bibliografia: MollLlinatges p. 264, 281; DCVB vol. 2, p. 575, vol. 6, p. 538; MoreuRenoms p. 58, 61, 66, 92, 125.

♦ **Compost** (BELLUS +): **bell home**

Forma composta amb el cat. *bell* adj. 'formós' (des del s. XIII, DECat vol. 1, p. 751), documentada des de ben aviat, en els documents més antics com a nom únic, amb diverses grafies.⁷⁵

No ha tingut continuïtat com a cognom cont., tot i que fou un nom usual entre els jueus catalans a l'edat mitjana.⁷⁶

Doc. hist. CAT *Bellushomo* (Barcelona) a. 992 CartStCugat núm. 276 (vol. 1, p. 232), *Bellushomo* (Vallès) a. 992 [doc. inèdit] RAC p. 170, *Longobardo quem alio nomine vocabant Belshom* a. 993 (orig.) CartGirona núm. 65 (vol. 1, p. 154), *Ego Guirsolma donatrix sum tibi viro meo Bellusomo* (comtat d'Osona) a. 994 DiplCatedralVic núm. 586 (p. 499), *in terra de Bellashomo* (Vallès) a. 995 CartStCugat núm. 305 (vol. 1, p. 257), ss. *Belshom* a. 1058 (orig.) PergArxiuCom-

74. En són exemples: *coll de l'Homo* (Pollença); *cova de s'Homonet* (Selva, Mallorca); *penyal de s'Homo*; *s'Homo Assegut* (Son Servera, Mallorca); *s'Homo de Bronze* (illa de Cabrera); *racó de s'Homo mort* (Manacor, Mallorca); *cova de s'Homonet* (Manacor, Mallorca); *punta de s'Homonet* (Felanitx, Mallorca); *cova des Homos* (Palma, Mallorca).

75. Per a l'explicació de les diverses variants gràfiques, v. el comentari inicial de la forma composta *bon home*.

76. V., per exemple, els següents: *Bellhome scapat* a. 1337, *Bellshom falcó* a. 1359, *Bellshom Benet* a. 1374, *Bellsom caracosa* a. 1492, en l'índex de *Per a una història de la Girona jueva*, a cura de David ROMANO, Girona, Ajuntament de Girona, 1988, p. 747-748.

talBarcelona núm. 532 (vol. 2, p. 977), *Azara Belboms corredor de fira*⁷⁷ a. 1343 (orig.) LConsellTàrrrega f. 47v, *Bellbom Soler tartaner* a. 1363 (orig.) FogatgeBarcelona 1 f. 62r, *na vidua Bellbom* a. 1378 (orig.) FogatgeBarcelona f. 68v.

◆ **Compost (BONUS +): bon home**

Format amb el cat. *bo* adj. 'que posseeix perfecció en el seu gènere (en l'ordre moral)' (des de les *Homilies d'Organyà*, DECat vol. 2, p. 9), aquest compost té el significat de 'qui obra segons la llei moral' (cf. *home bo* DCVB vol. 2, p. 528). L'antropònim s'ha fixat des de molt antic amb l'adjectiu proclíctic (*bon*), tot i que en la doc. hist. el trobem, esporàdicament, postposat al nom.⁷⁸

La forma aglutinada apareix documentada amb diverses grafies. La *-s* que presenten algunes variants d'aquest compost (*Bonshome*, p. ex.) respon a una resta del nominatiu de *bonus*, mentre que la *-s* final (*Bonsboms*, p. ex.) és resultat d'una pluralització feta per analogia amb la *-s-*, interpretada erròniament com a marca de plural.

Doc. hist. CAT *Teuderigo*, *cui alium nomen vocant Bonbomen* (vall de Ripoll) a. 913 ArchCondalBarcelona núm. 35 (p. 154), *in terra de Bonoomine* a. 927 (vall de Ripoll) ArchCondalBarcelona núm. 86 (p. 225), *Bonusbomo* (Maresme) a. 930 [doc. inèdit] RAC p. 184 [cent noranta-tres ocurrences més a RAC p. 184-186], *in terra de Gontre quem dicunt Bonus homo* [a. 954] (orig.) CartGirona núm. 48 (vol. 1,

p. 132), ss. *Bonus homo* a. 970 (orig.) CartGirona núm. 56 (vol. 1, p. 144), ss. *Bonusbomo sacer* a. 994 (orig.) PergArxiuComtalBarcelona núm. 6 (vol. 1, p. 279), *Bono Homine sacristano* a. 1019 (orig.) CartGirona núm. 78 (vol. 1, p. 176), *Baron Boni Hominis dimisit alodium quod habebat in Camos* a. 1019 (orig.) CartGirona núm. 79 (vol. 1, p. 182), ss. *Duran Bonus Homo* a. 1035 (orig.) CartGirona núm. 90 (vol. 1, p. 200), ss. *fratris Bonus homo* a. 1197 (orig.) DocTemplersTortosa núm. 111 (p. 295), *Bonus Homo qui hoc scripsit* a. 1218 (orig.) CartGirona núm. 401 (vol. 2, p. 599), *Pere Bosom pelisser* a. 1360 LTallesGirona s. f., *Guillem Boshom vicari general* a. 1375 LConsellTarragona f. 34v, *Guillem Bons boms porter* a. 1378 (orig.) FogatgePiBarcelona f. 16r, *Petro Bons hom* a. 1383 LlistaVeïnsValls s. f., *March Bonsboms corder* a. 1399 (orig.) FogatgeBarcelona 5 f. 66r, *Bernat Bonsbom* [s. XIV] (orig.) LRebudesTortosa f. 29r, *Bonsom Sabater* (Trempe) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 39 [una altra ocurrencia a Seròs], *M.o. Joan Bonbom* (? Girona) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 475 [una altra ocurrencia a Estanyol] *M.o. Joan Boshom rector comparent* (Hostalric) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 528 [dues ocurrences més a Hostalric], *Pere Sola alias Boshoms* (Sora) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 448, *Bonsboms Castellar* (Bagà) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 467, *Francisca Bonsom* (Castellar de la Muntanya) a. 1730 Familysearch, *Madalena Bonsom* (Sant Llorenç de la Muga) a. 1774 Familysearch, *Maria Teresa Rosa Mir Bonsom* (Olot) a. 1857 Familysearch, *Dolores Francisca Rosa Mir Bonsom* (Olot) a. 1860 Familysearch, *Maria De Las Mercedes Bonsom* (Lledó d'Empordà)

77. Forma pluralitzada analògicament, a causa d'una interpretació errònia de la *-s-* de nominatiu de *bellus*; posteriorment, el compost perd la *-s-* per dissimilació. V. també el comentari inicial de la forma composta *bon home*.

78. *Omne Buono judio* [a. 1268-1271] RepOrihuela f. 24.

a. 1875 Familysearch, *Sabina Sague y Bonsom* (Lledó d'Empordà) a. 1890 Familysearch. — PVAL *Bonsom de Monleon*⁷⁹ [a. 1266-1268] RepOrihuela f. 17, *Bons Hom de Cabannes*⁸⁰ [a. 1266-1268] RepOrihuela f. 18, *Domingo Bonsom jurat* (Gandia) a. 1300 (orig.) PergCleroValència perg. 1026, *fermador Vicent Bons homs carnicer* a. 1374 (orig.) LAveynamentsValència f. 32-32v, *P. Boshom justicia* a. 1385 LMorabetiStMateu f. 184, *Guillem Bon ome* (Gilet) a. 1646 CensValència f. 394v. — IBAL *Berenguer Bozom perayre o tixidor* (Palma) a. 1336 (orig.) LMonedatgeStNicolauMallorca f. 14r.

Cognoms cont. *Busom* (332 / Bar: 97, RiE:73, TAl:72, Sgi:21), *Busoms* (180 / Oso:45, Ber:43, Rip:35), *Bosom* (156 / Bar:68, BCe:63), *Bonsoms* (112 / BLl:41, Bar:24, AEm:20), *Bonhome* (103 / Alc:35, Com:26, Bar:2), *Buson* (68 / Bar:34), *Bosoms* (67 / Ber:24, Rip:22), *Bonsoms* (55 / Rip:45), *Busons* (22 / Ber:6), *Boson* (12), *Bonsons* (9), *Bonsom* (8), *Bonson* (8), *Bonomo* (5 / Alg:5) *Bosons* (4), *Boshoms* (2).

◆ **Compost (PRODE +): prohóm**

Del cat. *prohom* n. m. 'home respectable, digne d'especial consideració' (des del s. XIII, DCVB vol. 8, p. 909); de manera més específica significa 'obrer o administrador d'una confraria', 'dirigent de la política d'una ciutat, d'un país', 'persones constituïdes en autoritat, principalment les del jutjat' (per a tots aquests significats v. DCVB vol. 8, p. 909). Existeix també la forma reduïda *prom* (des de Lull, DCVB vol. 8,

p. 909), que també trobem reflectida en l'antroponímia.

Doc. hist. CAT *Pere Prohom* a. 1360 LTallesGirona 1 s. f., *Pere Prom taverner* a. 1388 (orig.) LTallesGirona 2 s. f.

Cognom cont. *Prohom* (7 / Bar:5, BEm:1, Mar:1).

Renoms cont. [Motivació: situació social pretèrita] *lo Prom* (Tarragona) MoreuRenoms p. 61, [renoms indicatiu d'ofici] *Prom* MoreuRenoms p. 125.

◆ **Compost (+ DEUS): home de Déu**

Compost amb el cat. *Déu* 'ésser sobrehumà al qual s'atribueix una acció damunt del món i al qual és degut el culte dels homes' (des de les *Homilies d'Organyà*, DECat vol. 3, p. 111). Amb el significat de 'home d'extrema bondat'.

El llinatge, que presenta la forma aglutinada d'aquesta locució, és d'origen molt antic i ha perviscut fins als nostres dies (MollLlinatges p. 264).

Doc. hist. CAT *Homodei* a. 812 DiplCatalunya vol. 2, p. 313, *Homodei* (comtats de Pallars i de Ribagorça) a. 833 DocPallars núm. 9 (p. 284), *in vinea de Omo Dei et de suos eredes [...] terra de Omo Dei* (comtat de Barcelona) a. 912 CartStCugat núm. 5 (p. 8-9), *Homodei* a. 965 (comtat d'Osona) [doc. inèdit] RAC p. 69, ss. *Homodei* a. 1174 (orig.) DocTemplersTortosa núm. 55, ss. *Hominisdei* a. 1180 (orig.) DocTemplersTortosa núm. 70, ss. *Homini Dei Guilielmi* a. 1183 (orig.) CartGirona núm. 347 (vol. 2, p. 518), *Homodei filius Ollarii de Tamarito* a. 1184 (orig.) DocTemplersTortosa núm. 86, ss. *Hominis Dei* a. 1211 (orig.) DocTemplersTortosa núm. 135, *Ramon Homdedeu* (veg. Barcelona) [a. 1365-1370] (orig.) FogatgeCatalunya 4 s. f., *Miguel Homdedeu* (Lleida) a. 1553 FogatgeCatalunya vol.

79. La mateixa persona apareix altres cops en la mateixa font i any, i també els a. 1272-1275.

80. La mateixa persona apareix altres cops, els a. 1288-1295 i 1300, a la mateixa font.

2, p. 324, *Felix Homdedeu* (Cabassers) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 201, *Joan Homdedeu* (Cabassers) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 201. — PVAL *Hom de Deu Cigo* (València) a. 1238 (orig.) RepValencia vol. 1, p. 82, [testis] *Raymundi Hominis Dei* a. 1251 LPoblMontesa f. 28r, *Michael Homdedeu* (València) a. 1277 RepValencia vol. 1, p. 143.

Cognom cont. *Homdedeu* (60 / RiE:23, Bar:15, BCa:13).

llengua El mot cat. *llengua* (o els seus derivats i compostos) ha tingut un ús antroponímic molt restringit. Sempre s'usa com a malnom (per exemple, *lingua de occa*, des de l'a. 1064), i no ha quedat fixat com a cognom contemporani (Ø MollLlinatges; Ø DCVB; Ø DicAguiló; Ø RAC).

Bibliografia: MoreuRenoms p. 73; Kremer, *Ausfätze* vol. 12, p. 108, 142.

◆ **Compost (+ AUCA): llengua d'oca**

Del cat. *llengua* n. f. (des del s. XII, DECat vol. 5, p. 152); aquest del ll. *LINGUA* n. f. (ThLL vol. 8, p. 1443). El mot designa tant l'òrgan de la boca com el concepte lingüístic: 'sistema de signes orals, reflectit sovint en un codi escrit, que serveix bàsicament per a la comunicació' (DIEC), per bé que aquest darrer significat no sembla tenir repercussió en l'antroponímia.

Compost amb el cat. *oca* n. f. 'ocell de la família dels anàtids (*Anser anser*)' (des de Llull, DCVB vol. 7, p. 851), possiblement fent allusió a alguna característica física de la llengua de la persona o a alguna manera peculiar de parlar.

Doc. hist. CAT *Guitardus lingua de occa* a. 1064 BalariOrígenes vol. 2, p. 585.

◆ **Compost (+ BOVIS): llengua de bou**

Compost amb el cat. *bou* n. m. 'mascle de la vaca, pertanyent a la família dels bòvids (*Bos taurus*)' (des de l'a. 1080, DCVB vol. 2, p. 634; DECat vol. 2, p. 183). En aquest cas designa una persona amb la llengua molt llarga.⁸¹

Renoms. cont. [Motivació: «arribava a llepar-se el nas amb la punta de la llengua»] *En Llengua de Bou* (Ripoll) MoreuRenoms p. 73.

→ *Llenguaeixuta* (NL)

llop El cognom *Llop* (des de l'a. 1363) i altres formes derivades (*Llobat*, *Llobí*, *Llobet*, etc.) provenen, majoritàriament, de noms de persona, que ja estan documentats en llatí (KajantoCognomina p. 328), o bé que s'han creat en la primera època romànica. Tant la forma simple com bastants dels derivats són homònims amb mots del lèxic comú català (p. ex. *llop* n. m. 'cànid salvatge de l'espècie *Canis lupus*'); aquest fet pot reforçar i remotivar l'ús antroponímic (v. els detalls per a cada cas en els apartats corresponents).

Quant al seu simbolisme, el llop és vist en tota la cultura europea com un símbol del mal, tot i que pot tenir també un vessant simbòlic benèfic. El primer es pot vincular al perill que representa per als ramats; aquesta idea és a la base d'una àmplia fraseologia i de nombroses tradicions en la cultura popular catalana (AmadesCostumari vol.

81. El cat. *llengua de bou* és el nom del fong *Hydnum repandum*, per la semblança dels filaments de la part inferior del capell amb la llengua d'aquest animal (DCVB vol. 6, p. 945). Aquest compost, però, no és a la base del renom.

5, p. 9-10).⁸² Amb tot, aquestes no han tingut conseqüències lingüístiques.⁸³

Sant Llop (Sant Llop de Bayeux † 466/474; Bibliotheca Sanctorum vol. 8, p. 384-385) és venerat en diverses esglésies i ermites (GeogrComarcal-Cat vol. 3, p. 240, 260; vol. 4, p. 450; vol. 6, p. 448, 520; vol. 10, p. 433; vol. 12, p. 312) i se'l considera patró dels pastors. Tanmateix, *Llop* s'usa com a prenom ja des dels primers segles de l'antroponímia catalana (des de l'a. 817), quan encara no és usual donar als infants noms de sant.

Bibliografia: MollLlinatges p. 135, 161, 192, 288, 289, 304; DCVB vol. 7, p. 50-53; Ø MoreuRenoms; CorominesOnomasticon vol. 5, p. 96; Kremer,Aufsätze vol. 11, p. 154-155.

◆ Forma simple

Del nom de persona llatí reforçat pel cat. *llop* n. m. (*Canis lupus*) (només des de Lull, DECat vol. 5, p. 255), i aquest del ll. LUPUS (Gaffiot p. 928). *Llop*, documentat primerament per mitjà de formes llatinitzades, apareix sovint com a prenom a la capa més antiga de la doc. hist. catalana. Al contrari que els seus derivats (p. ex. *Llobet*, etc.), es fa servir principalment com a nom únic. Aquest ús desapareix progressivament; al s. XIV

82. En la cultura europea de tots els temps la figura del llop s'ha relacionat amb mites i tradicions (des de les llegendes de licantropia fins a les llegendes de la creació de la ciutat de Roma o les festes lupercals romanes). Tanmateix, no hi ha constància que cap d'aquestes llegendes o tradicions repercuteixi en l'antroponímia.

83. Encara que el nom del llop, algun cop, és objecte d'una prohibició lingüística, aquest fet no n'ha provocat la substitució per cap eufemisme (*llop* és present arreu del domini i no té geosinònims).

gairebé ja no trobem cap prenom *Llop* en la doc. catalana, mentre que en la doc. de València és força freqüent, la majoria de vegades com a prenom de portadors provinents d'Aragó (el prenom apareix amb la forma originària *Lope* o catalanitzada en *Llop*). En el fogatge de 1553, el cognom està molt repartit per tot el domini, però cal assenyalar-ne un nucli important a la part més meridional de Catalunya (Terra Alta, Matarranya), que s'ha mantingut en el corpus de cognoms cont.

A la capa més antiga de l'antroponímia catalana, *Lupus*, com a prenom, presenta una declinació feble que no es correspon amb la seva base etimològica, sinó que és analògica amb altres prenom de l'època. En alguns documents, el sistema es fa servir segons el cas, però ben aviat *Lobone* apareix com a forma de nominatiu. La forma declinada no ha deixat traces clares en els cognoms posteriors.

Doc. hist. CAT [El RAC n'ésment cent una ocurrences entre els a. 817 i 999)] ss. *Aniani*, *Lupis*, *Dato* a. 817 DocPallars núm. 3 (p. 282), *in presentia aliorum multorum bonorum hominum* [...] *Luponi* a. 874 DocCuixà núm. 27 (p. 142), *nomina testium* [...] *et Lupus* [...] ss. *Luponi* a. 879 DocCuixà núm. 57 (p. 157-158), *In presentia* [...] *indices* [...] *Lupone* [...] *item Lupone* [...] *uassos* a. 888 CartGirona núm. 12 (p. 78) [dues ocurrences més en el mateix document], ss. *Lupo* a. 892 CartGirona núm. 15 (p. 85), *Lopus clericus* a. 902 (orig.) DocUrgell núm. 52 (vol. 2, p. 52), ss. *Lobone* a. 918 (orig.) DocUrgell núm. 77 (vol. 2, p. 61), *in facie* [...] *Lopone comite* a. 923 DocPallars núm. 134 (p. 353), *Ermengaudus sacer, qui vocant Lubone* [...] *Ermengaudus sacer* SSS. a. 983 (orig.) DocUrgell núm. 197 (vol. 3, p. 31), *Ervigio que vocant Lobo*

a. 1013 MiretNPTerrassa núm. 53, [clasificació dubtosa; probablement és una forma de nominatiu més que no pas de genitiu, els noms dels altres testimonis són en nominatiu; de tota manera, es tracta d'una creació lingüísticament catalana] ss. *Lobs Mir* a. 1026 (s. XI) DocSolsona núm. 56 (p. 361), *in alaudem de Onofret que dicunt Lupo* a. 1058 (1186) DocSolsona núm. 122 (p. 412), [com a segon nom] *in orto [...] de Bonefilio Lupi [...] in vinea Bonusfilii Lupi* a. 1067 CartStCugat núm. 657 (vol. 2, p. 322), *episcopus Lupus* a. 1144 CDGardeny núm. 10 (vol. 1, p. 94), ss. *Lupi de Baltran* a. 1198 CartPoblet núm. 164 (p. 97), ss. *Lupi de Valterra* a. 1203 CartPoblet núm. 37 (p. 17), [a la documentació del s. XIV *Llop* apareix com a cognom principalment a Barcelona i, amb pocs portadors, a Girona i a Tortosa; no obstant això, hi ha un nombre important de portadors a la part més occidental del domini] *na Lop vidua* a. 1363 (orig.) FogatgeBarcelona 1 f. 41r, *Pere Lop jornalero* a. 1363 (orig.) FogatgeBarcelona 3 f. 3v, [un nucli important d'aquest cognom es troba a la Ribagorça, escrit de vegades amb l'oclusiva final sonora -b] *Domingo Lob* (Tolba) a. 1381 (orig.) CensRibagorça s. f., *Parici Lob* (Benavarri) a. 1381 (orig.) CensRibagorça s. f., [nom d'un moro] *Lop de Mochena alamin* (Montsó) a. 1397 (orig.) LMonedatgeCincaLlitera f. vir, *Pere Ferreri alias Lop* (Caldes de Malavella) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 522, *Jaume Llop* (la Pobla de Massaluca) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 182 [un nucli força important al sud de Catalunya: onze ocurrences a la Pobla de Massaluca], *Steve Lop* (la Fatarella) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 185 [quatre ocurrences a la Fatarella], *Antoni Lop*

(Miravet) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 161 [cinc ocurrences a Miravet], [en el fogatge de 1553 només dues persones, probablement d'origen no català, porten *Lope* com a prenom] *Lope de Arne* (Lleida) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 327, *Lope Suelbes* (Lleida) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 332, *Johan Casellas Llop* (Blanes) a. 1596 Bota,SOBI vol. 59, p. 146 [catorze ocurrences més en la mateixa font], [cognom] *Lloup* (Bages) a. 1841 CostaRépNFPyrOr p. 237 [dues ocurrences en aquest poble]. — PVAL [A la documentació valenciana del s. XIV els derivats de LUPUS són força freqüents com a prenom de portadors d'origen no català i com a segon nom. El prenom apareix en la seva forma original o catalanitzat] *Lop* [de Terol] a. 1238 (orig.) RepValencia vol. 1, p. 51 [onze ocurrences més en la mateixa font], *frater Luppus Martinez comendatore de Alcaniç* a. 1243 LPoblMontesa f. 43v, *Dominicus Lop* a. 1249 (orig.) RepValencia vol. 2, p. 158 [una ocurrencia més en la mateixa font], *Loppe Yenegues de Gamarra* [a. 1266-1268] RepOrihuela s. f. = [amb el prenom catalanitzat] *Lop Yenegues caudero de Gamarra* [a. 1266-1268] RepOrihuela s. f., [d'origen no català?] *I. Lobo* a. 1277 RepValencia vol. 3, p. 95 *Garsias Luppi* [comendador major] a. 1299 (orig.) DocValència f. 81-81v, *Marie Llop* [muller de *Guillelmus Capellades*] a. 1370 (orig.) DocValència s. f., *Johanni Lop* a. 1390 (orig.) PergAlbaida núm. 10. — IBAL *en Bartomeu Lop* (Palma) a. 1336 (orig.) LMorabetiStEulàliaMallorca f. 18r, *en Lop* (Alaró) a. 1359 (orig.) LHomesArmesMallorca f. 16r.⁸⁴

84. No incloem les fitxes següents, ja que, tenint en compte el context català, probable-

Cognoms cont. *Llop* (4.219 / TAl:769, Hor:541, PlB:357, RiE:283, Mat:238, Sgi:185, PlA:147, BCa:106, BEb:78, APe:47, AEm:39), *Lop* (93 / Bar:55, VOc:23).

Renoms cont. [Amb l'article provinent d'IPStU] *es Llop* (Blanes) Bota,SOBI vol. 59, p. 187, [diverses explicacions sobre l'origen: noctàmbuls o persones que devien tenir un llop petit] *cal Llop* (les Borges Blanques) inf. pers. R. Ripollès.

◇ **Forma amb article lo**

Classificació dubtosa. Es podria interpretar com una forma amb article i en aquest cas seria més aviat delexical que no pas provinent d'un prenom; no obstant això, el fet que sigui un cas únic fa difícil qualsevol interpretació.

Doc. hist. CAT *mestre Antoni Llop* (Sant Boi) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 451.

◇ **Forma plural**

En la doc. hist., el cognom només apareix a Mallorca i, amb una distribució molt difícil d'interpretar, en el corpus de cognoms cont. (cap ocurrència a Mallorca). La motivació d'una forma en plural no és clara. Una interpretació possible seria pensar que aquestes formes provenen d'un nominatiu, *cf.* l'exemple d'una forma romànica com *ss. Lobs* a. 1036 (orig.) DocUrgell núm. 490 *bis* (vol. 5, p. 29).

Doc. hist. IBAL *Bernat Lops* a. 1329 (orig.) LMonedatgeInca 1 f. 22v, *Jacme Lops* (Manacor) a. 1359 (orig.) LHomesArmesMallorca f. 52v.

Cognom cont. *Llops* (4 / Hor:2, Sgi:1, VOc:1).

---

ment es tracta d'un derivat diminutiu de *llop* amb el sufix *-ōNE*: *Pere Lopo* a. 1336 (orig.) LMonedatgeInca 1 f. 7r, *Bernat Lopo* a. 1359 (orig.) LHomesArmesMallorca f. 3r.

◇ **Forma femenina**

Les formes femenines responen a dues tradicions: són prenomes en la documentació del s. x, però són feminitzacions antroponímiques (la dona de *Llop*) en la documentació més tardana; són poc freqüents, sobretot si les comparem amb el tipus *Llobet*, que és tan freqüent en masculí com en femení. Aquest NP no ha tingut continuïtat com a cognom cont.

Doc. hist. CAT *Loba* [...] *ss. Loba* a. 913 (orig.) ArchCondalBarcelona núm. 38 (p. 158-161), [el renom no apareix a la signatura] *uxor mea Livulo que vocant Lupa*, [...] *ss. Liulo* a. 950 (orig.) DiplCatedralVic núm. 260 (p. 219-220), *Ego Lopa tibi entori meo Bardina* [...] *ss. Lopa* a. 981 DocPallars núm. 264 (p. 424), *Viuda Loba* (Batea) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 181, *Magdalena Casellas per sobrenom Llopa* (Blanes) a. 1632 Bota,SOBI vol. 59, p. 146. — PVAL *Loba* a. 1277 RepValencia vol. 3, p. 152, *Loba vetula et paupera* a. 1277 RepValencia vol. 3, p. 218.

◇ **Forma femenina amb preposició de**

Classificació dubtosa. Les formes amb preposició *de* solen indicar un deponímic; malgrat tot, no hem pogut documentar cap NL amb aquesta forma. En aquest cas, doncs, la preposició indica probablement filiació.

Doc. hist. CAT *Blanqua de Loba* (Benasc) a. 1381 (orig.) CensRibagorça s. f. — PVAL *Testis Petrus de Loba* a. 1255 DocHabitantsPaísValencià f. 21r.

◆ **Derivat (+ -ATTU): Llobat**

LUPATUS com a adj. amb el significat de 'dotat de punxes de ferro' va tenir un ús antroponímic en llatí (KajantoCognomina p. 343). En cat. *llobat* també existeix com a adj. 'mossegat de llop'

(DCVB vol. 7, p. 37). El DCVB il·lustra aquest mot amb un sol exemple. El DECat (vol. 5, p. 255) també cita l'exemple del DCVB i afegeix que la mateixa idea s'expressa avui amb la forma *llobatat* (també recollida pel DCVB). Es tracta, doncs, d'una base lexical molt feble.

Llobat és poc freqüent en la doc. hist., però existeix com a cognom cont. El DCVB el classifica a partir de la forma adjectiva. MollLlinatges (p. 288) l'explica pel ll. LUPATTUS 'llobató'.⁸⁵ Però, atès que les bases en el lèxic català són tan febles, sembla més adequat creure que aquest cognom es va originar en un NP *Llobat*, malgrat que aquest NP no estigui tampoc extensament documentat. *Llobat* com a NP podria ser també una formació regressiva sobre el NP *Llobató*.⁸⁶

Doc. hist. CAT [Terreny a Vallmajor] *affrontat ipsa terra [...] de meridie in terra de Lubato vel de suos heres* a. 989 CartStCugat 241 (vol. 1, p. 203), [a l'índex *Lobatonu*] *Lobad de Capraria [...] ss. Lobadi nos qui hoc firmamus* a. 1222 CartStCugat núm. 1299 (vol. 3, p. 413), *Lupati de Samulet* [s. XIV] (orig.) LRebudesTortosa f. 33v, *Margarida Llobat* (Girona) a. 1598 Familysearch, *Pere Llauger y Llobat* (Sant Pol de Mar) a. 1776 Familysearch.

Cognoms cont. *Llobat* (267 / Hor:174, Mon:37, PlB:25), *Llovat* (13 / Hor:8).

85. Cf. DECat vol. 5, p. 831 s. v. *mula*, en què el mot *mulat* està explicat com un compost 'amb el sufix -ATTUS diminutiu de noms d'animals'; la presència d'aquest sufix explicaria el manteniment de -t- a *llobató*.

86. De fet, els autors dels índexs de les col·leccions documentals l'interpreten sempre com una variant de *Llobató*.

◆ **Derivat (+ -ATTU + -ELLU): llobatell**

Llobatell n. m. es troba documentat en el DCVB (vol. 7, p. 37) amb el sentit de 'llobató' (a l'Empordà). L'ús com a prenom és esporàdic i no es documenta més enllà del s. XI; aquest NP no ha tingut continuadors.

Doc. hist. CAT *Lobatello* a. 948 RAC p. 376 [doc. inèdit], ss. *Lobatellus qui alio nomen vocant Atilane* a. 1003 DocStLlorençBagà núm. 49 (p. 200).

◆ **Derivat (+ -ATTU + -ÖNE): llobató**

Llobató n. m. vol dir 'llop petit' (només des de l'a. 1369, DCVB vol. 7, p. 37), a més del sentit modern de 'infant que fa les pràctiques inicials de l'escoltisme' (DCVB vol. 7, p. 37). El DECat (vol. 5, p. 256) documenta l'ús de *Llobató* com a sobrenom en la capa més antiga de l'antroponímia catalana.⁸⁷

Des del punt de vista morfològic, *llobató* presenta un problema, ja que s'ha d'interpretar com un derivat en -ÖNE d'un n. m. *llobat* que no es troba documentat. De la mateixa manera, *Llobató* està més ben documentat com a antropònim que *Llobat*.

Doc. hist.⁸⁸ [La forma més habitual abans de l'any mil és *Lobatone* (amb algunes llatinitzacions esporàdiques en -us i d'altres de més pròximes a la pronúncia romànica del nom; gairebé no hi ha formes llatinitzades en -p-)] **CAT** [El RAC n'esmenta cinc ocurrences entre el 951 i el 971 en documents inèdits] ss.

87. L'explicació que es dona a la n. 1 és poc clara i fantasiosa.

88. A partir de les fórmules que introdueixen aquest NL, no sembla que pugui ser un nom d'un propietari: *quarтерada .i. de vinea ad ipso Lobato* a. 1110 CartStCugat núm. 808 (vol. 3, p. 10), *in parroechia Sancti Andree* [de la Barca] [...] *in loco qui dicitur Lobaton* a. 1152 ArxiuStAnnaBarcelona núm. 276 (vol. 2, p. 305).

Lobatone a. 972 (orig.) DiplCatedral-Vic núm. 416 (p. 349), *Viscafredo q. al. nomine voc. Lobatone* a. 993 CorominesOnomasticon vol. 5, p. 96, *Lobathoni que vocant Oderico* a. 1021 BalariOrígenes p. 584, [com a segon nom] ss. *Petri Lobatoni* a. 1049 CartGirona núm. 108 (p. 226), *Lobatonus presbiter* a. 1170 CartGirona núm. 322 (p. 488), [atès que la font és romànica, probablement s'hauria de llegir *Llobatò*, amb la grafia -e- representant el so de la vocal neutra] *Pere Lobeto* (Albarells) a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya 1 f. 33r, *Antiga Llobeto* (Cassà de la Selva) a. 1627 Familysearch.⁸⁹

◇ **Forma amb preposició de**

Classificació dubtosa. Possiblement indica filiació.

Doc. hist. CAT *Mahoma de Lobato* [moro] (Fraga) a. 1397 (orig.) LMonedatgeCincaLlitera f. XIXr, *Calem de Lobato* [moro] (Fraga) a. 1397 (orig.) LMonedatgeCincaLlitera f. XIXr.

◇ **Forma femenina**

La forma femenina només apareix una vegada com a renom i no és utilitzada en la signatura.

Doc. hist. CAT *Ilia, que vocant Lobatona*,⁹⁰ [...] s. *Hilia* a. 1009 (s. XIII) DocUrgell núm. 311 (vol. 3, p. 142).

◆ **Derivat (+ -ELLU): Llobell**

La forma amb el sufix diminutiu -ELLU és poc representada en la doc. hist.,

89. Pel lloc on es troba localitzat no és possible que el cognom cont. *Llobeto* correspongui a una pronúncia en -ó (cf. l'exemple de l'a. 1358) i, per tant, no sembla que tingui relació amb l'ètim que tractem aquí: *Llobeto* (7 / Sgi:3, ARi:2, Ll:1, Nog:1).

90. El mateix document està editat al Dipl-Oliba p. 38. El mot es llegeix *Lobatone* (lectura que no sembla correcta).

però, en canvi, es manté en el corpus de cognoms cont. El DCVB i MollLlinatges l'expliquen a partir d'una forma llatina *LUPELLU, no documentada i sense continuadors en el lèxic català (*llobell com a apel·latiu no es documenta en català: Ø DCVB; Ø DECat). Per tant, sembla preferible veure les formes històriques antigues com un continuador de LUPUS NP amb un sufix diminutiu -ELLU; per als cognoms cont., la localització al País Valencià fa pensar en una adaptació d'un nom aragonès (v. particularment la forma en -o en la doc. hist.).

Doc. hist. CAT *Ego Lobelo donator sum* [...] ss. *Lobelo* a. 966 CartStCugat núm. 85 (vol. 1, p. 71), [probablement la mateixa persona que l'anterior] *ego Lobellus* [...] ss. *Lobellus* a. 970 CartStCugat núm. 92 (vol. 1, p. 76), *vendimus tibi Lopello Rubeo et tuis* a. 1198 Arxiu-StAnnaBarcelona núm. 632 (vol. 3, p. 207), *en Lobell* (Pontons) a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya 1 f. 175r, *Ramon Lobell* a. 1367 (orig.) LEstimesReus f. 12r [quatre ocurrences més en la mateixa font, probablement la mateixa persona]. — **PVAL** [D'origen aragonès] *Llopello Escuder* [a. 1316-1318] (orig.) LCortJustíciaCocentaina f. 53v, *Pere Lobell* (Benissa) a. 1381 (orig.) FogatgeMarinaAlta s. f., *Vicenta Moll Llobell* (Dénia) a. 1910 Familysearch, *Vicenta Moll Llobell* (Dénia) a. 1938 Familysearch.

Cognoms cont. Lobell (1.335 / MaB:741, MaA:205, Hor:109, RiA:63, Saf:39), *Llovell* (78 / Bar:16, RiA:16, Tar:13, Hor:10), *Llobel* (20 / MaB:8, MaA:5), *Llubell* (5), *Lobell* (2), *Llovel* (2), *Lovell* (1).⁹¹

91. Derivat (+ -ĪCCU): llopico
Cognom d'origen aragonès, tal com mostra el manteniment de la -o i de la -p- intervocàlica.
Cognoms cont. *Llopico* (99 / PIB:86).

◆ **Derivat (+ -ĪNU): llobí**

Classificació dubtosa. L'apel·latiu *llobí* adj. té el sentit de 'pertanyent o relatiu als llops' (DCVB vol. 7, p. 38); d'altra banda, hi ha un n. m. *llobí* que designa una planta (DCVB vol. 7, p. 38). En català, l'ús antroponímic d'aquests dos mots no està documentat. LUPINUS es documenta com a antropònim en llatí (KajantoCognomina p. 328), però no sembla probable que hagi tingut continuïtat en català, ja que no apareix documentat abans de l'a. 1329. D'altra banda, *Llubí* és un NL a Mallorca (DCVB vol. 7, p. 64), encara que no és evident que el NP provinguí del NL (apareix sense preposició). *Llobí (-ina)* també és un adjectiu que significa 'de pèl mestallat de negre i blanc o de vermell i blanc; es diu especialment del bestiar cabrum (Mall., Men.)' (DCVB vol. 7, p. 38).

Doc. hist. IBAL *Arnau Llobí* (Palma) a. 1329 (orig.) LMonedatgeStEulàliaMallorca f. 3r, *Arnau Llobí* (Palma) a. 1329 (orig.) LMonedatgeStEulàliaMallorca f. 25r.

◇ **Forma femenina**

La forma històrica és una feminització antroponímica; el renom contemporani sembla una aplicació de l'adjectiu.

Doc. hist. CAT *na Lobina* [s. XIV] (orig.) LRebudesTortosa f. 96v.

Renom cont. *Llobina* (Campanet, Mallorca) inf. pers. J. Miralles.

◆ **Derivat (+ -ITTU): Llobet**

Llobet apareix des de la segona meitat del s. IX com a prenom, però també és molt utilitzat com a renom (a les cadenes antroponímiques que contenen les expressions *qui vocant*, *qui dicunt*, etc.). A partir del s. XI *Llobet* funciona com a prenom, però també com a segon nom (nom del pare), mentre que al s. XIV ha desaparegut com a prenom. En

la documentació catalana del s. XIV *Llobet* és un cognom present a tot el domini (Barcelona, Vic, Cardona, Manresa, Tortosa, Girona, etc.). *Llobet* és, a més a més, el nom d'almenys tres cases en el fogatge de 1553 (i també d'altres NL catalans contemporanis, v. Geogr-ComarcalCat); aquests NL podrien haver originat els cognoms.

El DCVB situa el cognom *Llobet* sota *llobet* n. m. 'llop petit', que és la forma diminutiva habitual de *llop*; no obstant això, el cognom sembla provenir de *Llobet* NP i no pas tractar-se d'un delexical.

Doc. hist. CAT [El RAC n'esmenta quaranta-set testimonis entre els a. 959 i 999]] ss. *Fredarius qui vocant Lobeto* a. 959 SimóAportación⁹² núm. 7, *Guitiza q. vocant Lobeto* a. 996 Coromines-Onomasticon vol. 5, p. 96, *Suniaris qui vocant Lobet* a. 1010 CartStCugat núm. 426 (vol. 2, p. 70) [signa amb la mateixa fórmula], [com a segon nom] ss. *Guilmi Lobet* a. 1024 CartStCugat núm. 495 (vol. 2, p. 146), [exemple que mostra la transmissió hereditària del nom] ss. *Lobeti* [...] ss. *Guilmi Lobeti* [...] *filius eius* a. 1161 CartRoses núm. 30 (p. 54), ss. *Lobet de Falgars*. ss. *Ferrari Lobet* a. 1233 CartStMariaRoca-Rossa núm. 156 (p. 275), *Bernat Lopet* (Cladells) a. 1315 (orig.) PergArenys-Mar núm. 239, *En Lobet* a. 1497 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 182 [d'altres ocurrències en la mateixa font], [en el fogatge de 1553 el cognom està repartit per tot el domini; a més de la utilització normal com a cognom, se'n poden as-

92. M. I. SIMÓ RODRÍGUEZ, «Aportación a la documentación condal catalana (s. X)», a *Miscelánea de estudios dedicados el prof. Antonio Marín Ocete*, Granada, Universidad de Granada, 1974, p. 1011-1036.

senyalar els exemples següents] *la viuda Lobet* (Terrassa) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 322, *Sebria Leget alias Lobet* (Santiga) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 358, *Angela Magdalena Llobet Llobet* (Juià) a. 1608 Familysearch, *Anna Maria Antonia Llobet* (Banyoles) a. 1770 Familysearch, *Antoni Ripoll y Llobet* (Avinyonet de Puigventós) a. 1781 Familysearch, [cognom] *Llobet* (Arles) a. 1841 CostaRépNFPyrOr p. 236 [cent vuitanta-una ocurrences més en la mateixa font amb nuclis importants a Ceret (cinquanta), Perpinyà (trenta-quatre) i Sant Feliu d'Avall (dinou)], [cognom] *Llopet* a. 1841 CostaRépNFPyrOr p. 236 [cent vint-i-cinc ocurrences més en la mateixa font amb nuclis importants a Sahorre (cinquanta-cinc), Pi (divuit) i Illa de Tet (atorze)]. — **PVAL** *G. Lobet* a. 1240 (orig.) RepValencia vol. 1, p. 178, *en Pere Lobet de Balanya notari de Balanya* (Castelló) a. 1322 (orig.) LPrivStMateu f. 372. — **IBAL** *Fransesc Lobet* (Palma) a. 1329 (orig.) LMonedatgeStEulàliaMallorca f. 4r, *en Lobet* (Palma) a. 1336 (orig.) LMorabetiStEulàliaMallorca f. 22r, *Guillem Lubet* (Sineu) a. 1359 (orig.) LHomesArmesMallorca f. 34v, *Bernat Lobet juglar* (Palma) [mitjan s. xiv] (orig.) LTallesStNicolauMallorca f. 7v.

Cognoms cont. *Llobet* (4.253 / Bag:385, Urg:265, Mar:242, Sga:159, Ano:125, Sgi:111, Nog:93, AEm:86, Oso:74, PJu:21, Mat:17), *Llovet* (971 / Sgi:92, Nog:75, Mar:71, AEm:58, TAl:50, Bag:46, Mat:45, Gir:26, PUR:25, BEm:19, PJu:9), *Llubet* (13 / AEm:7), *Lovet* (2).

◇ **Forma amb preposició de**

En l'exemple del fogatge de 1553, aquesta preposició i també el fet que *de*

Llobet es troba en tercer lloc en la cadena antroponímica fan pensar que és una indicació d'origen: d'un NL (nom de casa) o d'una filiació.

Doc. hist. CAT *ss. Petri de Lobeto* a. 1180 CartStCugat núm. 1129 (vol. 3, p. 280), *ss. Subirana de Lobeto* a. 1194 CartStCugat núm. 1201 (vol. 3, p. 333), *Mateu Gili de Lobet* (Pont de Suert) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 85.

◇ **Forma plural**

Doc. hist. CAT *En Valenti Lobets dels Lobets* (Sant Martí Sesgueioles) a. 1497 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 203, *mossèn Pau Lobets comensal* (Tarragona) a. 1497 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 248 [d'altres ocurrences en la mateixa font].

◇ **Forma femenina**

Entre les formes feminitzades d'aquest nom, cal distingir-hi dues tradicions: d'una banda, a la capa més antiga de l'antroponímia catalana trobem el prenom (renom) *Llobeta* (classificat sota l'apartat A); la tradició d'aquest prenom desapareix i les *Llobeta* de la doc. hist. del s. xiv en endavant corresponen més probablement a feminitzacions ocasionals del cognom *Llobet* (classificats sota l'apartat B). La forma femenina ha deixat una traça en el corpus de cognoms cont. El cognom *Llobeta* es documenta només a Mallorca segons el corpus, encara que el DCVB (vol. 7, p. 38) esmenta també Terrassa, Albesa, etc. No és fàcil de decidir si el cognom *Llobeta* prové del prenom o de la feminització del cognom *Llobet*, però ja que hi ha portadors masculins d'aquest cognom des de l'a. 1210, sembla més probable que s'hagin de classificar sota l'apartat A. D'altra banda, *La Llobeta* és un NL (Aiguafreda, Vallès Oriental), però no sembla que hagi originat cap cognom.

A

Doc. hist. CAT [El RAC n'esmenta vint ocurrencies entre els a. 964 i 997]] *ss. Sesenanda, que vocant Lobeta* a. 964 (1256) ArchCondalBarcelona núm. 163 (p. 334), *in terra de Lupeta, Ego Manibertus et uxor mee Aemo que vocant Lobeta* a. 975 CartStCugat núm. 109 (vol. 1, p. 89), *Ego Lobeta femina* [...] *ss. Lobeta femina* a. 1043 ArxiuStAnna-Barcelona núm. 48 (p. 51-52), *Paschale coniuxque sua Lubeta* [...] *ss. Lubeta uxoris eius* a. 1202 CartStMariaRoca-Rossa núm. 158 (p. 277), [document de venda d'una propietat a Pineda de Mar (Maresme); probablement en les dues ocurrencies següents es tracta del nom de la mare] *ss. Guillelmi Lobeta* a. 1210 CartStMariaRocaRossa núm. 125 (p. 233), *Jacme Lobeta* a. 1399 (orig.) LTallesGirona 3 s. f. [*Llobeta* no apareix com a cognom de portadors masculins en el fogatge de 1553].

Cognoms cont. Llobeta (36 / Mal: 36), **Lobeta** (2).

B

Doc. hist. CAT *na Berenguera Lobeta* a. 1349 (orig.) CapbreusVic 1 f. 30v, *na Lobeta* a. 1363 (orig.) Fogatge-Barcelona 1 f. 54r, *la viuda Lobeta del Coixo Lobet* (Granollers) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 310, *Anna Monsarrada Llobeta* (Cassà de la Selva) a. 1577 Familysearch, *Antonia Llobeta* (Arenys de Munt) a. 1592 Familysearch, *Patronilla Roja y Llobeta* (Peratallada) a. 1598 Familysearch. — **IBAL** *na Lobeta* a. 1329 (orig.) LMonedatgeInca 1 f. 7r.

♦ **Derivat (+ -ez): Llopis**

Forma amb el sufix patronímic hispànic. Aquest cognom ja apareix a Catalunya al s. XIV, però es troba sobretot pre-

sent en la documentació valenciana —ja des del s. XIII—, en la qual correspon sovint a cognoms de personatges d'origen aragonès (o hispànic en general). En la documentació valenciana del s. XIV el trobem sobretot a Oriola i a València. El cognom apareix habitualment catalanitzat en *-is* (és l'única forma en el fogatge de 1553).

Doc. hist. CAT [Al s. XIV el trobem únicament a Barcelona, Tortosa i en alguns pobles occidentals] *en Lopeç porter* [a. 1363] (orig.) FogatgeBarcelona f. 6r, *Gil Lopiç* [a. 1363] (orig.) FogatgeBarcelona f. 7v, *na Lopis* a. 1378 (orig.) FogatgeMarBarcelona f. 41r, *Francesch Lopiç major* (Sitges) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 398 [vint-i-cinc ocurrencies en el fogatge de 1553, de les quals set a Sitges], *Jau-me Llopis tambe dit Joie* (Blanes) a. 1676 Bota,SOBI vol. 59, p. 146. — **PVAL** *P. Lopiç* (Jaca) a. 1237 (orig.) RepValencia vol. 1, p. 35, *Miquael Lopiç* (Xèrica) a. 1303 (orig.) DocAlcoi f. 358, *Sancho Loppiz* a. 1381 DocValència s. f., *Bertomeu Lopiç* (Teulada) a. 1381 (orig.) FogatgeMarinaAlta s. f., *en Bernat Lopis* (Vila-real) [a. 1355-1387] (orig.) LVisitesPastoralsBorriana f. 1v. — **IBAL** *Johan Lopis* a. 1329 (orig.) LMonedatgeInca 1 f. 17r, *Pere Lopis* (Bunyola) a. 1359 (orig.) LHommesArmesMallorca f. 24v.

Cognoms cont. Llopis (12.804 / Hor:2.272, RiA:1.336, Bar:1.058, RiB:1.040, Saf:809, Ala:763, Cos:645, VAL:612, Alc:556), **Llopez** (193 / Hor:116, Ala:58, BVi:10), **Llopes** (123 / Hor:103, Ala:12), **Lopis** (32 / Sgi:31).

♦ **Derivat (+ -ottu): llobot**

És possible que els dos cognoms que apareixen en la doc. hist. s'hagin de relacionar amb LUPUS i un sufix aug-

mentatiu-despectiu *-ot* (MollGramHist § 426) que en algunes zones pot tenir, en canvi, un valor diminutiu; de tota manera, el fet que sigui poc documentat en fa difícil la interpretació. No el trobem al corpus de cognoms cont.

Doc. hist. CAT *Mo. Lobot rector* (Sas) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 54, *Sebastia Lobot* (Tramussí) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 58.

◆ **Compost (+ SANCTIUS): Llop Sanç**

Des de la segona meitat del s. x apareixen una sèrie de persones que porten el nom compost de *Llop Sanç*,⁹³ de vegades com a nom únic però també amb altres noms; els trobem sobretot als documents d'Urgell (un «arxilevita» de la Seu que porta aquest nom surt als documents entre els a. 988 i 1010) i en documents del voltant de Barcelona. Un d'aquests personatges va participar en la reconquesta de la zona del Garraf i va donar nom a un *mansum* on més tard, al s. XIV, es va fundar Sant Pere de Ribes.⁹⁴ Alguns personatges porten aquesta forma composta com a segon nom (nom del pare). No apareix en el corpus de cognoms cont.

Doc. hist. CAT *Lupi Sancii* a. 965 RAC p. 380 [doc. inèdit], *vinditor sum vobis Lubisancio qui alium nomen vo-*

93. Escrit com un sol mot o com dos mots independents, però tractat sempre com una unitat.

94. Cf. CartPoblCataluña núm. 386 (vol. 1, p. 579): *in loco qui dicitur Lop Sanç* a. 1333. Molt probablement, el mateix NL apareix també des del s. XI en un document de venda d'una propietat a Olèrdola: *in terra Lupo Sancio* s. XI (orig.) CDStMariaSolsona núm. 3 (p. 47), *ipsum alodem in chomitatum Barchinona, in terminio de Olerdulla [...] de meridie in terra de Lupsancio* s. X-XI (orig.) DocSolsona núm. 21 (p. 335).

cant Bonofilio a. 981 (orig.) ArchCondalBarcelona núm. 187 (p. 368), ss. *Lubisancio* a. 1019 (orig.) DocUrgell núm. 359 (vol. 4, p. 72), ss. *Lupi Sancio de Erasuz* a. 1022 (s. XIII) DocUrgell núm. 378 (vol. 4, p. 87), *et dimisit ad Guielmus Lubisancio baril .I.* a. 1078 (orig.) ArxiuStAnnaBarcelona núm. 113 (p. 133), *et honorem Lupii Sancii de Beldixid, sicut ex hoc cum predicto Lup Sancio* a. 1143 CDGardeny núm. 9 (vol. 1, p. 91), *Lop Sans mercader* a. 1389 (orig.) PadróBarcelona f. 32v. — **IBAL en Lop Sans** (Porreres) a. 1359 LHomesArmes-Mallorca f. 20r.

→ *Llobatera, Llobera, Lloberes, Lloberola*

Perdiguers (NL) En el domini català existeixen dos topònims homònims: *Perdiguers* (masia a l'oest de Bellfort, mun. de la Baronia de Rialb) a la Noguera⁹⁵ o *La Vila de Perdiguers* (masia a Castellar de la Ribera) al Solsonès;⁹⁶ un d'aquests topònims ha originat el cognom *Perdiguers* (des de l'a. 1496, Bertran,Urgellia vol. 5, p. 318).

Bibliografia: MollLlinatges p. 257;⁹⁷ DCVB vol. 8, p. 452; Ø MoreuRenoms; CorominesOnomasticon vol. 8, p. 24-25 (per al NL).

◆ **Forma simple**

Doc. hist. CAT *en Perdigués* a. 1496 Bertran,Urgellia vol. 5, p. 318, *Johan Perdigues del mas del Pla* (Biosca)

95. Documentat des de l'a. 1496 (*en Vila de Perdigues* Bertran,Urgellia vol. 5, p. 318); GeogrComarcalCat vol. 10, p. 418.

96. GeogrComarcalCat vol. 2, p. 412.

97. Explicat com «del substantiu *perdiguer* 'criador de perdius per a la caça o per a la cuina'».

a. 1497 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 199, *La viuda Perdigues* (Biosca) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 431, *Domingo Serra Perdigues* (Santa Maria de Meià) [a. 1745] Familysearch.

Cognom cont. *Perdigues* (36 / AUr:31).⁹⁸

perdiu El mot cat. *perdiu* s'ha fixat en l'antroponímia catalana sobretot a partir de derivats: el derivat *perdigó*, forma diminutiva que designa una perdiu novella, usat com a sobrenom metonímic segurament per indicar persones aficionades a caçar perdus, ha originat el cognom *Perdigó* (principalment al Barcelonès; documentat des de l'a. 1166). L'ús antroponímic de *perdiguer* (localitzat bàsicament a la comarca del Barcelonès i l'Horta de València; documentat des de l'a. 1173) deu respondre a una motivació semblant. El nom *perdiu* i altres formes relacionades (*perdiuet*, *perdigai*) apareixen només esporàdicament en antroponímia i pràcticament no es fixen com a cognoms. Cal assenyalar que, almenys a Mallorca, *perdiu* pot designar el membre viril, i que això pot haver influït en la producció de malnoms.⁹⁹

Bibliografia: MollLlinatges p. 289; DCVB vol. 8, p. 451; MoreuRenoms p. 88, 141, 151; Kremer, *Ausätze* vol. 11, p. 173, vol. 12, p. 163.

98. El DCVB vol. 8, p. 452, localitza aquest cognom a «Campdevàrol, la Vansa, etc.», però el nucli de Campdevàrol no apareix en el corpus de cognoms cont.

99. En toponímia tenim els derivats *Perdigonera* (Crevillent), *Perdiguer* (Port Vendres) i *Perdiguera* (Cervera del Maestrat), però aquests NL no semblen ser l'origen dels antropònims.

◆ **Forma simple**

Del cat. *perdiu* n. f. 'ocell de la família dels faisànids (*Alectoris rufa*)' (des de l'a. 1275, DCVB vol. 8, p. 453); aquest del ll. *PERDIX* n. f. 'perdiu' (des de Varró, ThLL vol. 10, p. 1259; OLD p. 1333).

Doc. hist. CAT *Gabriel Bonet dit Perdiu* a. 1705 (= *Bonet Gabriel dit Perdiu* a. 1744) NomsAlforja p. 239.

Renoms cont. [Motivació: «per la cara i els ulls negres»] *en Perdiu* (Sitges) MoreuRenoms p. 88, [motivació: caçadors de perdus] *el Perdiu* (Manresa, Nàquera) MoreuRenoms p. 151, [nom de casa, basat probablement en el renom del propietari] *cal Perdiu* NomsPrades p. 218.

◇ **Forma amb preposició de i article el**

Doc. hist. CAT *La vella del Perdiu* a. 1797 NomsAlforja p. 239.

◇ **Forma amb article la**

Renom cont. [Renom antic que ha donat lloc al nom d'una propietat: al seu propietari, li donaven el renom de *el Perdiu*] *el tros de la Perdiu* NomsReus p. 427.

◇ **Forma plural**

Cognom cont. [Una sola ocurrència en el cens, que no permet de fer gaires hipòtesis; tanmateix, la forma simple *perdiu* no es documenta com a cognom, i tampoc el plural apareix en les obres de referència] *Perdius* (1 / BLl:1).

Renom cont. *El Perdius* NomsReus p. 427.

◇ **Forma amb preposició de i article les**

Renom cont. [Motivació: traficant d'aviram] *En Martí de les Perdius* (Pollença) MoreuRenoms p. 141.

◆ **Derivat (+ -ÀRIU): perdiguer**

Del cat. *perdiguer* n. m. 'pertanyent o relatiu a les perdus' i específicament 'gos

entrenat per a caçar perdius' (només des de l'a. 1349, DCVB vol. 8, p. 452, forma femenina); la motivació pot respondre a la dedicació professional del portador com a caçador de perdius, per una aplicació metafòrica, ja que el mot no es documenta amb el sentit de 'persona dedicada a la caça de perdius' (Ø DCVB).

Doc. hist. CAT *in alaude de Guittard Pirdiguer* a. 1059 (orig.) PergArxiuComtalBarcelona núm. 544 (p. 995), *mibi Iohan Perdiguier* a. 1173 (orig.) DiplPoblet núm. 470 (vol. 1, p. 352), ss. *Arnaldi Perdiger* a. 1194 CartStCugat núm. 1202 (vol. 3, p. 334) = ss. *Arnaldi Perdicarii* a. 1195 CartStCugat núm. 1209 (vol. 3, p. 340) [el mateix en altres documents], ss. *Perdicari de Villa Franca* a. 1202 CartStCugat núm. 1242 (vol. 3, p. 366), *Castilionis Perdigarii* a. 1218 CartStMariaRoses núm. 99 (p. 113) = *et Castilioni Perdigarii, testium* a. 1233 CartStMariaRoses núm. 96 (p. 111), *et Perdigario* a. 1220 CartStMariaRoses núm. 86 (p. 99), *et Perdigari, testium* a. 1233 CartStMariaRoses núm. 107 (p. 119), *Pere Pardiger* a. 1358 (orig.) LConsellTarragona 1 f. 9v, *en Perdiguer* a. 1359 (orig.) LConsellTarragona 1 f. 24v, *en Perdiguer* a. 1363 (orig.) FogatgeBarcelona 3 f. 19v, *Pere Perdiguer traginer* a. 1363 (orig.) FogatgeBarcelona 1 f. 65v, *Petrus Perdiguer* a. 1369 (orig.) LConsellTarragona 2 f. 3r, *en Pardiguer* a. 1389 (orig.) PadróBarcelona f. 148r, *Antoni Perdiguer* (Rodors) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 65. — **PVAL** *Paschatio Perdiguerii* (Alcúdia de Carlet) a. 1336 (1684) DocJustíciaValència f. 14r-21v, *en Jachme Perdiguer* (Castell de Cabres) a. 1397 (orig.) LHabitantsMorella f. 79v, *Domingo Marti Perdiguer* (Catí) a. 1397 (orig.) LHabitantsMorella f. 62r, *viuda de Joan Perdiguer* (Sogorb)

a. 1646 (orig.) CensValència f. 144v. — **IBAL** *Miquel Perdiguer* (Huyalfàs, Sa Pobla) a. 1359 (orig.) LHomesArmesMallorca f. 32v [una ocurrència més en la mateixa font].

Cognom cont. *Perdiguer* (99 / Bar:55, Hor:23).

◇ **Forma femenina**

Doc. hist. CAT *La viuda Perdiguera* (Rialb) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 142.

◆ **Forma amb preposició de i article la**

Doc. hist. CAT *Johan de la Perdigera* («Perarrua») a. 1385 (orig.) LMonedatgeRibagorça s. f.

◆ **Derivat (+ -ITTU): perdiueta**

Diminutiu de *perdiu*.

Renom cont. *Perdiueta* (Ferreries, Menorca), inf. pers. J. Mascaró.

◇ **Forma masculina**

Masculinització per adaptar el renom al sexe del portador.

Doc. hist. CAT [Renom] *Francisco Vinyes Comte (Perdiuet)* a. 1891 Noms-TorrojaPriorat p. 161.

◆ **Derivat (+ -ONE): perdigó**

Del cat. *perdigó* 'perdiu jove'¹⁰⁰ (només des del s. XIV, DCVB vol. 8, p. 451).

Doc. hist. CAT *donatores sumus ad te... et Iohanni Perdigó* a. 1166 (orig.) DiplPoblet núm. 282 (vol. 1, p. 221) [= Cart Población núm. 130, p. 188], *Sit notum cunctis, quod ego Berenguer Perdigó [...]* ss. *Berengarii Perdigon, qui hoc laudo et firmo* a. 1201 CartPoblet núm. 218 (p. 129) [la mateixa persona fa el testament el 1206 = CartPoblet núm.

100. El sentit del català modern 'cadascun dels grans de plom emprats com a munició de caça' (des de l'a. 1573, DCVB vol. 8, p. 451) no pot ser a la base de l'antropònim si no és com a malnom.

344 (p. 211)], *ipso vilar quem tenet Petrum Perdigo per Sauinam* a. 1218 (1246) DocConcaOrdена núm. 64 (p. 116), ss. *Fratris Bernardi Perdigo* a. 1225 (orig.) CartPoblación núm. 246 (p. 350), *in terram d'en Perdigo* [a. 1229-1239] NomsSiuranaPrades p. 264, *Guillem Perdigo* [a. 1330] (orig.) LRebudesTortosa f. 81v, [portadors moros] *Moferrig Perdigo* [...] *Çelim Perdigo* (Móra) [a. 1344-1358] CapbreuEntença p. 79,¹⁰¹ *Bernardi Perdigoni* (Sant Martí de Llanars) a. 1348 (orig.) PergArenysMar núm. 420, *Arnau Perdigo* (Rocafort) a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya 1 f. 29v *et al., en Perdigo trompador* a. 1363 (orig.) FogatgeBarcelona 1 f. 48v, *Jacme Pardigo* (veg. de Cervera, la Vall de Miralles) [a. 1365-1370] (orig.) FogatgeCatalunya 4 s. f., *Jacme Perdigo* (Freixenet, veg. de Cervera) [a. 1365-1370] (orig.) FogatgeCatalunya 4 s. f., *Pere Perdigo* a. 1378 (orig.) FogatgeMarBarcelona f. 51v, *Guillem Perdigo* [s. XIV] (orig.) LRebudesTortosa f. 81v, *en Perdigo* (Aranyonet) a. 1496 Bertran,Urgellia vol. 5, p. 325, *Antoni Perdigo* (la Pobla de Lillet) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 461 [quatre ocurrencies més en aquesta font dels quals un a la Pobla de Lillet, un a Brocà i dos a Falset], *Baldiri Pardigo* (Girona) a. 1602 Familysearch,¹⁰² *Joseph Perdigo* (Castell d'Empordà, la Bisbal d'Empordà) a. 1665 Familysearch,¹⁰³ *Bartho-*

meu Perdigo spardenyer a. 1688 NomsReus p. 247 [unes altres ocurrencies als s. XVII i XVIII]. — **IBAL testes Iacobus Perdigoni** a. 1305 DiplStMariaMallorca 1 núm. xxv (p. 637-638).

Cognom cont. *Perdigo* (108 / Bar:89).

Renoms cont. [Motivació no indicada] *Perdigo* MoreuRenoms p. 88, *Ca na Perdigo* (Consell, Mallorca) Villalonga,SOBI vol. 12, p. 45.

◇ **Forma plural**

Doc. hist. CAT *peruadit infra tenedones Arnaldi Messeger e de Perdignons* [...] *supra tenedones de iamdictis Perdignes* a. 1193 (orig.) DocConcaÒdena núm. 52 (p. 99).

◇ **Forma femenina**

Doc. hist. CAT *Jobana Perdigona* (Aranyonet) FogatgeCatalunya vol. 1, p. 269.

◆ **Derivat (+ -OTTU): perdigot**

Del cat. *perdigot* n. m. 'perdiu mascle' (des de l'a. 1386, DECat vol. 6, p. 444; v. MollGramHist § 426 per al sufix). Pel que fa a les motivacions de l'ús antroponímic, cf. la loc. cat. *roig com un perdigot* «es diu d'una persona molt vermella» (DCVB vol. 8, p. 452) en la qual es basen els renoms.

Renoms cont. [MoreuRenoms indica que és un renom ja documentat al s. XVI] *Perdigot* MoreuRenoms p. 88, [«era vermell de cara»] *el Perdigo* NomsReus p. 427.

◆ **Compost (+ GALLIU): perdigai**

Del cat. **perdigay* (cf. cat. (Son Servera [Mallorca]), *perdigayes* n. f. 'perdigots' (ALDC 1738 ms.).¹⁰⁴

101. Teresa PALET, Manuel ROMERO, *Capbreu de la Baronia d'Entença* (s. XIV). *Introducció històrica i estudi lingüístic*, Tarragona, Diputació de Tarragona, 1987.

102. En aquesta font el cognom apareix una vintena de vegades, moltes de les quals a la Bisbal d'Empordà.

103. En aquesta font el cognom apareix una seixantena de vegades, totes a les comarques del Baix Empordà i la Selva.

104. La pregunta es formulava en plural. Son Servera és una àrea particularment conservadora de l'illa de Mallorca; en els altres

Doc. hist. IBAL *Nicholau Perdigay* (Palma) a. 1390 (orig.) LMonedatgeSt-MiquelMallorca f. 49v.

Renom cont. *Perdigai* (Montuiri) MoreuRenoms p. 88.

→ *Perdiguers* (NL)

petit L'adj. cat. *petit* s'ha antroponimitzat en el cognom homònim *Petit* (documentat en context llatí des de l'a. 913 i en context català des de l'a. 1113). La motivació de l'ús antroponímic deu provenir del significat primitiu del mot. La fixació com a cognom s'ha produït només en el cas de la forma simple masculina, particularment a la zona occidental del Principat (Urgell, Noguera, Pla d'Urgell).

Bibliografia: MollLlinatges p. 276; DCVB vol. 8, p. 533; MoreuRenoms p. 56, 66, 67, 76; Kremer,Aufsätze vol. 13, p. 160-161.

◆ **Forma simple**

Del cat. *petit* adj. 'que no té les dimensions ordinàries entre les coses de la mateixa espècie o en relació amb altres coses' (des de ca. 1100, DECat vol. 6, p. 488); particularment '(aplicat a persones) baix, de poca alçada [...] persona de poca edat i que encara no ha fet la creixença normal; infant, noiet; de

dos o més germans o fills, el més jove' (DCVB vol. 8, p. 532). Aquest adj. prové de la forma del ll. vulg. *PITTTITUS amb el mateix significat. El mot és pancatalà des dels orígens de la llengua i qualifica tota mena de coses. En general, s'ha utilitzat alhora que *poc* (ant.), *menut* o *xic* (actualment utilitzat en la zona meridional del domini lingüístic).

Doc. hist. CAT *Et nos habitatores de uillare que uocant Clarano id est [...]* *Petitius* a. 913 (orig.) Kremer,BNF vol. 9, p. 39 [RAC p. 431], ss. *Seniofredus Pitito* a. 1039 (orig.) DiplStLlorençMunt núm. 284 (p. 1006),¹⁰⁵ ss. *Martini Petit*. ss. *Raimundi Petit* a. 1113 MarcaHispanica núm. 393 (col. 1284) [doc. citat per Kremer,Aufsätze vol. 13, p. 161], [probablement la mateixa persona que la precedent¹⁰⁶] *Marti Petit* [ca. 1145] (orig.) LlistaHabitantsBarcelona s. f., *et alio orto prope orto de Ponc Petit* a. 1171 CDGardeny núm. 223 (vol. 1, p. 353), *Stephanus Petit* [ca. 1186] (orig.) CartGirona núm. 352 (vol. 2, p. 527), *ego Petrus Petit* (Rosselló) a. 1246 DECat vol. 6, p. 489, *Petro Patit* (Sant Feliu de Llobregat) [a. 1347-1348] (orig.) CapbreusBarcelona 1 s. f., *Gabriel Petit* (Terrassa) a. 1497 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 187 [d'altres ocurrences en la

punts d'enquesta a l'illa la resposta és *perdiuetes*. (Agraïm a J. Veny que ens hagi permès de consultar els materials de l'ALDC així com les seves indicacions.)

El paralelisme amb l'àrea lèxica gal·loromànica, que presenta compostos amb GALLUS/GALLIUS (FEW vol. 8, p. 227b), ens fa preferir aquesta explicació més que no pas proposar una forma a partir d'un sufix -ACULA, que, d'altra banda, és molt poc freqüent en català. Tanmateix, cal dir que el tipus GALLIUS no té continuadors en català.

105. El mateix personatge apareix sovint en aquesta font (= ss. *Seniofredus Pitito* a. 1040 (orig.) DiplStLlorençMunt núm. 295 (p. 1020) = ss. *Seniofredi Pitito* a. 1040 (orig.) DiplStLlorençMunt núm. 297 (p. 1022) = ss. *Seniofredus Pitito* a. 1042 (orig.) DiplStLlorençMunt núm. 318 (p. 1060); ja que fa de testimoni d'actes donades per Seniofred i la seva muller Blancúcia, podria tractar-se d'un fill d'aquests.

106. Com també es deuen referir a la mateixa persona els documents següents: *Martino Petit* a. 1101 BalariOrígenes p. 584, *Martino Petit* a. 1122 CartStCugat núm. 861 (vol. 3, p. 59), *Martini Petit* a. 1139 AebischerOnomCat p. 74.

mateixa font], *Anna Patit* (Girona) a. 1526 Familysearch, *Jaume Petit de les Splugues* (Begues) a. 1553 Fogatge-Catalunya vol. 1, p. 370 [quinze ocurrences més en la mateixa font, de les quals sis a Begues], *Antonia Caterina Patit* (Olot) a. 1553 Familysearch, *en Petit former* (Vilafranca del Penedès) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 319, *Alianor Petit* (Cassà de la Selva) a. 1572 Familysearch, *Anna Petit* (Sant Salvador de Viana) a. 1613 Familysearch, *Anna Maria Joana Elena Petit* (Olot) a. 1650 Familysearch, [cognom] *Petit* (Prades) a. 1841 CostaRèpNFPyrOr p. 361. — PVAL [persona provinent de la regió de Saintonge] *Johan Petit* («Ducat de Guiana de SentTonge») a. 1375 (orig.) LAVEynamentsValència f. 41-41v, *Acumeli Petit moro del raul* a. 1386 (orig.) LReceptasSegorbe f. 20r, *Azmet al Calalan alias Petit* (Sogorb) a. 1423 (orig.) PadrónAlturaCastelló f. 294v, *Petit* (Morvedre) a. 1445 (orig.) Cens-València f. 76r-76v. — IBAL *en Patit* a. 1336 (orig.) LMonedatgeInca 2 f. 19r, *Johan Patit* (Sóller) a. 1359 (orig.) LHommesArmesMallorca f. 27r.

Cognom cont. *Petit*¹⁰⁷ (1.573 / Bar:467, BL:194, Urg:115, VOc:101, PlB:90, Nog:81, RiA:68, Hor:64, Mar:51, PUr:47, Sga:44, APe:37, VOr:31, Gir:25, Nog:25, PlA:24, Alc:18, Oso:12, Ano:12, Grf:10).

Renom cont. [Renom dels més freqüents en el domini lingüístic català] *el Petit* MoreuRenoms p. 66 i 76.¹⁰⁸

107. La confluència gràfica de la forma catalana amb la francesa *petit* adj. fa que no es pugui conèixer amb exactitud la procedència dels llinatges ni medievals ni contemporanis.

108. El renom existeix també amb la forma aferètica *el Tit / la Tita* (arreu) i els seus derivats *el Titet* (arreu) (+ -ITU), *can Titó* (Sant Celoni)

◇ **Forma femenina**

Doc. hist. CAT *Et nos habitatores de villare que vocant Clarano id est [...]* *Petita* a. 913 (orig.) Kremer,BNF vol. 9, p. 39 [RAC p. 431], *Angela Petita* (Sant Boi de Llobregat) a. 1608 Familysearch, *Hieronima Petita* (Sant Boi de Llobregat) a. 1610 Familysearch. — IBAL *na Patita [muler qi fo de n' Abram Bofil]* (Palma) a. 1350 (orig.) DocJueusMallorca f. 25v.

◇ **Forma femenina amb preposició de i article la o na**

Doc. hist. CAT *en Gregorj de na Petita* a. 1554 OnomMont-roig p. 278.

Renom cont. *Josep de la Petita* (Torredembarra) MoreuRenoms p. 56.

◆ **Derivat (RE- +): repetit**

Amb el prefix intensiu *re-*.

Renom cont. [Persona molt petita] *el Repetit* (Morella) MoreuRenoms p. 67.

◆ **Derivat (+ -ONE): petitó**

Forma amb el sufix català de sentit diminutiu *-ó*.

Doc. hist. CAT *Anton Boronat dit Petito* a. 1815 OnomMont-roig p. 389, *Pere Bartomeu y Adeadat Roig Petito* (Sant Boi de Llobregat) a. 1870 Familysearch.

◆ **Derivat (+ -OTTU): petitot**

Del cat. *petitot* adj. 'forma intensiva de l'adj. *petit*' (des de Labèrnia, DECat vol. 6, p. 491).

Renom cont. [Fill de la persona que hem mencionat amb el renom *Josep de la Petita*] *Petitot* (Torredembarra) MoreuRenoms p. 56.¹⁰⁹

(+ -ONE), que sovint designen el germà més petit d'una família (MoreuRenoms p. 57 i 66).

109. Cal afegir-hi el renom contingut en un NL, *la Cauna d'en Jaume Tòt* (Òpol), DECat vol. 6, p. 491, que Coromines explica com una forma amb afèresi de *petitot*.

◆ **Compost (+ BONUS): Petitbò**

Amb el cat. *bo* adj. 'que posseeix perfecció en el seu gènere' (des de les *Homilies d'Organyà*, DECat vol. 2, p. 9). Aquest cognom no es registra en les obres de referència (Ø MollLlinatges; Ø DCVB; Ø DicAguiló). Tenint en compte que aquest tipus està molt ben documentat a la Gal·loromània (PatRom VdP p. 182-183) i que, en canvi, la documentació històrica catalana és molt esporàdica, podria tractar-se de l'adaptació del cognom francès. Actualment, se centra a les comarques del Bages i Osona.

Doc. hist. CAT *Johan Petitbò* («La Pobla de Belví») a. 1497 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 124.

Cognom cont. *Petitbo* (66 / Bag:35, Oso:18, Bar:10, VOOr:3).

poc L'adj. cat. antic *poc* 'petit', utilitzat com a sobrenom, es va fixar en el cognom *Poc* (grafiat també *Poch*, des de l'a. 1123). També s'ha fixat en l'antroponímia el derivat *Pocolull* (des de l'a. 1126, amb diverses variants gràfiques i formals, sobretot producte de la dissimilació en *-r-* i de les diferents grafies de les vocals àtones). D'altres derivats han estat menys productius (*Pocalló* des de l'a. 1553, *Pocallet*).

Poc i els seus derivats es troben repartits arreu del territori.

Bibliografia: MollLlinatges p. 276; DCVB vol. 8, p. 688-691; MoreuRenoms p. 171; CorominesOnomasticon vol. 6, p. 244-245.

◆ **Forma simple**

Del cat. *poc* adj. 'petit' (només des de Llull i fins al s. xv, DECat vol. 6, p. 629), i aquest del ll. PAUCUS 'poc nombrós' (des de Ciceró, Gaffiot p. 1127).

Doc. hist. CAT *ego Petrus clericus de Celrano filius qui fui Bernardi Guilelmi Poch* a. 1123 CartGirona núm. 232 (vol. 1, p. 376), ss. *Guilelmi Poc* (Tarrés, Poblet) a. 1151 (orig.) DiplPoblet núm. 137 (vol. 1, p. 125), *Per Poc* (Perpinyà) a. 1173 LFeudorumMaior núm. 793 (vol. 2, p. 278), *Arnallus Poc* (Vimbodí) a. 1199 CartPoblet núm. 98 (p. 54), *Petrus Poc de Macaners* [ca. 1200] CartGirona núm. 374 (vol. 2, p. 557), *Johannes Poc* a. 1304 (orig.) PrivPuigcerdà núm. 30 (p. 336), *Pere Poch prevere* a. 1348 (orig.) CapbreusVic 1 f. 2r, *Pere Poch* a. 1358 (orig.) LConsellTarragona 1 f. 3v, *Petrus Poch* a. 1359 (orig.) LConsellTarragona 1 f. 13r, *Pere Poch* a. 1360 (orig.) CapbreusVic 1 f. 104r, *Pere Poch beneficiat* a. 1362 (orig.) CapbreusVic 1 f. 134v, *Pere Poch* (Sant Joan de Campins) a. 1362 (orig.) LCortMontclús f. 52r, *FFrancesch Poch perayre* a. 1363 (orig.) FogatgeBarcelona 1 f. 58v, *Bernat Poch mestra d'axa* a. 1363 (orig.) FogatgeBarcelona 1 f. 68r, *Pere Poch* a. 1365 (orig.) CapbreusVic 1 f. 159v, *Pere Poch* a. 1370 (orig.) CapbreusVic 2 f. 2v, *Bernardo Poch* (Santa Maria de Pineda) a. 1372 (orig.) PergArenysMar núm. 618, *Pere Poch beneficiat* a. 1377 (orig.) CapbreusVic 2 f. 123r, *Bernardus Poch* (Sant Genís de Palafolls) a. 1378 (orig.) PergCalella núm. 226, *FFrancesch Poch parayre* a. 1378 (orig.) FogatgeMarBarcelona f. 52v, *Pere Poch* a. 1383 (orig.) LConsellTarragona 5 f. 3r, *Petrus Poch* a. 1388 (orig.) LConsellTarragona 10 f. 1r, *Jacme Poch* a. 1388 (orig.) LTallesGirona 2 s. f., *Arnau Poch* a. 1388 (orig.) LTallesGirona 2 s. f., *Pere Poch* a. 1389 (orig.) PadróBarcelona f. 60r [dues ocurrences més en la mateixa font], *en Poch hostaler* a. 1399 (orig.) LTallesGirona 3 s. f., *FFran-*

cesch Poch perayre a. 1399 (orig.) FogatgeBarcelona 5 f. 50r, *En Poch* (Mollet) a. 1497 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 182, *Miquel Poch sastre* (Vilafranca del Penedès) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 315 [vint-i-set ocurrences més en la mateixa font]. — **PVAL** *Bernardus Poch* (Carlet) a. 1252 (orig.) PergValència, *Vincentius Poch* (Alcúdia de Carlet) a. 1336 (1684) DocJustíciaValència f. 14r-21v [sis ocurrences més en la mateixa font], *en Pere Poch* [a. 1349-1350] (orig.) DocJustíciaValència s. f., *Bernat Poch* a. 1357 (orig.) LAveynamentsValència s. f., [testimoni] *Thomas Poch notari* a. 1368 (orig.) LAveynamentsValència s. f., *Pere Poch* a. 1384 (orig.) DocCancelleriaValència s. f. — **IBAL** *Massia Poch* a. 1329 (orig.) LMonedatgeInca 1 f. 11r [una ocurrencia més en la mateixa font], *en Pericó Poch* a. 1336 (orig.) LMonedatgeInca 2 f. 6v [dues ocurrences més en la mateixa font], *Bertomeu Poch* (Sencelles) a. 1359 (orig.) LHomesArmesMallorca f. 29r [tres ocurrences més en la mateixa font], *Thomas Poch texidor* a. 1390 (orig.) LMonedatgeStMiquelMallorca f. 59r.

Cognoms cont. *Poch* (2.541 / Bar:718, Gir:229, Ano:214, APe:212), *Poc* (6).

Renoms cont. [Renoms procedents del cognom] *Poc* MoreuRenoms p. 171, *Poch* MoreuRenoms p. 171.

◇ **Forma amb preposició de**
Expressa filiació.

Doc. hist. **CAT** *en Cirses de Poch* (bisbat d'Elna) a. 1378 (orig.) FogatgeCatalunya 5 f. 97v.

◇ **Forma femenina**

Doc. hist. **CAT** *ss. Pocca* a. 1089 (orig.) DiplStLlorençMunt núm. 479 (p. 1294), *in uinea de Pocca et de Reimball* a. 1094 (orig.) DiplMontalegre núm. 73

(p. 105), *Maiasendis que uocatur Pauca* a. 1096 CartGirona núm. 173 (vol. 1, p. 307), *tibi Berengarius et ad uxori tue Pocha* a. 1173 (orig.) DiplPoblet núm. 472 (vol. 1, p. 354), *Poncet filio de Poca* a. 1175 (orig.) DiplPoblet núm. 533 (vol. 1, p. 393), *ego Berengarius et coniux mea Pocha* a. 1175 (1257) DiplPoblet núm. 539 (vol. 1, p. 397), *Maria Pocha* a. 1250 DECat vol. 6, p. 629, *et Arnaldus Pocha* a. 1275 (orig.) DiplStMariaAmer núm. 147 (p. 236) [el mateix personatge apareix en el document núm. 157 de l'a. 1280], *FFerrarius Pocha presbiter* (Martorell) a. 1322 (orig.) PergArenysMar núm. 276, *na Pocha [filie Berengarii Gerunde]* (Sant Feliu de Llobregat) [a. 1347-1348] (orig.) CapbreusBarcelona 1 s. f., *na Pocha* a. 1363 (orig.) FogatgeBarcelona 3 f. 20r, *Pau Pocha* (l'Espuga de Francolí) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 286, *Elizabet Poca* (la Bisbal d'Empordà) a. 1611 Familysearch, *Anna Mas Poca* (el Torn) a. 1647 Familysearch.

Cognom cont. *Poca* (192 / Bar:61, CBa:57, Grg:28, PUr:14).

◇ **Forma femenina amb preposició de**
Doc. hist. **PVAL** *Bernat de Poca* (la Jana) a. 1332 LPrivCatí s. f.

◆ **Derivat (+ -ITTU): poquet**
Derivat diminutiu.

Cognoms cont. *Poquet* (807 / MaA:253, Saf:149, Mal:111), *Puquet* (4 / AEm:4).

Renom cont. [Renom procedent del cognom] *Poquet* MoreuRenoms p. 171.

◆ **Derivat (+ -UCULU): Pocull**
Derivat antroponímic.

Doc. hist. **CAT** *unam terre quam Iohannes Pocul dimisit Sancto Martino [...]* *ss. Ioannis Puculli* a. 1145 (orig.) ArxiuStAnnaBarcelona núm. 245 (vol. 1,

p. 271-272), *Rita Paula Luisa Pocull y Torras* (Caldes de Montbui) a. 1883 Familysearch.

Cognoms cont. *Pocull* (21 / Bar:17, VOc:4), *Pucull* (3 / Bar:3).¹¹⁰

◆ **Derivat** (+ -ULU + -UCULU): **pocullull**
De l'adj. antic *pocullull* 'petit' (des de Llull i fins al s. XIV, DECat vol. 6, p. 631), i aquest del ll. *PAUCULUCULUS (segons MollLlinatges p. 276, forma que no hem pogut documentar enlloc més). A partir de la forma etimològica s'han generat formes amb dissimilacions consonàntiques -l- -ll > -r- -ll (*Pocorull, Pocrull, Pucorull, Pucurull*), vocàliques (*Pocolull, Pocarull, Pecolull*) i amb assimilacions (*Pucullull*).

Doc. hist. CAT de *Pere Pocullull* a. 1126 CorominesOnomasticon vol. 6, p. 244, et *Guilelmus Puculul* (Montblanquet) a. 1166 (orig.) DiplPoblet núm. 282 (vol. 1, p. 221), *ipsum mansum [...] in parrochia Sancti Baudili [...] in quo habitat Puculul* a. 1168 DiplCatedralTortosa núm. 190 (p. 245), ss. *Puculul* a. 1169 (s. XIII) DiplPoblet núm. 348 (vol. 1, p. 266), [testament de Nina, muller de Pocolull i mare de Vives i Arnau] ss. *Nine, qui hoc laudo et firmo et testes firmare rogo. ss. Pocolul, qui hoc laudo. ss. Bernardo Pocolul. ss. Vives Pocolul. ss. Arnaldi Pocolul.* [a. 1176-1177] (orig.) DiplCatedralTortosa núm. 269 (p. 335) [Bernat Pocolul apareix en altres documents d'aquesta font], ss. *Gui-*

llelmi Puculul a. 1177 (orig.) CD TempleBarberà núm. 89 (p. 169), *et patri meo Puculul* a. 1179 CartPoblet núm. 148 (p. 86), *ego Pocolul vinditor sum [...]* ss. *Pocolul* a. 1180 CartPoblet núm. 167 (p. 99), *cum Puculul* a. 1182 (orig.) DiplCatedralTortosa núm. 343 (p. 428), *Ego Puculul de Vilanova* a. 1188 CartStCugat núm. 1179 (vol. 3, p. 317), *de Raimundo Pocolul et uxoris eius Marie* a. 1190 (orig.) DiplCatedralTortosa núm. 450 (p. 556), ss. *Puculluli de Turre* a. 1193 (s. XII) CD TempleBarberà núm. 170 (p. 258-259), *honore de Puculul* a. 1195 CartPoblet núm. 72 (p. 40), *ego Ermessen Pocolula et filius meus Raimundus [...]* ss. *Ermesendi Pocolula. ss. Raimundi Pocolul* a. 1196 CartPoblet núm. 67 (p. 37), *Arnallus Puculul* (Vimbodí) a. 1199 CartPoblet núm. 98 (p. 54), *Pocolul tenet VI cafizadas de terra* [s. XII] CD Gardeny núm. 741 (vol. 2, p. 1069), *in illo strumento quod Puculul et sui de hoc abebant* a. 1209 (orig.) CD TempleBarberà núm. 231 (p. 321), *tibi Petro Puculul capelerio* (Perpinyà) a. 1256 CorominesOnomasticon vol. 6, p. 244, *Petrus Pecullull* a. 1273 CorominesOnomasticon vol. 6, p. 244, *Bernardus Puculluli* (Sant Feliu de Guíxols) a. 1301 (orig.) PergArenysMar núm. 170, *Guilelmus Puculluli* (Sant Feliu de Guíxols) a. 1301 (orig.) PergArenysMar núm. 170, *den G. Pocuylul batle del senyor rey* (Valls) a. 1316 CorominesOnomasticon vol. 6, p. 244, *Pere Pocolul* [a. 1330] (orig.) LRebudesTortosa f. 12v, *en Bernat Pucullull* (Tortosa) a. 1340 BRABL 84 (1924) 395 (= CorominesOnomasticon vol. 6, p. 244), *Perico Pocolull* (Alguaire) a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya 1 f. 14v [quatre ocurrences més en la mateixa font], *Franciscus Pocuquellull* (Vilafranca del Penedès) a. 1362 CorominesOnomasticon vol 6, p. 244,

110. MollLlinatges (p. 276) recull la variant *Pacull* com a variant reduïda de *Pocullull*. El DCVB (vol. 8, p. 102) també la recull però sense explicació etimològica, i la situa a «Puigcerdà, Masnou, Barcelona, etc.». En canvi, es documenta al s. XIX al Rosselló: *Paccull* (19), *Paconil* (67), *Pacouill* (42), *Pacouille* (1), *Pacoull* (4), *Pacuil* (43), *Pacuill* (47), *Pacull* (99) CostaRepNFPyrOr p. 263.

Simo Poculul procurador de la obra de la dita seu a. 1389 (orig.) LRebudesLleida s. f., *Simo Poculul* a. 1389 (orig.) LRebudesLleida s. f., *Martí Pocullull* a. 1389 (orig.) PadróBarcelona f. 83v, *Pere Anthoni Pocullull* (Arcs) a. 1497 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 153, *Bertomeu Pocurull* [logater] (Sant Andreu de Palomar) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 377 [vint-i-cinc ocurrences més en la mateixa font], *Pere Pocullull* (Vilanova de Segrià) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 335, *Joan Pcurull* (Cubells) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 22 [sis ocurrences més en la mateixa font, dues a Cubells i una a Camarasa, Baldomar, Menàrguens i Seró]. — **PVAL** *Petrus Pucullul* (Morvedre) a. 1240 (orig.) RepValencia vol. 2, p. 88, *Ferrer Puculul* [a. 1266-1268] RepOrihuela p. 18, *Bernat Pocolul* a. 1277 (orig.) RepValencia vol. 3, p. 49, *Arnau Pocullul* a. 1277 (orig.) RepValencia vol. 3, p. 136, *Arnau Pocolul* a. 1277 (orig.) RepValencia vol. 3, p. 136, *Bonanatus Pocullull* a. 1318 (orig.) DocValència s. f., *Berengarius Pocullull* (Culla) a. 1320 LPrivCatí s. f., *Pere Gill o Pocolull* (Sagunt) a. 1379 (orig.) CensValència f. 71r-71v. — **IBAL** *Vidal Pocolul* (Petra) a. 1359 (orig.) LHomesArmesMallorca f. 54r, *Francesch Pocolul* (Petra) a. 1359 (orig.) LHomesArmesMallorca f. 54r, *Bernat Pocolul* (Petra) a. 1359 (orig.) LHomesArmesMallorca f. 54r.

Cognoms cont. *Pocurull* (273 / BCa:97, VOr:77, Urg:19), *Pcurull* (52 / Bar:21, Mar:11), *Pocorull* (47 / BCa: 11, VOr:15), *Pecurul* (15 / Bar:6, Hor:6), *Pocarull* (13 / BCa:10), *Pucarull* (2 / Bar:2).

◇ **Forma femenina**

En la documentació més antiga és un nom únic paral·lel a l'anterior; en la

documentació del s. xvi sembla que és una feminització del cognom del marit.

Doc. hist. **CAT** *filium de Puculula* a. 1143 CartStCugat núm. 950 (vol. 3, p. 133), *Adaleti que uocatur Pocolula* a. 1145 (orig.) ArxiuStAnnaBarcelona núm. 245 (vol. 1, p. 271), *tibi Guilelmo de Villagrassa et uxori tue Puculula* (Riba) a. 1159 (s. XIII) DiplPoblet núm. 207 (vol. 1, p. 174), *cum infantes meos [...] et Pocolola* a. 1163 (orig.) CDGardeny núm. 118 (vol. 1, p. 229), *Pucululla* a. 1167 (1217) DiplPoblet núm. 308 (vol. 1, p. 239), *tibi Guilelmo de Marchoal et uxore tua Pocolula* a. 1174 (orig.) DiplPoblet núm. 494 (vol. 1, p. 368), *ego Peculula et filii mei [...] ss. Peculula* a. 1176 (orig.) DiplPoblet núm. 550 (vol. 1, p. 405-406), *ss. Pucbulule* a. 1185 (orig.) CDGardeny núm. 477 (vol. 2, p. 708), *ad capud de coma qui fuit de Puculula* a. 1189 CartPoblet núm. 133 (p. 77), *ego Ermessen Pocolula et filius meus Raimundus [...] ss. Ermesendi Pocolula. ss. Raimundi Pocolul* a. 1196 CartPoblet núm. 67 (p. 37), *in vinea Pocolule* a. 1199 (orig.) DocUrgell núm. 1897 (vol. 11, p. 63), *La viuda Pcurulla* (Capafonts) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 214 [tres ocurrences més en la mateixa font], *La viuda Pcurulla* (Menàrguens) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 22. — **IBAL** *na Pucululla* (Palma) a. 1339 (orig.) DocJueusMallorca f. 39v.

◇ **Forma femenina amb preposició de**

La forma femenina amb preposició indica probablement la filiació.

Doc. hist. **CAT** *tibi [...] et Petro de Peculula* a. 1175 (orig.) DiplPoblet núm. 528 (vol. 1, p. 390).

◆ **Derivat (+ -ELLU + -ÖNE): pocalló**

De la mateixa manera que el següent, sembla un doble derivat diminutiu.

Doc. hist. CAT *Antoni Casselles alias Pocallo* (Tordera) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 533, *Joseph Pocallo* (Tordera) a. 1700 Familysearch, *Julita Pucallo* (Vidreres) a. 1780 Familysearch.

◆ **Derivat** (+ -ELLU + -ITTU): **poquellet**

Segons MollLlinatges p. 276, es tractaria d'una «grafia dialectal de l'adj. antic *poquellet* (doble diminutiu de *poc*)»; tanmateix, avui dia el cognom es localitza en la zona del català occidental, cosa que, si no es tracta d'un cognom traslladat, invalidaria aquesta hipòtesi.

Cognom cont. *Pocallet* (15 / PUr:8, Sga:7).

→ *sang, roba, Pere*

porc Els noms catalans *porc* i *porquet* s'han usat com a sobrenoms i s'han fixat després com a cognoms: *Porc*, des de l'a. 1358, i *Porquet*, des de l'a. 1162. En canvi, el cognom *Porquer* (des de l'a. 1318) s'ha fixat a través del nom d'ofici. L'antropònim *Porcell* (des dels a. 1102-1125), amb les seves variants, primerament és usat com a nom únic amb valor de malnom i després s'ha fixat també com a cognom, sobretot en les comarques a l'entorn del Gironès i a Mallorca. El cognom *Porcet* té la mateixa base etimològica, però és lingüísticament gascò i es documenta a Catalunya únicament a partir del s. XVII.¹¹¹ En aquests cognoms són freqüents les alteracions per eufemisme. Uns altres antropònims relacionats, que es troben en la doc. hist. utilitzats

com a noms únics, potser com a *nomen humilitatis* (*Porquera, Porcà*), no s'han fixat com a cognoms; d'altres cognoms relacionats amb l'ètim PORCUS corresponen a topònims.

Bibliografia: MollLlinatges p. 289; DCVB vol. 8, p. 754-755, vol. 8, p. 761; MoreuRenoms p. 45, 90, 105; BalariOrígenes p. 586; RAC p. 436-437; Veny, Misc. Moreu-Rey vol. 3, p. 287-295; PatRom VdP p. 198-222; Kremer, Aufsätze vol. 11, p. 156-157, vol. 12, p. 158.

◆ **Forma simple**

Del cat. *porc* n. m. 'mamífer del gènere *Sus*' (des del s. XI, DECat vol. 6, p. 702) i aquest del ll. PORCUS n. m. 'garri' (OLD vol. 2, p. 1405). MollLlinatges p. 289 recull per al cognom les variants gràfiques *Porc* i *Porch*, però aquesta darrera ja no apareix en el corpus de cognoms cont. i la primera ha desaparegut gairebé del tot. Cal notar que l'ús de derivats és molt més freqüent que el de la forma simple.

Doc. hist. CAT *Bernat Porch* (Verdú) a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya 1 f. 173v, *Pedro Porcho porter* a. 1378 (orig.) FogatgePiBarcelona f. 6v. — PVAL *Garcia Porcho alias de Osso* = *Garcia d'Oso alias Porco* = *Garcia Porco* a. 1378 (orig.) DocCancelleriaValència s. f.

Cognoms cont. *Porc* (1 / PlA:1), *Porch* † (MollLlinatges p. 289).¹¹²

◇ **Forma amb preposició de i article es**
Aquesta construcció sol tenir valor de malnom.

Renoms cont. *en Pere des Porc* (Palma de Mallorca) MoreuRenoms p. 45.

111. En l'article, els hem separat de les formes pròpiament catalanes en un apartat amb la indicació de «nom importat».

112. Forma sarda a l'Alguer: *Porcu* (63 / Alg: 53, Hor:10).

◆ **Derivat (+ -ĀNU): Porcā**

Diferent del cognom *Porcar*,¹¹³ cf. també *infra Porquera* per a la utilització a l'edat mitjana com a nom únic.

Doc. hist. CAT *Ego Aldriu vinditor vobis entores meos Centullo abbati, Porcano preposito* a. 845 DocPallars núm. 21 (p. 291) [el mateix personatge, monjo d'Alaó, apareix en uns altres documents fins a l'a. 877; a vegades se l'anomena *Porcanius*] *Ego Leubila vobis emitores meos Porcanio preposito* a. 858 DocPallars núm. 54 (p. 312) [RAC p. 436-437].

◆ **Derivat (+ -ĀRIU): porquer**

Del cat. *porquer* n. m. 'porquerol' (des de l'a. 1313, DCVB vol. 8, p. 760). Malgrat el que proposa el DCVB (vol. 8, p. 753), el cognom *Porcar* no pot procedir del nom de persona *Porcarius*, que en català resultaria *Porquer* (v. MollLlinatges p. 258); a més, *Porcarius* no es documenta com a nom únic a l'edat mitjana.

Doc. hist. CAT *Johan Porquer* (Granollers) a. 1497 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 178. — **PVAL** *Guillelmus Por-*

113. Per a aquest cognom, localitzat essencialment a les comarques del nord del País Valencià —*Porcar* (2.962 / Aln:797, PlA:405, AMa:405)—, v. CorominesOnomasticon vol. 6, p. 261. Tot i que l'explicació que en dona és prou confusa, ja que no existeix cap base lèxica catalana amb aquesta forma, sembla que cal descartar que sigui un cognom delexical; però una explicació a partir de la continuïtat del nom personal que hem citat, que a més hauria pres una -r no etimològica, no és tampoc versemblant. La hipòtesi més probable és l'avançada per MollLlinatges p. 258: que es tracti del cognom italià *Porcaro* dut a València per comerciants italians (el cognom, documentat des del s. XVII, apareix en contextos on és possible que es tracti de personatges italians).

querii a. 1318 (orig.) DocValència s. f. — **IBAL** *Anthoni Porquer* (Escorca) a. 1359 (orig.) LHomesArmesMallorca f. 12v.

Cognoms cont. Porquer (139 / Mal:138), *Porqué* (3).

◇ **Forma femenina**

Forma del femení usada esporàdicament com a nom únic.

Doc. hist. CAT *Ego Raimundus vice comiti de Castellboni et uxor mea Porchera [...]* ss. *Porchera* a. 1152 (orig.) DocUrgell núm. 1515 (vol. 10, p. 29), *ego Arnallus iunior de Palera et mater mea Porchera et frater meus Guilielmus* a. 1171 CartGirona núm. 324 (vol. 2, p. 489), ss. *Porcarie vicecomitisse, sororis eius [R. de Bellera]* a. 1177 (s. XIII) DocUrgell núm. 1733 (vol. 10, p. 253).

◆ **Derivat (+ -ELLU): porcell**

Del cat. *porcell* n. m. 'porc de menys d'un any' (només des de l'a. 1242, DE-Cat vol. 6, p. 703) i aquest de PORCELLUS, formació ja d'època llatina (OLD vol. 2, p. 1405). El mot s'usa primerament com a nom únic. Veny, Misc. Moreu-Rey vol. 3, p. 292 explica la variant *Porcel* com una forma castellana o, en el cas de les ocurrències mallorquines, com a provinent de l'occità; MollLlinatges p. 289 l'explica per eufemisme. Tot i que en l'època medieval sovint la *l* sol representar una palatal.

Doc. hist. CAT *Porcel, medailga I^a* [a. 1102-1125] CartPoblCataluña núm. 44 (vol. 1, p. 75) [Veny, Misc. Moreu-Rey vol. 3, p. 288], *damus tibi casalaticum quod Porcel tenere solebat* a. 1120 (orig.) DocUrgell núm. 1321 (vol. 9, p. 149), ss. *Porcelli* a. 1137 CartPoblet núm. 334 (p. 205), *testes [...]* ss. *Porcelli* a. 1140 (orig.) CDTempleBarberà núm. 32 (p. 108), *Porcel* [a. 1145] (orig.)

LlistaHabitantsBarcelona s. f., *Porcel Pecador* [a. 1145] (orig.) LlistaHabitantsBarcelona s. f., *facio hanc kartam donationis tibi Porcel de Cervera* a. 1148 CartPoblCataluña núm. 67 (vol. 1, p. 109) [Veny,Misc.Moreu-Rey vol. 3, p. 288], ss. *Porcellus* a. 1151 (orig.) CartPoblCataluña núm. 88 (vol. 1, p. 141) [Veny,Misc.Moreu-Rey vol. 3, p. 288], ss. *Purcelli* a. 1153 CartRoses núm. 77 (p. 91), ss. *Porcelli Pecador* a. 1156 CartStCreus núm. 66 (p. 72) [Veny, Misc.Moreu-Rey vol. 3, p. 288], *in laude et consilio Porcelli baiuli comitis [...]* ss. *Porcelli baiuli comitis* a. 1159 (orig.) DiplPolinyàVallès núm. 102 (p. 161-162), *Ego Porcellus donator sum [...]* ss. *Porcelli* a. 1163 (orig.) DiplPoblet núm. 246 (vol. 1, p. 197), ss. *Bernardi Porcelli* a. 1166 (orig.) DiplPoblet núm. 279 (vol. 1, p. 219), *laude et consilio proborum hominum [...]* et *Porcelli baiuli regis* a. 1167 (1217) DiplPoblet núm. 308 (vol. 1, p. 239), *donatores sumus tibi filia mea Pereta et viro tuo Guillelmo Porcel* a. 1168 (orig.) DiplPoblet núm. 326 (vol. 1, p. 251), *relinquo [...]* *Porcel .ii. quartals de forment* a. 1182 (orig.) DocUrgell núm. 1767 (vol. 10, p. 280), *Petro Porcelli* (Sant Celoni) a. 1336 (orig.) PergArenysMar núm. 331, *Raymundo Porcelli rectore* (Sant Martí de Pertegàs) a. 1343 (orig.) PergArenysMar núm. 399, *Ferrer Porçell tragner* a. 1363 (orig.) FogatgeBarcelona vol. 4, f. 8r [dues ocurrences més en aquesta font], *Matheu Porçell* (Montblanquet) a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya 1 f. 174r, *Andreu Porcell* (la Guàrdia dels Prats) a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya 1 f. 27r, *Guillem Porcell sabater* a. 1378 (orig.) FogatgePiBarcelona f. 24v, *en Porcell* a. 1389 (orig.) PadróBarcelona f. 117v [tres ocurrences més en aquesta font], *Antoni Porcell* (Bellver

de Cinca) a. 1397 (orig.) LMonedatgeCincaLlitera f. 11r, *Petrus Porcelli* (Palautordera) a. 1400 (orig.) PergArenysMar núm. 784, *Rafel Porcell* (Barcelona) a. 1497 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 139, *Joanot Porcell* (Térmens) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 347, *Joan Cornell y Porsell* (la Bisbal d'Empordà) a. 1613 Familysearch, *Llorents Porcell* (Girona) a. 1642 Familysearch [hi ha una vintena d'ocurrences més a la comarca del Gironès]. — PVAL *Guarner Porçel* [a. 1266-1268] RepOrihuela p. 16 [d'altres ocurrences en aquesta font], *Pere Porcellus* a. 1285 (orig.) DocValència f. 16-16v, *n'Arnau Porcell conseller* a. 1323 (orig.) LConsellersValència f. 206-207. — IBAL *en Porceyll* a. 1329 (orig.) LMonedatgeInca 1 f. 9r, *en Guillemó Porsel* a. 1336 (orig.) LMonedatgeInca vol. 2, f. 14r, *Guillem Porsel* (Andratx) a. 1359 (orig.) LHomesArmesMallorca f. 50v.

Cognoms cont. [La manca d'accents a la font ens impedeix de separar el cognom *Porcel* de la variant eufemística *Pòrcel*] *Porcel* (1.190 / Mal:541, Bar:237), *Porcell* (132 / Gir:67, PEs:2, Sel:14, Mal:16), *Porsell* (26 / Mal:15).¹¹⁴

◇ Nom importat: **Porcet**

Forma provinent del gascó, on l'evolució del ll. PORCELLUS a *porcet* és regular (FEW vol. 9, p. 185b); el diminutiu català de *porc* amb el sufix -ITTU només pot ser *porquet* i, per tant, l'explicació de MollLlinatges p. 289, que vol partir d'un diminutiu català, no és satisfactòria; les primeres persones a portar aquest nom són gascones (Veny,Misc.Moreu-Rey vol. 3, p. 287-295).

114. Forma del sard a l'Alguer: *Porcheddu* (18 / Alg:18).

Doc. hist. CAT [Persona provinent de la Crots, bisbat de Tolosa] *Antoni Porcet* a. 1644 Veny, Misc. Moreu-Rey vol. 3, p. 293.

Cognoms cont. *Purcet* (26 / BL:16), *Porcet* (20 / BL:8, Mal:7 Bar:4), *Purset* (16 / BL:16), *Porset* (3).

◊ **Nom importat. Forma amb preposició de**

La preposició *de* funciona en aquest cas com a identificador patronímic, ja que no es documenta cap topònim *Porcet*.

Doc. hist. CAT [Persona provinent de Gimunt, bisbat de Lombez, Gasconya] *Pere de Porcet* a. 1632 Veny, Misc. Moreu-Rey vol. 3, p. 293.

◊ **Forma femenina**

Feminització antroponímica de l'antroponim *Porcell* més que no pas del cat. *porcella* n. f. 'porc femella de menys d'un any' (des de l'a. 1344, DCVB vol. 8, p. 754).

Doc. hist. CAT [Al mateix poble hi ha un *Matheu Porçell*] *na Asseno Porcella* (Montblanquet) a. 1358 (orig.) Fogatge Catalunya vol. 1, f. 174r, *Sor Maria Porcella* a. 1392 Veny, Misc. Moreu-Rey vol. 3, p. 290, *Na Porcella* (Forès) a. 1497 Fogatge Catalunya vol. 2, p. 289. — **PVAL** *Miquell Porçella* (Portel) a. 1397 (orig.) LHabitants Morella f. 45v, *Domingo Porcella* (Portel) a. 1397 (orig.) LHabitants Morella f. 45v. — **IBAL** [Al mateix poble hi ha *en Porceyll*] *na Porcella* a. 1329 (orig.) LMonedatge Inca vol. 1, f. 34r, *na Porsela* a. 1336 (orig.) LMonedatge Inca vol. 2, f. 14r.

Cognom cont. *Porcella* (8 / Bar:2, Hor:6).

◊ **Derivat (+ -ELLU + -ITTU): porcellet**
Diminutiu ocasional del nom *Porcell*.

Doc. hist. CAT *ego Porcelet vinditor sum* [...] ss. *Porcelet qui ista ven-*

dicione feci a. 1116 DiplStaMariaSolsona núm. 39 (p. 79-80), *Rostan Porcellet* a. 1151 LFeudorumMaior núm. 14 (vol. 1, p. 20) [Kremer, Aufsätze vol. 13, p. 158; Balari Orígenes p. 586 (a. 1189)], *Ambrosio Porcellet, cantori* a. 1379 Veny, Misc. Moreu-Rey vol. 3, p. 290.¹¹⁵

◆ **Derivat (+ -ITTU): porquet**

Del cat. *porquet* n. m. 'porc petit' (DCVB vol. 8, p. 761). Cognom fixat sobretot a la zona fronterera amb Aragó (Llitera, Ribagorça).

Doc. hist. CAT *vinditor sum vobis* [...] *et Petro Porquet* a. 1162 (orig.) DiplPoblet núm. 230 (vol. 1, p. 189), [la mateixa persona que l'anterior] *Petri Porqued* a. 1163 (orig.) DiplPoblet núm. 243 (vol. 1, p. 196), ss. *Wilemi Porqueti* a. 1177 (orig.) DiplPoblet núm. 580 (vol. 1, p. 425), ss. *Guillelmi Porcheti* a. 1196 (orig.) CartStCreus núm. 384 (p. 385), *Thomas Porquet batle* (Sanui) a. 1381 (orig.) CensRibagorça f. 4v [més de vint ocurrences en el CensRibagorça de 1381 i en el LMonedatgeRibagorça de 1385, majoritàriament a Estopanya i Sanui], *Berthomeo Porquet* (Tamarit de Llitera) a. 1397 (orig.) LMonedatgeCincaLlitera f. xxiii v [set ocurrences més en la mateixa font], *Fra Gabriel Porquet infarmer* (Sant Martí del Canigó) a. 1497 Fogatge Catalunya vol. 2, p. 80. — **PVAL** *Dominicus Porchet* (Xàtiva) a. 1248 (orig.) RepValencia vol. 2, p. 92, *en Pere Porquet* a. 1334 (1636) DocJustíciaValència f. 41r-45r, *Joan Porquet* (Morvedre) a. 1646 (orig.) CensValència f. 158r.

115. A aquests s'hi pot afegir la forma aragonesa o castellana amb *-n* conservada i de sentit també diminutiu: Doc. hist. PVAL *Porcellin* [a. 1266-1268] RepOrihuela p. 16.

Cognoms cont. *Porquet* (123 / BRi:21, Sgi:16, Lli:12), *Purqued* (1).

Renom cont. [Motivació: «per la cara»] *el Porquet* (Vilajoiosa; Montcada-València) MoreuRenoms p. 90.

→ *godall, Porcalla, Porqueres, Vallporcar, verro*

roig L'adj. cat. *roig* amb el sentit de 'vermell amb tendència a groc o a color d'argila' (DCVB vol. 7, p. 541) s'ha fixat en l'antroponímia, primer com a sobrenom i després com a cognom: *Roig* (des de l'a. 1102-1125?).

Atès que la paraula no té sentits secundaris,¹¹⁶ cal interpretar l'ús antroponímic com una aplicació directa del sentit del mot a les persones que tenen els cabells roigs o bé la pell d'un to rogenc. Cal notar que hi ha la creença que les persones de cabell roig tenen mal caràcter (v. DCVB vol. 9, p. 541, i particularment els refranys que s'hi recullen).

Des del punt de vista antroponímic, la forma simple ha estat la més productiva (compta amb un gran nombre d'efectius) i s'ha estès arreu del domini (cal destacar-ne un nucli important a Mallorca). La forma femenina, tot i existir, no ha tingut una repercussió comparable. D'altra banda, només s'ha fixat un derivat diminutiu (*Roget*, i escadusserament el femení *Rogeta*) i no se'n documenten compostos. Com a renom, trobem la forma simple i el derivat.

116. El sentit de 'pertanyent a un partit d'esquerra [...] o d'orientació marxista' (des de l'a. 1883, DCVB vol. 9, p. 541) és massa tardà com per haver generat els antropònims però potser sí alguns dels renoms contemporanis.

Bibliografia: MollLlinatges p. 277; DCVB vol. 9, p. 540-542; MoreuRenoms p. 23, 30, 46, 50, 59, 69, 76; Kremer,Aufsätze vol. 12, p. 121-123.

♦ **Forma simple**

Del ll. RUBEUS, en català ha esdevingut *roig*¹¹⁷ adj. (des del s. XII —fa la funció de sobrenom—, DECat vol. 7, p. 398), amb la significació de 'vermell amb tendència a groc o a color d'argila' (DCVB vol. 9, p. 541). El mot presenta la variant *roi* en el domini nord-occidental del català (v. les transcripcions ofertes pel DCVB vol. 9, p. 542).

Doc. hist. CAT [homes de Cardona] *P. Roig, medailga Ia, [...] Berenger Roig, medailga Ia, [...] Raimundus Roig, medailga Ia* [a. 1102-1125?] (1183) CartPoblación núm. 44 (p. 75) [Kremer,Aufsätze vol. 12, p. 122], *donatores sumis vobis Berenger Rog et tibi Guillelmum Oromir* a. 1128 CartStCreus núm. 35 (p. 41), *ego Guiliemus Rubei et uxor mea Beatrix et filii mei Guilielmus atque Arnallus [...] ss. Guilielmi Rubei* a. 1128 CartGirona núm. 241 (vol. 1, p. 386), *ss. Gillelmi Rog* a. 1130 (orig.) ArxiuStAnnaBarcelona núm. 208 (vol. 2, p. 234), *Geral Rog* [ca. 1145] (orig.) LlistaHabitantsBarcelona s. f., *Guillem Rog* [ca. 1145] (orig.) LlistaHabitantsBarcelona s. f., *et Pere Rog* [...] *ss. Petri Rog* [a. 1151-1168] DocUrgell ap. núm. 23 (vol. 11, p. 92), *et Bernardi Rubei, Barchinonensis canonici* a. 1155 CartStCugat núm. 1004 (vol. 3, p. 177), *populatoribus meis [...] et Guillelmo Rog* a. 1159 (s. XIII) CartPoblación núm. 114 (p. 167) [Kremer,Aufsätze vol.

117. Coromines (DECat vol. 7, p. 398-400) insisteix molt en el fet que el cat. *roig* té un sentit diferent de *vermell* 'de color rogenc encès'.

12, p. 122], ss. *Berengarii Rubei* a. 1159 ArxiuStAnnaBarcelona núm. 325 (vol. 2, p. 351), *olivariis meis que sunt supra vineam Berengarii Rubei* a. 1162 CartStCreus núm. 104 (p. 106), [portador jueu] *ego Mosse Rubeus et uxor mea Aster judea damus* a. 1163 ArxiuStAnnaBarcelona núm. 369 (vol. 2, p. 388), [testament de Pere de Puigverd] *debent [...] ad Bernad Rog L solidos* a. 1164 (s. XIII) DiplPoblet núm. 268 (vol. 1, p. 212), [testament de Miró Ermengol] *ipsum cellarium subira cum i. tona et i. cub, qui interius sunt Petro Rubeo* a. 1166 CartStCreus núm. 122 (p. 125), [testimonis de la venda] ss. *Pere Roi*. ss. *Wilelmi Roi* a. 1166 (orig.) DiplPoblet núm. 294 (vol. 1, p. 228), *Et debeo a [...] et Rubeo .vii. solidos* a. 1169 CartStCugat núm. 1071 (vol. 3, p. 233), ss. *Rubei de Pubulo* a. 1169 CartGirona núm. 321 (vol. 2, p. 487), *in honore sancti Felicis Gerunde qui est Rubei de Montescico* a. 1170 CartStMariaRocaRossa núm. 89 (p. 177), [noteu que els dos germans porten cognoms diferents] *et tibi Petro de Lor et Bernardo Rubeo fratri tuo* a. 1171 (orig.) DiplPoblet núm. 404 (vol. 1, p. 304), *in terra quam tenet Petrus Rubeus, zabater* a. 1171 (s. XII) DiplPoblet núm. 413 (vol. 1, p. 312), [testament de Guilabert Anglès] *tertiam parte illius vexelli quem habeo cum Willelmo Rubeo* a. 1172 CartStCreus núm. 157 (p. 158), [publicació sacramental del testament de Ramon de Sant Feliu] *Et laborant peciam .i. Berengarius Ferrarii atque filii Guillelmi Rubei* a. 1173 CartStCugat núm. 1086 (vol. 3, p. 245), *Ermessende, uxori Petri Rog [...] et Raimundo Rog* a. 1174 (1245) CartPoblación núm. 151 (p. 213) [Kremer,Aufsätze vol. 12, p. 122 n.], *in vineas de Belengario Rog* a. 1175 CartStCreus núm. 186 (p. 187), [home de Ca-

nillo, Andorra] ss. *Guillem Rog* a. 1176 (s. XIII) DocUrgell núm. 1711 (vol. 10, p. 236), *ego Bernardus Rog, cebater, [...] ss. Bernardi Rog, cebater* a. 1176 (1204) DiplPoblet núm. 562 (vol. 1, p. 412-413), [la mateixa persona amb el prenom en forma llatinitzada i romànica (Petro Rog = Petri Rubei)] *vobis Poncio Rog et Marie uxori vestre* a. 1177 (orig.) DiplPoblet núm. 581 (vol. 1, p. 425) = *vobis Poncio Rubeo et Marie uxori vestre* a. 1177 (orig.) DiplPoblet núm. 582 (vol. 1, p. 426), *a meridie in casis Guillelmi Rubei* a. 1183 CartStCreus núm. 259 (p. 256), *ad ipsam tenedonem de Petro Rog* a. 1184 CartStCreus núm. 266 (p. 265) = *iuxta tenedonem Petri Rubei* a. 1195 CartStCreus núm. 382 (p. 383), ss. *Petri Rog* a. 1186 (orig.) DocUrgell núm. 1801 (vol. 10, p. 308), [possiblement la mateixa persona que la de 1183 CartStCreus núm. 254; noteu que els dos germans porten cognoms diferents] *Ego Petrus Calveti et Arnaldus Rubei, frater meus, donamus [...] ss. Arnaldi Rubei* a. 1187 CartStCreus núm. 288 (p. 285), [testimoni] ss. *Raimundi Rubei* a. 1188 CartStCugat núm. 1178 (vol. 3, p. 316), ss. *Rubei, regii baiuli* a. 1190 (orig.) ArxiuStAnnaBarcelona núm. 559 (vol. 3, p. 114) [la mateixa persona en el núm. 574 de 1192], ss. *Bernardi Rubei* a. 1193 (orig.) DocTemplersTortosa núm. 103, *Guillelmo rubeo* a. 1195 BalariOrígenes p. 585 [Kremer,Aufsätze vol. 12, p. 122], *ego Rubeus de Monte Tornes [...] vendo [...] ss. Rubei de Monte Tornes* a. 1196 CartStCugat núm. 1216 (vol. 3, p. 347), *damus vobis [...] et Petro Rubeo ac uxori tue Subirane* a. 1197 CartStCugat núm. 1218 (vol. 3, p. 348), *vindimus tibi Lopello Rubeo* a. 1198 ArxiuStAnnaBarcelona núm. 632 (vol. 3, p. 207), *Item de Poncio Rog* [s. XII-XIII]

(orig.) DocUrgell ap. núm. 74 (vol. 11, p. 125), *fratrum milicie Templi, scilicet Rubei de Benevivere* [s. XII-XIII] DocUrgell ap. núm. 70 (vol. 11, p. 123), *domus Rubei* [ca. 1200] CartGirona núm. 375 (vol. 2, p. 560), ss. *Rog de Zarano* a. 1200 (orig.) DiplStMariaSolsona núm. 79 (p. 116), ss. *Rubei* a. 1200 CartStMariaRocaRossa núm. 149 (p. 264), *Rog de Turreeles* [a. 1204-1211] (orig.) MemorialStMarçal s. f., *Petrus Rubeus presbiter in domo Gardenii* a. 1210 (orig.) DocTemplersTortosa núm. 133, ss. *Bernardi Rubei de Pitritello* a. 1211 CartRoses núm. 16 (p. 43), *Johannis Rubei de Fonte* [...] *in quo mansus habitat Joannes Rubeus de Fonte supra nominatus* a. 1211 CartRoses núm. 95 (p. 110), ss. *Arnaldi Rubeus* a. 1219 CartStMariaRocaRossa núm. 162 (p. 285), [testament de Guillem de Canelles] *monasterio Sce. Marie Rodarum Guilielmum Rog* a. 1223 CartRoses núm. 111 (p. 122), *Berengarius Rubeus, frater eius* [*Guillelmi de Calidis*] [a. 1226] CartStCugat núm. 564 (vol. 2, p. 228), *Elicssendis uxor quondam Guillelmi Rubei de Villa franca* a. 1277 (orig.) DiplStMariaSolsona núm. 108 (p. 150), ss. *Guillelmi Rubei noarii publici Apiarie* a. 1283 (orig.) DiplStMariaSolsona núm. 112 (p. 155), *Pericomus Rubey* (Sant Celoni) a. 1305 (orig.) PergArenysMar núm. 183 [quatre ocurrences més en la mateixa font fins al 1371], *Berengarius Rubei notarius* a. 1313 CartGirona núm. 546 (vol. 2, p. 707), *en Roig colteler* a. 1350 (orig.) CapbreusVic 1 f. 45r [dues ocurrences més en la mateixa font], *Guilelmus Rubei des Prat* (Sant Genís de Palafolls) a. 1359 (orig.) PergCaella núm. 151 [dues ocurrences més en la mateixa font de les quals una és en la mateixa vila en 1362 (pot ser la mateixa persona) i una

altra a Palafolls en 1399], *Michel Rog taverner* a. 1360 (orig.) LTallesGirona 1 s. f. [cinc ocurrences més en la mateixa font, a més de quatre ocurrences en LTallesGirona 2 de 1388 i dues en LTallesGirona 3 de 1399 (tal vegada les mateixes persones)], *Petrus Roig* a. 1360 (orig.) LConsellTarragona 1 f. 37r [dues ocurrences més en la mateixa font en anys diferents], [portador provinent de Sicília] *en Roig cicilia* a. 1363 (orig.) FogatgeBarcelona 1 f. 28r, *Pere Roig scriva* a. 1363 (orig.) FogatgeBarcelona 1 f. 30r [set ocurrences més en la mateixa font], *en Roig laurador* a. 1363 (orig.) FogatgeBarcelona 4 f. 7r [sis ocurrences més en la mateixa font], *Arnau Roig* (veg. Vilafranca, lloc des Puig) [a. 1365-1370] (orig.) FogatgeCatalunya vol. 4 s. f., *Arnau Roig carnicer* a. 1366 (orig.) LTallaMaresa s. f. [dues ocurrences més en la mateixa font], *Ramon Rog* a. 1367 (orig.) LEstimesReus f. 4v [dues ocurrences més en la mateixa font], *Phalip Roig donzell* (Elna) a. 1378 (orig.) FogatgeCatalunya 5 f. 102r, *Guillem Roig sabater* a. 1378 (orig.) FogatgeMarBarcelona f. 2v [set ocurrences més en la mateixa font], *Guerau Roig moler* a. 1378 (orig.) FogatgePiBarcelona f. 11v [tres ocurrences més en la mateixa font], *Arnaldo Roig* a. 1383 (orig.) LlistaVeïnsValls s. f., [forma de sobrenom] *Jacme Calvet apelat Rog* a. 1388 (orig.) LTallesGirona 2 s. f., *Guillem Roig* a. 1389 (orig.) PadróBarcelona f. 2v [quaranta ocurrences més en la mateixa font], *Pere Roig* a. 1389 (orig.) LRebudesLleida s. f. [una ocurrencia més en la mateixa font], *Anthonio Roig* a. 1393 (orig.) LlistaVeïnsTorà f. 71r [una ocurrencia més en la mateixa font], *Guilelmo Roig* a. 1393 (orig.) LlistaVeïnsCastellfollit f. 71r, *Bernat Roig*

cotoner a. 1399 (orig.) FogatgeBarcelona 5 f. 36r [cinc ocurrences més en la mateixa font], *Joan Roig treginer* [s. xiv] (orig.) LRebudesTortosa f. 14v [una ocurrencia més en la mateixa font], *Steve Roig, fuster* a. 1462 CensGerona p. 227, [tres ocurrences en el fogatge de 1553 amb *Roig* com a sobrenom introduït per *alias*] *Luis Tries alias Roig* (Llerona) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 346, [prop de dues-centes trenta ocurrences del cognom *Roig* en el fogatge de 1553 de les quals corresponen deu a Lleida, vuit a Guimerà, set a la Selva del Camp, Reus i l'Ametlla, i sis a Mataró, Constantí i Solsona] *Antoni Roix dels Prats* (Palafolls) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 527 [set ocurrences més en la mateixa vila], *Ramon Roich* (Castelló de Farfanya) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 27 [quatre ocurrences més en la mateixa font, de les quals dos a Constantí], *Anna Roig* (Sant Jordi Desvalls) a. 1578 Familysearch, *Anna Rosa Roig* (Cadaqués) a. 1596 Familysearch [una vintena d'ocurrences a Cadaqués], *Maria Rosa Antonia Roca Roi* (Aramunt) a. 1843 Familysearch [tres ocurrences més a Aramunt]. — PVAL *Petri Roig testimoni* (Culla) a. 1244 (1930) CognomsMaestrat s. f., *Raymundi Rubei* (Castelló) a. 1260 (orig.) LPrivStMateu p. 340, *Domingo Roig* [a. 1266-1268] RepOrihuela p. 10 [quatre ocurrences més en la mateixa font], *Salvador Rubei* (Sant Mateu) a. 1274 (1983) CognomsMaestrat s. f., *Salvator Rubei testis* a. 1274 LPoblMontesa f. 169r [sis ocurrences més en la mateixa font en anys diferents], *Iohanni Rubei iurati de Sancti Mathei* (Castelló) a. 1283 (orig.) LPrivStMateu p. 252 [vuit ocurrences més en la mateixa font fins al 1406], *Petrus Ru-*

bei procurator (Gandia) a. 1299 (orig.) PergCleroValència núm. 597, *Petrus Rubei spaerius* a. 1299 (orig.) DocValència f. 67-68 [nombroses ocurrences en DocValència fins a finals del s. xiv], en *Bernat Roig conseller de carnicers* a. 1306 (orig.) LConsellersValència f. 1-3 [tres ocurrences més en la mateixa font], en *Ramon Roig* [a. 1318-1319] (orig.) LCortJustíciaCo-centaina p. 16 [una ocurrencia més en la mateixa font, a Ontinyent], *Barthomeu Roig* (Carpesa) a. 1319 LPrivCatí s. f., *Dominicum Roig* a. 1322 (orig.) DocAlcoi f. 4-4v [quatre ocurrences més en la mateixa font], en *Esteve Roig* a. 1334 (1636) DocJustíciaValència f. 41r-45r [sis ocurrences més en la mateixa font en anys diferents], *Bernardus Rubei vicari perpetui Liria* a. 1348 (1355) PergXàtiva núm. 66 [una ocurrencia més en la mateixa font], *Pere Roig jurat* a. 1350 (orig.) LAveynamentsValència s. f. [tres ocurrences més en la mateixa font], *Bernat Roig* (Xàtiva) a. 1378 (orig.) LConsellValència f. 13 [una ocurrencia més en la mateixa font], *Guiamo Roig* a. 1379 LMorabetíStMateu f. 410 [quatre ocurrences més en la mateixa font], *Berengarii Rubei notarii publici* a. 1380 LPoblMontesa f. 84r, *Bernat Roig* a. 1381 (orig.) FogatgeDéniaXàbia s. f., *Petrus Rubei* a. 1381 (orig.) LProcessosValència p. 3, *Guillermus Rubei* (Morella) a. 1382 DocValència s. f., *Ferrando Roig* a. 1384 (orig.) DocCancelleriaValència s. f., *Johannes Roig prebere* a. 1386 (orig.) PergXàtiva núm. 109, *Petri Roig* a. 1390 (orig.) PergAlbaida núm. 10. — IBAL e *den Marti Rog* a. 1232 RepMallorca p. 51, [el mateix cognom per al pare i per al fill] en *Galbert Rog fil d'en Pere Rog* (Palma) a. 1336 (orig.) LMone-

datgeStNicolauMallorca f. 5r, Arnau **Rog** a. 1336 (orig.) LMonedatgeInca 2 f. 22v [dues ocurrències més en la mateixa font], Ramon **Roig prevera** (Llucmajor) a. 1359 (orig.) LHomesArmesMallorca f. 14r [tretze ocurrències més en la mateixa font], [fórmula que indica sobrenom] Guillem **Ribes roig** (Petra) a. 1359 (orig.) LHomesArmesMallorca f. 54r, Gaspar **Roig, perayre** a. 1478 LTallaMallorca p. 243 et al.

Cognoms cont. Roig (27.204 / Bar:3.989, Mal:3.231, Hor:3.220, Eiv:1.934, RiA:1.803, BCa:891, Mar:848, Tar:692, Mon:625, PLA:608, PlB:552, Saf:550, ACa:542, BEb:511), [la distribució dels cognoms cont. coincideix amb la distribució dialectal de *roi*; DCVB vol. 9, p. 542: Andorra, Ribagorça, Pallars, Conca de Tremp] **Roy** (394 / AUr:10, PJu:17, PSo:11, Sgi:22, BRi:30), **Roi** (4).

Renoms cont. [Motivació: to dels cabells o dels pèls, tal vegada també motivat pel color de la pell] **El Roig** [arreu] MoreuRenoms p. 69, **lo Roi** (Pallars) MoreuRenoms p. 69.

◇ **Forma amb article lo**

Fa la funció de sobrenom (possiblement a causa del color dels cabells).

Doc. hist. CAT Jacme Marquet lo roig a. 1389 (orig.) PadróBarcelona f. 206v, **Joan lo Roig** (Lleida) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 333, **lo Roig Marti** (Piera) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 414, **lo Roig balle** (Tagamanent) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 331, [amb el·lipsi de la preposició *de*, que indica filiació] **la Rosa lo Roig** (Rialp) [s. xvii] MoreuRenoms p. 46.

◇ **Forma amb preposició de**

Tot i la preposició, no sembla que correspongui a un detoponímic.

Doc. hist. CAT Lobet de Rog (Anet, Ribagorça) a. 1385 (orig.) LMonedatgeRibagorça s. f.

◇ **Forma femenina**

Segurament es tracta de malnoms, llevat d'alguns casos que poden ser feminitzacions antroponímiques de *roig* (DCVB vol. 9, p. 543-544).

Doc. hist. CAT na Guillema Roja (Creixell) a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya 1 f. 43v, **Sibilia Roia filanera** a. 1360 (orig.) LTallesGirona 1 s. f., **na Roge vidua** a. 1363 (orig.) FogatgeBarcelona 1 f. 27r, **na Roge** a. 1363 (orig.) FogatgeBarcelona 3 f. 8r, **na Roga** a. 1388 (orig.) LTallesGirona 2 s. f., **na Roja** a. 1389 (orig.) PadróBarcelona f. 2v [tres ocurrències més en la mateixa font], **na Roja** a. 1399 (orig.) FogatgeBarcelona 5 f. 16v, **Eularia Roja** (Canovelles) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 352, **Catharina Roja viuda** (Almóster) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 235, [portador masculí] **Mo. Antoni Roja** (Cubells) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 22, **la viuda Roja** (Albesa) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 20 [ocurrències idèntiques a Durro, Vilallonga, Montoliu, els Garidells, Tivenys, l'Horta], **La viuda Rogia** (Alforja) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 225 [ocurrències idèntiques a Alcover, Benifallet, Picamoixons, l'Albi], **Anna Roja** (Cassà de la Selva) a. 1612 Familysearch [dues ocurrències més a Cassà de la Selva]. — **IBAL dona Roge** (Palma) [mitjan s. xiv] (orig.) LTallesStNicolauMallorca f. 7r, **Dona Roge. Sta al costat d'en Montserrat** a. 1478 LTallaMallorca p. 248 [una ocurrència més en la mateixa font].

Cognoms cont. Roya (29 / PJu:3, Sgi:2), **Roja** (12).

◇ **Forma femenina plural**

Doc. hist. CAT *Anna Rojas* (Olot) a. 1566 Familysearch [quatre ocurrències més a Olot].¹¹⁸

◆ **Derivat (+ -ITTU): Roiget**

Diminutiu antroponímic de *Roig* (DCVB vol. 9, p. 540).

Doc. hist. CAT *Roiget Pupiyll* (Salomó) a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya 1 f. 46v, *Pere Roiget pescador* a. 1399 (orig.) FogatgeBarcelona 5 f. 28r, *Joan Rojet* (Calella) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 526, *Guillem Roiget* (Sitges) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 398, *Daniel Roiget* (Seròs) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 366, *Petruo Ponsio Roiget* (Olot) a. 1560 Familysearch, *Antoni Roiget* (Arenys de Munt) a. 1566 Familysearch, *Maria Tharesa Margarida Ruiget* (Arenys de Munt) a. 1727 Familysearch, *Francisco Emilio Jose Ascarmis Ruiget* (Girona) a. 1855 Familysearch. — **IBAL** Guillemó *Roiget* (Artà) a. 1359 (orig.) LHomesArmesMallorca f. 42r.

Cognoms cont. *Roiget* (135 / Mon:84, Bar:33, BEb:9, BCa:7, Tar:1, Mal:1), *Roiget* (88 / Rip:27, AEm:14, Gir:10, BEm:7), *Rochet* (24 / Mon:21), *Ruiget* (1).

Renoms cont. [Motivació: color del cabell o del pèl] *el Roiget / Roiget* [arreu] MoreuRenoms p. 69.

◇ **Forma femenina**

Feminització antroponímica de *Roiget* (DCVB vol. 9, p. 540).

Doc. hist. CAT *Johana Rogeta* (Arenys de Munt) a. 1567 Familysearch.

118. Es pot tractar també del cognom castellà, però a causa de l'antiguitat i la localització l'hem inclòs aquí. Per contra, hem exclòs les ocurrències del cognom cont. *Rojas*, ja que no en podem destriar les formes castelleses de les possibles formes catalanes.

— **IBAL** *la dona Rogeta* (Palma) a. 1390 (orig.) LMonedatgeStMiquelMallorca f. 53v.

◇ **Forma femenina amb preposició de**

Doc. hist. CAT *Poncius de Rogeta* [ca. 1200] (orig.) CartGirona núm. 374 (vol. 2, p. 557).¹¹⁹

→ *barba*

rossinyol El mot cat. *rossinyol* s'ha usat com a sobrenom i després s'ha fixat com a cognom (amb diverses variants gràfiques *Rusiñol*, *Russiñol*, *Russinyol*, *Rossiñol*, *Rosiñol*). La motivació del sobrenom no és evident, però es podria basar en l'excel·lència del cant del rossinyol.

El cognom (documentat des de l'a. 1093) es troba actualment sobretot a la zona del cat. or.: Berguedà, Ripollès, Vallès Occidental i Mallorca, per bé que també apareix sovint en les fonts històriques del País Valencià.

Les formes femenines que apareixen en l'article són feminitzacions antroponímiques de *Rossinyol*, i no arriben a consolidar-se com a cognom cont. Altrament, només trobem reflectida en l'antroponímia la forma simple però no derivats ni compostos.

Bibliografia: MollLlinatges p. 289; DCVB vol. 9, p. 588-589; MoreuRenoms p. 46, 171; MoreuAntroponímia p. 74.

119. La forma següent correspon al tipus amb el sufix diminutiu aragonès; es localitza a la zona propera a Aragó: **Doc. hist. CAT** *Gabriel Rogico* (Seròs) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 366.

◆ **Forma simple**

Del cat. *rossinyol* n. m. ‘ocell de la família de les tordines (*Luscinia megarhynchos*)’ (només des del s. XIII, DECat vol. 7, p. 480; ALDC 1756), aquest procedent, amb una dissimilació, del ll. vulg. *LUSCINIOLUS, diminutiu del ll. LUSCINIA (des d’Horaci, Gaffiot p. 928) o LUSCINIUS (des de Fedre, Gaffiot p. 928).

Algunes formes primerenques (des del s. XI) presenten la grafia *Ru-*, tancaament primerenc (actualment també es troba en punts del dialecte occidental), que es pot deure a la influència de la *-i*-següent (v. BadiaGramHist § 57, III; 45, IV n. 4; MollGramHist § 72; DECat vol. 7, p. 481).

La distribució geogràfica dels cognoms cont. es correspon amb la reflectida en el FogatgeCatalunya de 1553.

Doc. hist. CAT *Folcran cognomen-to Russinol* a. 1093 MoreuAntroponímia p. 74, *ab occiduo in honore d’en Rusiyol* a. 1284 CartStMariaRocaRosa núm. 113 (p. 212), *Arnau Russinyoll blancher* a. 1360 (orig.) LTallesGirona 1 s. f., *en Rusinyol* a. 1363 (orig.) FogatgeBarcelona 4 f. 10v, *Arnau Rossinyol* a. 1388 (orig.) LTallesGirona 2 s. f., *en Rossinyol* a. 1389 (orig.) PadróBarcelona f. 151r, *Berthomeu Rosinyol* (Monistrol de Calders) a. 1497 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 234, *Johan Benet Rosinyol* (Sant Boi de Llobregat) a. 1520 Familysearch, *Antoni Rossinyoll* (Sentmenat) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 344 [tretze ocurrencies més en la mateixa font, de les quals una a Sentmenat, dues a Sant Llorenç Savall, una a Berga, Casserres i Saldes, una a Manresa, Monistrol de Calders i Santpedor], *Archangela Quiteria Rusinyol* (Sentmenat) a. 1658 Familysearch, *Mariam Rossinyol* (Girona) a. 1687 Fa-

milysearch, *Salvium Rossinyol* (Girona) a. 1694 Familysearch, *Mariangela Catharina Margarida Josepha Russinyol* (Arenys de Munt) a. 1699 Familysearch, *Joan Rossinyol* (Arenys de Munt) a. 1718 Familysearch, [cognom] *Rossignol* (Amelie) a. 1841 CostaRépNFPyrOr p. 295 [setanta ocurrencies més en la mateixa font], [cognom] *Rosignol* (Montferrer) a. 1841 CostaRépNFPyrOr p. 295 [vuit ocurrencies més a la mateixa ciutat]. — PVAL I. *Rosinol* (Tortosa) a. 1238 (orig.) RepValencia vol. 1, p. 44, *Bernardo Rossinyol* a. 1248 LPoblMontesa f. 15r, *Bernardus Rossinyol* ts. a. 1251 LPoblMontesa f. 39v, *Ioanet Rosinnol* a. 1277 (orig.) RepValencia vol. 3, p. 75, *Arnaldo Rossinyol mestre* a. 1310 (orig.) PergCleroValència núm. 2221, *Petrus Rossinyol jurat* (Montcada) a. 1319 LPrivCatí s. f., *Dominicus Rossinyol* (Montcada) a. 1319 LPrivCatí s. f., *Bernardus Rossinyol* (Montcada) a. 1319 LPrivCatí s. f., *en Jacme Rosinyoll* [a. 1349-1350] (orig.) DocJustíciaValència s. f., *Jacme Rosiyol* [a. 1349-1350] (orig.) DocJustíciaValència s. f., *en Berthomeu Rosinyol* (Vila-real) [a. 1355-1357] (orig.) LVisitesPastoralsBorriana s. f., *Bernat Rossinyol* a. 1357 (orig.) LAveynamentsValència s. f., *Jacobus Rosinyol* a. 1370 (orig.) DocValència s. f., *Jacobus Rosinyol escriva* ts. a. 1371 (orig.) LAveynamentsValència f. 3v, *Ramon Rossinyol* a. 1372 (orig.) LAveynamentsValència f. 5v, *fermador Jacme Rossinyol* a. 1372 (orig.) LAveynamentsValència f. 5v, *fermador Jacme Rossinyol assaunador* a. 1375 (orig.) LAveynamentsValència f. 40v, *en Pere Rossinyol* a. 1384 LPoblMontesa f. 146v, *en Jacme Rossinyol notari de la dita ciutat València* ts. a. 1384 LPoblMontesa f.

148v = *Jacme Rosinyol notari de València* a. 1384 (orig.) DocCancelleria-València s. f., *Jayme Rosinyol* a. 1386 (orig.) LReceptasSegorbe f. 17r, *Berthomeu Rosinyol* (Vila-real) [a. 1387-1390] (orig.) DocValència f. 7. — **IBAL** en *Guillem Russiyol* a. 1308 (orig.) LMonedatgeMontuiriMallorca f. 3v, *Bonanat Rosiyol* (Palma) a. 1329 (orig.) LMonedatgeStEulàliaMallorca f. 5v, en *Pere Rossinyoll* (Palma) [mitjan s. xiv] (orig.) LTallesStJaumeMallorca f. 4v, en *Pere Rosiyol* (Palma) [mitjan s. xiv] (orig.) LTallesMallorca f. 12v, *Item en Rosiyol, texidor* a. 1478 LTallaMallorca p. 222 [d'altres ocurrences en la mateixa font].

Cognoms cont. *Rusiñol* (779 / VOc:166, Ber:137, Oso:99, Rip:73, Bag:25), *Rosiñol* (245 / Ber:61, VOc:60, Mal:36), *Rossiñol* (65 / Mal:61), *Rossinyol* (25 / Bag:15, Ber:3, Mal:3), *Rusinyol* (15 / Mar:6, Rip:5, Tar:2), *Russiñol* (12 / Bar:7, Mal:3, Rip:1, Oso:1).

Renom cont. [Renom procedent d'un cognom] *Rossinyol* MoreuRenoms p. 171.

◊ Forma femenina

Es tracta d'una feminització antroponímica, no s'ha de considerar una forma procedent del cat. (mall.) *rossinyola* n. f. 'rossinyol femella; (fig.) noia eixerida' (DCVB vol. 9, p. 589).

Doc. hist. CAT na *Rossinyola* a. 1389 (orig.) PadróBarcelona f. 81v, na *Russinyola* a. 1399 (orig.) LTallesGirona 3 s. f., na *Mergarida Russinyola* a. 1399 (orig.) LTallesGirona 3 s. f. — **PVAL** na *Rossinyola* (Morella) a. 1397 (orig.) Habitants-Morella f. 1r. — **IBAL** na *Rosinyolla* (Palma) a. 1364 (orig.) LTallesStMiquel-Mallorca f. 6v, la *dona Rosiyola, fornera* a. 1478 LTallaMallorca p. 222 [una altra ocurrencia en la mateixa font].

Renoms cont. [Feminització del topònim; persona procedent de Son Rossinyol] na *Pixedis Rossinyola* (Sa Curia Blanca) MoreuRenoms p. 46.

sabata El mot cat. *sabata* s'ha fixat en l'antroponímia en la forma simple *Sabata* (des de l'a. 1186) i també en forma de derivats, el més freqüent dels quals és *Sabater* (des de l'a. 1161), que s'estén per tot el domini, i que en principi seria un malnom relacionat amb l'ofici del sabater. Altres formes derivades són *Sabatots*, *Sabatera*, *Sabató*; aquestes s'haurien usat com a sobrenoms per a fixar-se després com a cognoms (motivades, probablement, per la relació amb l'ofici o per la forma estranya del calçat).

En toponímia és poc freqüent, només n'apareix algun cas al País Valencià (nom d'una serra o d'alguns llocs derivats del malnom *Sabata*).

Bibliografia: MollLlinatges p. 344; DCVB vol. 9, p. 630; MoreuRenoms p. 50 i 129.

◆ Forma simple

Del cat. *sabata* n. f. 'calçat que no cobreix més amunt del turmell i que té la sola de cuir' (només des del s. XIII, DECat vol. 9, p. 630), i aquest d'un mot d'origen desconegut però comú a diverses llengües romàniques.

Doc. hist. CAT *scilicet XII de Çabata* a. 1186 CDGardeny núm. 486 (vol. 2, p. 720), *Sabata de Cauder anomenat Arnau Sabata* [a. 1160-1190] *Les poesies del trobador Guillem de Berguedà*, ed. Martí de Riquer, Quaderns Crema, 1996, p. 120-132, en *Sabata* a. 1389 (orig.) PadróBarcelona f. 173v, *Mossèn Sabata* («Sant Genís d'Hor-

ta») a. 1497 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 163, *Armenter Sabata* (Montmajor) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 463, *Christophorum Sabata* (Girona) a. 1676 Familysearch [set ocurrències més en la mateixa font]. — PVAL *Garcie Sabata* a. 1318 (orig.) DocValència s. f.

Cognom cont. [Absent al País Valencià i a les Balears, devia néixer al nord de Catalunya. El fet que existeixi en occità corrobora aquesta hipòtesi (Fexer p. 590)] *Sabata* (670 / Ber:256; Sol:121, Bg:116).

♦ **Derivat (+ -ÀRIU): sabater**

El seu origen es deu a la professió de qui el porta, ja des de l'edat mitjana. A diferència de *Sabata*, està distribuït per totes les terres de parla catalana.

Doc. hist. CAT *Petrus Sabater* a. 1159 (orig.) ArxiuStAnnaBarcelona núm. 323 (vol. 2, p. 349), ss. *Arnalli Sabater* a. 1161 CDGardeny núm. 102 (vol. 1, p. 209), ss. *Gilelmi Sabater* a. 1161 CDGardeny núm. 102 (vol. 1, p. 209), *Petrus Sabater* a. 1180 (orig.) ArxiuStAnnaBarcelona núm. 493 (vol. 3, p. 50), ss. *Petri Sabater de Cortinles* a. 1283 (orig.) DiplTavèrnoles núm. 277 (p. 339),¹²⁰ *Mossèn Francí Çabater rector* (Montmany) a. 1497 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 180, *Anna Jeronima Sa-*

120. En canvi, semblen indicacions purament lexicals les següents: CAT *en Calins sabater* a. 1371 (orig.) CapbreusVic 2, f. 36r, *en Matalin sabater* a. 1388 (orig.) LTallesGirona 2 s. f., *en Galiners sabater* a. 1399 (orig.) LTallesGirona 2 s. f. — PVAL *Berengarius Joffre sabaterius* a. 1318 (orig.) DocValència s. f., *Johannes Jenover sabateri* a. 1318 (orig.) DocValència s. f., *Jacobus Boneti sabateri* a. 1318 (orig.) DocValència s. f., *Juceffo Aharama sabaterio judeo Barchimone* a. 1318 (orig.) DocValència s. f.

bater (Girona) a. 1513 Familysearch [set ocurrències més en la mateixa font] — PVAL *Iacobi çabater* (Xàtiva) a. 1248 (orig.), RepValència vol. 2, p. 104, *Bernardo de Savater* [variant de *Bernardus Sabater*] a. 1248 LPoblMontesa f. 15r; *Petrus Sabater fuster* a. 1315 (orig.) LVisitesPastoralsBorriana f. 50r, *Samuel Sabater jubeu* (Xàtiva) [a. 1316-1318] (orig.) LCortJustíciaCocentina f. 166v, *Anthonius Sabater* (Montcada) a. 1319 LPrivCatí s. f., *Guillermus Sabaterii* (Montcada) a. 1319 LPrivCatí s. f., *Dominico Sabaterii* (Orpesa) a. 1337 DocValència s. f., *Guillelmi Sabater fratris* (Castelló) a. 1338 (orig.) LPrivStMateu p. 132, *na Sabila* [muller d'en Bernat Sabater] a. 1349-1350 (orig.) DocJustíciaValència s. f., *en Berenguer Sabater* [a. 1349-1350] (orig.) DocJustíciaValència s. f., *Guillem Sabater laurador* a. 1384 (orig.) DocCancelleriaValència s. f., *Domingo çabater moliner* (Riu de Morella) a. 1397 (orig.) LMorabetíMorella f. 32v. — IBAL *Antonio Sabater* (Ciutadella, Menorca) a. 1588 Familysearch, *Antonina Sabater* (Ciutadella, Menorca) a. 1590 Familysearch, *Agueda Sabater* (Ciutadella, Menorca) a. 1633 Familysearch.

Cognoms cont. Sabater (7.463 / Mal:1.181, Hor:1.108, Bar:873, Ala:493, RiA:359, VVi:348, BEm:257, BMa:232, RiB:204, Com:201, Por:183, Pla:157), [amb pèrdua de la -r final, propi de la majoria dels dialectes catalans tret del valencià, però conserva l'accentuació aguda] *Sabate* (7.379 / Bar:1.651, RiE:622, Sgi:583, BEb:573, BCa:556, Pri:362, TAl:283, Mon:265, Tar:261).

♦ **Forma plural**

Neix per la tendència catalana a fer la nissaga en plural; moltes de les formes històriques i el cognom cont. més

abundant presenten la pèrdua de la -r final, pròpia de la majoria dels dialectes catalans tret del valencià.

Doc. hist. CAT *Ignes Sabates* (Arbúcies) a. 1691 Familysearch, *Antonia Francisca Theresa Sabates* (Blanes) a. 1799 Familysearch, *Joseph Sabates* (Cabrera de Mar) a. 1711 Familysearch, *Victoria Sabates* (Arbúcies) a. 1714 Familysearch, *Petronilla Sabaters* (Amer) a. 1743 Familysearch, *Paulum Sabates* (Girona) a. 1749 Familysearch, *Joan Sabaters* (Sant Cristòfol les Fonts) a. 1767 Familysearch, *Joan Sabates* (Arbúcies) a. 1789 Familysearch.

Cognoms cont. *Sabates* (564 / Bar:170, Oso:113, VOr:41, VOc:30, Sel:28, Gir:28), *Sabaters* (4 / Ala:2, Oso:1, Bar:1).

◇ **Forma femenina**

Feminització del nom d'ofici.

Doc. hist. CAT *Dona Sabatera* (Clairà) a. 1497 FogatgeCatalunya 2 p. 50 [d'altres ocurrencies en la mateixa font], *Fransina Sabatera* (Cabrera de Mar) a. 1570 Familysearch, *Anthonia Sabatera* (Girona) a. 1583 Familysearch, *Cosma Sabatera* (Sant Feliu de Guíxols) a. 1593 Familysearch, *Lorensa Narsisa Sabatera* (la Cellera de Ter) a. 1588 Familysearch, *Maria Paula Roura Sabatera* (Sant Cebrià de Vallalta) a. 1605 Familysearch, *Anna Sabatera* (Begur) a. 1625 Familysearch, *Catarina Pons Sabatera* (Cabrera de Mar) a. 1636 Familysearch, *Angela Sabatera* (Colomers) a. 1642 Familysearch.¹²¹
— **IBAL** *La dona Johaneta Sabatera, àlias Xapeta* a. 1478 LTallaMallorca p. 216.

121. Segurament és només lèxica la forma següent: *Mado Falina sabatera* (la Sagrera) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 453.

Renom cont. [Motivació: «filla del Josep Sabater»] *La Pepa Sabatera* (Cambrils) MoreuRenoms p. 35.

◆ **Derivat** (+ -ĀRIU + -ŌNE): **sabateró**
Diminutiu del derivat *sabater*.

Renoms cont. [Motivació: *sabater* i petitó] *es Sabateró* (Sant Joan, Mallorca) MoreuRenoms p. 66, [segons Moreu, indica filiació] *el Sabateró* (Ger) MoreuRenoms p. 132.

◇ **Forma femenina**

Renom cont. *Can Sabaterona* (Pollença) MoreuRenoms p. 43.

◆ **Derivat** (+-ITTU): **sabatetes**

Renoms cont. [Motivació: «descriptiu dels defectes»] *el Sabatetes* MoreuRenoms p. 96, [motivació: «presumit i dels pocs que portaven sabates al poble»] *el Sabatetes* (Sant Quintí de Mediona) MoreuRenoms p. 136

◆ **Derivat** (+-ŌNE): **sabató**

Diminutiu de *sabata* amb el sentit de 'sabata petita' (DCVB vol. 9, p. 636).

Cognom cont. [Forma documentada pel DCVB vol. 9, p. 636 com a «llinatge existent a Barcelona», tot i que en el corpus de cognoms cont. té una presència mínima. Probablement procedeix del malnom] *Sabató* (1 / Sgi:1).

◇ **Forma femenina i plural**

Renom cont. [Motivació: «fabricant de calçat, però li en deien abans de muntar la fàbrica»] *en Sabatones* (Sitges) MoreuRenoms p. 136.

◆ **Derivat** (+-OTTU): **sabatot**

De *sabatot* 'sabata vella o dolenta', aquí en el sentit de 'persona beneïtota, curta d'enteniment' (DCVB vol. 9, p. 636).

Renom cont. *el Sabatot* (Torredembarra) MoreuRenoms p. 104.

◇ **Forma plural**

Renom cont. [Motivació: «pagès que adobava les terres amb sabates velles»] *Lo Joan dels Sabatots* (Cambrils) MoreuRenoms p. 134.

trobat L'adj. *trobat* s'ha fixat en l'antroponímia a partir del sentit de 'infant que han trobat abandonat del pare o de la mare' amb valor eufemístic. És una forma antroponímica general a tot el domini lingüístic (des de l'a. 1110), especialment a Mallorca. Només presenta un derivat ocasional.

Bibliografia: MollLlinatges p. 266; DCVB vol. 10, p. 541;¹²² MoreuRenoms p. 57.

◆ **Forma simple**

De l'adj. *trobat* 'infant que han trobat abandonat del pare o de la mare' (MollLlinatges p. 266¹²³), participi del verb *trobar* 'veure presentar-se una cosa que cercàvem o que apareix per casualitat sense cercar-la' (des de Llull, DCVB vol. 10, p. 539).

Doc. hist. CAT¹²⁴ *ego Petrus Soniarius et mulier mea nomine Adalet*

122. *Trobat* està recollit com a cognom en el DCVB (vol. 10, p. 541), que el situa a «Celrà, Girona, Hostalric, Pals, Algaida, Llucmajor, Porreres, etc.». El cognom apareix sota l'article *trobat* n. m. 'ocell de l'espècie *Anthus rufescens*, anomenat també *cama-roja*' o 'varietat de cep i de raïm de gra gros', per bé que sembla més aviat que hauria de correspondre al sentit de 'infant abandonat' tal com indiquem en el comentari.

123. Aquest sentit no és recollit específicament en el DCVB.

124. Mas a Roses: *mansum Trobati et mansum Limosini* a. 1230 CartStMariaRoses núm. 90 (p. 104) = *mansi Trobati de Rodis* a. 1234 CartStMariaRoses núm. 91 (p. 106).

cum filiis nostris idest Trubad et Soniarrii a. 1110 CartStMariaRoses núm. 98 (p. 112), ss. *Trubad de Garriga* a. 1174 CartStMariaRoses núm. 100 (p. 114), ss. *Trobat, filius eorum* [de Domènec i Ermessenda] a. 1175 (orig.) Doc-TemplersTortosa núm. 59 (p. 227), ss. *Iohannis Trobati, baiuli qui hoc firmo* a. 1239 (orig.) CDStDanielGirona núm. 174 (p. 257), *Barthomeu Trobat* (Santa Coloma de Cervelló) a. 1497 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 169 *et al.*, *Joan Trobat* a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 506, *Joan Trobat* a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 513,¹²⁵ *Moserat Trobat* (Flaçà) a. 1583 Familysearch, *Amerig Trobat* (Cervià de Ter) a. 1592 Familysearch [cinc ocurrences més en la mateixa font, la majoria a Sant Jordi Desvalls], *Esteve Joan Jaume Serra Trubat* (Olot) a. 1729 Familysearch [tres ocurrences més en la mateixa font]. — **PVAL B.** *Trobat* a. 1249 RepValencia vol. 2, p. 144, *Guillem Trobat* a. 1300 RepOrihuela p. 116. — **IBAL Arcis Trobat** a. 1329 LMonedatgeInca vol. 1, f. 11v, *Jacme Trobat* a. 1359 LHomesArmesMallorca f. 19v, *Bernat Trobat* a. 1359 LHomesArmesMallorca f. 50v, *Jacme Trobat major* a. 1359 LHomesArmesMallorca f. 50v, *Berthomeu Trobat* a. 1359 LHomesArmesMallorca f. 50v, *Domingo Trobat* a. 1359 LHomesArmesMallorca f. 50v, *Jacme Trobat manor* a. 1359 LHomesArmesMallorca f. 50v, *Pere Trobat* a. 1359 LHomesArmesMallorca f. 59r, *en Pere Trobat* a. 1359 LHomesArmesMallorca f. 3r, *Pere Trobat* a. 1390 LMonedatgeStMiquelMallorca f. 55r, *en Jacme Trobat* [mit-

125. També apareix en aquesta font com a nom d'un mas: *Joan Pere Frita joer del Mas Trobat* a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 505.

jan s. XIV] LTallesStJaumeMallorca f. 3v, en *Jacme Trobat* [mitjan s. XIV] LTallesStJaumeMallorca f. 5r, *Blay Trobat, perayre* a. 1478 LTallaMallorca p. 201.

Cognoms cont. *Trobat* (460 / Mal:418, Hor:23, Sel:9, Bar:4, Gir:3, Men:3), *Trubat* (30 / Bar:27, Grg:2, Ano:1).

◇ **Forma femenina**

Doc. hist. CAT *sororem meam Trobadam* a. 1189 (orig.) ArxiuStAnnaBarcelona núm. 546 (vol. 3, p. 101), *a meridie in orto Marie Trobate* a. 1281 (orig.) DiplStMariaAmer núm. 162 (p. 266), *Ermessen Trobada* a. 1360 (orig.) LTallesGirona 1 s. f., *Maria Trobada* (Sant Jordi Desvalls) a. 1668 Familysearch, *Marianna Trubada* (Sant Jordi Desvalls) a. 1677 Familysearch, *Taresa Trubada* (Sant Jordi Desvalls) a. 1684 Familysearch, *Francisca Trubada* (Sant Jordi Desvalls) a. 1685 Familysearch.

Cognom cont. *Trobada* (2 / AUr:2).

Renom cont. *la Tecla Trobada* (la Canonja) MoreuRenoms p. 57.

◆ **Derivat (+ -ELLU): Trobadell**

Derivat antroponímic.

Doc. hist. CAT *Trobatellum, filium Guilielmi Trobati* a. 1220 CartRoses núm. 86 (p. 99).

vermell L'adj. cat. *vermell*, usat com a sobrenom, segurament en referència al color de la pell o dels cabells del portador, és a l'origen del cognom *Vermell* (des de l'a. 1177). Aquest antroponim no presenta derivats ni compostos.

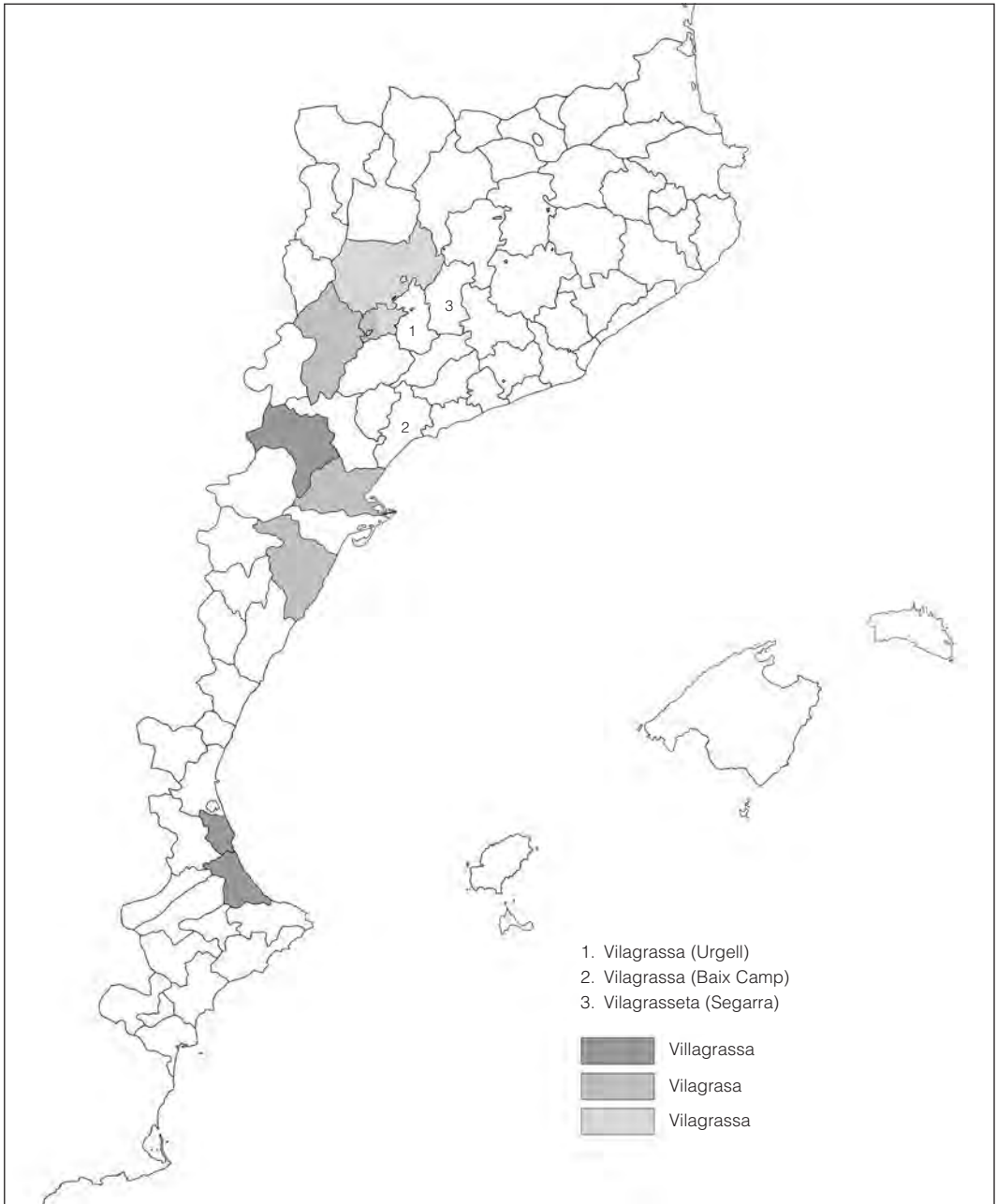
Bibliografia: MollLlinatges p. 279; DCVB vol. 10, p. 743-744; MoreuRenoms p. 69 i 107.

◆ **Forma simple**

Del cat. *vermell* adj. 'del color de la sang arterial' (només des del s. XIII, DCVB vol. 10, p. 743-744; en la forma llatinitzada *vermilio* a. 967, DECcat vol. 9, p. 171). *Vermell* és general al domini català excepte al tortosí, valencià septentrional i central,¹²⁶ on ha estat substituït des de l'edat mitjana pel sinònim actual *roig* (*vermell* o *roig* en *L'Espill*, de Jaume Roig; v. DECcat vol. 9, p. 172). Però és precisament en aquestes zones on s'ha fixat el cognom. A les Illes i a zones del català oriental on l'antiga consonant palatal *-yl-* es pronuncia *-y-* (cf. BadiaGram-Hist § 87, iv i mapa; Coromines-EntreDosLlenguatges vol. 1, p. 29-48 i mapa) es troba la pronúncia *vermei* (DECcat vol. 9, p. 171-173; DCVB vol. 10, p. 743-744), reflectida en les grafies *-yl-*, *-y-*, *-yll-* i *-il-* medievals. A les zones de confusió de *b/v* es troba també la grafia *bermell*.

Doc. hist. CAT ss. *Vermel* a. 1177 (orig.) DiplPoblet núm. 587 (vol. 1, p. 429), *Testes huius rei sunt Raimundus Uermilii, capellanus* a. 1277 CDGirona núm. 323 (p. 492), *Petrus Vermell* a. 1365 (orig.) LlistaVeïnsGuimerà f. 2r, *Bernat Bermey* a. 1389 (orig.) Padró-Barcelona f. 142r, *Johan Vermell sisteller* (Barcelona) a. 1497 FogatgeCatalunya vol. 1, p. 114 [d'altres ocurrences en la mateixa font], *Joan alias Vermell* (Tortosa) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 168, *Gabriell Vermell* (Arnes) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 183, *Mossen Vermell vicari* (el Pont d'Armentera) a. 1553 FogatgeCatalunya

126. Al valencià meridional viu en recessió v. Jordi COLOMINA, *L'Alacantí. Un estudi sobre la variació lingüística*, Alacant, 1985, p. 206-207 i mapa a p. 345.

Distribució geogràfica de les variants del cognom Vilagrassa

vol. 2, p. 305, *Pere Vermell alias Pujol* (Alinyà) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 457, *Joaquina Vermell* (Barcelona) a. 1824 Familysearch, [cognom] *Vermeil* a. 1841 (Perpinyà) CostaRépNFPyrOr p. 326, [cognom] *Vermeil* (Le Soler) a. 1841 CostaRépNFPyrOr p. 326. — **PVAL** G. *Vermeyl* (Albaida) a. 1248 (orig.) RepValencia vol. 2, p. 169, Arnaldus *Vermell vicinus Oriola* a. 1319 DocOriola p. 98, *Bernat Vermeyll* (Sagunt) a. 1379 (orig.) CensValència f. 39r-39v, *Berenguer Vermell* (Xàtiva) a. 1380 (orig.) DocJustíciaValència llibre 1102, *frater Franciscus Vermell* a. 1393 (1396) PergXàtiva núm. 53, *Maria Vicenta Vermell* (Alzira) a. 1841 Familysearch. — **IBAL** *En Pere Vermeyl* a. 1336 (orig.) LMorabetiStEulàliaMallorca f. 6v, *Pere Vermey* a. 1390 (orig.) LMonedatgeStMiquelMallorca f. 59r, *Miquel Vermel, fuster* a. 1478 LTallaMallorca p. 188.

Cognoms cont. [La variant gràfica amb *B-* és la més freqüent en els cognoms contemporanis, també en el País Valencià, on la forma betacista de la capital s'ha estès a les altres comarques] *Bermell* (371 / Hor:311, RiA:27, PlA:12, Bar:10), *Vermell* (1 / Hor:1).

Renoms cont. [Motivació: forma de la cara o color dels cabells] *Vermell / Vermei* (arreu) MoreuRenoms p. 69.

◇ **Forma amb preposició de**

La preposició indica possiblement filiació.

Doc. hist. CAT *Domingo de Vermell* a. 1397 (orig.) LMonedatgeCincaLlitera f. xviv.

◇ **Forma femenina**

Renoms cont. [Sobrenom pel color de la pell] *na Vermeia* MoreuRenoms p. 69, [sobrenom d'una persona bevedora; pel color de la cara i, espe-

cialment, del nas per l'efecte de l'alcohol] *La Vermella* (Berga) MoreuRenoms p. 107.

→ *roig*

Vilagrasa (NL) El topònim *Vilagrasa* ha originat el cognom homònim *Vilagrasa* (des de l'a. 1133). En el domini català existeixen dos topònims d'aquest tipus: un mun. de l'Urgell (documentat des de l'a. 1059) i un lloc despoblat del mun. de Cambrils de Mar, al Baix Camp,¹²⁷ encara que el primer d'aquests és molt més versemblant com a origen del llinatge.

La distribució dels antropònims coincideix majoritàriament amb zones properes a les de localització dels topònims.

Com a cognom cont., la variant més estesa és *Villagrasa*.

Bibliografia: MollLlinatges p. 162; DCVB vol. 10, p. 806; MoreuRenoms p. 181.

◆ **Forma simple**

Doc. hist. CAT *Domingo Villagrasa* (Montsó) a. 1397 (orig.) LMonedatgeCincaLlitera f. vr, *La vidua Vilagrasa* (Lleida) a. 1497 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 165, *Pere Vilagrasa* (Talteüll) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 424, *Joan Vilagrasa* (Talteüll) a. 1553 FogatgeCatalunya vol. 2, p. 424 [vint ocurrences més en la mateixa font, totes a les comarques de Lleida]. — **PVAL** *Arnalt Uillagrasa* [a. 1266-1268] RepOrihuela p. 19, *Bernardum Vilagrasa* (Castelló) a. 1324 (orig.) LPrivStMateu p. 244, *en Pere Vilagrasa* (Castelló) a.

¹²⁷. CorominesOnomasticon vol. 8, p. 17; GEC.

1360 (orig.) LPrivStMateu p. 306, *Pere Vilagrassa* (Vallibona) a. 1360 LPrivCatí p. 65, *na Vilagrassa* a. 1379 LMorabetíStMateu f. 410, *Pere Vilagrassa* a. 1379 LMorabetíStMateu f. 410, *P. Vilagrassa* a. 1385 LMorabetíStMateu f. 184, *Bertholino Vilagrassa iurati de Xert* (Castelló) a. 1390 (orig.) LPrivStMateu p. 220, *Ffrancesch Vilagrassa* («Castel fort») a. 1397 (orig.) LHabitantsMorella f. 49v, *Joan Vilagrassa* (Torrent) a. 1646 (orig.) CensValència f. 139v [dues ocurrències més en la mateixa font].

Cognoms cont. *Villagrassa* (1.291 / Bar:480, Hor:203, TAL:93, RiB:72), *Vilagrassa* (296 / Bar:82, PUr:66, BEb:41, BMa:33, Sgi:19), *Vilagrassa* (6 / Nog:3, PUr:2, Mar:1).

◊ **Forma amb preposició de**

Les primeres ocurrències d'aquest cognom apareixen amb la preposició *de*, que és indicadora de l'origen toponímic.

Doc. hist. CAT ss. *Ramon Guillem de Villagrassa* (Cervera) a. 1133 (orig.) DiplPoblet núm. 82 (vol. 1, p. 86), *tibi Guilelmo de Villagrassa et uxori tue Puculula* (Riba) a. 1159 (s. XIII) DiplPoblet núm. 207 (vol. 1, p. 174), *Carbonello de Villagrassa* a. 1173 (s. XII) DiplPoblet núm. 461 (vol. 1, p. 345),

FFerrer de Vilagrassa («Les Beçes») a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya vol. 1, f. 23r, *Lorenç de Vilagrassa* («Les Beçes») a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya vol. 1, f. 23v, *Berenguer de Vilagrassa* (el Palau d'Anglesola) a. 1358 (orig.) FogatgeCatalunya vol. 1, f. 41v, *Bernardus de Vilagrassa* (Cervera) a. 1391 (orig.) LVeinatgeCervera f. 10v. — **PVAL** *Vidal de Vilagrassa* (Tortosa) a. 1238 (orig.) RepValencia vol. 1, p. 44, *P. Vualard de Vilagrassa* (Xàtiva) a. 1240 (orig.) RepValencia vol. 2, p. 111, *P. de Hualart de Vilagrassa* (vall d'Albaida) a. 1248 (orig.) RepValencia vol. 2, p. 167, *muller de Arnal de Uillagrassa* [a. 1300-1314] RepOrihuela p. 108, *Jacme de Uillagrassa* [quadreller] [a. 1300-1314] RepOrihuela p. 108, *Petrus de Villagrassa* a. 1324 (orig.) DocAlcoi f. 55, *en P de Vilagrassa conseller* a. 1333 (orig.) LConsellersValència p. 35-38.¹²⁸

→ *gras*

128. El nom de lloc *Vilagrasseta* (antigament *Vilagrassa*), poble del mun. de Montoliu de Segarra, a la Segarra) (GEC), ha originat renoms cont. però no s'ha fixat com a cognom: *Vilagrasseta* MoreuRenoms p. 181.

4. ÍNDEX DE FORMES ANTROPONÍMIQUES¹

Affilhati	93	Alemagni	44
Alama	47	Alemagno	44
Alamagni	44, 45	Alemagnus	44
Alamagno	45	Aleman	46, 47
Alamagnus	45	Alemana	48
Alamaina	47	Alemanda	49
Alaman	43, 44, 45, 46, 47	Alemaní	47
Alamanda	43, 48, 49	Alemanni	44, 45
Alamandam	48	Alemano	47
Alamande	48, 49	Alemaný	43, 44, 45, 46, 47
Alamandela	49	Alemanya	43, 47, 48
Alamandi	48	Alemañ	47
Alamandina	49	Alemañy	47
Alamandine	49	Alemay	47
Alamandus	48	Almiral	50
Alamani	46	Almirall	49, 50
Alamanni	44, 45	Almiralla	50
Alamannis	43, 44	Amic	51
Alamanno	44, 45	Amich	50, 51
Alamannus	43, 44, 45	Amicho	50
Alamano	44	Amici	51
Alamany	45, 46, 47	Amicus	51
Alamanya	47, 48	Amigo	52, 53
Alamay	46, 47	Amigó	50, 52
Alamayn	47	Amigona	53

1. La llista que segueix aplega totes les formes antroponímiques que apareixen dins els articles del diccionari, ordenades alfabèticament pel sistema discontinu amb partícules (és a dir, mot a mot).

- Amigone 52
 Amigoni 52
 Amigonis 52
 Amigono 52
 Amiguët 50, 51, 52
 Amiguëti 51
 Amiguëtus 51
 Anoll 54
 Anoy 54
 Aspanyol 89
 Aspayol 88, 89
 Astornell 90
 Barba 54, 55
 Barba blanca 54
 Barba Blanca 58
 Barba d'Or 54, 58
 Barba de calaix 54, 60
 Barba-blanc 58
 Barba-Blau 58, 59
 Barbaderey 59
 Barba-Fina 59
 Barbal 54, 56
 Barbanigra 59
 Barbaroga 59
 Barbaroia 59
 Barbaroja 59
 Barba-roja 54, 59
 Barbarosa 59
 Barbarossa 59
 Barba-rossa 54, 59
 Barbaroy 59
 Barbaroya 59
 Barba-roya 59
 Barbarroja 59
 Barbarrosa 59
 Barbasa 55
 Barbasdoro 58
 Barbassa 54, 55
 Barbat 54, 57
 Barbats 57
 Barbe 55, 56
 Barber 54, 56
 Barbet 57
 Barbeta 54, 57
 Barbo 57
 Barbó 54, 57
 Barbós 54, 57
 Barbosa 57, 58
 Barbut 54, 58
 Barbutus 58
 Bardina 66
 Bastard 60, 61
 Bastarda 61
 Bastardas 61
 Bastardes 61
 Bastardi 60
 Bastardus 60
 Bastart 60, 61
 Belhoms 114
 Bellashomo 113
 Bellhom 114
 Bellhome 113
 Bellshom 113
 Bellsom 113
 Bellushomo 113
 Bellusomo 113
 Belshom 113
 Bermell 152
 Bermey 150
 Bestard 60, 61
 Bestarda 61
 Bestardas 61
 Bestardes 61
 Bestars 61
 Bestart 61
 Bo[ne]filie 98
 Boffilii 96
 Boffill 96, 97
 Boffiy 96
 Boffiyyl 96, 97
 Boffiyyla 98
 Boffiyll 96
 Bofi 97
 Bofia 98
 Bofias 98
 Bofil 96, 97
 Bofila 98
 Bofill 96, 97
 Bofilla 98
 Bofiy 96, 97

- Bofiya 98
 Bon fill 97
 Bon Fill 97
 Bon ome 115
 Bonafila 98
 Bonafilia 98
 Bonafilla 92, 98
 Bonamic 53
 Bonamich 53
 Bone filio 94
 Bonefilie 98
 Bonefilii 94
 Bonefilio 94
 Bonefilius 94
 Bonffill 97
 Bonfil 96, 97
 Bonfill 92, 94, 96, 97
 Bonfills 97
 Bonfils 97
 Bonfiyll 96
 Bonhom 114
 Bonhome 113, 115
 Bonhomen 114
 Boni filii 97
 Boni Filii 96
 Boni Hominis 114
 Boniffilli 96
 Bonifilii 94, 96, 97
 Bonifilio 94
 Bono Homine 114
 Bonoamico 53
 Bonofilio 94
 Bonomo 115
 Bonoomine 114
 Bons Hom 114, 115
 Bons homs 114
 Bonsfills 97
 Bonshom 114, 115
 Bonshome 114
 Bonshoms 114, 115
 Bonsom 114, 115
 Bonsoms 115
 Bonson 115
 Bonsons 115
 Bonufilio 94
 Bonus Filius 96, 97
 Bonus homo 114
 Bonus Homo 114
 Bonushomo 114
 Bord 63, 64, 65, 66
 Borda 66
 Bordaria 66
 Bordas 65
 Bordàs 65
 Borde 65
 Bordegàs 66
 Bordel 67
 Bordell 67
 Borderí 66
 Borderia 66
 Borderias 66
 Bordes 65
 Bordés 65
 Bordet 66, 67
 Bordeta 67
 Bordi 63
 Bordina 66
 Bordine 66
 Bordus 64
 Bort 63, 64, 65
 Borts 65
 Boshom 114, 115
 Boshoms 114, 115
 Bosom 114, 115
 Bosoms 115
 Boson 115
 Bosons 115
 Bozom 115
 Bru 68, 69, 70
 Brun 68, 69, 70, 71
 Bruna 70, 72
 Brune 72
 Brunecta 74
 Brunel 72
 Brunell 67, 72
 Brunelli 72
 Brunells 72, 73
 Brunes 72
 Brunet 67, 68, 73, 74
 Bruneta 74

- Bruneth 73
 Bruneti 73
 Bruneto 73
 Brunets 74
 Brunetus 73
 Bruni 68, 69
 Bruno 68
 Bruns 70
 Brunum 68, 70
 Brunus 68, 69
 Buffil 96
 Bufi 97
 Bufia 98
 Bufias 98
 Bufil 96, 97
 Bufill 96, 97
 Bufiy 96, 97
 Bufiyl 96
 Burd 63
 Burda 66
 Burde 65, 66
 Burdi 63, 64
 Burdo 63, 64
 Burdus 64, 65
 Burt 64
 Busom 115
 Busoms 115
 Buson 115
 Busons 115
 Çabata 146
 Çabater 147
 Calb 74, 75
 Calba 77
 Calbató 80
 Calbel 77
 Calbello 77
 Calbelo 77
 Calbet 78, 79
 Calbeta 80
 Calbeti 79
 Calbeto 78
 Calbetó 80
 Calbo 75, 76, 77
 Calbó 76
 Calbou 76
 Calbuc 80
 Calbuç 80
 Calbus 75, 80
 Calbús 74, 80
 Calbusa 81
 Calbuzo 80
 Calp 75, 76
 Caluello 77
 Caluucia 81
 Caluucii 80
 Calva 77
 Calvató 80
 Calveill 77
 Calvel 77
 Calvela 77
 Calvell 74, 77
 Calvella 77
 Calvello 77
 Calvellus 77
 Calvelus 77
 Calvet 74, 75, 78, 79
 Calveta 80
 Calveti 78, 79
 Calveto 80
 Calvetó 74, 80
 Calvetus 78
 Calvi 75, 76
 Calvo 75, 76
 Calvó 76
 Calvone 76
 Calvoni 76
 Calvuca 81
 Calvucio 80
 Caragaulam 81
 Caragol 81, 82
 Caragola 82
 Caragoler 81, 82
 caragolera 82
 Caragolero 82
 Caragoles 82
 Caragolets 82
 Caragols 81, 82
 Cargol 81, 82
 Cargolaire 82
 Cargolera 82

- Cargoles 82
 Cargols 82
 Caubet 79
 Caubo 76
 Caubó 76
 Cauvet 79
 Chalvet 78, 79
 Chalvucio 80
 Chalvuz 80
 Chaubet 79
 Chauvet 79
 Chene 102
 Chené 99
 Chine 102
 Chiné 99
 Chiner 99, 102
 Coni 84, 85
 Coní 83, 84, 86
 Conia 86
 Coniet 86
 Conieta 86
 Conil 84, 85
 Conila 86
 Coniler 86
 Conilii 84
 Conill 83, 84, 85, 86
 Conilla 86
 Coniller 86
 Conillet 86
 Conillets 86
 Conilli 84
 Conillo 84
 Conilo 85
 Conis 86
 Coniy 84, 85
 Coniyll 84, 85
 Coniyll 84
 Connill 85
 Cras 110
 Crasus 110
 Cuni 84, 85
 Cuní 83, 87
 Cunil 84, 85
 Cunilio 84
 Cunilius 83
 Cunill 83, 85
 Cunilla 86
 Cunille 86
 Cunillé 83
 Cuniller 86
 Cunilli 84
 Cunillo 83
 Cuniy 85
 Cuniyl 85
 d'Amiguet 52
 d'Enbort 65
 Damiga 51
 Damigo 53
 de Alaman 47
 de Alemany 47
 de Amigo 53
 de Barbaroya 59
 de Barbaetula 60
 de Bastart 61
 de Bestardes 61
 de Boffiyl 97
 de Bonfill 97
 de Bordel 67
 de Bordell 67
 de Bordellis 67
 de Bordello 67
 de Bort 65
 de Bruna 72
 de Bruni 69, 70
 de Calbet 79
 de Calbo 76, 77
 de Calvoni 76
 de Conill 83
 de Fil 92
 de Fillach 92
 de Genes 103
 de Goday 106
 de Godayl 106
 de Gordu 107
 de Gras 111
 de Grassa 112
 de Gudal 106
 de Gudalo 106, 107
 de Gudayll 107
 de la Barba 55

- de la Perdigera 127
 de la Petita 130
 de les Perdius 126
 de Llobet 122
 de Loba 119
 de Lobato 121
 de Lobet 123
 de Lobeto 123
 de na Petita 130
 de Peculula 134
 de Poca 132
 de Poch 132
 de Porcet 138
 de Rog 143
 de Rogeta 144
 de Samigo 53
 de Uillagrassa 153
 de Vermell 152
 de Vilagrassa 153
 de Vilagrassa 153
 de Villagrassa 153
 de Villagrassa 153
 del Fil 92
 del Gort 108
 del Perdiu 126
 dels Cargols 82
 den Bort 65
 den Bru 70
 des Porc 135
 el Gordo 108
 Espagnol 89
 Espagnole 90
 Espagnolus 88
 Espainol 88, 89
 Espanioll 89
 Espannol 89
 Espanyol 88, 89
 Espanyoleta 90
 Español 89
 Espaynol 89
 Espayol 88, 89
 Espayoll 89
 Estornel 90, 92
 Estornela 92
 Estornell 90, 92
 Estornella 90, 92
 FFioll 93
 Fii-meu 92
 Filaach 93
 Filach 92
 Filiolo 93
 Filiuco 94
 Fill 92
 Fillac 92, 93
 Fillac(h) 92
 Fillach 92, 93
 Fillat 92, 93
 Fillet 92, 93
 Fillio 92
 Filliol 94
 Filló 94
 Fillol 92, 93, 94
 Fillola 92, 94
 Filloll 93, 94
 Fillols 94
 Fills 92
 Filluc 94
 Filol 93
 Filyach 92
 Filyol 93
 Filz 92
 Fiol 93, 94
 Fioll 94
 Fiyol 94
 Formatge 99
 Formatgé 98
 Formatger 98, 99
 Formatje 99
 Formatjer 99
 Fromatger 99
 Gene 101, 102
 Gené 99
 Gener 99, 100, 101, 102, 103
 Genera 100, 103
 Generes 104
 Generés 100, 103
 Genero 104
 Generó 100, 104
 Geners 100
 Genes 103

- Genés 103
 Genís 103
 Gine 102
 Giné, 99
 Giner 99, 100, 101, 102, 103
 Ginera 103
 Gineres 103, 104
 Ginerés 103
 Ginero 104
 Ginés 102, 103
 Godaiol 102, 105, 106
 Godall 104, 105, 106
 Godallo 106
 Godallol 106
 Goday 104, 105
 Godaya 105
 Godayl 105, 106
 Godayo 106
 Godayol 106
 Godeyol 106
 Gord 107
 Gorda 108
 Gordà 108
 Gordei 108
 Gordel 108
 Gordell 107, 108
 Gordet 109
 Gordey 108
 Gordeya 108
 Gordí 109
 Gordí 107, 109
 Gordito 109
 Gordo 107, 109
 Gordó 107, 109
 Gordoí 107, 109
 Gordon 109
 Gordoy 109
 Gords 108
 Gort 107
 Gorts 108
 Gras 110, 111
 Grasa 111, 112
 Graset 112
 Graseta 112
 Graset 112
 Graset 112
 Grass 110
 Grassa 111, 112
 Grasset 110, 112
 Grasseta 112
 Grassi 110
 Grasso 112
 Grassó 112
 Grassona 112
 Grassot 110, 112, 113
 Guadall 105
 Guadallol 106
 Guadayol 106
 Gudall 105
 Guday 105
 Gudaya 105
 Gudayol 106
 Gudeyol 106
 Gudiol 106
 Gurdella 108
 Gurdo 107, 109, 110
 Gurdó 110
 Hom 113
 Hom de Deu 116
 Homdedeu 115, 116
 Homededéu 113
 Homini Dei 115
 Hominis Dei 115, 116
 Hominisdei 115
 Homodei 115
 Homs 113
 Ianuarii 100, 101, 102
 Ianuario 100, 101
 Ianuarius 100, 101
 Ienuarii 102
 Jane 101, 102
 Jané 99
 Janer 99, 100, 101, 102, 103
 Janera 103
 Janeras 104
 Janero 104
 Janeró 104
 Janes 103
 Janés 102
 Janner 101
 Januari 101, 102

- Januarii 100, 101, 102
 Januarius 100, 101
 Jene 102
 Jené 99
 Jener 99, 100, 101, 102
 Jeneres 104
 Jine 102
 Jiné 99
 Jiner 99, 102
 Jordi 109
 Kalbet 78
 Kalbo 75
 Kalvuca 81
 Kalvucia 81
 L'Homenet 113
 la Gordinfleta 110
 La Llobeta 123
 la Perdiu 126
 Lamich 51
 lingua de occa 116
 Llengua de Bou 116
 Llobat 116, 119, 120
 Llobató 120, 121
 Llobel 121
 Llobell 121
 Llobet 116, 117, 119, 122, 123
 Llobeta 123, 124
 Llobeto 121
 Llobí 115
 Llobina 122
 Llop 116, 117, 118, 119
 Llop Sanç 125
 Llopa 119
 Llopello 121
 Llopes 124
 Llopet 123
 Llopez 124
 Llopico 121
 Llopis 124
 Llops 119
 Lloup 118
 Llovat 120
 Llovel 121
 Llovell 121
 Llovet 123
 Llubell 121
 Llubet 123
 Lo Bastard 61
 lo Brun 70
 lo Gudeyol 105
 lo Prom 115
 lo Roig 143
 Lob 118
 Loba 119
 Lobad 120
 Lobadi 120
 Lobatello 120
 Lobatellus 120
 Lobathoni 121
 Lobato 120, 121
 Lobaton 120
 Lobatona 121
 Lobatone 120, 121
 Lobatoni 121
 Lobatonus 121
 Lobell 121
 Lobellus 121
 Lobelo 121
 Lobet 122, 123
 Lobeta 124
 Lobeti 122
 Lobeto 121, 122
 Lobets 123
 Lobi 122
 Lobina 122
 Lobo 117, 118
 Lobone 117
 Lobot 125
 Lobs 118, 119
 Lolop 119
 Lop 118, 119
 Lop Sans 125
 Lopa 119
 Lope 117, 118
 Lopec 124
 Lopello 121
 Lopet 122
 Lopiç 124
 Lopis 124
 Lopo 119

- Lopone 117
 Loppe 118
 Loppiz 124
 Lops 119
 Lopus 117
 Lovell 121
 Lovet 123
 Lubato 120
 Lubet 123
 Lubeta 124
 Lubisancio 125
 Lubone 117
 Lubsancio 125
 Lup Sancio 125
 Lupa 119
 Lupati 120
 Lupatus 120
 Lupeta 124
 Lupi 118
 Lupi Sancii 125
 Lupi Sancio 125
 Lupii Sancii 125
 Lupinus 122
 Lupis 117
 Lupo 117, 118
 Lupone 117
 Luponi 117
 Luppi 118
 Luppus 118
 Lupus 117, 118
 Malabarba 54, 58
 Monamich 53
 Namigona 53
 Omne Buono 115
 Omo Dei 115
 Paccull 133
 Pacouil 133
 Pacouill 133
 Pacouille 133
 Pacoull 133
 Pacuil 133
 Pacuill 133
 Pacull 133
 Paculul 133
 Pardiger 127
 Pardigo 128
 Pardiguer 127
 Patit 129, 130
 Patita 130
 Pauca 132
 Pecolull 133, 134
 Pecullull 133
 Peculula 134
 Pecurul 134
 Perdicari 127
 Perdicarii 127
 Perdigai 129
 Perdigari 127
 Perdigarii 127
 Perdigario 127
 Perdigay 129
 Perdiger 127
 Perdigo 127, 128
 Perdigó 126, 128
 Perdigon 127
 Perdigona 128
 Perdigones 128
 Perdigoni 128
 Perdigons 128
 Perdigot 128
 Perdiguer 126, 127
 Perdiguera 127
 Perdiguerii 127
 Perdiguers 125
 Perdigues 125, 126
 Perdigués 125
 Perdiu 126
 Perdiuet 127
 Perdiueta 127
 Perdius 126
 Pestart 60
 Petit 129, 130
 Petita 130
 Petitbo 131
 Petitbò 131
 Petito 129, 130
 Petitot 130
 Petitus 129
 Pirdiguer 127
 Pitito 129

- Poc 131, 132
 Poca 132
 Pocallet 131, 135
 Pocallo 135
 Pocal·ló 131, 134
 Pocarull 133, 134
 Pocca 132
 Poccull 133
 Poch 131, 132
 Pocha 132
 Pocolul 133
 Pocolula 134
 Pocolull 131, 133
 Pocolull 133, 134
 Pocolul 132
 Pocull 132, 133
 Pocullul 133
 Pocullull 134
 Pocolola 134
 Pocolul 133
 Pocolula 133, 134
 Pocolule 134
 Pocolull 133, 134
 Pocolull 133, 134
 Pocolulla 134
 Pocolullul 133
 Poquellul 133
 Poquet 132
 Porc 135
 Porcà 135, 136
 Porcanio 136
 Porcano 136
 Porcar 136
 Porcarie 136
 Porcaro 136
 Porcel 136, 137
 Porçel 137
 Pòrcel 137
 Porcelet 138
 Porcell 135, 137
 Porçell 137
 Porcella 138
 Porçella 138
 Porcellet 138
 Porcelli 137
 Porçellin 138
 Porcellus 137
 Porcet 135, 137, 138
 Porceyll 137
 Porch 135
 Porcheddu 137
 Porchera 136
 Porchet 138
 Porcheti 138
 Porcho 135
 Porco 135
 Porcu 135
 Pord 63
 Porqué 136
 Porqued 138
 Porquer 135, 136
 Porquera 135
 Porquerii 136
 Porquet 135, 138, 139
 Porqueti 138
 Porsel 137
 Porsela 138
 Porsell 137
 Porset 138
 Porsel 137
 Prohom 115
 Prom 115
 Pucallo 135
 Pucarull 134
 Pucchulule 134
 Pucorull 133
 Pucull 133
 Puculli 132
 Pucullul 134
 Pucullull 133
 Puculul 133, 134
 Puculula 134
 Puculull 133
 Pucululla 134
 Pucululli 133
 Pucurull 133, 134
 Pucurulla 134
 Puquet 132
 Purcelli 137
 Purcet 138

- Purqued 139
 Purset 138
 Repetit 130
 Rochet 144
 Rog 139, 140, 141, 142, 143
 Roga 143
 Roge 143
 Roget 139, 144
 Rogeta 139, 144
 Rogia 143
 Rogico 144
 Roi 98, 100, 101
 Roia 143
 Roich 142
 Roig 139, 141, 142, 143
 Roiget 144
 Roix 142
 Roja 143
 Rojas 144
 Rojet 144
 Rosignol 145
 Rosinnol 145
 Rosinol 145
 Rosinyol 145, 146
 Rosinyola 146
 Rosinyoll 145
 Rosinyolla 146
 Rosiñol 144, 146
 Rosiyol 145, 146
 Rosiyola 146
 Rossignol 145
 Rossinyol 145, 146
 Rossinyola 146
 Rossinyoll 145, 146
 Rossiñol 144, 146
 Roy 143
 Roya 143
 Rubei 139, 140, 141, 142
 Rubeo 140
 Rubeus 139, 140, 141
 Rubey 141
 Ruget 144
 Rusinyol 145
 Rusiñol 144, 146
 Rusiyol 145
 Russignol 145
 Russinyol 144, 145, 146
 Russinyola 146
 Russinyoll 145
 Russiñol 144, 146
 Russiyol 146
 s'Homenet 113
 Sabata 146, 147
 Sabate 147
 Sabater 146, 147
 Sabatera 148
 Sabaterii 147
 Sabateró 148
 Sabaterona 148
 Sabaters 148
 Sabates 148
 Sabatetes 148
 Sabató 148
 Sabatones 148
 Sabatot 148
 Sabatots 146, 149
 Sabruneta 74
 Savater 147
 Spannol 89
 Spanyol 88, 89
 Spanyol 88, 89
 Spaynola 90
 Spayol 88, 89
 Spayola 89, 90
 Spayoll 88
 Spayolla 90
 Spenyol 89
 Stornel 90
 Stornelli 90
 Tit 130
 Tita 130
 Titet 130
 Titó 130
 Tòt 130
 Trobad 149
 Trobada 150
 Trobadam 150
 Trobat 149, 150
 Trobate 150
 Trobatellum 150

Trobati	149	Vermella	152
Trubad	149	Vermey	152
Trubada	150	Vermeyl	152
Trubat	150	Vermeyll	152
Uermilii	150	Vilagrasa	153
Uillagrasa	152, 153	Vilagrasa	152, 153
Vermei	152	Vilagrasseta	153
Vermeia	152	Villagrasa	152, 153
Vermeil	153	Xaubet	79
Vermel	150, 152	Xubet	79
Vermell	150	Yspaniola	90

5. BIBLIOGRAFIA

5.1. BIBLIOGRAFIA DE FONTS¹

- ABADAL I DE VINYALS, Ramon d' (1952). *Catalunya carolíngia 2/1: Els diplomes carolíngis a Catalunya*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. 590 p. (Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica; 2) ISBN 84-7283-082-9 (obra completa). (Dipl-Catalunya a. 780-1025 CAT)
- (1954). «Com neix i com creix un gran monestir pirinenc abans de l'any mil: Eixalada-Cuixà. Abadia de Montserrat». A: *Analecta Montserratensia*, vol. 8, p. 125-337. (DocCuixà a. 840/841-1000 CAT)
- (1955). *Catalunya carolíngia 3: Els comtats de Pallars i Ribagorça*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. 554 p. (Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica; 14-15) ISBN 84-7283-082-9 (obra completa). (DocPallars a. 807-996 CAT)
- ALTÉS I AGUILÓ, Francesc Xavier (1994). «El Diplomatar del monestir de Santa Cecília de Montserrat I: anys 900-999». A: *Studia Monastica*, vol. 36, p. 223-302. (DiplStCecíliaMontserrat 1 a. 900-999 CAT)
- (1995). «El Diplomatar del monestir de Santa Cecília de Montserrat II: anys 1000-1077». A: *Studia Monastica*, vol. 37, p. 301-394. (DiplStCecíliaMontserrat 2 a. 1000-1077 CAT)
- (1996). «El Diplomatar del monestir de Santa Cecília de Montserrat III: anys 1079-1200». A: *Studia Monastica*, vol. 38, p. 291-400. (DiplStCecíliaMontserrat 3 a. 1079-1200 CAT)
- ALTISENT, Agustí (1993). *Diplomatar de Santa Maria de Poblet*. Vol. 1: 960-1177. Barcelona: Abadia de Poblet, Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. 539 p. (Fonts i Estudis; 2) ISBN 84-393-2211-9. (DiplPoblet 1 a. 960-1177 CAT)
- ALTURO I PERUCHO, Jesús (1985a). *Diplomatar de Polinyà del Vallès. Aproximació a la història d'un poble del segle X al XII*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona. 192 p. ISBN 84-7488-128-5. (DiplPolinyàVallès a. 969-1197 CAT)

1. Per a cada font citem la referència bibliogràfica seguida, entre parèntesis, de la sigla que li hem donat, els anys de la documentació que conté i la referència al subdomini al qual correspon.

- (1985*b*). *L'arxiu antic de Santa Anna de Barcelona del 942 al 1200. Aproximació històrico-lingüística*. Barcelona: Fundació Noguera. 3 v. 318 p., 463 p., 420 p. (Textos i Documents; 8-10) ISBN 84-86387-08-6 (obra completa). (ArxiuStAnnaBarcelona a. 942-1200 CAT)
- (1999). *Diplomatari d'Alguaire i del seu monestir santjoanista de 1076 a 1244*. Barcelona: Fundació Noguera. 573 p. (Diplomatari; 21) (DiplAlguaire a. 1076-1244 CAT)
- ÁLVAREZ FORTES, Ana Maria [s. d.]. *Notes a la transcripció dels noms de persona dels llibres de l'Arxiu de Santa Maria (Elx)*. (DocElx s. XIV PVAL)
- ÁLVAREZ MÁRQUEZ, María del Carmen (1990). *La baronia de la Conca d'Òdena*. Barcelona: Fundació Noguera. 286 p. (Textos i Documents; 25) ISBN 84-7856-060-2. (DocConcaÒdena a. 990-1276 CAT)
- AMIGÓ I ANGLÈS, Ramon (1985). *Noms de lloc i de persona del terme de Prades*. Reus: Associació d'Estudis Reusencs; Prades: Ajuntament de Prades. 298 p. ISBN 84-398-4118-3. (NomsPrades a. 1497-s. XX CAT)
- (1988). *Materials per a l'estudi dels noms de lloc i de persona, i renoms, del terme de Reus*. Reus: Associació d'Estudis Reusencs. 631 p. ISBN 84-86387-65-5. (NomsReus a. 1320-s. XX CAT)
- (1995). *Siurana de Prades*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. 352 p. (Treballs de l'Oficina d'Onomàstica; 1) ISBN 84-7283-282-1. (NomsSiuranaPrades a. 1229-s. XX CAT)
- AMIGÓ I ANGLÈS, Ramon; ESPASA, Joan Baptista (1990). *Noms actuals i pretèrits del terme antic de Cornudella de Montsant*. Reus: Associació d'Estudis Reusencs. 460 p. ISBN 84-404-8436-4. (NomsCornudella a. 1304-s. XX CAT)
- Archivo Histórico Nacional de Madrid. Ms. 542 C: *Libro de las poblaciones de Montesa s. XIII-XIV*. (LPoblMontesa a. 1234-1384 (orig.) PVAL)
- Archivo Histórico Nacional de Madrid. Sección Clero. *Valldigna*. (PergValldigna a. 1366 (orig.) PVAL)
- Archivo Histórico Nacional de Madrid. Sección Órdenes Militares. *Montesa*. (DocMontesa a. 1265 (orig.) PVAL)
- Arxiu Capitular de Barcelona. 4-82-14: *Capbreu de les propietats de la Pia Almoïna de la Seu de Barcelona a les localitats de Sant Feliu, Sant Just Desvern, Sant Joan Despí i Santa Creu d'Olorda*. (CapbreusBarcelona 1 a. 1347-1348 (orig.) CAT)
- Arxiu Capitular de Barcelona. 4-90-56: *Capbreu de les propietats de la Pia Almoïna de la Seu de Barcelona a la localitat de Santa Coloma de Gramenet*. (CapbreusBarcelona 2 a. 1361-1362 (orig.) CAT)
- Arxiu Capitular de Barcelona. 4-59-22: *Capbreu de les propietats de la Pia Almoïna de la Seu de Barcelona a les localitats de Sant Boi de Llobregat, Sant Climent, Provençana i Sarrià*. (CapbreusBarcelona 3 a. 1367-1370 (orig.) CAT)
- Arxiu Capitular de Lleida. Sección Aniversarios est. II: *Computum Petri Majaneti procurator operis*. (LCòmputLleida a. 1379 (orig.) CAT)
- Arxiu Capitular de Lleida. Sección Aniversarios est. II: *Llibre de rebudes de despeses*. (LRebudesLleida a. 1389 (orig.) CAT)
- Arxiu Comarcal de Reus. *Llibre d'estimes*. (LEstimesReus a. 1367 (orig.) CAT)
- Arxiu de la Corona d'Aragó. Extra-inventari núm. 3508: *Llista dels habitants de Barcelona*. (LlistaHabitantsBarcelona [a. 1145] (orig.) CAT)

- Arxiu de la Corona d'Aragó. Extra-inventari Pere I doc. 3456: *Memorial de Sant Marçal*. (MemorialStMarçal [a. 1204-1211] (orig.) CAT)
- Arxiu de la Corona d'Aragó. Còdex de la Casa Reial, núm. 9. (DocHabitantsPaísValencià a. 1238-1292 (orig.) PVAL)
- Arxiu de la Corona d'Aragó. Secció Reial Patrimoni 2408: *Llista dels jueus de la ciutat de Mallorca*. (DocJueusMallorca a. 1350 (orig.) IBAL)
- Arxiu de la Corona d'Aragó. Secció Reial Patrimoni 2603 núm. 1/B: *Fogatge de Catalunya*. (FogatgeCatalunya 2 a. 1358 (orig.) CAT)
- Arxiu de la Corona d'Aragó. Secció Reial Patrimoni 2603 núm. 2: *Fogatge de Catalunya*. (FogatgeCatalunya 3 a. 1358 (orig.) CAT)
- Arxiu de la Corona d'Aragó. Secció Reial Patrimoni 2590: *Fogatge de Catalunya*. (FogatgeCatalunya 4 a. 1365-1370 (orig.) CAT)
- Arxiu de la Corona d'Aragó. Secció Cancelleria Reial. Registre núm. 1548: *Fogatge de Catalunya*. (FogatgeCatalunya 6 [a. 1378-1381] (orig.) CAT)
- Arxiu de la Corona d'Aragó. Secció Reial Patrimoni Reg. 2400: *Monedatge de la zona del Cinca i de la Llitera*. (LMonedatgeCincaLlitera a. 1397 (orig.) CAT)
- Arxiu de la Corona d'Aragó. Secció Reial Patrimoni Reg. 2405: *Relació d'habitants de Morella, dels Ports i de la Tinença de Benifaca*. (LHabitantsMorella a. 1397 (orig.) PVAL)
- Arxiu del Regne de Mallorca. AH 4817: *Monedatge de Sant Nicolau*. (LMonedatgeStNicolauMallorca a. 1336 (orig.) IBAL)
- Arxiu del Regne de Mallorca. Secció Reial Patrimoni 2036: *Monedatge de la parròquia de Santa Eulàlia*. (LMonedatgeStEulàliaMallorca a. 1336 (orig.) IBAL)
- Arxiu del Regne de Mallorca. Secció Reial Patrimoni 2037: *Monedatge de Montuïri*. (LMonedatgeMontuïri a. 1308 (orig.) IBAL)
- Arxiu del Regne de Mallorca. Secció Reial Patrimoni 2038: *Monedatge d'Inca*. (LMonedatgeInca 2 a. 1336 (orig.) IBAL)
- Arxiu del Regne de Mallorca. Secció Reial Patrimoni 2039: *Monedatge d'Inca*. (LMonedatgeInca 1 a. 1329 (orig.) IBAL)
- Arxiu del Regne de Mallorca. Secció Reial Patrimoni 2040: *Monedatge de la parròquia de Santa Eulàlia*. (LMonedatgeStEulàliaMallorca a. 1329 (orig.) IBAL)
- Arxiu del Regne de Mallorca. Secció Reial Patrimoni 3387: *Llista de jueus de la ciutat de Mallorca*. (DocJueusMallorca a. 1339 (orig.) IBAL)
- Arxiu del Regne de Mallorca. Secció Reial Patrimoni 3772, papers solts, núm. 53: *Monedatge del Pla de la ciutat de Mallorca*. (LMonedatgePlaMallorca a. 1329 (orig.) IBAL)
- Arxiu del Regne de València. Cens. (CensValència a. 1379 (orig.) PVAL)
- Arxiu del Regne de València. Clero Pergamins. (PergCleroValència s. XIII-XIV (orig.) PVAL)
- Arxiu del Regne de València. Coses vedades. (DocValència a. 1381 (orig.) PVAL)
- Arxiu del Regne de València. Coses vedades. (DocValència a. 1393 (orig.) PVAL)
- Arxiu del Regne de València. Fons de la Governació d'Oriola. (DocOriola a. 1296-1402 (orig.) PVAL)
- Arxiu del Regne de València. Fons notarial de la ciutat d'Alcoi. (DocAlcoi a. 1296-1303 (orig.) PVAL)

- Arxiu del Regne de València. Fons notarial de la ciutat d'Alcoi. (DocAlcoi a. 1356 (orig.) PVAL)
- Arxiu del Regne de València. Fons notarial de la ciutat d'Alcoi. (DocAlcoi a. 1378 (orig.) PVAL)
- Arxiu del Regne de València. Fons notarial de la ciutat d'Alcoi. (DocAlcoi a. 1390-1391 (orig.) PVAL)
- Arxiu del Regne de València. Secció Governació 2846-2848. Cens. (CensValència a. 1646 (orig.) PVAL)
- Arxiu del Regne de València. Justícia 4 *bis*. (DocJustíciaValència a. 1284 (orig.) PVAL)
- Arxiu del Regne de València. Secció Justícia Civil. Manaments y Empares. Llibre 1. (DocJustíciaValència a. 1336 (1684) PVAL)
- Arxiu del Regne de València. Secció Justícia Civil. Manaments y Empares. Llibre 3. (DocJustíciaValència a. 1334 (1636) PVAL)
- Arxiu del Regne de València. Secció Justícia Civil. Manaments y Empares. Llibre 5. (DocJustíciaValència a. 1368 (1627) PVAL)
- Arxiu del Regne de València. Secció Justícia Civil. Manaments y Empares. Llibre 7. (DocJustíciaValència a. 1277 (orig.) PVAL)
- Arxiu del Regne de València. Justícia de 300/1049. (DocJustíciaValència a. 1349-1350 (orig.) PVAL)
- Arxiu del Regne de València. Justícia. (DocJustíciaValència a. 1392-1399 (orig.) PVAL)
- Arxiu del Regne de València. *Llibre d'Extravagants Alcoi*. (DocAlcoi a. 1261-1264 (orig.) PVAL)
- Arxiu del Regne de València. *Morabetí de Sant Mateu*. (LMorabetíStMateu a. 1379-1385 (orig.) PVAL)
- Arxiu del Regne de València. Pergamins. (PergValència a. 1252 (orig.) PVAL)
- Arxiu del Regne de València. Protocols notarial de la ciutat de València. (DocValència a. 1370 (orig.) PVAL)
- Arxiu del Regne de València. Protocol notarial de la ciutat de València. Not. Jaume Caldes, núm. 3163. (DocValència a. 1385 (orig.) PVAL)
- Arxiu del Regne de València. Protocol notarial de la ciutat d'Alcoi. Not. Esteve Sala, núm. 1983. (DocAlcoi a. 1321-1324 (orig.) PVAL)
- Arxiu del Regne de València. Protocols del notari G. Savall. (DocValència a. 1318 (orig.) PVAL)
- Arxiu del Regne de València. Protocols del notari G. Molera 2900. (DocValència a. 1285 (orig.) PVAL)
- Arxiu del Regne de València. Protocol notarial de la ciutat de València. Not. Jaume Martí, núm. 2811. (DocValència a. 1299 (orig.) PVAL)
- Arxiu del Regne de València. Protocol desconegut. (DocValència a. 1305 (orig.) PVAL)
- Arxiu del Regne de València. Protocols notarial s. XIV. (DocValència s. XIV (orig.) PVAL)
- Arxiu del Regne de València. Registres de la Cancelleria Reial. (DocCancelleriaValència a. 1377-1384 (orig.) PVAL)

- Arxiu del Regne de València. Secció del Mestre Racional. Vol. 9584 (f. 48-59): *Monedatge de la parròquia de Sant Miquel de la ciutat de Mallorca*. (LMonedatgeStMiquelMallorca a. 1390 (orig.) IBAL)
- Arxiu del Regne de València. Secció del Mestre Racional. Vol. 9584: *Censo de focs del condado de Ribagorça*. (CensRibagorça a. 1381 (orig.) CAT)
- Arxiu del Regne de València. Secció del Mestre Racional. Vol. 9586: *Monedatge de la Ribagorça*. (LMonedatgeRibagorça a. 1385 (orig.) CAT)
- Arxiu del Regne de València. Secció del Mestre Racional. Vol. 9586-1: *Llibres de comptes de Gandia*. (LComptesGandia a. 1387-1391 (orig.) PVAL)
- Arxiu del Regne de València. Secció del Mestre Racional. Vol. 9842: *Capbreu Gandia*. (CapbreuGandia a. 1379 (orig.) PVAL)
- Arxiu del Regne de València. Varia 12: *Fogatges de Teulada, Benissa, Calp i Altea*. (FogatgeMarinaAlta a. 1381 (orig.) PVAL)
- Arxiu del Regne de València. Varia 13: *Fogatges de Dénia i Xàbia*. (FogatgeDéniaXàbia a. 1381 (orig.) PVAL)
- Arxiu del Regne de València. Varia 13: *Fogatge de Gandia*. (FogatgeGandia a. 1381 (orig.) PVAL)
- Arxiu del Regne de València. Varia. Justícia Xàtiva 1102. (DocJustíciaXàtiva a. 1380 (orig.) PVAL)
- Arxiu del Regne de València. Varia. Morabetí 58: *Morabetí d'Alacant*. (LMorabetíAlacant 1 a. 1379 (orig.) PVAL)
- Arxiu del Regne de València. Morabetí 125: *Morabetí d'Alacant*. (LMorabetíAlacant 2 a. 1379 (orig.) PVAL)
- Arxiu del Regne de València. Varia 126: *Monedatge d'Alacant*. (LMonedatgeAlacant a. 1373-1379 (orig.) PVAL)
- Arxiu del Regne de València. Varia 126: *Fogatge de Gandia*. (FogatgeGandia a. 1373 (orig.) PVAL)
- Arxiu Diocesà de Girona. Còdex 23-25 (armari Arévalo de Zuaço): *Fogatge de Catalunya*. (FogatgeCatalunya 1 a. 1358 (orig.) CAT)
- Arxiu Diocesà de Mallorca. MSL/307: *Llibre d'homes d'armes de Mallorca*. (LHomesArmesMallorca a. 1359 (orig.) IBAL)
- Arxiu Diocesà de Mallorca. MSL/360: *Llibre dels taxats de la parròquia de Sant Miquel*. (LTallesStMiquelMallorca a. 1364 (orig.) IBAL)
- Arxiu Diocesà de Mallorca. MSL/365: *Llibre dels taxats de la parròquia de Sant Jaume*. (LTallesStJaumeMallorca [a. 1350] (orig.) IBAL)
- Arxiu Diocesà de Mallorca. MSL/366: *Llibre dels taxats de la parròquia de Sant Nicolau*. (LTallesStNicolauMallorca [a. 1350] (orig.) IBAL)
- Arxiu Diocesà de Mallorca. MSL/394: *Llibre dels taxats queixosos per massa encarregats*. (LTallesMallorca [a. 1350] (orig.) IBAL)
- Arxiu Eclesiàstic de Vic. ACBV-245. (CapbreusVic 1 a. 1348-1370 (orig.) CAT)
- Arxiu Eclesiàstic de Vic. ACBV-246. (CapbreusVic 2 a. 1370-1384 (orig.) CAT)
- Arxiu Històric Comarcal de Cervera. *Llibre de veïnatge*. (LVeïnatgeCervera a. 1391-1393 (orig.) CAT)
- Arxiu Històric Comarcal de Tàrrrega. *Llibre del Consell Municipal*. (LConsellTàrrrega 1 a. 1341-1344 (orig.) CAT)

- Arxiu Històric Comarcal de Tarrega. *Llibre del Consell Municipal*. (LConsellTarrega 2 a. 1361-1367 (orig.) CAT)
- Arxiu Històric Comarcal de Tarrega. *Llibre del Consell Municipal*. (LConsellTarrega 3 a. 1376-1378 (orig.) CAT)
- Arxiu Històric Comarcal de Tortosa. *Llibre de rebudes*. Núm. 26. (LRebudesTortosa [a. 1330] (orig.) CAT)
- Arxiu Històric de Calella. Secció de Pergamins. (PergCalella a. 1301-1400 (orig.) CAT)
- Arxiu Històric de l'Ajuntament de Girona. *Llibre de talles*. Lligall núm. 1. (LTallesGirona 1 a. 1360 (orig.) CAT)
- Arxiu Històric de l'Ajuntament de Girona. *Llibre de talles*. Lligall núm. 2. (LTallesGirona 2 a. 1388 (orig.) CAT)
- Arxiu Històric de l'Ajuntament de Girona. *Llibre de talles*. Lligall núm. 3. (LTallesGirona 3 a. 1399 (orig.) CAT)
- Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. *Fogatge XIX-33*. (FogatgeBarcelona 1 a. 1363 (orig.) CAT)
- Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. *Fogatge XIX-34*. (FogatgeBarcelona 2 a. 1363 (orig.) CAT)
- Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. *Fogatge XIX-35*. (FogatgeBarcelona 3 a. 1363 (orig.) CAT)
- Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. *Fogatge XIX-36*. (FogatgeBarcelona 4 [a. 1363] (orig.) CAT)
- Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. *Fogatge XIX-2*. (FogatgeMarBarcelona a. 1378 (orig.) CAT)
- Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. *Fogatge XIX-3*. (FogatgePiBarcelona a. 1378 (orig.) CAT)
- Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. *Fogatge XIX-4*. (FogatgeCatalunya 5 a. 1378 (orig.) CAT)
- Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. *Fogatge XIX-5*. (PadróBarcelona a. 1389 (orig.) CAT)
- Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. *Fogatge XIX-6*. (FogatgeBarcelona 5 a. 1399 (orig.) CAT)
- Arxiu Històric de la Ciutat de Manresa. *Llibre de la talla dels diumenges*. (LTallaManresa a. 1366 (orig.) CAT)
- Arxiu Històric de la Col·legiata de Santa Maria de Xàtiva. *Fons de pergamins*. (PergXàtiva a. 1317-1395 (orig.) PVAL)
- Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. *Llista de veïns de Calaf*. Notari Bernat Nadal, *Manual*. (LlistaVeïnsCalaf a. 1393 (orig.) CAT)
- Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. *Llista de veïns de Cardona*. Notari Bernat Nadal, *Manual*. (LlistaVeïnsCardona a. 1393 (orig.) CAT)
- Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. *Llista de veïns de Castellfollit*. Notari Bernat Nadal, *Manual*. (LlistaVeïnsCastellfollit a. 1393 (orig.) CAT)
- Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. *Llista de veïns de Guimerà*. Notari Berenguer de Fonolleda, *Manual*. (LlistaVeïnsGuimerà a. 1365 (orig.) CAT)
- Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. *Llista de veïns de Puigcerdà*. Notari Bernat Nadal, *Secundus liber*. (LlistaVeïnsPuigcerdà a. 1393 (orig.) CAT)

- Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. *Llista de veïns de Solsona*. Notari Bernat Nadal, *Manual*. (LlistaVeïnsSolsona a. 1393 (orig.) CAT)
- Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. *Llista de veïns de Torà*. Notari Bernat Nadal, *Manual*. (LlistaVeïnsTorà a. 1393 (orig.) CAT)
- Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. *Llista de veïns de Valls*. Notari Arnau Lledó, *Capibrevium sextum communum*. (LlistaVeïnsValls a. 1383 (orig.) CAT)
- Arxiu Històric de Tarragona. *Llibre del Consell Municipal*. (LConsellTarragona 1 a. 1358-1360 (orig.) CAT)
- Arxiu Històric de Tarragona. *Llibre del Consell Municipal*. (LConsellTarragona 2 a. 1369 (orig.) CAT)
- Arxiu Històric de Tarragona. *Llibre del Consell Municipal*. (LConsellTarragona 3 a. 1374-1375 (orig.) CAT)
- Arxiu Històric de Tarragona. *Llibre del Consell Municipal*. (LConsellTarragona 4 a. 1378-1379 (orig.) CAT)
- Arxiu Històric de Tarragona. *Llibre del Consell Municipal*. (LConsellTarragona 5 a. 1383-1384 (orig.) CAT)
- Arxiu Històric de Tarragona. *Llibre del Consell Municipal*. (LConsellTarragona 6 a. 1384-1385 (orig.) CAT)
- Arxiu Històric de Tarragona. *Llibre del Consell Municipal*. (LConsellTarragona 7 a. 1385-1386 (orig.) CAT)
- Arxiu Històric de Tarragona. *Llibre del Consell Municipal*. (LConsellTarragona 8 a. 1386-1387 (orig.) CAT)
- Arxiu Històric de Tarragona. *Llibre del Consell Municipal*. (LConsellTarragona 9 a. 1387-1388 (orig.) CAT)
- Arxiu Històric de Tarragona. *Llibre del Consell Municipal*. (LConsellTarragona 10 a. 1388-1389 (orig.) CAT)
- Arxiu Històric de Tarragona. *Llibre del Consell Municipal*. (LConsellTarragona 11 a. 1393-1395 (orig.) CAT)
- Arxiu Històric de Tarragona. *Llibre del Consell Municipal*. (LConsellTarragona 12 a. 1396-1397 (orig.) CAT)
- Arxiu Històric de Tarragona. *Llibre del Consell Municipal*. (LConsellTarragona 13 a. 1397-1399 (orig.) CAT)
- Arxiu Històric de Tarragona. *Llibre del Consell Municipal*. (LConsellTarragona 14 a. 1399 (orig.) CAT)
- Arxiu Històric Fidel Fita d'Arenys. Secció de Pergamins. (PergArenysMar a. 1301-1400 (orig.) CAT)
- Arxiu Històric Fidel Fita d'Arenys. Fons Arquer. (PergArenysMunt a. 1301-1400 (orig.) CAT)
- Arxiu Històric Fidel Fita d'Arenys. Fons Baró. Dipòsit de la Generalitat. (PergLlavaneresMaresme a. 1301-1400 (orig.) CAT)
- Arxiu Històric Fidel Fita d'Arenys. Fons Gualba. Dipòsit de la Generalitat. (PergGualbaMaresme a. 1301-1400 (orig.) CAT)
- Arxiu Històric Fidel Fita d'Arenys. Fons Maluquer. Dipòsit de la Generalitat. (PergStIsclMaresme a. 1301-1400 (orig.) CAT)

- Arxiu Històric Fidel Fita d'Arenys. Secció Notarial, vol. 344: *Llibre de la cort de Montclús*, f. 51r-52r. (LCortMontclús a. 1362 (orig.) CAT)
- Arxiu Municipal d'Albaida. Fons de Pergamins. (PergAlbaida a. 1327-1395 (orig.) PVAL)
- Arxiu Municipal d'Alzira. Fons de Pergamins. (PergAlzira a. 1270-1348 (orig.) PVAL)
- Arxiu Municipal d'Alzira. Fons notarial. (DocAlzira a. 1357-1358 (orig.) PVAL)
- Arxiu Municipal d'Alzira. *Llibre de les ordinacions d'Alzira*. (OrdAlzira a. 1360-1384 (orig.) PVAL)
- Arxiu Municipal d'Alzira. *Llibre dels Actes dels Jurats e Consell de la ciutat d'Alzira*. (LActAlzira a. 1388-1389 (orig.) PVAL)
- Arxiu Municipal d'Elx. *Manual de consells*. (LConsellElx a. 1370-1384 (orig.) PVAL)
- Arxiu Municipal d'Igualada. Secció Papers Diversos. *Actes de la Universitat d'Igualada*. (ActIgualada 1 a. 1340-1367 (orig.) CAT)
- Arxiu Municipal d'Ontinyent. *Pergamins*. (PergOntinyent a. 1249-1407 (orig.) PVAL)
- Arxiu Municipal de Bocairent. Pergamins. (PergBocairent a. 1359-1395 (orig.) PVAL)
- Arxiu Municipal de Cocentaina. *Llibres de Cort de Justícia*. (LCortJustíciaCocentaina a. 1303-1304 (orig.) PVAL)
- Arxiu Municipal de Cocentaina. *Llibres de Cort de Justícia*. (LCortJustíciaCocentaina a. 1314 (orig.) PVAL)
- Arxiu Municipal de Cocentaina. *Llibres de Cort de Justícia*. (LCortJustíciaCocentaina a. 1316-1318 (orig.) PVAL)
- Arxiu Municipal de Cocentaina. *Llibres de Cort de Justícia*. (LCortJustíciaCocentaina a. 1318-1319 (orig.) PVAL)
- Arxiu Municipal de Cocentaina. *Llibres de Cort de Justícia*. (LCortJustíciaCocentaina a. 1322 (orig.) PVAL)
- Arxiu Municipal de Cocentaina. *Llibres de Cort de Justícia*. (LCortJustíciaCocentaina a. 1327-1329 (orig.) PVAL)
- Arxiu Municipal de Cocentaina. *Llibres de Cort de Justícia*. (LCortJustíciaCocentaina a. 1341-1342 (orig.) PVAL)
- Arxiu Municipal de Cocentaina. *Llibres de Cort de Justícia*. (LCortJustíciaCocentaina a. 1346 (orig.) PVAL)
- Arxiu Municipal de Cocentaina. *Llibres de Cort de Justícia*. (LCortJustíciaCocentaina a. 1356 (orig.) PVAL)
- Arxiu Municipal de Cocentaina. *Llibres de Cort de Justícia*. (LCortJustíciaCocentaina a. 1356-1357 (orig.) PVAL)
- Arxiu Municipal de Cocentaina. *Llibres de Cort de Justícia*. (LCortJustíciaCocentaina a. 1363 (orig.) PVAL)
- Arxiu Municipal de Cocentaina. *Llibres de Cort de Justícia*. (LCortJustíciaCocentaina a. 1364-1367 (orig.) PVAL)
- Arxiu Municipal de Cocentaina. *Llibres de Cort de Justícia*. (LCortJustíciaCocentaina a. 1369 (orig.) PVAL)
- Arxiu Municipal de Cocentaina. *Llibres de Cort de Justícia*. (LCortJustíciaCocentaina a. 1372 (orig.) PVAL)
- Arxiu Municipal de Cocentaina. *Llibres de Cort de Justícia*. (LCortJustíciaCocentaina a. 1373 (orig.) PVAL)

- Arxiu Municipal de Cocentaina. *Llibres de Cort de Justícia*. (LCortJustíciaCocentaina a. 1375-1376 (orig.) PVAL)
- Arxiu Municipal de Segorbe. *Receptas fechas por mi Ramon de l'Ort jurado e clavarío de la dicha ciudat en el anyo present anno a nativitate domini milesimo CCCLXXX sexto que fenece en septimo*. (LReceptasSegorbe a. 1386 (orig.) PVAL)
- Arxiu Municipal de València. *Llibres d'Actes Municipals*. (LActValència a. 1306-1329 (orig.) PVAL)
- Arxiu Municipal de València. B-1: *Llibre d'Aveynaments de la ciutat de València*. (LAveynamentsValència a. 1349-1380 (orig.) PVAL)
- Arxiu Municipal de València. *Llibre del Consell Municipal*. (LConsellValència a. 1378 (orig.) PVAL)
- Arxiu Municipal de València. *Llibre de processos VV10, VV5*. (LProcessosValència a. 1381-1394 (orig.) PVAL)
- Arxiu Municipal de València. *Mestre Racional 4952*. (DocValència a. 1355-1390 (orig.) PVAL)
- Arxiu Municipal de València. Notari Domingo Joan. (DocValència a. 1355-1358 (orig.) PVAL)
- Arxiu Municipal de Xàtiva. Fons notarial. (DocXàtiva a. 1355 (orig.) PVAL)
- Arxiu Parroquial d'Igualada. Secció 8. *Actes de la Universitat d'Igualada*. (ActIgualada 2 a. 1388 (orig.) CAT)
- Arxiu Parroquial de Borriana. *Llibre de visites pastorals*. (LVisitesPastoralsBorriana a. 1314-1316 (orig.) PVAL)
- BACH I RIU, Antoni (1986-1987). «Els documents del priorat de Santa Maria de Gualter a l'Arxiu Episcopal de Solsona (segles XI-XIII)». A: *Urgellia*, vol. 8, p. 211-269. (DocGualter a. 1032-1300 CAT)
- (1987). *Col·lecció diplomàtica del monestir de Santa Maria de Solsona: el Penedès i altres llocs del comtat de Barcelona (segles X-XV)*. Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. 216 p. (Fonts i Estudis, Fons; 1) ISBN 84-393-0837-X. (CDStMariaSolsona a. 955-1437 CAT)
- BAIGES, Ignasi J.; FAGES, Mariona (1993). *Diplomatari de la Vall d'Andorra segle XIV*. Barcelona; Andorra. 309 p. ISBN 99920-0-018-X. (DiplVallAndorra a. 1300-1398 CAT)
- BARAUT, Cebrià (1978). «Les actes de consagracions d'esglésies del bisbat d'Urgell (segles IX-XII)». A: *Urgellia*, vol. 1, p. 11-182. (ActUrgell 1 a. 833-1219 CAT)
- (1979a). «Set actes més de consagracions d'esglésies del bisbat d'Urgell (segles IX-XII)». A: *Urgellia*, vol. 2, p. 481-488. (ActUrgell 2 a. 893-1196 CAT)
- (1979b). «Els documents, dels segles IX i X, conservats a l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell». A: *Urgellia*, vol. 2, p. 7-145. (DocUrgell 2 a. 805-980 CAT)
- (1980). «Els documents, dels anys 981-1010, de l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell». A: *Urgellia*, vol. 3, p. 7-166. (DocUrgell 3 a. 981-1010 CAT)
- (1981). «Els documents, dels anys 1010-1035, de l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell». A: *Urgellia*, vol. 4, p. 7-186. (DocUrgell 4 a. 1010-1035 CAT)
- (1982a). «Els documents, dels anys 1036-1050, de l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell». A: *Urgellia*, vol. 5, p. 7-158. (DocUrgell 5 a. 1036-1050 CAT)
- (1982b). «Diplomatari del monestir de Sant Climent de Codinet (segles IX-XI)». A: *Subsidia Monastica*, vol. 9, p. 7-145. (DiplStClimentCodinet a. 815-1042 CAT)

- (1983). «Els documents, dels anys 1051-1075, de l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell». A: *Urgellia*, vol. 6, p. 7-243. (DocUrgell 6 a. 1051-1075 CAT)
- (1984a). «Els documents, dels anys 1076-1092, de l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell». A: *Urgellia*, vol. 7, p. 7-218. (DocUrgell 7 a. 1076-1092 CAT)
- (1984b). «El monestir de Sant Andreu de Trespunts (segles IX-XVI)». A: *Studia Monastica*, vol. 26, p. 241-271. (DocStAndreuTrespunts a. 785-s. XVI CAT)
- (1986-1987). «Els documents, dels anys 1093-1100, de l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell». A: *Urgellia*, vol. 8, p. 7-149. (DocUrgell 8 a. 1093-1100 CAT)
- (1988-1989). «Els documents, dels anys 1101-1150, de l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell». A: *Urgellia*, vol. 9, p. 7-312. (DocUrgell 9 a. 1101-1150 CAT)
- (1988-1990). *Cartulari de la Vall d'Andorra segles IX-XIII*. Andorra. 2 v. 396 p., 187 p. ISBN 99913-9-018-9; ISBN 99913-9-041-3. (CartVallAndorra 1 a. 805-1300; CartVallAndorra 2 a. 867-1295 CAT)
- (1990-1991). «Els documents, dels anys 1151-1190, de l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell». A: *Urgellia*, vol. 10, p. 7-349. (DocUrgell 10 a. 1151-1190 CAT)
- [1992-1993] (1995). «Els documents, dels anys 1191-1200, de l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell». A: *Urgellia*, vol. 11, p. 7-160. (DocUrgell 11 a. 1191-1200 CAT)
- [1994-1995] (1998). «Diplomatari del monestir de Sant Sadurní de Tavèrnoles (segles IX-XII)». A: *Urgellia*, vol. 12, p. 7-590. (DiplTavèrnoles a. 805-1300 CAT)
- BARCELÓ CRESPI, Maria (1988). *Ciutat de Mallorca en el trànsit a la modernitat*. Palma de Mallorca. 312 p. ISBN 84-00-06847-S. (LTallaMallorca a. 1478 IBAL)
- BENET I CLARÀ, Albert (1994). *Diplomatari de la ciutat de Manresa (segles IX-X)*. Barcelona: Fundació Noguera. 310 p. (Diplomatari; 6) ISBN 84-7935-222-1. (Dipl-Manresa a. 889-1000 CAT)
- BERTRAN, Prim (1982). «La collecta del "Maridatge" de 1496 al bisbat d'Urgell». A: *Urgellia*, vol. 5, p. 305-330. (Bertran,Urgellia a. 1496 CAT)
- (1986-1987). «El capbreu-llevador de la comanda de Susterris (1378)». A: *Urgellia*, vol. 8, p. 379-419. (CapbreuSusterris a. 1378 (orig.) CAT)
- BOLÒS, Jordi; PAGÈS, Montserrat (1986). *El monestir de Sant Llorenç prop Bagà*. Barcelona. (Artestudi. Quaderns d'Estudis Medievals, suplementa; 1) ISBN 84-7588-147-5. (DocStLlorençBagà a. 898-1031 CAT)
- BOLÒS I MASCLANS, Jordi; MORAN I OCERINJAUREGUI, Josep (1994). *Repertori d'antropònims catalans* (RAC), I. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. 760 p. (Repertori de la Secció Filològica; 2) ISBN 84-7283-277-5. (Quan disposem de la font primària, citem per aquesta a fi de restablir els contextos.) (RAC s. IX-X CAT)
- BOTA, Josep (1994). «Els motius de Blanes: processos d'identificació i renoms entre 1560 i 1990». A: SOBI, vol. 59, p. 119-193. (Bota,SOBI a. 1560-1990 CAT)
- CABANES PÉCOURT, Maria Desamparados; FERRER NAVARRO, Ramón (1979-1980). *Libre del Repartiment del regne de Valencia*. Saragossa. 3 v. (Textos Medievals; 66-68) (RepValencia a. 1234-1252 PVAL)
- CARRERAS Y CANDI, Francesch; GUNYALONS Y BOU, Bartomeu (1912). *Rúbriques de Bruniquer. Ceremonial dels Magnífichs Consellers y Regiment de la Ciutat de Barcelona*. Vol. 1. Barcelona: Imprenta d'Henrich y companyia. (RúbriquesBruniquer a. 1249-1713 CAT)

- CONSTANS I SERRATS, Lluís G. (1985-1992). *Diplomatari de Banyoles*. Banyoles: Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles. 6 v. ISBN 84-86239-12-3 (obra completa). (DiplBanyoles a. 822-1699 CAT)
- COSTA, Georges J. (1994). *Répertoire-Atlas patronymique des Pyrénées-Orientales au XIXe siècle*. Perpinyà: Presses Universitaires de Perpignan (PUP); Centre PatRom de Recerques i d'Estudis Catalans (CREC). 2 v. (Collection Études) ISBN 2-908-921-17-1. (CostaRépNFPyrOr a. 1841 CAT)
- (2000). *Répertoire-Atlas patronymique des Pyrénées-Orientales au XIXe siècle*. Perpinyà: Presses Universitaires de Perpignan (PUP); Centre PatRom de Recerques i d'Estudis Catalans (CREC). 528 p. (Collection Études) (CostaRépNFPyrOr a. 1931 CAT)
- CUNAT, Vicent [s. d.]. *El nomenament de procuradors i consellers de València*. València: Universitat de València. Departament de Filologia Catalana. Facultat de Lletres. [Tesi doctoral inèdita] (LConsellersValència s. xiv PVAL)
- DONAT MATARREDONA, Antoni (1995). «Alguns malnoms d'Ontinyent». A: SOBI, vol. 70, p. 355-375. (Donat,SOBI s. xx PVAL)
- FÀBREGA I GRAU, Àngel (1995). *Diplomatari de la catedral de Barcelona. Documents dels anys 844-1260*. Vol. 1: *Documents dels anys 844-1000*. Barcelona: Arxiu Capitular de la Catedral de Barcelona. 706 p. (Fonts Documentals; 4/1) ISBN 84-605-3770-6. (DiplBarcelona 1 a. 844-1000 CAT)
- Familysearch (1999). <http://www.familysearch.org>. [Pàgina a Internet de l'Església de Jesucrist dels Sants del Darrer Dia (mormons)] (Familysearch s. xvii-xix CAT PVAL IBAL)
- FELIU, Gaspar [dir.]; SALRACH, Josep M. [dir.]; ARNALL, M. Josepa [coord.]; BAIGES, Ignasi J. [coord.]; BENITO, Pere; CONDE, Rafael; FARIAS, Víctor; TO FIGUERA, Lluís (1999). *Els pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona de Ramon Borrell a Ramon Berenguer I*. Barcelona: Fundació Noguera. 3 v. 1.656 p. (Diplomataris; 18-20) (PergArxiuComtalBarcelona a. 981-1179 CAT)
- FONT RIUS, José M. (1969-1983). *Cartas de población y franquicia de Cataluña*. Barcelona: Consell Superior d'Investigacions Científiques. 2 v. Vol. 1: *Textos, introducción, diplomatario, presentación monográfico-local e índices*. Vol. 2: *Estudio, apéndices al vol. 1*. 1.079 p. + mapa, 819 p. (Escuela de Estudios Medievales, Textos 36; Anuario de Estudios Medievales, Anejo; 12) ISBN 84-00-05315-X (obra completa). (CartPoblCataluña 1-2 a. 801-1497 CAT)
- GALCERAN, Salvador (1978). «Els privilegis de la vila de Puigcerdà del *Llibre Verd* i del seu *Trasllat* (1298-1318)». A: *Urgellia*, vol. 1, p. 301-348. (PrivPuigcerdà a. 1181-1318 CAT)
- GALERA I PEDROSA, Andreu (1998). *Diplomatari de la vila de Cardona (anys 966-1276)*. Barcelona: Fundació Noguera. 697 p. (Diplomataris; 15) ISBN 84-7935-488-7. (DiplCardona a. 966-1276 CAT)
- GARCIA GRAU, Manuel; CANDELA, Gloria [s. d.]. *Breu anàlisi dels cognoms de les Cartes-Pobles del X-XIII del Baix, Alt Maestrat i Ports de Morella*. València: Universitat de València. Departament de Filologia Catalana. Facultat de Lletres. [Trebalt inèdit] (CognomsMaestrat s. xiii PVAL)
- GARCIA-PEY, Enric (1990). *Recull onomàstic de Granollers: Motius, topònims, nomen-*

- clatura*. Granollers: Ajuntament de Granollers. 261 p. (NomsGranollers s. XIX-XX CAT)
- GÓMEZ CASANY, Rosa. [s. d.]. *Capadrón de Pechas de la Villa de Altura (Castelló)*. (PadrónAlturaCastelló a. 1423 PVAL)
- GRAU, Josep M. T.; GUAL, Valentí; PUIG, Roser (1990). *Noms i gent de la Conca de Barberà*. Barcelona: Rafael Dalmau. (NomsConcaBarberà s. XVIII CAT)
- GROS I PUJOL, Miquel dels S. (1974). «L'arxiu del monestir de Sant Joan de les Abadesses. Notícies històriques i regesta dels documents dels anys 995-1115». A: *II Col·loqui d'història del monaquisme català St. Joan de les Abadesses 1970*. Vol. 2: *Poblet*. 87-128. ISBN 84-400-7211-2. (ArxiuStJoanAbadesses a. 995-1115 CAT)
- IGLÉSIES, Josep (1979). *El fogatge de 1553*. Barcelona: Fundació Salvador Vives i Casajuana. 2 v. 496 p., 580 p. ISBN 84-232-0140-6 (obra completa). (FogatgeCatalunya a. 1553 CAT)
- (1991) [1992]. *El fogatge de 1497. Estudi i transcripció*. Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana. 2 v. 403 p., 371 p. (Fundació Salvador Vives Casajuana; 111-112). ISBN 84-232-0447-2 (obra completa). (FogatgeCatalunya a. 1497 CAT)
- IVARS CERVERA, Joan (1995). *Els noms de lloc i de persona de Dénia*. Dénia: Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta; Institut de Cultura Joan Gil-Albert; Ajuntament de Dénia. 500 p. ISBN 84-606-2444-7. (NomsDénia a. 1381-s. XX PVAL)
- JASSANS, Miquel S. (1991). *Noms de lloc i de persona d'Alforja i Cortiella*. Reus: Centre d'Estudis Comarcals Josep Iglésies. 342 p. ISBN 84-600-7740-3. (NomsAlforja a. 1346-s. XX CAT)
- (1998). *Onomàstica de Poboleda*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. 255 p. (Treballs de l'Oficina d'Onomàstica; 3) ISBN 84-7283-402-6. (OnomPoboleda a. 1428-s. XX CAT)
- JOVÉ I HORTONEDA, Ferran (1991). *Història i onomàstica de Riudecols i dels seus agregats, les Irlles i les Voltes (II)*. Reus: Centre d'Estudis Comarcals Josep Iglésies. 361 p. ISBN 84-404-7160-2. (OnomRiudecols a. 1522-s. XX CAT)
- (1999). *Estudi onomàstic de la vila i terme de Mont-roig del Camp*. Mont-roig del Camp: Ajuntament de Mont-roig del Camp. 525 p. ISBN 84-600-2187-4. (OnomMont-roig s. XIV-XX CAT)
- JUNYENT I SUBIRÀ, Eduard (1980-1996). *Diplomatari de la catedral de Vic (segles IX-X)*. Vic: Patronat d'Estudis Osonencs; Publicacions de l'Arxiu, Biblioteca i Museu Episcopals de Vic. 809 p. (Documents; 1) ISBN 84-300-2393-3. (DiplCatedral-Vic a. 879-1000 CAT)
- (1992). *Diplomatari i escrits literaris de l'abat i bisbe Oliba*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. 467 p. (Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica; 44) ISBN 84-7283-204-X. (DiplOlibaVic a. 967-1064 CAT)
- KREMER, Dieter (1974). «Zur Urkunde a. 913 des Archivo Condal in Barcelona». A: *BNF*, vol. 9, p. 1-82. (Kremer, BNF a. 913 CAT)
- LLOPIS I LLORT, Isabel (1994). *Inventari i estudi dels noms de lloc i de persona de l'antic terme d'Albarca (el Priorat)*. Barcelona: Societat d'Onomàstica; Generalitat de Catalunya. (NomsAlbarca a. 1159-s. XX CAT)
- LLORENS, Antoni [1992-1993] (1995). «Els documents dels segles X i XI de l'Arxiu Capitular de Solsona». A: *Urgellia*, vol. 11, p. 301-486. (DocSolsona a. 867-1070 CAT)

- MARCA, Petrus de (1688) [1972]. *Marca Hispanica sive Limes Hispanicus, Hoc est, Geographica & historica descriptio Cataloniae, Ruscinonis, & circumjacentium populorum. Auctore illustrissimo viro Petro de Marca Archiepiscopi Parisiensi*. Parisiis apud Franciscum Muguet MDCLXXXVIII. 1.550 col. Barcelona: Editorial Base. [Reed. de l'edició de 1688] (MarcaHispanica a. 819-1517 CAT)
- MARQUÈS I PLANAGUMÀ, Josep M. (1986). *El cartoral de Santa Maria de Roses (segles X-XIII)*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. 156 p. (Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica; 37) ISBN 84-7283-102-7. (CartRoses a. 898-1252 CAT)
- (1993). *Cartoral, dit de Carlemany, del bisbe de Girona (s. IX-XIV)*. Barcelona: Fundació Noguera. 2 v. 861 p. (Diplomataris; 1-2) ISBN 84-7935-153-5 (obra completa). (CartGirona a. 817-1382 CAT)
- (1995). *Esriptures de Santa Maria de Vilabertran (986-1300)*. Figueres: Institut d'Estudis Empordanesos. LII + 404 p. (Monografies Empordaneses; 1) ISBN 84-600-9129-5. (DocStMariaVilabertran a. 986-1300 CAT)
- (1997). *Col·lecció diplomàtica de Sant Daniel de Girona (924-1300)*. Barcelona: Fundació Noguera. 717 p. (Diplomataris; 12) ISBN 84-7935-400-3. (CDGirona a. 924-1300 CAT)
- MARTÍ, Ramon (1997). *Col·lecció diplomàtica de la Seu de Girona (817-1100)*. Barcelona: Fundació Noguera. 600 p. (Diplomataris; 13) ISBN 84-7935-422-4. (CD-SeuGirona a. 817-1100 CAT)
- MAS I DOMÈNECH, Josep (1914-1915). *Notes històriques del bisbat de Barcelona*. Vol. 9-12: *Rúbrica dels Libri Antiquitatum de la Seu de Barcelona*. Barcelona: Establiment tipogràfic La Renaixensa. 366 p. + 378 p. + 375 p. + 374 p. (LAntiquitatumBarcelona a. 844-1260 CAT)
- MILLÀS VALLICROSA, Josep Maria (1920-1922). «Un manuscrit hebraic-valencià». A: BBC, vol. 6, núm. 9, p. 341-357. (Millàs,BBC [a. 1299-1302] PVAL)
- MIQUEL I ROSELL, FRANCISCO (1945). *Liber Feudorum Maior. Cartulario real que se conserva en el Archivo de la Corona de Aragón*. Barcelona: Consell Superior d'Investigacions Científiques. 2 v. 535 p., 605 p. (LFeudorumMaior a. 872-1241 CAT)
- MIRALLES I MONSERRAT, Joan (1997). *Corpus d'antropònims mallorquins del segle XIV*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. 774 p. (Repertoris de la Secció Filològica; 3) ISBN 84-7283-365-8. [Edició de les fonts manuscrites mallorquines esmentades en aquesta bibliografia] (CAM s. XIV IBAL)
- MIRET I SANS, Joaquim (1913-1914). «Los noms personals y geogràfics de la encontrada de Terrassa en los siglos x^e y xie». A: BRABL, vol. 7, p. 385-407, 485-509. (MiretNPTerrassa a. 879-1098 CAT)
- (1915-1916). «Los noms personals y geogràfics de la encontrada d'Organyà en los siglos x^e y xie». A: BRABL, vol. 8, p. 414-444, 522-546. (MiretNPOrganyà a. 867-1100)
- MONSALVATJE Y FOSSAS, FRANCISCO (1896). *Monasterio de Santa Maria de Arles. Noticias históricas*. Vol. 7. Olot: Imprenta y librería de Juan Bonet. 113 p. + 2 p. (MonsalvatjeStMariaArles s. IX-X CAT)
- MORA, Pau; ANDRINAL, Lorenzo (1982). *Diplomatari del monestir de Santa Maria de la Real de Mallorca I (1232-1360)*. Palma de Mallorca. 705 p. ISBN 84-300-7374-4. (DiplStMariaMallorca 1 a. 1232-1360 IBAL)

- (1993). *Diplomatari del monestir de Santa Maria de la Real de Mallorca II (1361-1386)*. Barcelona: Fundació Noguera. 2 v. 1.072 p. (Diplomataris; 3-4) (DiplStMariaMallorca 2 a. 1361-1386 IBAL)
- ORDEIG I MATA, Ramon (1993-1996). *Les dotalies de les esglésies de Catalunya (segles IX-XII)*. Vol. 1: *Preàmbul. Introducció. Documents 1-120 (segles IX-X)*. Vol. 2: *Introducció. Documents 121-276 (segle XI)*. Vic. 361 p. + 395 p. (Diplomataris; 1-3) ISBN 84-604-5396-0 (obra completa). (DotaliesCatalunya 1 a. 819-993 CAT; DotaliesCatalunya 2 a. 1002-1100 CAT)
- (1999). *Catalunya carolíngia 4: Els comtats d'Osona i Manresa*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. 3 v. 1.563 p. (Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica; 53) [Obra fundada per Ramon d'ABADAL I DE VINYALS i dirigida per Josep M. FONT I RIUS i Anscari M. MUNDÓ] ISBN 84-7283-469-7 (obra completa). (Dipl-OsonaManresa a. 880-1000 CAT)
- OSTOLAZA, María Isabel (1978). *Colección diplomática de Santa María de Roncesvalles (1127-1300)*. Pamplona. [p. 352-354: llista de «milites qui sunt in regno Valencie»] (CDRoncesvalles a. 1127-1300 PVAL)
- PAGAROLAS [I SABATÉ], Laureà (1984). *La Comanda del Temple de Tortosa: primer període (1148-1213)*. Tortosa: Edicions Dertosa: Institut d'Estudis Dertosenses. 381 p. ISBN 84-86302-00-5. (DocTemplersTortosa a. 1153-1212 CAT)
- PARDO I SABARTÉS, María (1994). *Mensa episcopal de Barcelona (872-1299)*. Barcelona: Fundació Noguera. 251 p. (Diplomataris; 5) ISBN 84-7935-203-5. (MensaEpiscopalBarcelona a. 878-1299 CAT)
- PERE I ANGLÈS, Ramon; AMIGÓ I ANGLÈS, Ramon (1997). *Onomàstica del terme municipal d'Ulldemolins*. Barcelona: Societat d'Onomàstica; Generalitat de Catalunya. 395 p. ISBN 84-393-4257-8. (OnomUlldemolins a. 1286-s. xx CAT)
- PEREA SIMÓN, Eugeni (1994). *La geografia i la història de Mont-ral a través de la seva onomàstica*. Barcelona: Societat d'Onomàstica; Generalitat de Catalunya. 343 p. ISBN 84-393-3022-7. (OnomMont-ral s. xiv-xx CAT)
- PÉREZ GÓMEZ, Xavier (1998). *Diplomatari de la cartoixa de Montalegre (segles X-XII)*. Barcelona: Fundació Noguera. 257 p. (Diplomataris; 14) ISBN 84-7935-449-6. (DiplMontalegre a. 916-1199 CAT)
- PLAZA I ARQUÉ, Carme (1990). *Història de Barberà a través dels noms*. Tarragona: Excma. Diputació de Tarragona. 280 p. ISBN 84-87123-22-8. (NomsBarberà s. xii-xx CAT)
- PONS GURI, Josep Maria (1984). *El cartoral de Santa Maria de Roca Rossa*. Barcelona: Fundació Noguera. 413 p. (Textos i Documents; 7) ISBN 84-398-2985-X. (CartStMariaRocaRossa a. 1145-1310 CAT)
- PONS I MARQUÈS, Joan (1938). *Cartulari de Poblet*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. 268 p. (CartPoblet a. 1147-1208 CAT)
- PRUENCA I BAYONA, Esteve (1995). *Diplomatari de Santa Maria d'Amer*. Barcelona: Fundació Noguera. (Diplomataris; 7) ISBN 84-7935-288-4. (DiplStMariaAmer a. 829/830-1342 CAT)
- PUIG I FERRETÉ, Ignasi (1984). *El cartoral de Santa Maria de Lavaix: el monestir durant els segles XI-XIII*. La Seu d'Urgell: Societat Cultural Urgel·litana. 152 p. (CartLavaix a. 1004-1243 CAT)

- (1991). *El monestir de Santa Maria de Gerri (s. XI-XV). Col·lecció Diplomàtica*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. 2 v. 583 p., 517 p. (Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica; 42/1-2) ISBN 84-7283-186-8 (obra completa). (DocGerri a. 1011-1519 CAT)
- PUIG I PUIG, Joan (1929-1934). «El “Llibre de Privilegis de Catí”». A: *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura* (BSCC), vol. 10, p. 283-292, 332-338; vol. 11, p. 30-35, 112-118, 322-330; vol. 12, p. 116-118, 165-167, 351-353; vol. 13, p. 155-163, 237-244, 342-351; vol. 14, p. 342-351; vol. 15, p. 86-90, 149-151, 196-202. (LPriv-Catí a. 1240-1396 PVAL)
- PUIG I USTRELL, Pere (1979). *Pergamins del Priorat de Santa Maria de Terrassa (anys 977-1633)*. Terrassa: Fundació Abat Marcet. 95 p. (Catàleg General de l'Arxiu Històric de Terrassa; 2) (PergPrioratTerrassa a. 977-1633 CAT)
- (1992). *Capbreu primer de Bertran acòlit, notari de Terrassa, 1237-1242*. Barcelona: Fundació Noguera. 2 v. 856 p. (Acta Notariorum Cataloniae; 2-3) ISBN 84-7935-119-5 (obra completa). (CapbreuTerrassa a. 1237-1242 CAT)
- (1995). *El monestir de Sant Llorenç del Munt sobre Terrassa. Diplomataris dels segles X i XI*. Barcelona: Fundació Noguera. 3 v. 1.418 p. (Diplomataris; 8-10) ISBN 84-7935-298-1 (obra completa). (DiplStLlorençMunt a. 933-1099 CAT)
- PUIG I USTRELL, Pere; CARDELLACH, Teresa; ROYES, Montserrat; TAPIOLAS, Judit (1988). *Pergamins de l'Arxiu Històric Comarcal de Terrassa, 1278-1387*. Barcelona: Fundació Noguera. 246 p. (Textos i Documents; 17). ISBN 84-86387-85-X. (PergTerrassa a. 1278-1387 CAT)
- RAMIS PUIG-GROS, Andreu (1997). *Malnoms a Llorito. Segles XIV-XX*. Binissalem: Di7 Edicions. ISBN 84-89754-20-9. (RamisMalnomsLlorito s. XIV-XX IBAL)
- RASICO, Philip D. (1989-1990). «El “Capbreu de la Vall de Ribes”». A: BRABL, vol. 42, p. 341-378. [Edició críticofilològica i estudi lingüístic] (CapbreuVallRibes a. 1283-1284 CAT)
- RIERA SANS, Jaume (1982). «Antroponímia jueva mallorquina (segles XIII-XV)». A: SOBI, vol. 10, p. 58-65. (Riera,SOBI s. XIII-XV IBAL)
- RIU I RIU, Manuel (1981). «Diplomataris del monestir de Sant Llorenç de Morunys (971-1613)». A: *Urgellia*, vol. 4, p. 187-259. (DiplStLlorençMorunys a. 971-1613 CAT)
- RIUS, Josep (1928). «Cartes antigues de Sant Martí Sacosta». A: *Analecta Sacra Tarraconensis*, vol. 4, p. 343-394. (Rius,AST a. 898 / s. XVII) CAT)
- RIUS I SERRA, José (1945-1947). *Cartulario de Sant Cugat del Vallés*. Barcelona: Consell Superior d'Investigacions Científiques. 3 v. (CartStCugat a. 875-1249 CAT)
- (1946). *Rationes decimarum Hispaniae (1279-1280)*. Vol. 1: *Cataluña, Mallorca y Valencia*. Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Sección de Estudios Medievales de Barcelona. (DecimeCataluña a. 1279-1280 CAT; Decime-Valencia a. 1279-1280 PVAL)
- ROIGÉ FIGUERAS, Dolors (1989). *Els noms de lloc i de persona de Riudecanyes*. Reus: Centre d'Estudis de la Comarca de Reus. 378 p. ISBN 84-404-5106-7. (Noms-Riudecanyes a. 1178-s. XX CAT)
- SABATÉ I ALENTORN, Jaume (1994). *Noms de lloc i de persona actuals i pretèrits del poble i terme municipal de Gratallops (Priorat)*. Tarragona: Institut d'Estudis Tarra-

- conenses Ramon Berenguer IV; Diputació de Tarragona. 272 p. ISBN 84-87123-69-4. (NomsGratallops a. 1476-s. xx CAT)
- (1995). *Noms actuals i pretèrits del poble i terme de Torroja del Priorat*. Barcelona: Institut Cartogràfic de Catalunya. 208 p. + mapa. ISBN 84-393-3389-7. (NomsTorrojaPriorat a. 1319-s. xx CAT)
- SÁNCHEZ ALMELA, Elena (1985). *El llibre de privilegis de la villa de Sant Mateu (1157-1512)*. Castelló: Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Castellón. 429 p. ISBN 84-7580-270-2. (LPrivStMateu a. 1157-1512 PVAL)
- SANGÉS, Domènec (1980). «Recull de documents del segle XI referents a Guissona i la seva plana». A: *Urgellia*, vol. 3, p. 195-305. (DocGuissona a. 1024-1108 CAT)
- SANS I TRAVÉ, Josep M. (1997). *Col·lecció diplomàtica de la Casa del Temple de Barberà (945-1212)*. Barcelona: Generalitat de Catalunya; Departament de Justícia. 441 p. (Textos Jurídics Catalans, Documents; 1) ISBN 84-393-4357-4. (CDTempleBarberà a. 945-1212 CAT)
- SAROBE I HUESCA, Ramon (1998). *Col·lecció diplomàtica de la Casa del Temple de Gardeny (1070-1200)*. Barcelona: Fundació Noguera. 2 v. IV + 1.184 p. (Diplomataris; 16-17) (CDGardeny a. 1070-1200 CAT)
- SERRA I VILARÓ, Joan (1989) [1930-1950]. *Baronies de Pinós i Mataplana. Investigació als seus arxius*. Barcelona. 3 v. [Reproducció facsímil de 1989 a Bagà: Centre d'Estudis Baganesos. 535 p., 525 p., 375 p. ISBN 84-87200-00-1 (obra completa). (DocBaroniesPinósMataplana a. 833-1388 CAT)
- SOBREQUÉS VIDAL, Santiago (1951) [1953]. «Censo y profesión de los habitantes de Gerona en 1462». A: *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses*, núm. 6 (1951), p. 193-246. (CensGerona a. 1462 CAT)
- SOLER GARCÍA, Josefina (1961). *El cartulario de Tavèrnoles*. Castellón de la Plana: Fills de F. Armengot. 338 p. (CartTavèrnoles a. 805-1218 CAT)
- SOTO I COMPANYY, Ricard (1984). *Còdex català del Llibre del Repartiment de Mallorca*. Ripollet; Barcelona. 304 p. (Fonts Documentals del Regne de Mallorca; 1) ISBN 84-85354-26-2. (RepMallorca a. 1232 IBAL)
- TO FIGUERA, Lluís (1991). *El monestir de Santa Maria de Cervià i la pagesia: una anàlisi local del canvi feudal. Diplomataris segles X-XII*. Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana. 299 p. ISBN 84-232-0439-1. (DiplStMariaCervià a. 989-1199 CAT)
- TORRES FONTES, Juan (1988). *Repartimiento de Orihuela*. Múrcia: Academia Alfonso X el Sabio. (RepOrihuela a. 1216-1314 PVAL)
- UDINA I MARTORELL, Federico (1947). *El «Llibre Blanch» de Santas Creus: Cartulario del siglo XII*. Barcelona: Consell Superior d'Investigacions Científiques. 405 p. (Textos y Estudios de la Corona de Aragón; 9) (CartStCreus a. 975-1251 CAT)
- (1951). *El Archivo Condal de Barcelona (segles IX-X). Estudio crítico de sus fondos*. Barcelona: Consell Superior d'Investigacions Científiques. 570 p. (Publicaciones de la Sección de Barcelona; 15) (ArchCondalBarcelona a. 844-993 CAT)
- VALLS TABERNER, Ferran (1915). *Privilegis i ordinacions de les valls pirenenques*. Vol. 1: *Vall d'Aran*. Barcelona: Impremta de la Casa de Caritat. xxvii + 199 p. (Textos de Dret Català; 1) (OrdPirineus 1 a. 1265-1496 CAT)

- (1917) [1988]. *Privilegis i ordinacions de les valls pirenenques*. Vol. 2: *Vall d'Àneu, Vallferrera i Vall de Querol*. Barcelona: Impremta de la Casa de Caritat. 381 p. (Textos de Dret Català; 2) ISBN: 84-7665-280-1. (OrdPirineus 2 a. 1176-1519 CAT)
- (1920) [1990]. *Privilegis i ordinacions de les valls pirenenques*. Vol. 3: *Vall d'Andorra*. Barcelona: Impremta de la Casa de Caritat. 545 p. (Textos de Dret Català; 3) ISBN: 84-600-7547-5. (OrdPirineus 3 a. 1083-1497 CAT)
- VENY I CLAR, Joan (1988). «Origen dels cognoms catalans Mirabent i Porcet». A: *Miscel·lània d'homenatge a Enric Moreu-Rey*. Vol. 3. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat. p. 281-295. ISBN: 84-7202-973-5 (Veny,Misc.Moreu-Rey CAT)
- VILLALONGA, Ramon D. (1983). «Noms de casa de la vila de Consell (Mallorca)». A: *SOBI*, vol. 12, p. 45-47. (Vilallonga,SOBI s. xx IBAL)
- VIRGILI, Antoni (1997). *Diplomatari de la catedral de Tortosa (1062-1193)*. Barcelona: Fundació Noguera. 706 p. (Diplomatari; 11) ISBN 84-7935-418-6. (DiplCatedralTortosa a. 1069-1193 CAT)
- XAMENA FIOL, Pere (1995). *Malnoms de Felanitx (segle XVI-1948)*. Felanitx: Ajuntament de Felanitx. 204 p. (XamenaMalnomsFelanitx s. XVI-a. 1948 IBAL)

5.2. BIBLIOGRAFIA DE REFERÈNCIA²

- AEBISCHER, Paul (1928). «Essai sur l'ononastique catalane du IXe au XIIe siècle». A: *Anuari de l'Oficina Romànica de Lingüística i Literatura*, vol. 1, p. 43-118. (AebischerOnomCat)
- AGUILÓ I FUSTER, Marian [1915-1934] (1988-1989). *Diccionari Aguiló. Materials lexicogràfics aplegats per Marian Aguiló i Fuster, revisats i publicats sota la cura de Pompeu Fabra i Manuel de Montoliu*. Barcelona: Altafulla. 4 v. (Documents de Filologia Catalana; 3-6) [Revisió i edició de Pompeu FABRA i Manuel de MONTOLIU] ISBN 84-86556-62-7. (DicAguiló)
- ALCOVER, Antoni M.; MOLL, Francesc de B. (1968-1969). 2a ed. *Diccionari català-valencià-balear*. Palma de Mallorca: Moll. 10 vol. [1a ed. (1930-1962) a Palma de Mallorca: Miramar] ISBN 84-273-0025-5. (DCVB)
- AMADES, Joan [1950-1953] (1982-1983). *Costumari català. El curs de l'any*. Barcelona: Salvat: Edicions 62. 4 v. ISBN 84-345-3673-0. (AmadesCostumari)
- ANDRÉ, Jacques (1967). *Les noms d'oiseaux en latin*. París: Klincksieck. (Études et Commentaires; 66) (AndréOiseaux)
- BADIA I MARGARIT, Antoni (1984). *Gramàtica històrica catalana*. 2a ed. València: Tres i Quatre. ISBN 84-7502-111-5. (BadiaGramHist)
- BALARI JOVANY, José [1899] (1964). *Orígenes històrics de Cataluña*. Sant Cugat del Vallès; Barcelona: Instituto Internacional de Cultura Romànica. 2 v. (Biblioteca Filológica Histórica; 10-11) (BalariOrígenes)
- BASSOLS DE CLIMENT, Mariano; BASTARDAS PARERA, Joan [et al.] (1960). *Glossarium mediae latinitatis Cataloniae. Voces latinas y romances documentadas en fuentes*

2. Per a cada obra citem, darrere la fitxa bibliogràfica, la sigla que li hem donat entre parèntesis.

- catalanas del año 800 al 1100*. Barcelona: Universitat de Barcelona, Departament de Filologia Llatina del CSIC. ISBN 84-00-06282-5. (GMLC)
- Bibliotheca Sanctorum* (1961-1969). Roma. 12 v. (BibliothecaSanctorum)
- COROMINES, Joan (1976-1977). *Entre dos llenguatges*. Barcelona: Curial. 3 v. (Biblioteca de Cultura Catalana; 19-21) ISBN 84-7254-003-1 (vol. 1) 84-7254-005-8 (vol. 2), 84-7254-094-5 (vol. 3). (CorominesEntreDosLlenguatges)
- (1980-1991). *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*. Barcelona: Curial: “la Caixa”. 9 v. ISBN 84-7256-173-9. (DECat)
- COROMINES, Joan [i coll.]. (1989-1997). *Onomasticon Cataloniae*. Barcelona: Curial: “la Caixa”. ISBN 84-7256-331-6. (CorominesOnomasticon)
- ERNOUT, Alfred; MEILLET, Antoine (1959). *Dictionnaire étymologique de la langue latine: histoire des mots*. 4a ed. París. 2 v. ISBN 2-252-02491-7. (DELL)
- GAFFIOT, Félix [1934] (1970). *Dictionnaire illustré latin-français*. París: Hachette. ISBN 2-01-000535-X. (Gaffiot)
- Gran geografia comarcal de Catalunya* (1981-1985). Barcelona: Fundació Enciclopèdia Catalana. 19 v. ISBN 84-7739-221-8. (GeogrComarcalCat)
- Gran enciclopèdia catalana* [1970-1980] (1983-1993). Barcelona: Enciclopèdia Catalana. 15 v. [+ vol. 16-18 supl.]. ISBN 84-85194-81-0. (GEC)
- GRIERA, Antoni (1923-1964). *Atlas lingüístic de Catalunya*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans: Abadia de Sant Cugat del Vallès. (ALC)
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (1995). *Diccionari de la llengua catalana*. Barcelona: Edicions 62: Enciclopèdia Catalana: Publicacions de l'Abadia de Montserrat; Palma de Mallorca: Moll; València: Edicions 3 i 4. ISBN 84-412-2477-3. (DIEC)
- KAJANTO, Iiro [1965] (1982). *The Latin Cognomina*. Helsinki/Helsingfors. (Societas Scientiarum Fennica. Commentationes Humanarum Litterarum; 36, 2). ISBN 88-85007-99-6. (KajantoCognomina)
- KREMER, Dieter (1970-1981/1982). «Bemerkungen zu den mittelalterlichen hispanischen *Cognomina* (1-7)». *Aufsätze zur portugiesischen Kulturgeschichte*, núm. 10, p. 123-183; núm. 11, p. 139-187; núm. 12, p. 101-188; núm. 13, p. 157-221; núm. 14, p. 191-298; núm. 16, p. 117-205; núm. 17, p. 47-146. (Kremer,Aufsätze)
- [coord.] (1997). *Dictionnaire historique de l'anthroponymie romane. Présentation d'un projet*. Tübingen: Niemeyer. (PatRom; 9) ISBN 3-484-55501-7. (PatRom VdP)
- MOLL, Francesc de B. (1987). *Els llinatges catalans (Catalunya, País Valencià, Illes Balears)*. Assaig de divulgació lingüística. 4a ed. Mallorca: Moll. 387 p. ISBN 84-273-0425-0. (MollLlinatges)
- [1952] (1991). *Gramàtica històrica catalana*. València: Universitat de València. (Honoris Causa; 8) ISBN 84-370-0743-7. (MollGramHist)
- MOREU-REY, Enric (1981). *Renoms, motius, malnoms i noms de casa*. Barcelona: Millà. 251 p. (Llengua Viva; 4) ISBN 84-7304-063-5. (MoreuRenoms).
- (1982). *Els nostres noms de lloc*. 2a ed. Mallorca: Moll. ISBN 84-273-0327-0. (MoreuNomsLloc)
- (1991). *Antroponímia. Història dels nostres prenomes, cognoms i renoms*. Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona. (Estudi General, Ciències Humanes i Socials; 1) ISBN 84-475-0214-7. (MoreuAntroponímia)

- MORLET, Marie-Thérèse (1991). *Dictionnaire étymologique des noms de famille*. Paris: Perrin. ISBN 2-262-00812-4. (MorletDENF)
- Oxford Latin Dictionary* (1968-1982). Oxford: Clarendon Press. 2 v. ISBN 0-19-864224-5. (OLD)
- RASICO, Philip D. (1993). *Estudis i documents de lingüística històrica catalana*. Barcelona: Curial. (Biblioteca de Cultura Catalana; 76) ISBN 84-7256-939-X. (Rasi-coDocHistCat)
- REAL ACADEMIA ESPAÑOLA (1992). *Diccionario de la lengua española*. 21a ed. Madrid: Espasa Calpe. 1 v. ISBN 84-239-9416-3. (DRAE)
- Societat d'Onomàstica. Butlletí Interior* (1980-). Barcelona.
- Thesaurus Linguae Latinae* (1900-). Editvs Avtoritate et Consilio Academiavm qvinque Germanicarvm Berolinensis Gottingensis Lipsiensis Manacensis Vindobonensis. Leipzig; Teubner. (ThLL)
- VENY, Joan; PONS, Lúdia (2001). *Atlas lingüístic del domini català*. Volum I: «Introducció» + 1. *El cos humà. Malalties*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. 333 p. (Biblioteca de Dialectologia i Sociolingüística; 2) ISBN 84-7283-597-9. [Citem també els materials inèdits cedits per Joan Veny; vegeu també: BADIA I MARGARIT, Antoni M.; PONS, Lúdia; VENY, Joan (1993). *Atlas lingüístic del domini català. Qüestionari*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans] (ALDC)
- WARTBURG, Walther von (1922-). *Französisches Etymologisches Wörterbuch. Eine darstellung des galloromanischen sprachschatzes*. 25 v. Bonn; Leipzig; Tübingen; Basel: Zbinden. (FEW)

5.3. LLISTA CRONOLÒGICA DE FONTS

<i>Datació</i>	<i>Sigla</i>	<i>Subdomini</i>
a. 780-1025	DiplCatalunya	CAT
a. 785-s. XVI	DocStAndreuTresponts	CAT
s. IX-X	RAC	CAT
s. IX-X	MonsalvatjeStMariaArles	CAT
a. 801-1497	CartPoblCataluña 1-2	CAT
a. 805-1200	DocUrgell 2-11	CAT
a. 805-1218	CartTavèrnoles	CAT
a. 805-1300	CartVallAndorra 1	CAT
a. 805-1300	DiplTavèrnoles	CAT
a. 807-996	DocPallars	CAT
a. 815-1042	DiplStClimentCodinet	CAT
a. 817-1100	CDSeuGirona	CAT
a. 817-1382	CartGirona	CAT
a. 819-1100	DotaliesCatalunya 1	CAT
a. 819-1517	MarcaHispanica	CAT
a. 822-1699	DiplBanyoles	CAT

<i>Datació</i>	<i>Sigla</i>	<i>Subdomini</i>
a. 829/830-1342	DiplStMariaAmer	CAT
a. 833-1219	ActUrgell 1	CAT
a. 833-1388	DocBaroniesPinósMataplana	CAT
a. 840/841-1000	DocCuixà	CAT
a. 844-993	ArchCondalBarcelona	CAT
a. 844-1000	DiplBarcelona 1	CAT
a. 844-1260	LAntiquitatumBarcelona	CAT
a. 867-1070	DocSolsona	CAT
a. 867-1100	MiretNPOrganyà	CAT
a. 867-1295	CartVallAndorra 2	CAT
a. 872-1241	LFeudorumMaior	CAT
a. 875-1249	CartStCugat	CAT
a. 878-1299	MensaEpiscopalBarcelona	CAT
a. 879-1000	DiplCatedralVic	CAT
a. 879-1098	MiretNPTerrassa	CAT
a. 880-1000	DiplOsonaManresa	CAT
a. 889-1000	DiplManresa	CAT
a. 893-1196	ActUrgell 2	CAT
a. 898-1031	DocStLlorençBagà	CAT
a. 898-1195	Rius,AST	CAT
a. 898-1252	CartRoses	CAT
a. 900-1200	DiplStCecíliaMontserrat 1-3	CAT
a. 913	Kremer,BNF	CAT
a. 916-1199	DiplMontalegre	CAT
a. 924-1300	CDGirona	CAT
a. 933-1099	DiplStLlorençMunt	CAT
a. 942-1200	ArxiuStAnnaBarcelona	CAT
a. 945-1212	CDTempleBarberà	CAT
a. 955-1437	CDStMariaSolsona	CAT
a. 960-1177	DiplPoblet 1	CAT
a. 966-1276	DiplCardona	CAT
a. 967-1064	DiplOlibaVic	CAT
a. 969-1197	DiplPolinyàVallès	CAT
a. 971-1613	DiplStLlorençMorunys	CAT
a. 975-1251	CartStCreus	CAT
a. 977-1633	PergPrioratTerrassa	CAT
a. 981-1179	PergArxiuComtalBarcelona	CAT
a. 986-1300	DocStMariaVilabertran	CAT
a. 989-1199	DiplStMariaCervià	CAT
a. 990-1276	DocConcaÒdena	CAT
a. 995-1115	ArxiuStJoanAbadesses	CAT

<i>Datació</i>	<i>Sigla</i>	<i>Subdomini</i>
a. 1004-1243	CartLavaix	CAT
a. 1011-1519	DocGerri	CAT
a. 1024-1108	DocGuissona	CAT
a. 1032-1300	DocGualter	CAT
a. 1069-1193	DiplCatedralTortosa	CAT
a. 1070-1200	CDGardeny	CAT
a. 1076-1244	DiplAlguaire	CAT
a. 1083-1497	OrdPirineus 3	CAT
s. XII-XX	NomsBarberà	CAT
a. 1127-1300	CDRoncesvalles	PVAL
[a. 1145]	LlistaHabitantsBarcelona	CAT
a. 1145-1310	CartStMariaRocaRossa	CAT
a. 1147-1208	CartPoblet	CAT
a. 1153-1212	DocTemplersTortosa	CAT
a. 1157-1512	LPrivStMateu	PVAL
a. 1159-s. XX	NomsAlbarca	CAT
a. 1176-1519	OrdPirineus 2	CAT
a. 1178-s. XX	NomsRiudecanyes	CAT
a. 1181-1318	PrivPuigcerdà	CAT
s. XIII	CognomsMaestrat	PVAL
s. XIII-XV	Riera,SOBI	IBAL
s. XIII-XIV	PergCleroValència	PVAL
[a. 1204-1211]	MemorialStMarçal	CAT
a. 1216-1314	RepOrihuela	PVAL
a. 1229-s. XX	NomsSiuranaPrades	CAT
a. 1232	RepMallorca	IBAL
a. 1232-1386	DiplStMariaMallorca 1-2	IBAL
a. 1234-1252	RepValencia	PVAL
a. 1234-1384	LPoblMontesa	PVAL
a. 1237-1242	CapbreuTerrassa	CAT
a. 1238-1292	DocHabitantsPaísValencià	PVAL
a. 1240-1396	LPrivCatí	PVAL
a. 1249-1407	PergOntinyent	PVAL
a. 1249-1713	RúbriquesBruniquer	CAT
a. 1252	PergValència	PVAL
a. 1261-1264	DocAlcoi	PVAL
a. 1265	DocMontesa	PVAL
a. 1265-1496	OrdPirineus 1	CAT
a. 1270-1348	PergAlzira	PVAL
a. 1277	DocJustíciaValència	PVAL
a. 1278-1387	PergTerrassa	CAT

<i>Datació</i>	<i>Sigla</i>	<i>Subdomini</i>
a. 1279-1280	DecimeCataluña	CAT
a. 1279-1280	DecimeValencia	PVAL
a. 1283-1284	CapbreuVallRibes	CAT
a. 1284	DocJustíciaValència	PVAL
a. 1285	DocValència	PVAL
a. 1286-s. xx	OnomUlldemolins	CAT
a. 1296-1303	DocAlcoi	PVAL
a. 1296-1402	DocOriola	PVAL
a. 1299	DocValència	PVAL
[a. 1299-1302]	Millàs,BBC	PVAL
s. XIV	DocElx	PVAL
s. XIV	DocValència	PVAL
s. XIV	LConsellersValència	PVAL
s. XIV	CAM	IBAL
s. XIV-XX	OnomMont-ral	CAT
s. XIV-XX	OnomMont-roig	CAT
s. XIV-XX	RamisMalnomsLlorito	IBAL
a. 1300-1398	DiplVallAndorra	CAT
a. 1301-1400	PergArenysMar	CAT
a. 1301-1400	PergArenysMunt	CAT
a. 1301-1400	PergCalella	CAT
a. 1301-1400	PergGualbaMaresme	CAT
a. 1301-1400	PergLlavaneresMaresme	CAT
a. 1301-1400	PergStIsclerMaresme	CAT
a. 1303-1376	LCortJustíciaCocentaina	PVAL
a. 1304-s. xx	NomsCornudella	CAT
a. 1305	DocValència	PVAL
a. 1306-1329	LActValència	PVAL
a. 1308	LMonedatgeMontuiri	IBAL
a. 1314-1316	LVisitesPastoralsBorriana	PVAL
a. 1317-1395	PergXàtiva	PVAL
a. 1318	DocValència	PVAL
a. 1319-s. xx	NomsTorrojaPriorat	CAT
a. 1320-s. xx	NomsReus	CAT
a. 1321-1324	DocAlcoi	PVAL
a. 1327-1395	PergAlbaida	PVAL
a. 1329	LMonedatgeInca 1	IBAL
a. 1329	LMonedatgePlaMallorca	IBAL
a. 1329	LMonedatgeStaEulàliaMallorca	IBAL
[a. 1330]	LRebudesTortosa	CAT
a. 1334 (1636)	DocJustíciaValència	PVAL
a. 1336 (1684)	DocJustíciaValència	PVAL

<i>Datació</i>	<i>Sigla</i>	<i>Subdomini</i>
a. 1336	LMonedatgeInca 2	IBAL
a. 1336	LMonedatgeStaEulàliaMallorca	IBAL
a. 1336	LMonedatgeStNicolauMallorca	IBAL
a. 1339	DocJueusMallorca	IBAL
a. 1340-1367	ActIigualada 1	CAT
a. 1341-1378	LConsellTàrrrega 1-3	CAT
a. 1346-s. xx	NomsAlforja	CAT
a. 1347-1348	CapbreusBarcelona 1	CAT
a. 1348-1384	CapbreusVic 1-2	CAT
a. 1349-1350	DocJustíciaValència	PVAL
a. 1349-1380	LAveynamentsValència	PVAL
a. 1350	DocJueusMallorca	IBAL
[a. 1350]	LTallesStJaumeMallorca	IBAL
[a. 1350]	LTallesStNicolauMallorca	IBAL
[a. 1350]	LTallesMallorca	IBAL
a. 1355	DocXàtiva	PVAL
a. 1355-1358	DocValència	PVAL
a. 1355-1390	DocValència	PVAL
a. 1356	DocAlcoi	PVAL
a. 1357-1358	DocAlzira	PVAL
a. 1358	FogatgeCatalunya 1-3	CAT
a. 1358-1399	LConsellTarragona 1-14	CAT
a. 1359	LHomesArmesMallorca	IBAL
a. 1359-1395	PergBocairent	PVAL
a. 1360	LTallesGirona 1	CAT
a. 1360-1384	OrdAlzira	PVAL
a. 1361-1362	CapbreusBarcelona 2	CAT
a. 1362	LCortMontclús	CAT
a. 1363	FogatgeBarcelona 1-4	CAT
a. 1364	LTallesStMiquelMallorca	IBAL
a. 1365	LlistaVeïnsGuimerà	CAT
a. 1365-1370	FogatgeCatalunya 4	CAT
a. 1366	LTallaManresa	CAT
a. 1366	PergValldigna	PVAL
a. 1367	LEstimesReus	CAT
a. 1367-1370	CapbreusBarcelona 3	CAT
a. 1368 (1627)	DocJustíciaValència	PVAL
a. 1370	DocValència	PVAL
a. 1370-1384	LConsellElx	PVAL
a. 1373	FogatgeGandia	PVAL
a. 1373-1379	LMonedatgeAlacant	PVAL
a. 1377-1384	DocCancelleriaValència	PVAL
a. 1378	CapbreuSusteris	CAT

<i>Datació</i>	<i>Sigla</i>	<i>Subdomini</i>
a. 1378	DocAlcoi	PVAL
a. 1378	FogatgeCatalunya 5	CAT
a. 1378	FogatgeMarBarcelona	CAT
a. 1378	FogatgePiBarcelona	CAT
a. 1378	LConsellValència	PVAL
[a. 1378-1381]	FogatgeCatalunya 6	CAT
a. 1379	CapbreuGandia	PVAL
a. 1379	CensValència	PVAL
a. 1379	LCòmputLleida	CAT
a. 1379	LMorabetíAlacant 1-2	PVAL
a. 1379-1385	LMorabetíStMateu	PVAL
a. 1380	DocJustíciaXàtiva	PVAL
a. 1381	CensRibagorça	CAT
a. 1381	DocValència	PVAL
a. 1381	FogatgeDèniaXàbia	PVAL
a. 1381	FogatgeGandia	PVAL
a. 1381	FogatgeMarinaAlta	PVAL
a. 1381-1394	LProcessosValència	PVAL
a. 1381-s. XX	NomsDènia	PVAL
a. 1383	LlistaVeinsValls	CAT
a. 1385	DocValència	PVAL
a. 1385	LMonedatgeRibagorça	CAT
a. 1386	LReceptasSegorbe	PVAL
a. 1387-1391	LComptesGandia	PVAL
a. 1388	ActIgualada 2	CAT
a. 1388	LTallesGirona 2	CAT
a. 1388-1389	LActAlzira	PVAL
a. 1389	LRebudesLleida	CAT
a. 1389	PadróBarcelona	CAT
a. 1390	LMonedatgeStMiquelMallorca	IBAL
a. 1390-1391	DocAlcoi	PVAL
a. 1391-1393	LVeinatgeCervera	CAT
a. 1392-1399	DocJustíciaValència	PVAL
a. 1393	DocValència	PVAL
a. 1393	LlistaVeinsCalaf	CAT
a. 1393	LlistaVeinsCardona	CAT
a. 1393	LlistaVeinsCastellfollit	CAT
a. 1393	LlistaVeinsPuigcerdà	CAT
a. 1393	LlistaVeinsSolsona	CAT
a. 1393	LlistaVeinsTorà	CAT
a. 1397	LHabitantsMorella	PVAL
a. 1397	LMonedatgeCincaLlitera	CAT
a. 1399	FogatgeBarcelona 5	CAT
a. 1399	LTallesGirona 3	CAT

<i>Datació</i>	<i>Sigla</i>	<i>Subdomini</i>
a. 1423	PadrónAlturaCastelló	PVAL
a. 1428-s. XX	OnomPoboleda	CAT
a. 1462	CensGerona	CAT
a. 1476-s. XX	NomsGratallops	CAT
a. 1478	LTallaMallorca	IBAL
a. 1496	BertranUrgellia	CAT
a. 1497	FogatgeCatalunya	CAT
a. 1497-s. XX	NomsPrades	CAT
s. XVI-a. 1948	XamenaMalnomsFelanitx	IBAL
a. 1522-s. XX	OnomRiudecols	CAT
a. 1553	FogatgeCatalunya	CAT
a. 1560-1990	Bota,SOBI	CAT
a. 1646	CensValència	PVAL
s. XVII-XIX	Familysearch	CAT PVAL IBAL
s. XVIII	NomsConcaBarberà	CAT
s. XIX-XX	NomsGranollers	CAT
a. 1841	CostaRépNFPyrOr	CAT
s. XX	Donat,SOBI	PVAL
s. XX	Vilallonga,SOBI	IBAL
a. 1931	CostaRépNFPyrOr	CAT

5.4. LLISTA DE SIGLES DE LES FONTS

ActIgalada 1 (CAT)	Arxiu Municipal d'Igalada
ActIgalada 2 (CAT)	Arxiu Parroquial d'Igalada
ActUrgell 1 (CAT)	BARAUT, Cebrià (1978)
ActUrgell 2 (CAT)	BARAUT, Cebrià (1979a)
AebischerOnomCat	AEBISCHER, Paul (1928)
ALC	GRIERA, Antoni (1923-1964)
ALDC	VENY, Joan; PONS, Lúdia (2001)
AmadesCostumari	AMADES, Joan [1950-1953] (1982-1983)
AndréOiseaux	ANDRÉ, Jacques (1967)
ArchCondalBarcelona (CAT)	UDINA I MARTORELL, Federico (1951)
ArxiuStAnnaBarcelona (CAT)	ALTURO I PERUCHO, Jesús (1985b)
ArxiuStJoanAbadesses (CAT)	GROS I PUJOL, Miquel dels S. (1974)
BadiaGramHist	BADIA I MARGARIT, Antoni (1984)
BalariOrígenes	BALARI JOVANY, José [1899] (1964)
Bertran,Urgellia	BERTRAN, Prim (1982)
BibliothecaSanctorum	<i>Bibliotheca Sanctorum</i> (1961-1969)
Bota,SOBI (CAT)	BOTA, Josep (1994)

- CAM (IBAL)
 CapbreuGandia (PVAL)
 CapbreusBarcelona 1-3 (CAT)
 CapbreuSusterris (CAT)
 CapbreusVic 1-2 (CAT)
 CapbreuTerrassa (CAT)
 CapbreuVallRibes (CAT)
 CartGirona (CAT)
 CartLavaix (CAT)
 CartPoblCataluña 1-2 (CAT)
 CartPoblet (CAT)
 CartRoses (CAT)
 CartStCreus (CAT)
 CartStCugat (CAT)
 CartStMariaRocaRossa (CAT)
 CartTavernoles (CAT)
 CartVallAndorra 1-2 (CAT)
 CDGardeny (CAT)
 CDGirona (CAT)
 CDRoncesvalles (PVAL)
 CDSeuGirona (CAT)
 CDStMariaSolsona (CAT)
 CDTempleBarberà (CAT)
 CensGerona (CAT)
 CensRibagorça (CAT)
 CensValència (PVAL)
 CognomsMaestrat (PVAL)
- CorominesEntreDosLlenguatges
 CorominesOnomasticon
 CostaRépNFPyrOr (CAT)
 CostaRépNFPyrOr (CAT)
 DCVB
- DECat
 DecimeCataluña (CAT)
 DecimeValencia (PVAL)
 DELL
 DicAguiló
- DIEC
 DiplAlguaire (CAT)
 DiplBanyoles (CAT)
 DiplBarcelona 1 (CAT)
- MIRALLES I MONSERRAT, Joan (1997)
 Arxiu del Regne de València
 Arxiu Capitular de Barcelona
 BERTRAN, Prim (1986-1987)
 Arxiu Eclesiàstic de Vic
 PUIG I USTRELL, Pere (1992)
 RASICO, Philip D. (1989-1990)
 MARQUÈS [I PLANAGUMÀ], Josep M. (1993)
 PUIG I FERRETÉ, Ignasi (1984)
 FONT RIUS, José M. (1969-1983)
 PONS I MARQUÈS, Joan (1938)
 MARQUÈS I PLANAGUMÀ, Josep M. (1986)
 UDINA I MARTORELL, Federico (1947)
 RIUS I SERRA, José (1945-1947)
 PONS GURI, Josep Maria (1984)
 SOLER GARCÍA, Josefina (1961)
 BARAUT, Cebrià (1988-1990)
 SAROBE I HUESCA, Ramon (1998)
 MARQUÈS [I PLANAGUMÀ], Josep M. (1997)
 OSTOLAZA, María Isabel (1978)
 MARTÍ, Ramon (1997)
 BACH I RIU, Antoni (1987)
 SANS I TRAVÉ, Josep M. (1997)
 SOBREQUÉS VIDAL, Santiago (1951) [1953]
 Arxiu del Regne de València
 Arxiu del Regne de València
 GARCIA GRAU, Manuel; CANDELA, Gloria [s. d.]
 COROMINES, Joan (1976-1977)
 COROMINES, Joan [i col.l.] (1989-1997)
 COSTA, Georges J. (1994)
 COSTA, Georges J. (2000)
 ALCOVER, Antoni M.; MOLL, Francesc de B. (1968-1969)
 COROMINES, Joan (1980-1991)
 RIUS I SERRA, José (1946)
 RIUS I SERRA, José (1946)
 ERNOUT, Alfred; MEILLET, Antoine (1959)
 AGUILÓ I FUSTER, Marian [1915-1934] (1988-1989) [Revisió i edició de Pompeu FABRA i Manuel de MONTOLIU]
 INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (1995)
 ALTURO I PERUCHO, Jesús (1999)
 CONSTANS I SERRATS, Lluís G. (1985-1992)
 FÀBREGA I GRAU, Àngel (1995)

- DiplCardona (CAT)
 DiplCatalunya (CAT)
 DiplCatedralTortosa (CAT)
 DiplCatedralVic (CAT)
 DiplManresa (CAT)
 DiplMontalegre (CAT)
 DiplOlibaVic (CAT)
 DiplOsonaManresa (CAT)
 DiplPoblet 1 (CAT)
 DiplPolinyàVallès (CAT)
 DiplStCecíliaMontserrat 1 (CAT)
 DiplStCecíliaMontserrat 2 (CAT)
 DiplStCecíliaMontserrat 3 (CAT)
 DiplStClimentCodinet (CAT)
 DiplStLlorençMorunys (CAT)
 DiplStLlorençMunt (CAT)
 DiplStMariaAmer (CAT)
 DiplStMariaCervià (CAT)
 DiplStMariaMallorca 1 (IBAL)
 DiplStMariaMallorca 2 (IBAL)
 DiplTavèrnoles (CAT)
 DiplVallAndorra (CAT)
 DocAlcoi (PVAL)
 DocAlzira (PVAL)
 DocBaroniesPinósMataplana (CAT)
 DocCancelleriaValència (PVAL)
 DocConcaÒdena (CAT)

 DocCuixà (CAT)
 DocElx (PVAL)
 DocGerri (CAT)
 DocGualter (CAT)
 DocGuissona (CAT)
 DocHabitantsPaísValencià (PVAL)
 DocJueusMallorca (IBAL)
 DocJueusMallorca (IBAL)
 DocJustíciaValència (PVAL)
 DocJustíciaXàtiva (PVAL)
 DocMontesa (PVAL)
 DocOriola (PVAL)
 DocPallars (CAT)
 DocSolsona (CAT)
 DocStAndreuTresponts (CAT)
 DocStLlorençBagà (CAT)
 DocStMariaVilabertran (CAT)
- GALERA I PEDROSA, Andreu (1998)
 ABADAL I DE VINYALS, Ramon d' (1952)
 VIRGILI, Antoni (1997)
 JUNYENT I SUBIRÀ, Eduard (1980-1996)
 BENET I CLARÀ, Albert (1994)
 PÉREZ GÓMEZ, Xavier (1998)
 JUNYENT I SUBIRÀ, Eduard (1992)
 ORDEIG I MATA, Ramon (1999)
 ALTISENT, Agustí (1993)
 ALTURO I PERUCHO, Jesús (1985a)
 ALTÉS I AGUILÓ, Francesc Xavier (1994)
 ALTÉS I AGUILÓ, Francesc Xavier (1995)
 ALTÉS I AGUILÓ, Francesc Xavier (1996)
 BARAUT, Cebrià (1982b)
 RIU I RIU, Manuel (1981)
 PUIG I USTRELL, Pere (1995)
 PRUENCA I BAYONA, Esteve (1995)
 TO FIGUERA, Lluís (1991)
 MORA, Pau; ANDRINAL, Lorenzo (1982)
 MORA, Pau; ANDRINAL, Lorenzo (1993)
 BARAUT, Cebrià [1994-1995] (1998)
 BAIGES, Ignasi J.; FAGES, Marionna (1993)
 Arxiu del Regne de València
 Arxiu Municipal d'Alzira
 SERRA I VILARÓ, Joan (1989) [1930-1950]
 Arxiu del Regne de València
 ÁLVAREZ MÁRQUEZ, María del Carmen (1990)
 ABADAL I DE VINYALS, Ramon d' (1954)
 ÁLVAREZ FORTES, Ana María [s. d.]
 PUIG I FERRETÉ, Ignasi (1991)
 BACH I RIU, Antoni (1986-1987)
 SANGÉS, Domènec (1980)
 Arxiu de la Corona d'Aragó
 Arxiu de la Corona d'Aragó
 Arxiu del Regne de Mallorca
 Arxiu del Regne de València
 Arxiu del Regne de València
 Arxiu del Regne de València
 Archivo Histórico Nacional de Madrid
 Arxiu del Regne de València
 ABADAL I DE VINYALS, Ramon d' (1955)
 LLORENS, Antoni [1992-1993] (1995)
 BARAUT, Cebrià (1984b)
 BOLÒS, Jordi; PAGÈS, Montserrat (1986)
 MARQUÈS [I PLANAGUMÀ], Josep M. (1995)

- DocTemplersTortosa (CAT)
 DocUrgell 2-11 (CAT)
 DocValència (PVAL)
 DocValència (PVAL)
 DocXàtiva (PVAL)
 Donat,SOBI (PVAL)
 DotaliesCatalunya 1 (CAT)
 DotaliesCatalunya 2 (CAT)
 DRAE
 Familysearch (CAT PVAL IBAL)
 FEW
 FogatgeBarcelona 1-5 (CAT)
 FogatgeCatalunya (CAT)
 FogatgeCatalunya (CAT)
 FogatgeCatalunya 1 (CAT)
 FogatgeCatalunya 2-4 (CAT)
 FogatgeCatalunya 5 (CAT)
 FogatgeCatalunya 6 (CAT)
 FogatgeDèniaXàbia (PVAL)
 FogatgeGandia (PVAL)
 FogatgeMarBarcelona (CAT)
 FogatgeMarinaAlta (PVAL)
 FogatgePiBarcelona (CAT)
 Gaffiot
 GEC
 GeogrComarcalCat
 GMLC
 KajantoCognomina
 Kremer,Aufsätze
 Kremer,BNF (CAT)
 LActAlzira (PVAL)
 LActValència (PVAL)
 LAntiquitatumBarcelona (CAT)
 LAveynamentsValència (PVAL)
 LComptesGandia (PVAL)
 LCòmputLleida (CAT)
 LConsellElx (PVAL)
 LConsellersValència (PVAL)
 LConsellTarragona 1-14 (CAT)
 LConsellTàrrrega 1-3 (CAT)
 LConsellValència (PVAL)
 LCortJustíciaCocentaina (PVAL)
 PAGAROLAS [I SABATÉ], Laureà (1984)
 BARAUT, Cebrià (1979b-1995)
 Arxiu del Regne de València
 Arxiu Municipal de València
 Arxiu Municipal de Xàtiva
 DONAT MATARREDONA, Antoni (1995)
 ORDEIG I MATA, Ramon (1993)
 ORDEIG I MATA, Ramon (1996)
 REAL ACADEMIA ESPAÑOLA (1992)
Familysearch (1999)
 WARTBURG, Walther von (1922)
 Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona
 IGLÉSIES, Josep (1979)
 IGLÉSIES, Josep (1991) [1992]
 Arxiu Diocesà de Girona
 Arxiu de la Corona d'Aragó
 Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona
 Arxiu de la Corona d'Aragó
 Arxiu del Regne de València
 Arxiu del Regne de València
 Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona
 Arxiu del Regne de València
 Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona
 GAFFIOT, Félix [1934] (1970)
Gran enciclopèdia catalana [1970-1980]
 (1983-1993.)
Gran geografia comarcal de Catalunya
 (1981-1985)
 BASSOLS DE CLIMENT, Mariano; BASTARDAS
 PARERA, Joan [*et al.*] (1960)
 KAJANTO, Iiro [1965] (1982)
 KREMER, Dieter (1970-1981/1982)
 KREMER, Dieter (1974)
 Arxiu Municipal d'Alzira
 Arxiu Municipal de València
 MAS I DOMÈNECH, Josep (1914-1915)
 Arxiu Municipal de València
 Arxiu del Regne de València
 Arxiu Capitular de Lleida
 Arxiu Municipal d'Elx
 CUÑAT, Vicent [s. d.]
 Arxiu Històric de Tarragona
 Arxiu Històric Comarcal de Tàrrrega
 Arxiu Municipal de València
 Arxiu Municipal de Cocentaina

- Millàs,BBC (PVAL)
 MiretNPOrganyà (CAT)
 MiretNPTerrassa (CAT)
 MollGramHist
 MollLlinatges
 MonsalvatjeStMariaArles (CAT)
 MoreuAntroponímia
 MoreuNomsLloc
 MoreuRenoms
 MorletDENF
 NomsAlbarca (CAT)
 NomsAlforja (CAT)
 NomsBarberà (CAT)
 NomsConcaBarberà (CAT)

 NomsCornudella (CAT)

 NomsDénia (PVAL)
 NomsGranollers (CAT)
 NomsGratallops (CAT)
 NomsPrades (CAT)
 NomsReus (CAT)
 NomsRiudecanyes (CAT)
 NomsSiuranaPrades (CAT)
 NomsTorrojaPriorat (CAT)
 OLD
 OnomMont-ral (CAT)
 OnomMont-roig (CAT)
 OnomPoboleda (CAT)
 OnomRiudecols (CAT)
 OnomUlldemolins (CAT)

 OrdAlzira (PVAL)
 OrdPirineus 1 (CAT)
 OrdPirineus 2 (CAT)
 OrdPirineus 3 (CAT)
 PadróBarcelona (CAT)
 PadrónAlturaCastelló (PVAL)
 PatRom VdP
 PergAlbaida (PVAL)
 PergAlzira (PVAL)
 PergArenysMar (CAT)
 PergArenysMunt (CAT)
 PergArxiuComtalBarcelona (CAT)
- MILLÀS VALLICROSA, Josep Maria (1920-1922)
 MIRET I SANS, Joaquim (1915-1916)
 MIRET I SANS, Joaquim (1913-1914)
 MOLL, Francesc de Borja [1952] (1991)
 MOLL, Francesc de B. (1987)
 MONSALVATJE Y FOSSAS, Francisco (1896)
 MOREU-REY, Enric (1991)
 MOREU-REY, Enric (1982)
 MOREU-REY, Enric (1981)
 MORLET, Marie-Thérèse (1991)
 LLOPIS I LLORT, Isabel (1994)
 JASSANS, Miquel S. (1991)
 PLAZA I ARQUÉ, Carme (1990)
 GRAU, Josep M. T.; GUAL, Valentí; PUIG, Roser (1990)
 AMIGÓ I ANGLÈS, Ramon; ESPASA, Joan Baptista (1990)
 IVARS CERVERA, Joan (1995)
 GARCIA-PEY, Enric (1990)
 SABATÉ I ALENTORN, Jaume (1994)
 AMIGÓ I ANGLÈS, Ramon (1985)
 AMIGÓ I ANGLÈS, Ramon (1988)
 ROIGÉ FIGUERAS, Dolors (1989)
 AMIGÓ I ANGLÈS, Ramon (1995)
 SABATÉ I ALENTORN, Jaume (1995)
Oxford Latin Dictionary (1968-1982)
 PEREA SIMÓN, Eugeni (1994)
 JOVÉ I HORTONEDA, Ferran (1999)
 JASSANS, Miquel S. (1998)
 JOVÉ I HORTONEDA, Ferran (1991)
 PERE I ANGLÈS, Ramon; AMIGÓ I ANGLÈS, Ramon (1997)
 Arxiu Municipal d'Alzira
 VALLS TABERNER, Ferran (1915)
 VALLS TABERNER, Ferran (1917) [1988]
 VALLS TABERNER, Ferran (1920) [1990]
 Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona
 GÓMEZ CASANY, Rosa [s. d.]
 KREMER, Dieter [coord.] (1997)
 Arxiu Municipal d'Albaida
 Arxiu Municipal d'Alzira
 Arxiu Històric Fidel Fita d'Arenys
 Arxiu Històric Fidel Fita d'Arenys
 FELIU, Gaspar; SALRACH, Josep M. [dir.]; ARNALL, M. Josepa; BAIGES, Ignasi J. [coord.];

- PergBocairent (PVAL)
 PergCalella (CAT)
 PergCleroValència (PVAL)
 PergGualbaMaresme (CAT)
 PergLlavaneresMaresme (CAT)
 PergOntinyent (PVAL)
 PergPrioratTerrassa (CAT)
 PergStIsclMaresme (CAT)
 PergTerrassa (CAT)
- PergValència (PVAL)
 PergValldigna (PVAL)
 PergXàtiva (PVAL)
- PrivPuigcerdà (CAT)
 RAC (CAT)
- RamisMalnomsLlorito (IBAL)
 RasicoDocHistCat
 RepMallorca (IBAL)
 RepOrihuela (PVAL)
 RepValència (PVAL)
- Riera,SOBI (IBAL)
 Rius,AST (CAT)
 RúbriquesBruniquer (CAT)
- ThLL
 Veny,Misc.Moreu-Rey
 Vilallonga,SOBI (IBAL)
 XamenaMalnomsFelanitx (IBAL)
- BENITO, Pere; CONDE, Rafael; FARIAS, Víctor; TO FIGUERA, Lluís (1999)
 Arxiu Municipal de Bocairent
 Arxiu Històric de Calella
 Arxiu del Regne de València
 Arxiu Històric Fidel Fita d'Arenys
 Arxiu Històric Fidel Fita d'Arenys
 Arxiu Municipal d'Ontinyent
 PUIG I USTRELL, Pere (1979)
 Arxiu Històric Fidel Fita d'Arenys
 PUIG I USTRELL, Pere; CARDELLACH, Teresa; ROYES, Montserrat; TAPIOLAS, Judit (1988)
 Arxiu del Regne de València
 Archivo Histórico Nacional de Madrid
 Arxiu Històric de la Collegiata de Santa Maria de Xàtiva
 GALCERAN, Salvador (1978)
 BOLÒS I MASCLANS, Jordi; MORAN I OCE-RINJAUREGUI, Josep (1994)
 RAMIS PUIG-GROS, Andreu (1997)
 RASICO, Philip D. (1993)
 SOTO I COMPANYY, Ricard (1984)
 TORRES FONTES, Juan (1988)
 CABANES PÉCOURT, María Desamparados; FERRER NAVARRO, Ramón (1979-1980)
 RIERA SANS, Jaume (1982)
 RIUS, Josep (1928)
 CARRERAS Y CANDI, Francesch; GUNYALONS Y BOU, Bartomeu (1912)
Thesaurus Linguae Latinae (1900)
 VENY I CLAR, Joan (1988)
 VILLALONGA, Ramon D. (1983)
 XAMENA FIOL, Pere (1995)

ISBN 84-7283-732-7

9 788472 837324